

VPP “Enerģētika”
Projekts “FutureProof”
VPP-EM-INFRA-2018/1-0005

Enerģētiskās nabadzības analīze

Nodevums D5.1

Precizēts ziņojums

Pētījuma pasūtītājs: Ekonomikas ministrija

Pētījumu veica Rīgas Tehniskās universitātes Enerģētikas institūts

Darba zinātniskais vadītājs: *Dr. habil. sc. ing.* Antans Sauhats

Atbildīgais izpildītājs: *Dr. sc. ing.* Diāna Žalostība

22.09.2019.

Saīsinājumu saraksts

Saīsinājums	Paskaidrojums
BAK	bērna kopšanas atvaļinājums
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
GMI	Garantētais minimālais ienākums
HBS	Mājsaimniecību budžeta apsekojums (The Household budget survey)
EESK	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (European Economic and Social Committee - EESC)
EM	Ekonomikas ministrija
EK	Eiropas Komisija
EPOV	Enerģētiskās nabadzības novērošanas centrs (The EU Energy Poverty Observatory)
ES	Eiropas Savienība
EU-SILC	Eiropas Savienības statistika par ienākumiem un dzīves apstākļiem (European Union Statistics on Income and Living Conditions)
MIL	Minimālā ienākuma līmenis
MIS	Minimum Income Standard
LM	Labklājības ministrija
LIHC	Low Income, High Cost
VCWG	Vulnerable Consumer Working Group of The EU Energy Poverty Observatory
WHO	World Health Organisation

Saturs

SAĪSINĀJUMU SARAKSTS	3
SATURS.....	4
ATTĒLU SARAKSTS	5
TABULU SARAKSTS	7
KOPSAVILKUMS	9
1. ENERĢĒTISKĀS NABADZĪBAS UN NEAIZSARGĀTO LIETOTĀJU DEFINĒŠANA	16
1.1. ES CENTIENI MAZINĀT ENERĢĒTISKO NABADZĪBU UN TIESISKAIS REGULĒJUMS	16
1.1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas viedoklis	19
1.1.2. EK Neaizsargāto patērētāju darba grupas viedoklis.....	19
1.1.3. Eiropas Patērētāju konsultatīvās grupas viedoklis.....	20
1.1.4. Enerģētikas kopienas Ministru padomes viedoklis	20
1.1.5. EK iniciatīvas enerģētiskās nabadzības mazināšanai	21
1.1.6. Pēdējās izmaiņas: ES direktīva 2019/944.....	22
1.2. IESKATS ENERĢĒTISKĀS NABADZĪBAS DEFINĪCIJAS FORMULĒŠANĀ.....	23
1.2.1. Akadēmiskie pētījumi.....	23
1.2.2. Enerģētiskās nabadzības definēšana dažādās valstīs.....	28
1.2.3. EK rekomendācijas enerģētiskās nabadzības un neaizsargāto lietotāju definēšanai	29
2. PIEEJAS UN METODES ENERĢĒTISKĀS NABADZĪBAS NOVĒRTĒŠANAI, MĒRĪŠANAI UN ANALĪZEI	31
2.1. ENERĢĒTISKĀS NABADZĪBAS CĒLOŅI UN NOVĒRTĒŠANA	31
2.2. PIEEJAS ENERĢĒTISKĀS NABADZĪBAS NOVĒRTĒŠANAI.....	33
2.2.1. Izdevumu pieeja.....	34
2.2.2. Pašnovērtējuma pieeja	41
2.2.3. Tiešo mērījumu pieeja	46
2.3. INDIKATORU UN DATU KOPU IZVĒLE	46
3. ENERĢĒTISKĀ NABADZĪBA LATVIJAS KONTEKSTĀ	49
3.1. ENERĢĒTISKĀS NABADZĪBAS UN NEAIZSARGĀTO LIETOTĀJU DEFINĒŠANA LATVIJĀ.....	49
3.2. ENERĢĒTISKĀS NABADZĪBAS ANALĪZE LATVIJAS KONTEKSTĀ	50
3.2.1. Mājsaimniecību un iedzīvotāju ienākumi	50
3.2.2. Nenodrošinātība un mājokļa izdevumi	70
3.2.3. Neapmierinoši mājokļa apstākļi.....	80
4. RĪCĪBPOLITIKA UN PASĀKUMI ENERĢĒTISKĀS NABADZĪBAS MAZINĀŠANAI	86
4.1. ES LABĀS PRAKSES PIEMĒRI	86
4.2. ESOŠO RĪCĪBPOLITIKAS INSTRUMENTU UN PASĀKUMU ENERĢĒTISKĀS NABADZĪBAS MAZINĀŠANAI ANALĪZE LATVIJĀ	88
4.2.1. Dzīvokļa pabalsts.....	89
4.2.2. Atbalsts norēķiniem par elektrību	94
4.2.3. Garantētā minimālā ienākuma līmeņa pabalsts	96
SECINĀJUMI.....	101
IZMANTOTIE DATU AVOTI	103
PIELIKUMS	108

Attēlu saraksts

1.1.att. Kurināmā nabadzības definīcijas vēsturiskā attīstība (Koh et al. 2012)	24
1.2.att. Sakarība starp iedzīvotāju nabadzības risku un elektroenerģijas pieejamību (Karekezi et al. 2012).....	27
2.1.att. Enerģētiskās nabadzības cēloņi un indikatori	31
2.2.att. Galvenie izdevumu pieejas elementi un to izvēles varianti (Rademaekers et al. 2016)	34
2.3.att. Ienākumu aprēķina metodoloģijas iespaids uz enerģētiskās nabadzības rādītāju (piemērs) (Romero, Linares, and López 2018).....	36
2.4.att. Enerģētiskās nabadzības noteikšana, izmantojot divu sliekšņu (zemu ienākumu un augstu izmaksu) indikatoru LIHC, (Hills 2012).....	37
2.5.att. Enerģētiskās nabadzības rādītāju salīdzinājums (Atanasiu et al. 2014), (Strunck 2017)	42
2.6.att. Eiropas enerģētiskās nabadzības indekss.....	45
2.7.att. ES dalībvalstu Eiropas enerģētiskās nabadzības indeksi (Saheb et al. 2019).....	45
3.1. attēls.. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju skaits un viņu procentuālais īpatsvars no iedzīvotāju kopskaita (2008-2017); [datu avots: CSP: NIG0180; Eurostat: ilc_peps01].....	52
3.2. attēls.. Iedzīvotāju īpatsvars, kuriem piemita viens vai vairāki nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītāji, % (CSP 2019).....	53
3.3. attēls. Nabadzības riska sliekšnis (ilustratīvās vērtības), (stabiņi) EUR/mēnesī, un nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju skaits (tūkst.iedz.) un īpatsvars % no iedzīvotāju kopskaita (līnijas) (2008 – 2017) [datu avots: CSP: NIG020; Eurostat:ilc_li02].....	54
3.4. attēls. Mājsaimniecību īpatsvars % zem MIL pēc mājsaimniecības tipa (2015-2017);[datu avots: CSP: MIG070].....	55
3.5. attēls. Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi kvintīļu grupās (EUR, mēnesī) (2017);[datu avots: CSP: MIG090]	57
3.6. attēls. Sadalījums ienākumu kvintīļu grupās pēc mājsaimniecību tipa (%) (2017);[datu avots: CSP: MIG090].....	58
3.7. attēls. Trūcīgu personu skaita sadalījums pa sociāli demogrāfiskajām grupām (2014–2018); [datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā]	60
3.8. attēls. Trūcīgu personu sadalījums pa sociāli demogrāfiskajām grupām, % no kopējā skaita (2014 – 2018) [datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā].....	60
3.9.attēls. Maznodrošinātu personu sadalījums pa sociāli demogrāfiskajām grupām (2014 – 2018)	64
3.10.attēls. Maznodrošinātu personu sadalījums pa sociāli demogrāfiskajām grupām, % (2014 – 2018) [datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā]	64
3.11. attēls. Personu ar invaliditāti īpatsvars (procentos) 2014. – 2017. gadā dalījumā pēc invaliditātes grupas (BISS 2019).....	66
3.12. attēls. Saņemto sociālo transfertu kopējais īpatsvars % no visiem personas ienākumiem dalījumā pēc invaliditātes grupas un funkcionālo traucējumu veida (2014 – 2017) (BISS 2019)	68
3.13. attēls. Personu ar invaliditāti īpatsvars %, kuru ienākumi no sociālajiem transfertiem nepārsniedz nabadzības riska sliekšni (2015-2016) (BISS 2019).....	69
3.14. attēls. Personu ar invaliditāti īpatsvars %, kuru kopējie ienākumi nepārsniedz nabadzības riska sliekšni (2015-2016) (BISS 2019).....	70
3.15. attēls. Iedzīvotāju sadalījums pēc materiālās nenodrošinātības pazīmju skaita ES un LV, %; [Eurostat: ilc_sip8]	71
3.16. attēls. Iedzīvotāju īpatsvars %, kuri naudas trūkuma dēļ nevarēja atļauties segt atsevišķas izmaksas (2008-2018) [CSP: MNG020]	71
3.17. attēls. Ekonomiskā spriedze % sadalījumā pa kvintīļu grupām (2008-2018); [CSP: MNG040].....	72
3.18. attēls. Mājsaimniecību ekonomiskā spriedze % (2014-2017); [CSP: MNG040]	73
3.19. attēls. Kopējie ar mājokļa uzturēšanu saistītie izdevumi uz vienu mājsaimniecību mēnesī EUR un mājokļa izdevumi % pret rīcībā esošo ienākumu (visas mājsaimniecības); [CSP: MTG050]	74
3.20. attēls. Ar mājokļa uzturēšanu saistītie izdevumi uz vienu mājsaimniecību (eiro/mēnesī) un mājokļa izdevumi (%) pret rīcībā esošo ienākumu; [CSP: MTG050].....	74

3.21. attēls. Mājsaimniecību īpatsvars %, kuri naudas trūkuma dēļ nevarēja segt komunālos maksājumus (2018); [Eurostat: ilc_md07]	76
3.22. attēls. Mājokļa izdevumu slogs % dažāda tipa mājsaimniecībās (2018); [CSP: MTG060]	76
3.23. attēls. Iedzīvotāju īpatsvars %, kam ir parādi par komunālo pakalpojumu rēķiniem (2008.-2016) (zils EU vidējais; pelēks LV vidējais) (— kopā; --- savrupmāja; ··· dvīņu/rindu māja; ---- dzīvokļi) [EPOV, EU-SILC]	77
3.24. attēls. Iedzīvotāju īpatsvars %, kas nespēj uzturēt mājokli pietiekami siltu [CSP, Eurostat]	78
3.25. attēls. Mājsaimniecību īpatsvars %, kas nespēj uzturēt mājokli pietiekami siltu [CSP: MNG010]	78
3.26. attēls. Mājsaimniecību īpatsvars %, kas nespēj uzturēt mājokli pietiekami siltu [CSP: MNG010]	79
3.27. attēls. Iedzīvotāju īpatsvars %, kas nespēj uzturēt mājokli pietiekami siltu un kuru ienākumi ir zem nabadzības sliekšņa, pa mājsaimniecības veidiem [Eurostat: ilc_md01]	79
3.28. attēls. Iedzīvotāju īpatsvars %, kas nespēj uzturēt mājokli pietiekami siltu (2008-2016) (zils EU vidējais; pelēks LV vidējais) (— kopā; --- savrupmāja; ··· dvīņu/rindu māja; ---- dzīvokļi) [EPOV, EU-SILC]	80
3.29. attēls. Mājokļa kvalitātes problēmu izplatība, % (visi iedzīvotāji – iedzīvotāju īpatsvars, kas norādīja uz neapmierinošiem mājokļa apstākļiem; tālāk - iedzīvotāju īpatsvars, kas norādīja uz atsevišķiem neapmierinošiem mājokļa apstākļiem) [CSP: MNG080, MNG060]	81
3.30. attēls. Mājokļa kvalitātes problēmu izplatība, % (visi iedzīvotāji – iedzīvotāju zem nabadzības sliekšņa īpatsvars, kas norādīja uz neapmierinošiem mājokļa apstākļiem; tālāk - iedzīvotāju īpatsvars zem nabadzības sliekšņa, kas norādīja uz atsevišķiem neapmierinošiem mājokļa apstākļiem) [CSP: MNG070]	81
3.31. attēls. Mājsaimniecību īpatsvars %, kuras norādīja uz problēmām ar tekošu jumtu, sienu/griestu/grīdu/pamatu mitrumu vai trupi logu rāmjos, durvīs vai grīdās [CSP: MNG050]	82
3.32. attēls. Mājsaimniecību īpatsvars %, kuras norādīja uz neapmierinošiem mājokļa apstākļiem saistībā ar tekošu jumtu, mitrumu un trupi [CSP: MNG050]	82
4.1. attēls. Galvenie pasākumi enerģētiskās nabadzības mazināšanai ES dalībvalstīs (Strunck 2017)	86
4.2. attēls. Trūcīgo un maznodrošināto personu skaits, kurām izmaksāts ienākumu testētais dzīvokļa pabalsts (2014-2018) [datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā]	90
4.3. attēls. Ienākumu testētā dzīvokļa pabalsta saņēmēji sadalījumā pa sociāli demogrāfiskajām grupām, skaits (2014-2016) [datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā]	91
4.4. attēls. Ienākumu testētā dzīvokļa pabalsta saņēmēji sadalījumā pa mērķa grupām % no kopējā skaita (2014-2018) [datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā]	91
4.5. attēls. GMI pabalsta saņēmēju (personu ģimenēs) skaits sadalījumā pa sociāli demogrāfiskajām grupām (2014 – 2018) [datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā]	96
4.6. attēls. GMI pabalsta saņēmēji (personas ģimenēs) sadalījumā pa sociāli demogrāfiskajām grupām % no kopējā skaita (2014 – 2018) [datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā]	97
4.7. attēls. GMI pabalsta saņēmēji (personas ģimenēs) sadalījumā pa sociāli demogrāfiskajām grupām % no kopējā skaita valstī, novados un lielajās pilsētās (2018) [datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā]	98

Tabulu saraksts

1.1.tab. Enerģētisko nabadzību raksturojoši indikatori (2017) [Eurostat: EU-SILC].....	9
2.1.tabula. Izmēramo cēloņu un rezultātu grupējums pēc neaizsargātības faktoriem	32
2.2.tabula. Enerģētiskās nabadzības indikatori ES (Romero, Linares, and López 2018)	40
3.1.tab. Iedzīvotāju ar trūcīgas personas/ģimenes statusu salīdzinājums starp lielo pilsētu un novadu pašvaldībām (2014 - 2018).....	59
3.2.tab. Trūcīgu personu ienākumu testēto pašvaldības sociālās palīdzības (pabalstu) apmēra salīdzinājums starp lielo pilsētu un novadu pašvaldībām (2014-2018).....	59
3.3.tab. Lielo pilsētu pašvaldību noteiktais maznodrošinātas ģimenes (personas) ienākumu līmenis, eiro mēnesī (2014-2018).....	61
3.4.tab. Novadu pašvaldību noteiktais maznodrošinātas ģimenes (personas) ienākumu līmenis, eiro mēnesī (2016-2018) [].....	62
3.5.tab. Iedzīvotāju ar maznodrošinātas personas/ģimenes statusu salīdzinājums starp lielo pilsētu un novadu pašvaldībām (2014 - 2018)	63
3.6.tab. Ienākumu testēto pašvaldības sociālās palīdzības pabalstiem izlietoto līdzekļu maznodrošinātām personām un sociālās palīdzības (pabalstu) salīdzinājums starp lielo pilsētu un novadu pašvaldībām (2014-2018)	63
3.7.tab. Personu ar invaliditāti vidējie ienākumi (mēnesī, EUR) dalījumā pa ienākumu veidiem (sociālie transferti, nodarbinātība, kopējie ienākumi) un personas invaliditātes veida (2014 – 2017) (BISS 2019)	68
3.8.tab. Strādājošu un nestrādājošu personu ar invaliditāti vidējie ienākumi (mēnesī. EUR) dalījumā pēc personas invaliditātes veida (2015 – 2016) (BISS 2019).....	69
3.9.tab. Dzīvojamā platība un iedzīvotāju skaits (2010-2018) [CSP: ISG020, NEG010, BU060].....	84
3.10.tab. Mājokļu vispārējais raksturojums, % (2010-2018); [CSP: MTG020]	84
3.11.tab. Mājokļa veids, % (2005-2018); [CSP: MTG030]	84
3.12.tab. Mājokļu labiekārtotība, % (2008 – 2018) [CSP: MTG040].....	85
4.1.tab. Labās prakses instrumenti un pasākumi, lai mazinātu un apkarotu enerģētisko nabadzību	87
4.2.tab. Ienākumu testētam dzīvokļa pabalstam izlietotie līdzekļi naudā un natūrā (2014-2018).....	92
4.3.tab. Ienākumu testētā dzīvokļa pabalsta (naudā un natūrā) salīdzinājums starp lielo pilsētu un novadu pašvaldībām (2014-2018)	92
4.4.tab. GMI pabalstam izlietotie līdzekļi lielo pilsētu un novadu pašvaldībās (2014-2018)	98
4.5.tab. GMI pabalsta apmēra salīdzinājums starp lielo pilsētu un novadu pašvaldībām (2014-2018)	99
4.6.tab. Ienākumu testēto pašvaldības sociālās palīdzības pabalstu saņēmēju raksturojums pēc ienākumu līmeņa uz vienu ģimenes locekli mēnesī, skaits (2014-2018)	100
P.1.tab. Enerģētiskās nabadzības definīciju apkopojums dažādās valstīs (EC DG VCWG 2015). (Schumacher et al. 2015). (González-Eguino 2015). (Strunck 2017).....	108
P.2.tab. Enerģētiskās nabadzības definīciju apkopojums dažādos pētniecības projektos un iniciatīvās (EC DG VCWG 2015). (Schumacher et al. 2015). (González-Eguino 2015). (Strunck 2017).....	111
P.3.tab. CSP terminu skaidrojums [Avots: https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/termini]	113
P.4.tab. Mājsaimniecību sadalījums kvintīļu grupās pēc to veida, % (2016–2017) [CSP: MVG070].....	116
P.5.tab. VSAA uzskaitē esošās personas ar invaliditāti – sociālās apdrošināšanas un sociālo pakalpojumu saņēmējas – dalījumā pēc traucējuma veida un invaliditātes grupas (skaits) 2014. – 2017. gadā.....	119
P.6.tab. Personu – sociālās apdrošināšanas un sociālo pakalpojumu saņēmēju – skaits dalījumā pa maksājumu un pakalpojumu veidiem (2014-2017).....	119
P.7.tab. Personu – sociālās apdrošināšanas un sociālo pakalpojumu saņēmēju – īpatsvars % dalījumā pēc invaliditātes grupas (2015 – 2016).....	120
P.8.tab. Rīcībpolitikas instrumenti enerģētiskās nabadzības mazināšanas ES dalībvalstīs	122

<i>P.9.tab. Mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu sastāvs un struktūra pilsētās un laukos vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, EUR un % (2014-2017) [CSP: IIG050]</i>	<i>126</i>
<i>P.10.tab. Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi (euro, mēnesī) (2014-2017) [CSP: IIG040].....</i>	<i>128</i>
<i>P.11.tab. Mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu sastāvs un struktūra Latvijas statistiskajos reģionos vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī (2014-2017) [CSP: IIG070].....</i>	<i>128</i>
<i>P.12.tab. Ienākumu raksturojošie rādītāji 2008. – 2017. gadi. eiro mēnesī CSP: MIG010. Minimālā ienākuma līmenis (ilustratīvās vērtības). NIG020. Nabadzības riska sliekšnis (ilustratīvās vērtības). IIG090; Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi kvintīļu grupās. IIG040. Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi. IIG080. Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi pēc mājsaimniecības tipa. IIG010. Iedzīvotāju naudas ieņēmumi</i>	<i>130</i>
<i>P.13.tab. Ienākumu testētam dzīvokļa pabalstam atvēlēto līdzekļu sadalījums pēc izdevumu mērķa (2014-2018) [LM]</i>	<i>136</i>

Kopsavilkums

Pētījuma konteksts

Enerģijas pieejamība un izmantošana tieši ietekmē iedzīvotāju un sabiedrības labklājību, kā arī nodrošina cilvēka cienīgu dzīves kvalitāti un pilnvērtīgu līdzdalību sabiedrības dzīvē. Energoresursu cenu palielināšanās un 2007.—2010. gada globālās finanšu krīzes sekas ir skārušas daudzus cilvēkus, pievēršot arvien lielāku uzmanību jautājumam par enerģētisko nabadzību un visneaizsargātāko sociālo grupu aizsardzību.

Enerģētiskā nabadzība¹ bieži vien tiek raksturota ar tādu stāvokli, kad mājsaimniecība (vai indivīds) nespēj pietiekoši apsildīt savu mājokli, kā arī atļauties citus energopakalpojumus zemu ienākumu, augstu energopakalpojumu cenu un zemas energoefektivitātes (galvenokārt mājokļos) dēļ. Šī problēma ir aktuāla ne tikai jaunattīstības valstīs, bet arī daudzās ES dalībvalstīs. Kā norāda (EESK 2013), Eiropā enerģētiskā nabadzība izpaužas kā arvien lielāks skaits cilvēku, kuriem ir grūti samaksāt rēķinu par enerģiju vai kuriem ir ierobežota piekļuve enerģijai šādu iemeslu dēļ: zemi ienākumi, mājoklis ar ļoti sliktu siltumizolāciju, neefektīvas iekārtas (apsildes, ēdienu gatavošanas, ūdens sildīšanas iekārtas), augstas enerģijas cenas un izmaksas.

Pēc Eurostat datiem (skat. 1.1.tab.) 2017. gadā katrs trīspadsmitais iedzīvotājs jeb 7.8 % no visiem iedzīvotājiem ES-28 dalībvalstīs nevarēja uzturēt savu mājokli pietiekoši siltu, bet 13.3 % norādīja, ka ir problēmas ar tekošu jumtu, mitrumu sienās, griestos, pamatos vai trupi logu rāmjos, durvīs, grīdās. Mājsaimniecības, kuras skar visvairāk, ir arī pakļautas nabadzības riskam².

1.1.tab. Enerģētisko nabadzību raksturojoši indikatori (2017) [Eurostat: EU-SILC³]

Iedzīvotāju īpatsvars (%)	ES-28	ES-28 (zem nabadzības sliekšņa)	LV	LV (zem nabadzības sliekšņa)
Nespēj apsildīt savu mājokli	7.8	18.4	9.7	20.3
Problēmas ar tekošu jumtu, mitrumu vai trupi	13.3	21.1	22.8	35.5
Parādi par komunālajiem rēķiniem	7	16.7	11.9	19.5

Arī mobilitāte ir smags slogs to mājsaimniecību budžetam, kuras mitinās tālu no pilsētas centra un kurām transports ir nodarbinātības nosacījums; saskaņā ar (Samek Lodovici and

¹ Kopumā enerģētiskās nabadzības (energy poverty) definēšanai un aprakstīšanai izmanto dažādus terminus, tostarp: degvielas/kurināmā nabadzība/nepietiekamība/trūkums (fuel poverty), enerģijas nenodrošinātība (energy insecurity), enerģētiskā nedrošība (energy precariousness), enerģijas pieejamība (energy affordability) u.c.; taču visi attiecas uz nespēju iegūt vai apmierināt noteiktu enerģijas vajadzību līmeni.

² Nabadzības riska sliekšnis – 60% no rīcībā esošo ienākumu mediānas, pārrēķinātas uz ekvivalento patērētāju skaitu mājsaimniecībā

³ EU-SILC - Eiropas Savienības statistika par ienākumiem un dzīves apstākļiem (European Union Statistics on Income and Living Conditions)

Torchio 2015), ES 10 miljoniem cilvēku ir jāiet ar kājām vairāk nekā 30 minūtes, lai nokļūtu līdz sabiedriskajam transportam.

Pēc statistikas aplēsēm visvairāk šīs problēmas apdraud vecāka gada gājuma cilvēkus, vientuļas 65+ personas, bezdarbniekus, sociālo pabalstu saņēmējus u.c. Rezultātā sekas var būt dažādas: nepietiekama apkure ietekmē higiēnu, veselību (cilvēkiem jāizvēlas: paēst vai dzīvot siltumā u.tml.), mobilitātes ierobežojumi ietekmē nodarbinātību, nespēja apkurināt mājokli vai nepiemērotu apkures sistēmu lietošana ir cēlonis paaugstinātam mirstības līmenim, pārmērīgām parādsaistībām, sociālai un ģeogrāfiskai izolētībai. Arī (O'Meara 2016) savā pētījumā konstatē, ka visneaizsargātākās grupas, kas veicina nabadzību, ir vecāka gadagājuma cilvēki, invalīdi, mazi bērni, vientuļi vecāki un personas ar zemiem ienākumiem. Kurināmā trūkuma problēma ir plašāk izplatīta māsaimniecībās ar zemiem ienākumiem, kuras, iespējams, nevar atļauties pienācīgi apsildīt mājokļus, jo īpaši, ja enerģijas cenas ir augstas un pieaug, un kad mājoklis ir slikti izolēts, izraisot zemu kurināmā patēriņa efektivitātes līmeni un līdz ar to augstākas enerģijas izmaksas. Kā norāda (O'Meara 2016), tam ir vairāki iemesli: pirmkārt, daudzas māsaimniecības ar zemiem ienākumiem irē savu mājokli un līdz ar to tiem kā īrniekiem nav nekādu stimulu ieguldīt māsaimniecību energoefektivitātē; otrkārt, māsaimniecībām ar zemiem ienākumiem ir ierobežotāka piekļuve kredītiem (piemēram, mājokļa siltumizolācijas uzlabojumiem); un, treškārt, māsaimniecības ar zemiem ienākumiem neinvestē siltumizolācijas uzlabojumos, jo trūkst informācijas par energoefektivitātes iespējām, shēmām un to izmantošanu. Tomēr nesenie (Watson and Maitre 2015b) par Īriju rāda, ka attiecības starp mājokļu mainīgajiem lielumiem (tostarp mājokļa veidu, mājokļa vecumu un mājokļu kvalitātes problēmām) un kurināmā trūkumu būtiski neatšķiras no attiecības starp mājokļa mainīgajiem lielumiem un pamata nenodrošinātību. Rezultāti liecināja, ka enerģētiskā/kurināmā nabadzība galvenokārt ir neadekvātu resursu problēma, nevis mājokļu kvalitātes problēma, un tika konstatēts, ka indivīdi nomaļās mājās (kas maksā vairāk par siltumu) ir mazāk nabadzīgi nekā tie, kas dzīvo daļēji nodalītos vai terasētos mājokļos. Autori secina, ka noteicošais kurināmā trūkuma virzītājspēks ir resursu pārsniegšana (t.i., ienākumu un ietaupījumu), nevis mājokļa apsildīšanas vai energoefektivitātes izmaksas.

Kā norāda (EESK 2010), enerģētiskās nabadzības novēršana ir jauna sociāla prioritāte, pie kuras jāstrādā visos līmeņos, un ES būtu jāizstrādā kopīgas pamatnostādnes, lai visās dalībvalstīs īstenotu saskaņotus pasākumus. Enerģētiskā nabadzība ietekmē ne tikai enerģētikas nozari, bet arī citas jomas, piemēram, veselības aizsardzību, patēriņu un mājokļus. 2015. gada februārī Eiropas Komisija (EK) publicēja paziņojumu par Enerģētikas savienības tiesību aktu kopumu "Pamatstratēģija spēcīgai Enerģētikas savienībai ar tālredzīgu klimata pārmaiņu politiku"⁴. Viens no galvenajiem šīs stratēģijas mērķiem ir nodrošināt patērētājiem drošu, ilgtspējīgu un pieejamu enerģiju. Šajā paziņojumā ir aplūkots arī jautājums par enerģētisko nabadzību, īpaši ņemot vērā ES iedzīvotāju sliktos dzīves apstākļus un veselības stāvokli. Paziņojumā atzīts, ka māsaimniecības, kurām ir zemi ienākumi un energoneefektīvi mājokļi, ir īpaši pakļautas enerģētiskajai nabadzībai. Savukārt 2019. gada ES direktīva 2019/944 (EK 2019) nosaka, ka *"Enerģopakalpojumiem ir izšķirīga nozīme ES pilsoņu labklājības uzturēšanā. Pienācīga*

⁴ Communication on the Energy Union package "A Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy"

siltumapgāde un aukstumapgāde, apgaismojums un ierīču darbināšanai nepieciešamā enerģija ir pamatpakalpojumi, ar ko nodrošina pienācīgu dzīves līmeni un iedzīvotāju veselību. Turklāt piekļuve minētajiem energopakalpojumiem dod iespēju Savienības pilsoņiem pilnvērtīgi atraisīt savu potenciālu, kā arī veicina sociālo iekļautību.”

Neraugoties uz vienotās definīcijas neesamību ES līmenī, dažās valstīs pastāv un tiek piemēroti dažādi enerģētiskās nabadzības rādītāji, kā arī ir izstrādāti īpaši noteikumi attiecībā uz sociāli neaizsargāto patērētāju aizsardzību un atbalstu, piem., sociāli tarifi, bezmaksas rīki (skaitītāji, kas darbojas ar priekšapmaksas kartēm, piegādes garantija), nesamaksāto rēķinu segšana, aizsardzību pret enerģijas piegādes atslēgšanu u.c. Sakarā ar lielu uzmanību šim jautājumam, ir izveidojusies ievērojama akadēmiskā un politiskā zināšanu bāze un izpratne par enerģētisko nabadzību kā plašāku nespēju nodrošināt sociāli un materiāli nepieciešamu galapatēriņa enerģijas līmeni mājāsaimniecībā (Bouzarovski 2014).

Enerģētiskās nabadzības un tās raksturojošo kritēriju definēšana ir sarežģīta un daudzdimensionāla; ne mazāk komplicēts uzdevums ir novērtēt gan pašreizējo enerģētiskās nabadzības līmeni Eiropas pašvaldībās, gan tās ietekmi uz iedzīvotāju dzīvi un piedāvāt rīcībpolitikas instrumentus situācijas uzlabošanai.

Līdz šim Latvijā enerģētiskās nabadzības problēmas nav notikušas detalizēti analizētas, kaut gan ir atsevišķi rīcībpolitikas instrumenti enerģētiskās nabadzības mazināšanai. Šā pētījuma mērķis ir veikt enerģētiskās nabadzības analīzi un situācijas Latvijā novērtējumu, pārskatīt rādītājus un sniegt rekomendācijas politikas veidotājiem, tostarp enerģētiskās nabadzības jēdziena definēšanai un novērtēšanas kritēriju noteikšanai, lai palīdzētu izstrādāt un virzīt politiku un pasākumus enerģētiskās nabadzības mazināšanai valstī.

Pētījumā paveiktais un rezultāti

Pētījuma ietvaros tika veikta plaša literatūras analīze par enerģētiskās nabadzības jautājumiem, īpašu uzmanību veltot ES dalībvalstu labajai praksei enerģētiskās nabadzības un neaizsargāto lietotāju jēdzienu un kritēriju definēšanā, novērtēšanas metodoloģijas izstrādāšanā un šo rādītāju noteikšanā.

Apkopojot ES dalībvalstīs pielietotās enerģētiskās nabadzības definīcijas, kā arī dažādus viedokļus un diskusijas par enerģētiskās nabadzības jautājumiem, tika konstatēts, ka ES līmenī nav vienotas koncepcijas un pastāv vairākas pieejas šī jēdziena definēšanai. Kaut gan galvenie raksturojošie lielumi (proti, zemi ienākumi, augstas izmaksas par enerģiju un slikta energoefektivitāte) ir definēti jaunpieņemtajā elektroenerģijas tirgus direktīvā 2019/944 (EK 2019), atšķirīgas metodes šo lielumu aprēķināšanai var radīt būtiskas atšķirības aplēstajos rādītājos, kropļojot kopējo ainu. Analizējot un apkarot enerģētisko nabadzību, ir svarīgi novērtēt riska faktorus, kas cilvēkus noved pie šādas situācijas.

Pētījumā veikta enerģētiskās nabadzības novērtēšana Latvijas kontekstā, izmantojot publiski pieejamos statistikas datus, kvantitatīvus un kvalitatīvus rādītājus. Enerģētiskās nabadzības novērtēšana tika pētīta tās galvenajās raksturojošajās dimensijās: zemi ienākumi, izdevumi par energopakalpojumiem un mājokļu stāvoklis (energoefektivitātes kontekstā).

Tā kā enerģētisko nabadzību var uzskatīt par nabadzības paveidu, bija svarīgi identificēt, kādas sociālās grupas ir visvairāk apdraudētas zemu ienākumu kontekstā. Jāatzīmē, ka Latvijā joprojām ir ļoti augsts iedzīvotāju īpatsvars (2017. gadā 28.4 % jeb 543 tūkstoši), kas pakļauts

nabadzības vai sociālās atstumtības riskam, kā arī tādu iedzīvotāju īpatsvars (2017. gadā 23.3 % jeb 446 tūkstoši), kuru rīcībā esošie ienākumi ir zem nabadzības riska sliekšņa (367 EUR). Latvijas iedzīvotāju visizplatītākā problēma ir zemi ienākumi un to nevienmērīgais sadalījums. Visvairāk nabadzības riskam pakļauto bija bezdarbnieku un pensionāru vidū, tad nepilnās ģimenes ar vienu pieaugušo un bērniem un vientuļas personas līdz 64 gadu vecumam, kā arī daudz bērnu ģimenes. Reģionos vislielākais nabadzības riskam pakļaut iedzīvotāju īpatsvars ir Latgalē. Jāatzīmē, ka nabadzības riska sliekšnis pārsniedz vidējo ienākumu 1. un 2. kvintīlu augstāko robežu uz vienu mājsaimniecības locekli.

Salīdzinot mājsaimniecību rīcībā esošos ienākumus ar minimālā ienākuma līmeni (MIL), tika konstatēts, ka pēdējo gadu laikā mājsaimniecību īpatsvars, kas dzīvoja zem MIL, ir pieaudzis (2017. gadā sastādīja 8.9 % no visām mājsaimniecībām), gan MIL vienas personas mājsaimniecībās ir pieaudzis līdz 198 eiro mēnesī, bet mājsaimniecībās ar diviem pieaugušajiem un diviem bērniem – līdz 614 eiro mēnesī. Mājsaimniecību tipu griezumā vislielākais īpatsvars ir vienas personas mājsaimniecībām vecumā līdz 64 gadiem – 18.1 % (no visām šī tipa mājsaimniecībām) un viena vecāka mājsaimniecībām – attiecīgi 18 %, kā arī daudz bērnu ģimenēm (15.9 %). Šīs grupas lielā mērā pārklājas ar tām grupām, kurām ir augstāks nabadzības riska indekss.

Rīcībā esošie ienākumi uz vienu mājsaimniecības locekli pakāpeniski pieaug, tomēr tas nenotiek vienmērīgi un vienlīdzīgi visās ienākumu kvintīlu grupās: zemākajās kvintīlēs tas notiek lēnāk un mazākā apjomā. Jāatzīmē, ka vienas personas vecumā virs 65 gadiem mājsaimniecības koncentrējas 2. kvintīlē (48.5 % no visām šīs grupas mājsaimniecībām); turklāt ir vērojama tendence, ka šī tipa mājsaimniecības arvien vairāk iekļaujas pirmajās divās zemāko ienākumu kvintīlēs (2016. gadā –62.1 %, bet 2017. gadā jau 64.2 %); kas kopumā liecina par pensijas vecuma iedzīvotāju ienākumu līmeņa pazemināšanos un lēnu ienākumu pieaugumu. Skatoties mājsaimniecību sadalījums kvintīlu grupās pēc pieaugušo un bērnu skaita ģimenēs, redzams, ka viena vecāka mājsaimniecības un daudz bērnu ģimenes koncentrējas zemāko ienākumu kvintīlē (attiecīgi 2017. gadā 37.4 % un 40.9 %). Taču abās grupās ir vērojama pozitīva tendence to īpatsvaram samazināties.

Ienākumu struktūrā galvenais ienākuma avots visās mājsaimniecībās (gan laukos, gan pilsētās) ir ienākumi no algotā darba (72 % no kopējiem mājsaimniecību ienākumiem), nākamā lielākā grupa ir sociālie un privātie transfēri (24.3 %).

Apskatot oficiālo statistiku sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā, tika konstatēts, ka trūcīgo personu skaita un īpatsvara izmaiņās ir vērojama pozitīva samazināšanās tendence; 2018. gadā trūcīgas bija 50 447 personas 27 793 ģimenēs, kas veidoja 2.6 % no visiem iedzīvotājiem, kā arī vidējais atbalsta apjoms vienai personai ir pieaudzis (sasniedzot 304.1 EUR vidēji 2018. gadā vienai personai). Divas trešdaļas (66.2 %) trūcīgo personu dzīvo novados vai laukos, kamēr viena trešdaļa (33.8 %) – lielo pilsētu pašvaldībās, savukārt pabalstiem izlietotie līdzekļi lielo pilsētu pašvaldībās ir lielāki (60.6 %) nekā novadu pašvaldībās (39.4 %), kā arī atbalsta intensitāte ir 3 reizes lielāka.

Arī maznodrošināto personu skaits un īpatsvars valstī pakāpeniski samazinājās (2018. gadā līdz 74754 personām, kas ir 3.8 % no visiem iedzīvotājiem). Skatoties sadalījumā pa

sociāli demogrāfiskajām grupām, redzams, ka 2018. gadā vislielāko grupu veido pensijas vecuma personas (53.9 %), tad bērni (16.4 %) un nestrādājošas darbspējīgas personas (16.0 %).

Apskatot personas ar invaliditāti, tika konstatēts (BISS 2019), ka parasti šīs personas nestrādā un galvenos ienākumus gūst no pabalstiem, šīs personas mājsaimniecības ietilpst 1. kvintīļu grupā un pakļautas materiālajai nenodrošinātībai. Kaut gan no 2014. līdz 2017. gads personu ar invaliditāti ienākumi palēnām pieaug gan sociālo transfēru jomā, gan citu ienākumu veidu jomā, to vidējie ienākumi tikai nedaudz pārsniedz nabadzības riska sliekšni. Apskatot ienākumus tikai no sociālajiem transfēriem, redzams, ka vidēji 77 % personu ar invaliditāti ienākumi bija zem attiecīgā gada nabadzības riska sliekšņa.

Jāatzīmē, ka pašvaldības izmanto atšķirīgus kritērijus maznodrošinātās personas statusa un atbalsta līmeņa noteikšanai, rezultātā veidojas situācija, kad līdzīgā materiālajā un sociālajā situācijā esošas personas var saņemt atšķirīgu atbalstu. Turklāt MIL un nabadzības riska sliekšnis, kuru aprēķina, izmantojot Eurostat metodoloģiju, tiek izmantots tikai statistiskiem nolūkiem, nevis palīdzības un atbalsta sniegšanai iedzīvotājiem. Tas rada arī grūtības administratīvo datu un CSP apsekojuma datu padziļinātai novērtēšanai.

Novērtējot nenodrošinātības un mājokļa izdevumu rādītājus, tika konstatēts, ka kopumā nenodrošinātības indekss un ekonomiskā spriedzes rādītāji krīt, taču samērā augsts ekonomiskās spriedzes rādītājs ir 1. un 2.kvintiles grupās. Kaut gan kopējie mājokļa izdevumi absolūtajās vērtībās palielinās (2018. gadā bija vidēji 150 eiro mēnesī), attiecībā pret rīcībā esošo ienākumiem tie nedaudz samazinās (2018. gadā līdz 13.4 %). Jāatzīmē, lai gan vienas personas mājsaimniecības mājokļa uzturēšanai tērēja vismazāk: 129 eiro mēnesī vienas 16–64 gadus vecas personas mājsaimniecības un 94 eiro mēnesī – vienas vismaz 65 gadus vecas personas mājsaimniecības, tomēr šīm mājsaimniecībām mājokļa uzturēšanas izdevumu segšanai ir nepieciešama ievērojami lielāka daļa (18.5 – 24.5 %) no to rīcībā esošiem ienākumiem salīdzinājumā ar citām grupām. Kā norādīja eksperti (BISS 2019), Latvijas gadījumā mājokļa izdevumi virs 20% no mājsaimniecības kopējiem ienākumiem, var izraisīt finansiālās grūtības, kas pamatots ar atlikušās ienākumu daļas apmēru.

Apskatot mājsaimniecību spēju segt komunālos maksājumus, tika konstatēts, ka 11.6 % mājsaimniecību 2018. gadā naudas trūkuma dēļ ir bijuši parādi par komunālajiem maksājumiem; visvairāk starp mājsaimniecībām, kur viens pieaugušais audzina bērnus (25.8 %), pāriem ar trīs un vairāk bērniem (20.9 %) un mājsaimniecībām, kur dzīvo viena persona vecumā līdz 64 gadiem (15.4 %). Savukārt vismazāk parādnieku par komunālo pakalpojumu rēķiniem bija starp pāriem bez bērniem (7.6 %) un vientuļo senioru mājsaimniecībām (6.3 %). Līdzīgas tendences vērojamas mājsaimniecību vidū, kuru ienākumi ir zem nabadzības sliekšņa: gandrīz pusei (47.5 %) no daudz bērnu ģimenēm bija komunālo pakalpojumu parādi, tad seko viena vecāka ģimenes (35.4 %) un mājsaimniecības, kur dzīvo pāris ar bērnu (28.7 %) un viena persona līdz 64 gadiem (28.3 %); vismazāk parādu bija vientuļiem senioriem (7.4 %). Jāatzīmē, lai gan mājokļa izdevumu slogs ir ļoti apgrūtināošs (46 %) viena vecāka gadagājuma (65+) cilvēka mājsaimniecībām, tās lielākoties (93.7 – 92.6 %) spēj segt komunālos maksājumus, ieskaitot tos, kuru ienākumi ir zem nabadzības sliekšņa.

Novērtējot finansiālo spēju uzturēt mājokli siltu, vērojama pozitīva tendence – kopš 2013. gada gandrīz trīs reizes samazinājies iedzīvotāju īpatsvars, kuriem bija grūtības uzturēt mājokli siltu (līdz 7.5 % 2018. gadā), kas ir ļoti tuvs ES vidējam līmenim. Līdzīga tendence vērojama iedzīvotājiem, kuru ienākumi bija zem nabadzības sliekšņa (kritums līdz 15.4 % 2018. gadā). Tomēr jāatzīmē, ka to iedzīvotāju īpatsvars, kuru ienākumi ir zem nabadzības sliekšņa un kas finansiāli nespēj uzturēt mājokli pietiekami siltu, ir divreiz lielāks nekā kopējais iedzīvotāju īpatsvars ar šādu problēmu. Visvairāk šī problēma ietekmē māsaimniecības, kur ir viens pieaugušais virs 65 gadiem (18.6 %), viena persona līdz 64 gadiem (13.2 %) un viena persona ar bērnu (11.3 %). Aplūkojot šo problēmu pēc ienākumu līmeņiem, redzams, ka kopumā pēdējo gadu laikā visās grupās samazinājies iedzīvotāju īpatsvars, kuriem bija grūtības uzturēt mājokli siltu. 2018. gadā vislielākais īpatsvars ir grupās ar zemākajiem ienākumiem: 1. kvintiles grupā – 17.5 % un 2. – 13.6 %. Vērtējot šo rādītāju nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju kontekstā, redzams, ka Latvijā 2017. gadā šī problēma visvairāk ietekmē vienas personas līdz 64 gadiem māsaimniecības (27.8 %); nākama lielākā grupa, kam bija grūtības apsildīt mājokli, bija daudz bērnu ģimenēs (26.8 %).

Pēdējos gados iedzīvotāju īpatsvars, kuru māsaimniecībām ir neapmierinoši mājokļa apstākļi, pakāpeniski samazinās (2018. gadā - 30.9 %), savukārt skatoties problēmu griezumā, vairāk nekā piektā daļa (23.5 %) aptaujāto iedzīvotāju norādīja, ka viņu mājoklī ir tekošs jumts, mitras sienas, griesti, grīdas, mājas pamati vai trupe logu rāmjos, durvīs vai grīdās. Jāpiebilst, ka šīs rādītājs ir viens no augstākajiem ES līmenī (2017. gadā ceturtais augstākais līmenis) un neapmierinātība šajā jomā atšķirībā no pārējām pieaug. Līdzīgas tendences vērojamas iedzīvotājiem ar ienākumiem zem nabadzības riska sliekšņa; visvairāk iedzīvotāju (36.7 %) atzina, ka viņu mājoklī ir tekošs jumts, mitras sienas, griesti, grīdas, mājas pamati vai trupe logu rāmjos, durvīs vai grīdās. Skatoties māsaimniecību griezumā, 2018. gadā visvairāk ar šo problēmu saskārās daudz bērnu pāri (26.4 %), pāri ar diviem bērniem (25.6 %) un viena pieaugušā ar bērnu māsaimniecības (23.6 %); turklāt visās šajās grupās vērojams problēmas pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. Šī problēma ir aktuāla arī māsaimniecībās ar vienu personu (21.9 – 22 %) un pāriem bez bērniem (19.7 %). Apskatot šo problēmu pa ienākumu kvintīļu grupām, visvairāk tā skar māsaimniecības ar zemākajiem ienākumiem (39.3 %); problēmas īpatsvars samazinās ar katru nākamo kvintīļu grupu.

Apskatot esošo rīcībpolitikas instrumentus un pasākumus, ir konstatēts, ka Latvijā ir definēti un normatīvajos aktos iekļauti atsevišķi pasākumi, kas tieši vai netieši vērsti arī uz enerģētiskās nabadzības mazināšanu un neaizsargāto lietotāju aizsardzību: atbalsts norēķiniem par elektrību, atbalsts elektropieslēguma ierīkošanai, dzīvokļa pabalsts, energoefektivitātes programma, energoefektivitātes pienākumu shēma, garantēto minimālo ienākumu līmenis, “Dzīvo siltāk” iniciatīva, kā arī izveidots Elektruma energoefektivitātes centrs.

Lielākā daļa labās prakses un īstenoto pasākumu, kas ieviesti atsevišķās dalībvalstīs, koncentrējas uz cēloņiem, piemēram, enerģijas cenām (piemēram, “sociālie tarifi”), ēku celtniecības kvalitāti (piemēram, energoefektivitātes uzlabošana valsts un privātajos mājokļos), zemiem ienākumiem (piemēram, finansiāla palīdzība). Līdzīgā veidā dažās dalībvalstīs ir īstenoti

korektīvi pasākumi enerģētiskās nabadzības seku mazināšanai, piemēram, aizliedzot energoapgādes pakalpojumu atslēgšanu mazāk aizsargātām ģimenēm kritiskos brīžos.

Dzīvojamā fonda energoefektivitātes uzlabošana ir būtisks aspekts cīņā pret enerģētisko nabadzību, kaut gan jāatzīmē, ka māsaimniecības ar zemākiem ienākumiem dzīvo mājokļos ar zemu energoefektivitātes līmeni, nevar atļauties īrēt vai nopirkt mājokli, kas atbilst mūsdienu prasībām, kā arī finansiālo grūtību dēļ nespēj iekļauties un izpildīt energoefektivitātes programmas prasības, lai saņemtu finansēju mājokļa apstākļu uzlabošanai.

Ņemot vērā (EK 2019) un (EESK 2013) vadlīnijas, ir nepieciešams pārskatīt un/vai definēt (vienotas) aizsargāto lietotāju grupas, kā arī paredzēt atbalsta mehānismu norēķiniem, visiem energopakalpojumiem; jāparedz šo lietotāju aizsardzību pret energoapgādes atslēgšanu kritiskos brīžos. Šo izmaiņu integrēšanai rekomendēts izmantot integrētu pieeju, piemēram, enerģētikas un sociālās politikas ietvaros, un tie varētu būt sociālā nodrošinājuma vai mājokļu energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi. Turklāt, balstoties uz pētījuma rezultātiem, aizsargāto lietotāju grupa varētu tikt paplašināta, iekļaujot tajā vientuļo vecāku ģimenes un pensionāru māsaimniecības, papildus paredzot atsevišķus kritēriju sliekšņus dažādām kategorijām.

Pirms enerģētikas politikas pasākumu pieņemšanas un ieviešanas nepieciešams izanalizēt, kāda būs to ekonomiskā ietekme uz dažādām patērētāju kategorijām (piemēram, atkarībā no ienākumiem, ģimenes sastāva vai apsildes veida).

Tā kā Latvijas tiesību aktos pagaidām nav definēts enerģētiskās nabadzības jēdziens un nav izstrādāta tās novērtēšanas metodoloģija un kritēriji, pārejas periodā (līdz definīcijas pieņemšanai un aplēses metodoloģijas izstrādei) enerģētiskās nabadzības novērtēšanai var izmantot esošos statistikas datus un rādītājus.

1. Enerģētiskās nabadzības un neaizsargāto lietotāju definēšana

1.1. ES centieni mazināt enerģētisko nabadzību un tiesiskais regulējums

Izpratne par enerģētiskās nabadzības cēloņiem, sekām un neaizsargāto⁵ lietotāju aizsardzība ir viens no aktuālākajiem tematiem, kam pievērsta uzmanība dažādās Eiropas iestādēs pēdējos gados. Kā norāda (Bouzarovski 2018), EK atzina enerģētisko nabadzību kā ES problēmu tikai pēc 2006. gada; paziņojumā par elektroenerģijas un gāzes iekšējā tirgus perspektīvām Komisija apņēmas pārskatīt valstu pieeju enerģētiskajai nabadzībai un uzsākt nozīmīgu informācijas un izpratnes veicināšanas kampaņu, gatavojoties pilnīgai tirgus atvēršanai 2007. gadā, tostarp izveidot Enerģijas patērētāju hartu (*Energy Consumers' Charter - ECC*)⁶ un Iedzīvotāju enerģētikas forumu⁷.

Lai sekmētu enerģētiskās nabadzības apzināšanu un mazināšanu, norādījumi enerģētiskās nabadzības un neaizsargāto lietotāju problēmas risināšanai tika integrēti Trešās enerģētikas paketes direktīvās 2009/72/EC un 2009/73/EC par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz elektroenerģijas un dabasgāzes piegādes iekšējo tirgu, nosakot, ka:

“Enerģētiskā nabadzība Kopienā ir arvien lielāka problēma. Tādēļ skartajām dalībvalstīm, kas vēl to nav izdarījušas, būtu jāizstrādā valsts rīcības plāni vai citi piemēroti mehānismi, lai novērstu enerģētisko nabadzību un mazinātu to cilvēku skaitu, kuri nonākuši šādā situācijā. Jebkurā gadījumā dalībvalstīm būtu jānodrošina neaizsargāto lietotāju energoapgāde. Lai to izdarītu, varētu izmantot integrētu pieeju, piemēram, saistībā ar sociālo politiku un pasākumiem sociālā nodrošinājuma vai mājokļu energoefektivitātes uzlabošanas jomā. Ar šo direktīvu vismaz būtu jārada iespēja īstenot valsts politiku neaizsargāto lietotāju labā.” (2009/72/EC (53) un 2009/73/EC (50))

“Dalībvalstis veic atbilstīgus pasākumus, piemēram, izstrādā valsts rīcības plānus enerģētikas jomā, paredz sociālā nodrošinājuma pabalstus, lai neaizsargātiem lietotājiem nodrošinātu nepieciešamo elektroenerģijas apgādi, vai paredz atbalstu energoefektivitātes uzlabošanai, lai novērstu enerģētisko nabadzību, ja tā konstatēta, tostarp plašākā nabadzības kontekstā.” (2009/72/EC (II nodaļas 3. panta 8 punkts) un 2009/73/EC (II nodaļas 3. panta 4 punkts))

Šajās direktīvās tiek norādīts uz enerģētiskās nabadzības problēmu un neaizsargāto lietotāju aizsardzību kā obligātu prasību, lai to apkarot, bet nav sniegti norādījumi par to, kādam vajadzētu būt rekomendējamās “integrētās pieejas” saturam, lai to nodrošinātu. Turklāt jāatzīmē, ka ES nav ne vienotas enerģētiskās nabadzības un neaizsargāto lietotāju definīcijas, ne metodikas, kā to novērtēt. Saskaņā ar šīm direktīvām, atzīstot enerģētiskās nabadzības problēmu, dalībvalstīm ir jādefinē neaizsargāto lietotāju jēdziens un jānodrošina, ka to

⁵ Jāatzīmē, ka Latvijā Elektroenerģijas tirgus likumā šie lietotāji tiek definēti kā aizsargātie lietotāji skat.§4.2.2

⁶ Communication from the Commission - Towards a European Charter on the Rights of Energy Consumers /* COM/2007/0386 final: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:52007DC0386>

⁷ Citizens' Energy Forum: <https://ec.europa.eu/energy/en/citizens-energy-forum>

aizsardzībai ir atbilstoši pasākumi. Tomēr precīzāki norādījumi nav sniegti, tādējādi definīciju un risinājumu izstrādi atstājot katras dalībvalsts ziņā.

Attiecībā uz šiem noteikumiem EK darba dokuments (EC 2010a) un paskaidrojuma raksts (EC 2010b) izklāsta vairākus svarīgus punktus par to īstenošanu. Pirmkārt, dalībvalstīm būtu jānosaka neaizsargāto lietotāju grupas un to atbalsta mehānismi, ņemot vērā konkrētas valsts specifisko situāciju un nodrošinot augstu aizsardzības līmeni. Šī definīcija un grupas var atsaukties uz enerģētiskās nabadzības jēdzienu.

Turklāt ir norādīts, ka vienotas definīcijas trūkums pats par sevi nedrīkst būt problēma, jo tas ļauj rast risinājumus, kas pielāgoti valsts un vietējiem apstākļiem. Kaut gan ir minēts, ka:

“Terminus “enerģētiskā nabadzība” un “kurināmā nabadzība” bieži vien kļūdaini izmanto pamīšus. Enerģijas avoti, uz kuriem attiecas termins “kurināmā nabadzība” (elektrība, dabasgāze, sašķidrinātā naftas gāze, nafta, ogles, centralizētā siltumapgāde un cits cietais kurināmais), ir plašāki nekā tie, kas aplūkoti enerģētiskās nabadzības norādēs iekšējā enerģijas tirgus tiesību aktos (elektroenerģija un gāze). Tāpēc varētu apgalvot, ka, apskatot enerģētisko nabadzību izolēti, būtu izslēgti tie lietotāji, kas izmanto citu kurināmo (ne elektrību un ne gāzi) mājokļa apsildīšanai.” (EC 2010a) (EC 2010b)

Šis definīciju skaidrojums atšķiras no plaši apspriestajām definīcijām (skat. §1.2) un apstiprina nepieciešamību pēc vienotas izpratnes vai koncepcijas (vismaz ES mērogā) enerģētiskās nabadzības un neaizsargāto lietotāju noteikšanai.

Savukārt (EC 2010b) rekomendē izmantot vairākus kritērijus neaizsargāto lietotāju grupu definēšanai, piem., invalīdi vai vecāka gadagājuma cilvēki varētu tikt uzskatīti par neaizsargātājiem, bet, piemēram, izslēdzot tos, kuriem ir augsti ienākumi. Neaizsargāto lietotāju aizsardzībai jāattiecas arī uz energoapgādes pārtraukšanas aizliegumu kritiskās situācijās, piemēram, bargas ziemas laikā cilvēkiem ar ārkārtīgi zemiem ienākumiem.

Otrkārt, dalībvalstīm būtu jākoncentrējas uz ilgtermiņa risinājumiem (piemēram, ēku renovāciju/modernizēšanu), nevis tikai uz īstermiņa atvieglojumiem (piemēram, atbalstu rēķinu nomaksai), lai pārietu no tiešām subsīdijām rēķinu apmaksai uz mājokļu kvalitātes uzlabošanas pasākumiem. Jebkurš mehānisms, kas pieņemts, lai aizsargātu neaizsargātos patērētājus, nedrīkst traucēt tirgus darbību, un tajā jāņem vērā citi sociālās politikas pasākumi dalībvalstī. Lai gan noteikumi paredz, ka sociālā politika un enerģētikas politika, tostarp energoefektivitātes pasākumi, var mijiedarboties, lai aizsargātu neaizsargātos patērētājus, tomēr nav paredzēts, ka enerģētikas politika jebkādā veidā aizstātu neaizsargāto lietotāju aizsardzību ar sociālās politikas palīdzību. Energoefektivitātes pasākumiem jābūt labklājības politikas neatņemamai sastāvdaļai.

Papildus (EC 2010a) ir minētas divas kvantitatīvas metodes enerģētiskās nabadzības novērtēšanai:

- mājāsaimniecību skaits vai īpatsvars, kas par energoproduktiem tērē vairāk par iepriekš noteiktu sliekšni vai robežvērtību no to kopējiem patēriņa izdevumiem; šis sliekšnis varētu būt gandrīz divreiz lielāks par valsts vidējo rādītāju;
- mājāsaimniecības, kurām ir (vai pēdējā laikā bijušas) grūtības apmaksāt vai kurām ir kavējumi par enerģijas rēķinu maksājumiem pēdējos 12 mēnešos.

Abām metodēm ir zināmas priekšrocības un trūkumi, kas apskatīti nākamajā nodaļā.

Attiecībā uz neaizsargātiem patērētājiem Eiropas Parlaments (EP) 2012. gadā pieņēma nelegislatīvu ziņojumu par visneaizsargātāko patērētāju tiesību stiprināšanu. Tas aicina izstrādāt Eiropas stratēģiju, lai sistemātiski un visaptveroši stiprinātu neaizsargāto patērētāju tiesības. EP uzsver, ka līdz šim patērētāju neaizsargātība ir risināta katrā gadījumā atsevišķi un ka tā ir jāaplūko no horizontālas un nozaru pieejas, ņemot vērā patērētāju dažādās vajadzības, spējas un apstākļus. Dalībvalstis tiek mudinātas pastāvīgi un cieši analizēt sociālo un patēriņa uzvedību un situācijas, kuru dēļ atsevišķas grupas vai personas var nonākt neaizsargātā situācijā.

Tā kā enerģētiskā nabadzība ir saistīta ar mājokļu kvalitātes problēmām, arī tiesību akti, kas attiecas uz energoefektivitāti, atsaucas uz enerģētiskās nabadzības mazināšanas aspektiem. Energoefektivitātes direktīvā 2012/27/EK noteikts, ka dalībvalstīm jānodrošina, *“ka neaizsargātiem klientiem ir piekļuve augstākas energoefektivitātes sniegtajiem ieguvumiem”*, kā arī norādīts uz energoefektivitātes lomu un potenciālu enerģētiskās nabadzības mazināšanā:

“(49) Dalībvalstis un reģioni būtu jāmudina pilnībā izmantot struktūrfondus un Kohēzijas fondu, lai veicinātu ieguldījumus energoefektivitātes uzlabošanas pasākumos. Ieguldījumiem energoefektivitātē ir potenciāls veicināt ekonomikas izaugsmi, nodarbinātību, inovācijas un enerģētiskās nabadzības samazinājumu mājāsaimniecībās, un tādēļ tie pozitīvi ietekmē ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju. Potenciālās finansēšanas jomas ietver energoefektivitātes pasākumus sabiedriskās ēkās un dzīvojamās mājās un jaunu prasmju nodrošināšanu, lai veicinātu nodarbinātību energoefektivitātes nozarē.

Saistībā ar energoefektivitātes pienākuma shēmu dalībvalstis var: a) to noteiktajos ietaupījuma pienākumos iekļaut prasības, kurām ir sociāls mērķis, tostarp pieprasot, lai daļa no energoefektivitātes pasākumiem prioritārā kārtā tiktu īstenoti mājāsaimniecībās, kuras skar enerģētiskā nabadzība, vai sociālajās mājās.”

Regula 2018/1999 par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību, ir uzsvērts, ka katrai dalībvalstij jāizvērtē enerģētiski nabadzīgo mājāsaimniecību skaits, ņemot vērā savas valsts specifiku un nepieciešamos iekšzemes energopakalpojumus dzīves pamatstandartu nodrošināšanai. Turklāt, ja dalībvalstī ir ievērojams enerģētiski nabadzīgo mājāsaimniecību skaits, tad integrētajā nacionālajā enerģētikas un klimata plānā būtu jāiekļauj nacionālais indikatīvais mērķis enerģētiskās nabadzības samazināšanai, kā arī jāizklāsta rīcībpolitika un pasākumi tās samazināšanai. Savukārt progresā ziņojumā jāietver informācija par progresu virzībā uz nacionālā indikatīvā mērķa izpildi, proti, enerģētiskajai nabadzībai pakļauto mājāsaimniecību skaita samazināšanu; un kvantitatīva informācija par enerģētiski nabadzīgo mājāsaimniecību skaitu un, ja pieejama, informācija par rīcībpolitiku un pasākumiem enerģētiskās nabadzības problēmas risināšanai. Komisija datus nodod Eiropas Enerģētiskās nabadzības novērošanas centram⁸. Jāatzīmē, ka šajā dokumentā minēti “Komisijas norādījumi par attiecīgajiem enerģētiskās nabadzības indikatoriem”, bet nav saprotams, kur atrast šos norādījumus.

⁸ EU Energy Poverty Observatory – EPOV: <https://www.energypoverty.eu/>

Pagaidām Eiropas Komisija neatbalsta vienotu enerģētiskās nabadzības definīciju Eiropā, jo šis jautājums tiek apspriests un analizēts dažādos kontekstos. Izmantojot oficiālus ES politikas dokumentus no 2001. līdz 2014. gadam, (Thomson, Snell, and Liddell 2016) konstatējuši, ka pretēji Eiropas Komisijas nostājai daudzas ES iestādes un konsultatīvās komitejas atbalsta Eiropas mērogā vienotu definīciju enerģētiskajai nabadzībai un ir iestājušās par definīcijas izveidi vismaz septiņu gadu laikā.

1.1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas viedoklis

Svarīga loma enerģētiskās nabadzības koncepcijas attīstībā ir Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai EESK (*European Economic and Social Committee, EESC*), kura Eiropas Komisijai sniegusi savus atzinumus par sekojošiem tematiem:

- Liberalizācijas un ekonomikas krīzes ietekme uz enerģētisko nabadzību (EESK 2010),
- Saskaņota Eiropas rīcība enerģētiskās nabadzības novēršanai un apkarošanai (EESK 2013).

Šajos dokumentos liela uzmanība tiek pievērsta nepieciešamībai ES līmenī izstrādāt kopīgu enerģētiskās nabadzības koncepciju un definēt vispārīgu terminu “enerģētiskā nabadzība”, kuru katra dalībvalsts vēlāk varētu attiecīgi pielāgot. Viena iespēja būtu definēt enerģētisko nabadzību kā grūtības vai nespēju mājoklī uzturēt atbilstīgu temperatūru vai izmantot citus būtiskus energopakalpojumus par saprātīgu cenu. Tā ir vispārēja definīcija, kuru varētu papildināt arī ar citiem kritērijiem, lai aktualizētu minēto koncepciju atbilstoši sabiedrības attīstībai. Papildus tam EESK rekomendē ieviest enerģētiskās nabadzības Eiropas vienotus indeksus un rādītājus, kas ietvertu neaizsargātības dimensiju un palīdzētu analizēt cēloņus; harmonizēt statistikas datus un metodoloģiju, lai Eiropas līmenī šo problēmu varētu precīzāk novērtēt, izstrādāt Eiropas stratēģiju, lai efektīvāk risināt un novērst šo problēmu.

EESK atkārtoti norāda, ka ir nepieciešams pilnībā transponēt 2009/72 un 2009/73 direktīvas un garantēt universālu pakalpojumu, sabiedrisko pakalpojumu saistību ievērošanu, mazaizsargātu personu aizsardzību un nodrošināt saprātīgas, salīdzināmas un pārredzamas cenas, kā arī iesaka palielināt energoapgādes solidaritāti.

Daļa no EESK rekomendācijām tika iestrādātas jaunajā ES direktīvā 2019/944.

1.1.2. EK Neaizsargāto patērētāju darba grupas viedoklis

Lai atbalstītu šos procesus, 2011. gadā tika izveidota Neaizsargāto patērētāju darba grupa (*Vulnerable Consumer Working Group VCWG*).

VCWG apvieno pārstāvjus no patērētājiem, NVO, regulatoriem un attiecīgajām valsts iestādēm un nozares; to vada Eiropas Komisija. Tās mērķi ir:

- izveidot dažādu neaizsargātības aspektu un pasākumu kvalitatīvu un kvantitatīvu kartēšanu, kas var palīdzēt risināt šo jautājumu;
- sniegt ieteikumus mazāk aizsargātu patērētāju noteikšanai enerģētikas nozarē, pamatojoties uz pašreizējo stāvokli dalībvalstīs;
- uzsvērt (valsts līmeņa) labu praksi un atbilstošus ar politiku nesaistītus risinājumus ar ilgtermiņa potenciālu, lai labāk vērstos pret neaizsargātību.

VCWG norāda (EC DG VCWG 2015), ka jābūt vienotai izpratnei par definīciju un aprēķinu; definīcijai jābūt vienkāršai, fokusēties uz pieejamības problēmu un nodrošinot pietiekamu elastību, lai to interpretētu saskaņā ar dalībvalstu īpatnībām. VCWG ierosina, ka šāda definīcija var attiekties uz tādiem elementiem kā zemie ienākumi, nespēja atļauties un atbilstoši iekšzemes energopakalpojumi.

1.1.3. Eiropas Patērētāju konsultatīvās grupas viedoklis

Eiropas Patērētāju konsultatīvā grupa⁹ sniegusi Eiropas Komisijai savu atzinumu par patērētājiem un neaizsargātību, norādot, ka:

- jēdzienam “neaizsargātība” jāņem vērā sociālekonomiskos un juridiskos aspektus, kā arī horizontālas un nozaru pieejas;
- patērētāju neaizsargātību pirmām kārtām var noteikt ar tādām personiskām iezīmēm kā vecums, invaliditāte vai ienākumi (“personīgā dimensija”), jo tas ietekmē patērētāju rīcību kopumā;
- dalībvalstis būtu jāmudina īstenot stratēģijas, kas atspoguļo dažādu patērētāju grupu atšķirīgās vajadzības, lai visiem patērētājiem atvieglotu energoefektīvu izvēli;
- svarīgi, lai politika koncentrētos uz ilglaicīgāko un ilgtspējīgāko risinājumu attiecībā uz enerģētisko nabadzību, proti, mājokļu energoefektivitātes standartu radikālu uzlabošanu, jo īpaši attiecībā uz maznodrošinātām un mazāk aizsargātām māsaimniecībām;
- politikas veidotājiem ir labāk jāizprot faktori, kuru dēļ patērētāji ir pakļauti lielākam neaizsargātības riskam un tādējādi ir nelabvēlīgā situācijā, lai izstrādātu pareizos politikas risinājumus.

1.1.4. Enerģētikas kopienas Ministru padomes viedoklis

Enerģētikas kopienas¹⁰ Ministru padome 2013. gada oktobrī apstiprināja priekšlikumu neaizsargātu patērētāju reģionālai definīcijai (Energy Community Regulatory Board 2013) un paralēli rekomendēja noteikt atbalsta sistēmas. Ierosināta definīcija:

Sociāli neaizsargātais lietotājs ir elektroenerģijas patērētājs, kurš:

- izmanto enerģiju sava pastāvīgā mājokļa energoapgādei;
- nepārsniedz maksimālo enerģijas patēriņu uz vienu cilvēku: nosakot elektroenerģijas patēriņa līmeni uz vienu cilvēku, ņem vērā kopējo patēriņu līdz 200 kWh mēnesī ģimenei ar ne vairāk kā 4 locekļiem un atspoguļo sezonālītāti;
- pieder pie iedzīvotāju kategorijas ar zemākiem ienākumiem: lai definētu zemas ienākumus, papildus visu pieejamo aktīvu ienākumus ņem vērā;

⁹ European Consumer Consultative Group (ECCG)

¹⁰ Energy community: <https://energy-community.org/>; 2006/500/EK: Padomes Lēmums (2006. gada 29. maijs), lai Eiropas Kopiena noslēgtu Enerģētikas kopienas līgumu;

- elektropieslēgums nepārsniedz maksimālo jaudu un uzskaitē caur vienfāzes skaitītāju. Nosakot vienfāzes pieslēgumu un skaitītāju, ņem vērā jaudu līdz 16 Ampēriem.

Turklāt “definīcijā nedrīkst būt vairāk par iedzīvotāju mazākumu¹¹. Elektroenerģijas tirgus cenām jābūt izmaksu atspoguļojošām, un mazaizsargāto patērētāju patēriņš jāfinansē no sociālajiem pabalstiem.”

Ierosinātā definīcija sociāli neaizsargātam klientam gāzes nozarē ir tāda, kā minēts iepriekš, izņemot to, ka patēriņa līmenis otrajā punktā ir kopējais patēriņš līdz 70 kubikmetriem mēnesī.

1.1.5. EK iniciatīvas enerģētiskās nabadzības mazināšanai

Kā norādīts EK Enerģētikas ģenerāldirektorāta mājaslapā, neraugoties uz to, ka Eiropā nav vienotas enerģētiskās nabadzības definīcijas, gan problēmas mērogs, gan nopietnā ietekme uz veselību, ko tā izraisa, ir plaši atzīta. Informētība par enerģētisko nabadzību Eiropā palielinās, un vairākas ES institūcijas ir to identificējušas kā politikas prioritāti, jo sevišķi ar Eiropas Komisijas tiesību aktu paketi “Tīru enerģiju ikvienam Eiropā”. Pēdējos gados EK ir atbalstījusi vairākas iniciatīvas/aktivitātes cīņai ar enerģētisko nabadzību:

- Iedzīvotāju enerģētikas forums (*Citizens' Energy Forum*¹²) - dibināts 2008. gadā, tajā kopīgi darbojas un katru gadu tiekas valsts patērētāju organizācijas, nozares pārstāvji, valsts regulatīvās struktūras un valdības amatpersonas; foruma uzdevums ir strukturēt debates un virzīt patērētāju, regulatoru un nozares skatījumu uz enerģijas tirgu un tā nākotni, tieši izmantojot Komisijas darbu enerģētikas un patērētāju politikas jomās;
- Pilsētu mēru pakts (*Covenant of Mayors for Climate & Energy*¹³)- pasaules lielākā pilsētu kustība vietējiem klimata un enerģētikas pasākumiem, kas tika aizsākta 2008. gadā Eiropā nolūkā vienot pašvaldības, kas brīvprātīgi apņēmušās sasniegt un pārsniegt ES klimata un enerģētikas mērķus, t.sk. atbalsta vietējas un reģionālas pārvaldes iestādes visā Eiropā enerģētiskās nabadzības mazināšanā, daloties ar zināšanām un resursiem, lai uzlabotu vietējās spējas. Mazinot enerģētisko nabadzību, Pakta parakstītāji var uzlabot savu iedzīvotāju dzīves kvalitāti un radīt taisnīgāku un iekļaujošāku sabiedrību;
- ES Enerģētiskās nabadzības novērošanas centrs (*EU Energy Poverty Observatory - EPOV*¹⁴) – izveidots 2018. gadā, lai palīdzētu dalībvalstīm apkarot enerģētisko nabadzību. Tā uzdevums ir uzlabot enerģētiskās nabadzības mērīšanu, novērošanu un dalīšanos ar zināšanām un labāko praksi.

¹¹ the definition shall not include more than a minority of population

¹² <https://ec.europa.eu/energy/en/citizens-energy-forum>

¹³ <https://www.pilsetumerupakts.eu/lv/>

¹⁴ <https://www.energypoverty.eu>

1.1.6. Pēdējās izmaiņas: ES direktīva 2019/944

2019. gada jūnijā ES veiksmīgi noslēdza darbu pie Eiropas tiesības aktu pakotnes “Tīra enerģija visiem Eiropas iedzīvotājiem”¹⁵ sagatavošanas, kas paredz, ka ES un tās dalībvalstīs ir jāīsteno virkne jaunu iekšējā enerģijas tirgus reformu. Šī pakotne ietver vairākus svarīgus uzlabojumus, lai aizsargātu neaizsargātas un enerģētiski nabadzīgas mājsaimniecības, tostarp pienākumu dalībvalstīs sākt definēt, novērtēt un ziņot par nabadzīgu mājsaimniecību skaitu to teritorijās.

Jaunpieņemtā elektroenerģijas tirgus direktīva 2019/944 (EK 2019) nosaka:

(58) Dalībvalstīs būtu jāveic neaizsargāto un enerģētiskās nabadzības skarto lietotāju aizsardzībai vajadzīgie pasākumi elektroenerģijas iekšējā tirgus kontekstā. Šādi pasākumi var būt atšķirīgi, ņemot vērā konkrētos apstākļus attiecīgajās dalībvalstīs, un var ietvert sociālās vai enerģētikas politikas pasākumus attiecībā uz elektroenerģijas rēķinu apmaksu, investīcijām dzīvojamo ēku energoefektivitātē vai patērētāju aizsardzību, piemēram, aizsardzību pret atslēgšanu. Ja universālo pakalpojumu sniedz arī mazajiem uzņēmumiem, pasākumi universālā pakalpojuma sniegšanai var būt atšķirīgi atkarībā no tā, vai minētie pasākumi paredzēti mājsaimniecību lietotājiem vai mazajiem uzņēmumiem.

(59) Energopakalpojumiem ir izšķirīga nozīme Savienības pilsoņu labklājības uzturēšanā. Pienācīga siltumapgāde un aukstumapgāde, apgaismojums un ierīču darbināšanai nepieciešamā enerģija ir pamatpakalpojumi, ar ko nodrošina pienācīgu dzīves līmeni un iedzīvotāju veselību. Turklāt piekļuve minētajiem energopakalpojumiem dod iespēju Savienības pilsoņiem pilnvērtīgi atraisīt savu potenciālu, kā arī veicina sociālo iekļautību. Tādu faktoru dēļ kā mazi ienākumi, lieli izdevumi par enerģiju un zema mājokļu energoefektivitāte enerģētiskās nabadzības skartās mājsaimniecības nevar atļauties minētos energopakalpojumus. Lai uzraudzītu enerģētiskās nabadzības skarto mājsaimniecību skaitu, dalībvalstīs vajadzētu vākt vajadzīgo informāciju. Precīzi mērījumi palīdzētu dalībvalstīs apzināt mājsaimniecības, ko skar enerģētiskās nabadzība, lai sniegtu tām mērķtiecīgu atbalstu. Komisijai būtu aktīvi jāatbalsta ar enerģētisko nabadzību saistīto šīs direktīvas noteikumu īstenošana, atvieglojot apmaiņu ar paraugpraksi dalībvalstu starpā.

(60) Ja dalībvalstīs skar enerģētiskā nabadzība, un tās nav izstrādājušas valsts rīcības plānus vai citus atbilstīgus satvarus enerģētiskās nabadzības novēršanai, tām būtu tas jādara ar mērķi mazināt enerģētiskās nabadzības skarto lietotāju skaitu. Mazi ienākumi, lieli izdevumi par enerģiju un zema mājokļu energoefektivitāte ir būtiski faktori, izstrādājot enerģētiskās nabadzības mērīšanas indikatorus. Jebkurā gadījumā dalībvalstīs būtu jānodrošina neaizsargāto un enerģētiskās nabadzības skarto lietotāju energoapgāde. Lai to izdarītu, varētu izmantot integrētu pieeju, piemēram, enerģētikas un sociālās politikas ietvaros, un tie varētu būt sociālā nodrošinājuma vai mājokļu energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi. Ar šo direktīvu būtu jāveicina valsts politika neaizsargāto un enerģētiskās nabadzības skarto lietotāju labā.

¹⁵ Clean Energy for All European Package

Kā redzams, lai atbalstītu enerģētiskās nabadzības samazināšanu, tiek ierosināts izmantot integrētu pieeju un daudzkritēriālus rādītājus, kas vērsti uz tādu faktoru kā zemu ienākumu, lielu izdevumu par enerģiju un zema mājokļu energoefektivitātes līmeņa identificēšanu un novērtēšanu.

Tomēr vienotas enerģētiskās nabadzības definīcijas un aprēķinu metodikas pagaidām nav, jo enerģētiskā nabadzība ir saistīta ar daudzām jomām, tostarp sociālo, vides, enerģētikas un mājokļu politiku, turklāt atsevišķu valstu problēmas un vajadzības ir pārāk atšķirīgas, kā arī jāņem vērā nepieciešamo datu ierobežotā pieejamība un personas datu jutīgums.

1.2. Ieskats enerģētiskās nabadzības definīcijas formulēšanā

1.2.1. Akadēmiskie pētījumi

Kā norāda (Koh et al. 2012) un (O'Meara 2016), jautājumam par kurināmā vai enerģētisko¹⁶ nabadzību pastiprināta uzmanība tika pievērsta pēc 1973. gada naftas krīzes un straujām degvielas cenu svārstībām. Tajā laikā pieauga bažas par enerģijas pakalpojumu pieejamības ietekmi, jo īpaši par siltuma pieejamību un to, kā tā ietekmē sabiedrības veselību. Statistikas dati par mirstību tajā laikā uzrādīja visaugstāko nāves gadījumu skaitu ziemas mēnešos, kas, kā tika uzskatīts, bija saistīti ar sliktu dzīvojamo fondu Apvienotajā Karalistē, kas sadārdzināja siltuma rēķinus.

Kurināmā nabadzības koncepcija tika izstrādāta septiņdesmito gadu beigās un astoņdesmito gadu sākumā, definējot kurināmā nabadzības jēdzienu (skat. 1.1.att., (Koh et al. 2012)).

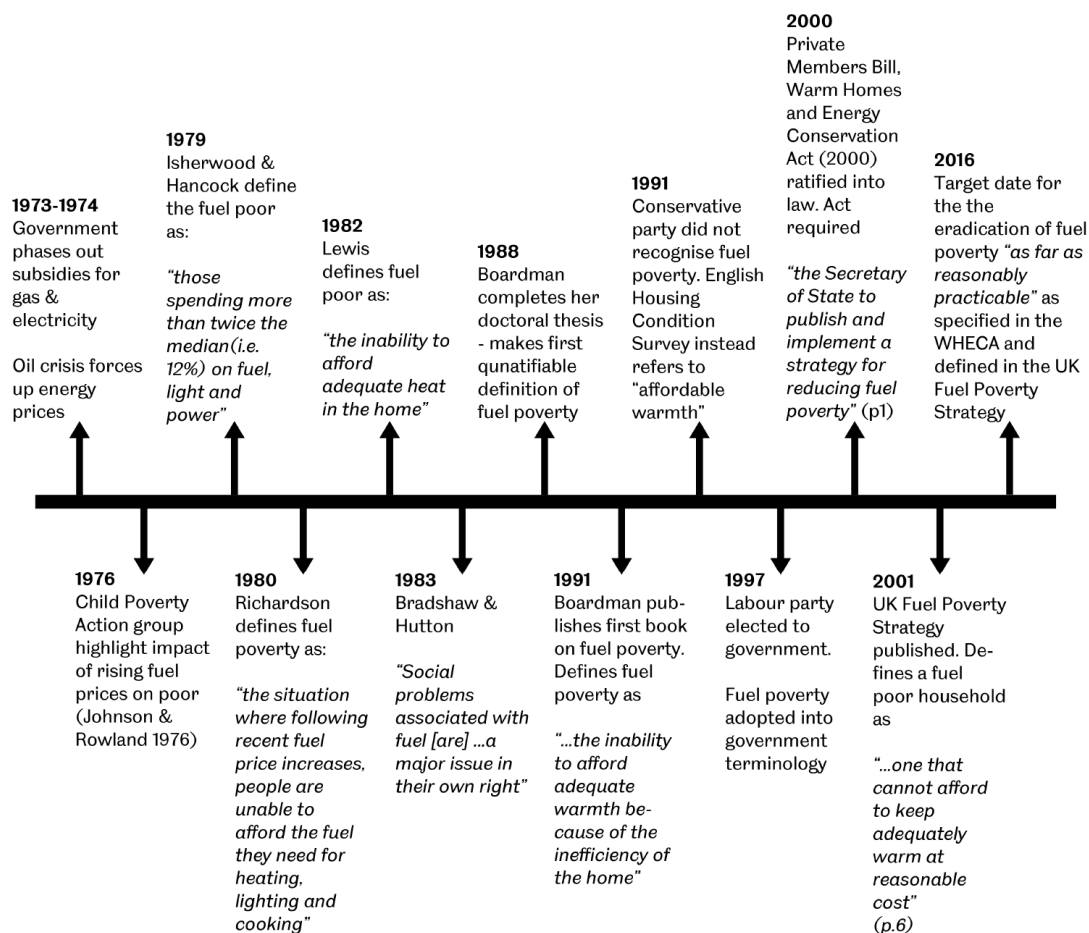
Savukārt 1991. gadā Brenda Bordmena publicēja darbu, piedāvājot pirmo kvantitatīvi izsakāmo kurināmā nabadzības definīciju *“nespēja atļauties pienācīgu siltumu mājokļa neefektivitātes dēļ”*¹⁷, kā robežvērtību nosakot 10% no mājsaimniecības ienākumiem, kas tiek tērēti enerģijai; tas noveda pie valstiska mēroga definīcijas pieņemšanas Lielbritānijā: *mājsaimniecības, kas tērē vairāk nekā 10% no saviem rīcībā esošajiem ienākumiem, lai nodrošinātu apmierinošu apkures režīmu (kā arī citus energopakalpojumus – lai gan tas bieži tiek ignorēts), tika uzskatītas par kurināmā nabadzīgām*¹⁸ (Koh et al. 2012), (O'Meara 2016), (CAC_Manitoba 2017).

2013. gadā Anglijā definīcija pārveidota, izmantojot (Hills 2011), (Hills 2012) pētījumā piedāvāto zemu ienākumu un augstu izmaksu pieeju un attiecīgu indikatoru (*Low Income, High Cost, LIHC*): mājsaimniecība tiek uzskatīta par enerģētiski nabadzīgu, ja nepieciešamā kurināmā izmaksas ir augstākas par valsts mediānas līmeni un ja sedzot šīs izmaksas, tā nonāk zem oficiālā nabadzības sliekšņa.

¹⁶ Šajā atskaitē termini 'kurināmā nabadzība' (*fuel poverty*) un 'enerģētiskā nabadzība' (*energy poverty*) tiek lietoti kā savstarpēji aizvietojami termini

¹⁷ “the inability to afford adequate warmth because of the inefficiency of the home” (Boardman (1991) Fuel poverty: from cold homes to affordable warmth// London, UK: Belhaven Press, p.219)

¹⁸ A household is in fuel poverty if, in order to maintain a satisfactory heating regime, it would be required to spend more than 10% of its income (including Housing Benefit or Income Support or Mortgage Interest) on all household fuel use.

1.1.att. Kurināmā nabadzības definīcijas vēsturiskā attīstība (Koh et al. 2012)

Kā norāda (Day, Walker, and Simcock 2016), (CAC_Manitoba 2017), Apvienotā Karaliste ir būtiski ietekmējusi diskusijas par enerģētisko nabadzību, ietekmējot gan pētniecību, gan politiku; rezultātā dominējošā saruna veidojas ap siltuma komfortu – apkuri kā būtiskāku pakalpojumu, savukārt citi energopakalpojumi tiek apspriesti retāk. Tomēr citu energopakalpojumu trūkums, piemēram, gaisa kondicionēšana, apgaismojums, transports u.tml., var radīt tikpat smagas sekas kā tās, kas rodas apkures trūkuma dēļ. Jāatzīmē, kā pēdējā laikā situācija mainās un, runājot par enerģētisko uzmanību, liela uzmanība tiek pievērsta energopakalpojumiem kopumā.

(Moore 2012) savā darbā akcentē uzmanību uz nepieciešamu pilnveidot definīciju, jo tas ir cieši saistīts un ietekmē politikas formulēšanu, problēmas mēroga un rakstura noteikšanu, stratēģijas noteikšanu un progresa uzraudzību. Turklāt tiek piedāvāts diferencēt enerģētiskās nabadzības definīcijas: nepieciešamu valsts vai reģionālā līmeņa politikas veidošanai un enerģētiski nabadzīgu mājsaimniecību identificēšanai lokāli uz vietas.

(Pye et al. 2015) atzīmē, ka Tomsones darbā¹⁹ ir pētīta terminoloģija par kurināmā nabadzību (*fuel poverty*) un enerģētisko nabadzību (*energy poverty*) pēdējos 13 gados, izvērtējot

¹⁹ Thomson, H. A brief overview of the EU discourse on fuel poverty and energy poverty. Blog article on EU Fuel Poverty Network. October 15, 2014. Available at: <https://www.energy-poverty.eu/news/brief-overview-eu-discourse-fuel-poverty-energy-poverty> (Accessed 06.2019)

vairāk nekā 187 oficiālus ES politikas dokumentus. Tomsone konstatē, ka priekšroka ir dota terminam “enerģētiskā nabadzība”, nevis “kurināmā nabadzība” – pirmais tiek izmantots vairāk nekā 70% gadījumu. Tomēr termini tiek arī savstarpēji aizstāti vienā un tajā pašā kontekstā. Direktīva par iekšējo elektroenerģijas tirgu, ar kuru dalībvalstīm uzdod definēt mazāk aizsargātos patērētājus, lieto terminu “enerģētiskā nabadzība”, un kā norāda (Pye et al. 2015), Tomsone secina, ka, tā kā ES līmenī nav norādījumu, dalībvalstis nav pārliecinātas par to, kā rīkoties; līdz šim bijis par maz piemērotu instrumentu, lai novērtētu problēmas apmēru. Turklāt, kā minēts iepriekš, ‘enerģētiskās’ nabadzības definīcijai tiesību aktos nereti ir šaurāka nozīme (attiecas tikai uz elektrību un gāzi).

Citā pētījumā (Grevisse and Brynart 2011) tika pētīts, kā enerģētiskā nabadzība Eiropā tiek saprasta, aplūkojot dažādus enerģētiskās nabadzības rādītājus. Savā pētījumā viņi definē enerģētisko nabadzību kā māj-saimniecības nespēju (vai grūtības) piekļūt enerģijai, kas tai vajadzīga, lai nodrošinātu cienīgus dzīves apstākļus par pieņemamu cenu no savu ienākumu viedokļa. Ierobežotas apkures kontekstā tas nozīmē, ka nav iespējams ar pieņemamām izmaksām apsildīt savu mājokli līdz pietiekamam līmenim. Tomēr (Grevisse and Brynart 2011) norāda, ka šai definīcijai ir nepieciešama vienota izpratne par cilvēka cienīgiem dzīves apstākļiem, adekvātiem apkures līmeņiem un izmaksām par pieņemamu cenu, un ir iespējams, ka tās dažādās dalībvalstīs būs atšķirīgas. Tomēr enerģētiskās nabadzības sekas ir tādas pašas, ja māj-saimniecības atteiksies no enerģijas izmantošanas, būs nokavējušas enerģijas rēķinu apmaksu un atteiksies no patēriņa citās jomās, kurām visām ir ķēdes reakcija, piemēram, ietekme uz veselību.

Pēdējos gados pētījumi (Bouzarovski and Petrova 2015) un (Bouzarovski 2018) ir koncentrējušies uz to, lai izstrādātu globāli piemērojamu enerģētiskās nabadzības definīciju kā plašāku nespēju nodrošināt sociāli un materiāli nepieciešamu galapatēriņa enerģijas līmeni māj-saimniecībā (par “sociāli nepieciešamu” parasti uzskata enerģijas pakalpojumu standartu, kas ļauj pilnībā piedalīties sabiedrībā, bet materiālais aspekts attiecas uz ietekmi uz veselību, garīgo veselību un labklājību). Paralēli (Simcock, Walker, and Day 2016) raisījuši detalizētu diskusiju par nepieciešamību apsvērt un novērtēt plašāku (energo)pakalpojumu klāstu, pievēršot uzmanību kā un kāpēc neaizsargātas māj-saimniecības var ciest no enerģētiskās nabadzības, izmantojot enerģiju ne tikai apkurei, kā sadzīves elektronikas ierīces (primāro vajadzību nodrošināšanai) iespaido energopatēriņu, kā tas ietekmē cilvēku dzīves kvalitāti dažādās dimensijās, kā arī pārskatot aizsargājamo lietotāju grupas, piemēram, papildinot ar studentu vai gados jaunu pieaugušo grupu.

ES vienotas definīcijas piekritēju vidū ir arī (Thomson, Snell, and Liddell 2016), kas apgalvo, ka vienotai definīcijai ir būtiska loma un tās ieviešana darbotos trijos virzienos: politiska atzīšana (labāka politiskā redzamība), precizēšana (terminoloģiskas neskaidrības novēršana) un politikas sinerģija (sasaiste ar citām jomām), it īpaši laikā, kad enerģijas cenas pieaug, atalgojums nemainās un pieaug bažas par energoapgādes drošību un klimata pārmaiņām. Arī EESK savos atzinumos Eiropas Komisijai rekomendē izmantot vienotu terminu.

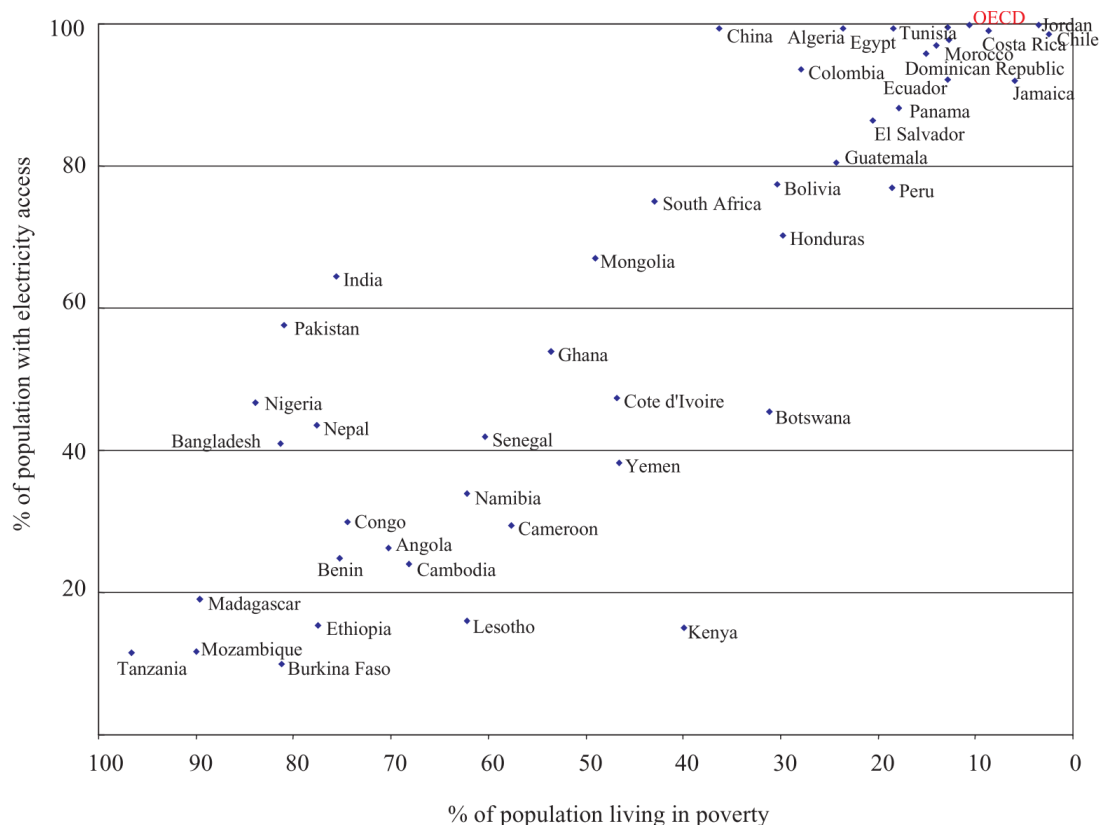
Pretēji (Thomson, Snell, and Liddell 2016) paustajiem argumentiem, (Deller 2016) uzskata, ka kopēja ES enerģētiskās nabadzības definīcija būtu problemātiska un ka demokrātiski

ievēlētām valstu valdībām ir lietderīgi izvēlēties (sev) vēlamo enerģētiskās nabadzības definīciju un politiku, jo enerģijas pieejamība ievērojami atšķiras. (Deller 2016) norāda uz to, ka pirms enerģētiskās nabadzības definīcijas un novērtēšanas kritēriju iekļaušanas politikas veidošanas un politikas novērtēšanas procesos ir nepieciešams veikt pamatīgu izvērtējumu. Politikas veidotāji politiskā spiediena rezultātā var atbalstīt tādas politikas ieviešanu, kas nodrošina lielākus uzlabojumus oficiālajos rādītājos nevis lielākus labklājības uzlabojumus.

Atsevišķi pētījumi norāda, ka dažādi rādītāji un to jēdzieni varbūt piemēroti dažādiem uzdevumiem enerģētiskās nabadzības novērtēšanas kontekstā, piemēram, (Dubois 2012) piedāvā sadalīt enerģētiskās nabadzības politikas veidošanu trīs neatkarīgajos posmos: politikas mērķu definēšana (attiecas uz mērķa grupas izvēli, uz šīs izvēles politisko iespējamību un uz tās ekonomiskajām izmaksām), enerģētiski nabadzīgo mājojumu noteikšana (attiecas uz mājsaimniecību identifikācijas procesa izvēli, identifikācijas kritēriju izvēli un trūcīgo mājsaimniecību faktisko identificēšanu) un politikas īstenošana (piemēram, piemērotāko rīcībpolitikas pasākumu izvēle; tieša mijiedarbība ar mājsaimniecību; pasākumu pieņemšanas līmeņa novērtējums u.c.).

Jāatzīmē, ka attīstītajās valstīs enerģētiskā nabadzība parasti attiecas uz enerģijas pieejamības trūkumu (*lack of affordability*); to veido dažādi jautājumi, kas liedz patērētājiem sasniegt normāla dzīvesveida nodrošināšanai nepieciešamo energopakalpojumu līmeni vai siltumkomforta līmeni²⁰, kas bieži tiek uzskatīts par pamata nepieciešamības līmeni (Koh et al. 2012), (CAC_Manitoba 2017), (Sovacool 2012), (Karekezi et al. 2012). Savukārt jaunattīstības valstīs parasti ir saistīta ar enerģijas (ne)pieejamību un pieslēgumu trūkumu (*energy availability and lack of access*); vairāk pētīta daudzdisciplināri, koncentrējoties uz jautājumiem par enerģijas (ne)pieejamību, taisnīgumu un ieguldījumiem sociāli tehniskajās sistēmās (Okushima 2017), (Okushima 2016), (Sovacool 2012), (Karekezi et al. 2012), (Bouzarovski 2018). 1.2.att. ilustrē enerģētiskās nabadzības problēmu kontekstā ar elektroenerģijas pieejamību jaunattīstības valstīs.

²⁰ Piemēram, no Pasaules Veselības organizācijas noteiktajiem standartiem: 21 °C dzīvojamā istabā un 18 °C citur, kad šīs telpas ir aizņemtas

1.2.att. Sakarība starp iedzīvotāju nabadzības risku un elektroenerģijas pieejamību (Karekezi et al. 2012)

Turklāt atsevišķas autoru grupas (Castaño-Rosa et al. 2019), (Simcock, Walker, and Day 2016), (Thomson, Snell, and Liddell 2016) piedāvā izmantot terminu “enerģētiskā nabadzība”, lai aptvertu problēmas, kas saistītas ar nepietiekamu piekļuvi energopakalpojumiem jaunattīstības valstīs, bet jēdzienu “kurināmā nabadzība”, lai raksturotu problēmas, kad māsaimniecības cieš no nepietiekamiem naudas resursiem, lai apmaksātu savas pamatvajadzības pēc energopakalpojumiem.

Ciešā saikne starp enerģētisko nabadzību un vispārēju ienākumu trūkumu vai nabadzību ir likusi pētniekiem pētīt enerģētiskās nabadzības “neatkarību”; salīdzinot nabadzības pamatrādītājus ar tiem rādītājiem, kas attiecas uz enerģētisko nabadzību.

(Watson and Maitre 2015a), pievēršoties tādiem pētniecības jautājumiem kā, “vai kurināmā nabadzība atšķiras no zema dzīves līmeņa kopumā, kā to definē valsts pamatbrīvības rādītāja modificētā versija”; “vai kurināmā nabadzības riska faktori atšķiras no vispārējiem māsaimniecības nabadzības riska faktoriem”, konstatēja, ka vieni un tie paši faktori ir saistīti gan ar vispārēju nabadzību, gan ar enerģētisko nabadzību. Saikne starp problēmām mājokļu kvalitātes jomā un nenodrošinātību ir tikpat spēcīga attiecībā uz vispārēju nabadzību kā uz enerģētisko nabadzību. Skaitliskas modelēšanas rezultāti liecina, ka kurināmā trūkuma iemesls primāri ir nepietiekami resursi, nevis mājokļu jautājums. Enerģētiskā nabadzība, kā to mēra pašnovērtējuma rādītājs, galvenokārt saistīta nevis ar mājokļa energoefektivitāti, bet ar māsaimniecības spēju atļauties adekvātu dzīves līmeni. Autori secina, ka kurināmā trūkuma problēmas risināšanu jākoncentrē uz faktoriem, kas izraisa vispārēju nabadzību, piemēram,

spēju gūt pietiekamus ienākumus (piemēram, zems izglītības līmenis, zemāks prasmju līmenis, (ne)nodarbinātības vēsture un tādi darbaspēka piedāvājuma ierobežojumi kā nepieciešamība rūpēties par pieaugušajiem ar invaliditāti vai bērniem).

Pretēji iepriekš minētajam, virkne pētījumu norāda un empīriski parāda, ka enerģētiskā nabadzība ir atšķirīga problēma no vispārējās nabadzības, jo ir jutīga pret enerģijas cenu izmaiņām un pastāv liela kapitāla sastāvdaļa, kas saistīta ar mājokli un to iekārtu energoefektivitāti (O'Meara 2016), (Okushima 2016), (G. Walker and Day 2012), (Bouzarovski 2018). Turklāt tiek atzīts, ka enerģētiskā nabadzība ir daudzdimensionāla un to vērtēt tikai pēc ienākumu nabadzības ir neadekvāti, atbalstot ideju, ka enerģētiskā nabadzība nav tikai zems ienākumu līmenis, bet gan nespēja apmierināt kādas elementāras pamatvajadzības. Tomēr šo elementāro vajadzību definēšana nav viegls uzdevums (G. Walker and Day 2012), un mēģinājumi provocē diskusiju par to vai tā ir apkures iztikas līmeņa nodrošināšana vai relatīvs enerģijas līmenis, kas nepieciešams veselīgas dzīves nodrošināšanai konkrētā sabiedrībā.

1.2.2. Enerģētiskās nabadzības definēšana dažādās valstīs

Apkopojot dažādu (galvenokārt ES) valstu enerģētiskās nabadzības definīcijas (EC DG VCWG 2015), (Schumacher et al. 2015), (González-Eguino 2015), (Strunck 2017), (CAC_Manitoba 2017) (skat. P.1., P.2.tab.), var secināt, ka lielākā daļa to saista to ar nespēju pienācīgi apsildīt mājokļus vai nodrošināt pienācīgu elektroapgādi, kaut gan atsevišķos gadījumos ir izmantots plašāks jēdziens "energopakalpojumi". Taču jāņem vērā arī tas, ka nesamērīgi izdevumi par enerģiju mājāsaimniecību pakļauj vispārējās nabadzības riskam.

Pats stāvoklis ir saistīts ar zemiem mājāsaimniecības ienākumiem, augstām enerģijas cenām/izmaksām un zemu energoefektivitātes līmeni, kā arī ar enerģijas izmantošanas veidu. Līdz ar to enerģētiskā nabadzība pilnībā nepārklājas ar ienākumu nabadzību, lai gan daudzas mājāsaimniecības ar zemiem ienākumiem arī ir nabadzīgas.

Turklāt, kā secina (Rademaekers et al. 2016), enerģētiskās nabadzības definīcijas un tās noteikšanai izmantojamās metodes atspoguļo divas enerģētiskās nabadzības situācijas, t.i., 1) mājāsaimniecības, kuras ievērojamu daļu savu ienākumu tērē energopakalpojumu nodrošināšanai; un 2) mājāsaimniecības, kuru energopatēriņš un izmaksas ir nepietiekamas, lai nodrošinātu apmierinošu dzīves līmeni. Vairākas definīcijas ietver enerģijas izmaksu jēdzienu, tomēr pieejas to noteikšanai atšķiras. Turklāt pēdējo gadu pētījumi uzsver nepieciešamību enerģētisko nabadzību apskatīt un novērtēt ne tikai no energopatēriņa viedokļa, bet arī, novērtējot tā pietiekamību un lietderību. Piemēram, Apvienotajā Karalistē (Velsā, Skotijā un Ziemeļīrijā; Anglijā līdz 2013) enerģijas patēriņa un izmaksu rādītāju nosaka, izmantojot modelēšanu nevis faktisko patēriņu. Attiecībā uz Franciju definīcijā ir uzsvērtas gan enerģijas apgāde, gan pamatvajadzību apmierināšana mājāsaimniecībā. Ne mazāk svarīgs jautājums, kas attiecas uz enerģētiskās nabadzības definēšanu, attiecas uz iedzīvotāju grupu, kuru var uzskatīt par enerģētiski nabadzīgu vai neaizsargātu. (Rademaekers et al. 2016) atzīmē, ka politikas veidotāji dod priekšroku tam, ka enerģētiskā nabadzība tiek uzskatīta par parādību grupās ar zemiem ienākumiem (kā tas ir atspoguļots Beļģijas, Anglijas, Austrijas un Francijas definīcijās). Tas būtu svarīgi, lai novirzītu resursus tiem, kam tie ir visvairāk vajadzīgi; tomēr statistika rāda,

ka arī mājāsaimniecības ar vidēji augstiem ienākumiem var būt enerģētiski nabadzīgas. Akadēmiskajos pētījumos tas ir mazāk redzams. Pieeja, kurā enerģētiskā nabadzība tiek uzskatīta par parādību, kas ir ekskluzīva mājāsaimniecībām, kuras jau tiek uzskatītas par ar zemiem ienākumiem, uzskata enerģētisko nabadzību tikai par visplašākās nabadzības problēmas pazīmi, nevis par nabadzības paralēlo definīciju. Šī ir perspektīva, kas atspoguļojas Ziemeļeiropas dalībvalstu politikas pieejā (Pye et al. 2015). Tomēr pretarguments ir tas, ka enerģētiskā nabadzība ir lietderīgs jēdziens tām grupām, kuras izjūt finansiālu spiedienu enerģijas rēķinu dēļ, bet netiek uzskatītas par nabadzīgām saskaņā ar vispārējām nabadzības definīcijām (Hills 2012).

1.2.3. EK rekomendācijas enerģētiskās nabadzības un neaizsargāto lietotāju definēšanai

Kā norādīts EK Enerģētikas ģenerāldirektorāta mājaslapā, enerģētiski nabadzīgu vai neaizsargātu mājāsaimniecību definēšana ir būtiska, lai rīcībpolitikas pasākumus orientētu uz mājāsaimniecībām, kurām ir vajadzīgs atbalsts. Šī definīcija būtu jāpielāgo konkrētajai situācijai kontekstā ar klimatu, mājokļu kvalitāti, ekonomiku un enerģijas izmaksu struktūru. Attiecībā uz konkrētiem pasākumiem var būt atšķirības, piemēram, aizsargājot pret pakalpojumu atslēgšanu ziemas laikā, īpašā grupā varētu būt invalīdi un pensionāri, jo atslēgšanas gadījumā viņu veselība ir visvairāk apdraudēta.

Kopumā mērķauditorijas atlase var balstīties uz vairākiem parametriem, kas saistīti ar dažiem svarīgiem enerģētiskās nabadzības cēloņiem:

- sociāli ekonomiskā grupa: ir zināms, ka dažas sociāli ekonomiskās grupas ir īpaši pakļautas enerģētiskās nabadzības riskam. Piemēram, hroniski slimiem cilvēkiem un invalīdiem mēdz būt lielākas vajadzības pēc enerģijas, jo viņi biežāk ir mājās, savukārt viņiem, iespējams, ir arī mazāki ienākumi;
- situācija mājokļu jomā: ir zināms, ka atsevišķos gadījumos pieaug enerģētiskās nabadzības risks, piemēram, mājāsaimniecības, kas dzīvo privāti īrētās ēkās, var saskarties ar tā saukto namīpašnieku – īrnieku dilemmu, kuras dēļ īpašnieks varētu būt mazāk gatavs maksāt par energoefektivitātes uzlabojumiem, ja viņš negūst labumu no šiem uzlabojumiem.
- enerģijas avots/energonesējs: ir zināms, ka noteiktu energonesēju izmantošana var būt saistīta ar enerģētisko nabadzību. Piemēram, dažās valstīs dārgu un neefektīvu apkures katlu izmantošana mājāsaimniecības padara neaizsargātākas pret enerģētisko nabadzību.
- atrašanās vieta: ir zināms, ka dažās teritorijās enerģijas trūkuma dēļ ir vairāk mājāsaimniecību. To var ņemt vērā tādā politikā, kura izmanto vietēja mēroga mērķauditorijas atlasī, tādējādi vēršot politiku, piemēram, uz maznodrošinātiem rajoniem, mājāsaimniecībām lauku apvidos vai mājāsaimniecībām kalnainākos apgabalos.

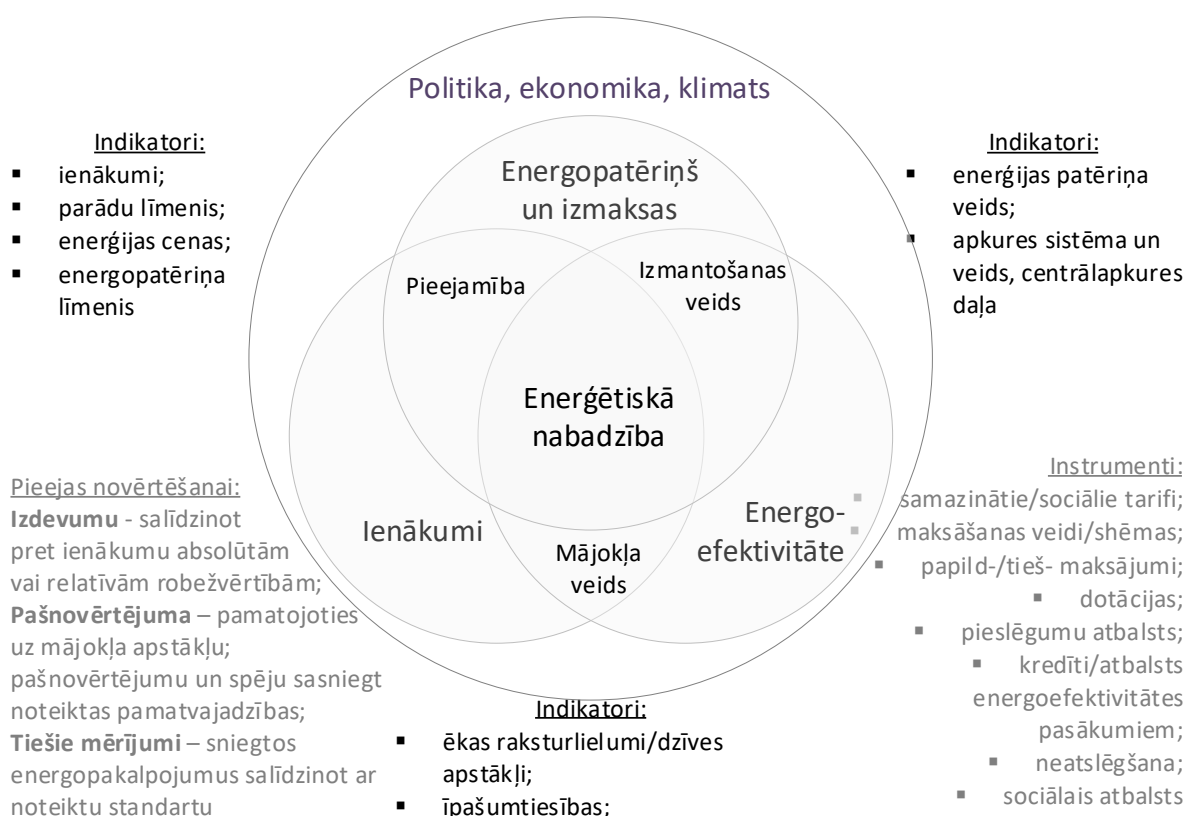
Saskaņā ar (EESK 2010) (EESK 2013), EESK rekomendē par pamatu izmantot Komitejas izstrādāto enerģētiskās nabadzības definīciju (TEN/420) "grūtības vai nespēja mājoklī uzturēt

atbilstīgu temperatūru vai izmantot citus būtiskus energopakalpojumus par saprātīgu cenu” — un to sīkāk izstrādāt, ņemot vērā vispārējas piekļuves tiesības tādām vitāli svarīgam resursam kā enerģija.

2. Pieejas un metodes enerģētiskās nabadzības novērtēšanai, mērīšanai un analīzei

2.1. Enerģētiskās nabadzības cēloņi un novērtēšana

Lai gan nav vienotas definīcijas vai metodoloģijas, vairāki projekti un pētījumi ir mēģinājuši novērtēt enerģētiskās nabadzības izplatību visā Eiropā. Kā tika parādīts iepriekšējā nodaļā un ko apstiprina vairāki pētījumi (Pye et al. 2015), (Thomson and Snell 2013), (Grevisse and Brynart 2011), (Bouzarovski 2011), (EPEE n.d.), **primārie faktori vai cēloņi, kas veicina enerģētisko nabadzību, ir zems ienākumu līmenis, augstas enerģijas cenas/izmaksas un zems energoefektivitātes līmenis** (jo īpaši ēkās). Kā redzams (skat. 2.1.att.), zonas, kas pārklājas, iezīmē jomas, kurās ir indikatori šo enerģētiskās nabadzības aspektu mērīšanai. Piemēram, apkures sistēmas veids un kurināmais ietekmē energopatēriņu un energoefektivitāti, savukārt augsts energopatēriņa līmenis rada augstākus enerģijas rēķinus, kas negatīvi ietekmē mājsaimniecības ar zemāku ienākumu līmeni. Mājsaimniecības enerģētiskās nabadzības līmenis ir atkarīgs no mājsaimniecību ietekmējošo faktoru skaita un dimensijas.

2.1.att. Enerģētiskās nabadzības cēloņi un indikatori²¹

Kā norāda (Thomson, Bouzarovski, and Snell 2017), novērtēšanas metodes izvēle ir atkarīga arī no tā, vai enerģētiskā nabadzība jānosaka Eiropas, valsts vai reģionālā līmenī

²¹ Pētījuma autoru interpretācija, izmantojot projekta *Insight_E* rezultātus (Pye and Dobbins 2015)

uzraudzības un salīdzinošās novērtēšanas nolūkos, vai arī ir vajadzīga precīzāka datu kopa, lai noteiktu enerģētiski nabadzīgas mājsaimniecības vai aizsargājamās patērētājus vietēja mēroga politikas īstenošanai. Ne mazāk svarīgs ir jautājums par nepieciešamo datu un resursu pieejamību, lai veiktu papildu empīriskos aprēķinus, un politikas prioritātēm attiecībā uz sociālo grupu noteikšanu, kurām ir vajadzīgs atbalsts.

Saskaņā ar (Thomson, Bouzarovski, and Snell 2017) pētījumu rezultātiem enerģētiskās nabadzības izpēte nozīmē tādu riska faktoru novērtēšanu, kas cilvēkus noved pie šādas situācijas; 2.1.tab. parādīta sešu neaizsargātības faktoru tipoloģija un sniegta ilustratīvs izklāsts par dažiem izmērāmiem faktoriem un rezultātiem, kā arī to saistību. Šie seši neaizsargātības faktori ir izvēlēti un izteikti ar vairākiem virzītājspēkiem, kuru apjomu var novērtēt, izmantojot dažādus rādītājus. Tā, piemēram, enerģijas pieejamības faktors tiek atspoguļots caur attiecīgā energonesēja infrastruktūras pieejamību mājsaimniecībai nepieciešamo vajadzību nodrošināšanai, savukārt pieejamība cenu ziņā parāda to, cik lielā mērā enerģijas izmantošana notiek cenas vai ar ienākumiem saistītu problēmu dēļ. Tādi aspekti kā mājsaimniecības vajadzību, vides elastīguma un ikdienas paradumu nozīme ietekmē spēju nodrošināt pienācīgu energopakalpojumu līmeni mājoklī un enerģētiskās nabadzības kontekstā ir mazāk apspriesti. Tos var noteikt, izmantojot tādus instrumentus kā kurināmā/energonesēja nomaiņa, energoefektivitātes shēmu ieviešana, kā arī caur nodokļu un tarifu politiku. Tajā pašā laikā energoefektivitāte ir iekļauta gandrīz visos uzskaitītajos rādītājos, jo tā ir viens no raksturīgākajiem enerģētiskās nabadzības dzinūjiem.

2.1.tabula. Izmērāmo cēloņu un rezultātu grupējums pēc neaizsargātības faktoriem

Enerģētiskās nabadzības faktori (factors)	Virzītājspēks (driving force)	Izmērāmi dzinūji/cēloņi (drivers)	Izmērāmi rezultāti (outcomes)
Enerģijas pieejamība (access)	Zema pieejamība energonesējiem, kas nepieciešami mājsaimniecības vajadzību nodrošināšanai	Enerģijas nesēju izvēle un pieejamība	Neadekvāta piekļuve pieejamajiem energonesējiem
Pieejamība cenu ziņā (affordability)	Augsta attiecība starp kurināmā izmaksām un mājsaimniecības ienākumiem (t.sk., nodokļi vai atbalsta shēmas). Nespēja investēt jaunas energoinfrastruktūras būvniecībā	Mājsaimniecības ienākumi; enerģijas izdevumi – teorētiskie un faktiskie; maksāšanas metodes	Nespēja adekvāti apsildīt vai atdzesēt mājokli; nemaksāšana un parādi par energopakalpojumiem
Elastība (flexibility)	Nespēja pāriet uz tādiem energopakalpojuma veidiem, kas nodrošinātu mājsaimniecības vajadzības	Īpašuma veids	Augstas atslēguma izmaksas, īpaši starp dažādiem energonesējiem

Enerģētiskās nabadzības faktori (factors)	Virzītājspēks (driving force)	Izmērāmi dzinuļi/cēloņi (drivers)	Izmērāmi rezultāti (outcomes)
Energoefektivitāte (energy efficiency)	Neproporcionāli augsti enerģijas zudumi	Ēkas materiālu un iekārtu energoefektivitātes līmenis	Zema iekštelpu gaisa kvalitāte, mitrums un pelējums
Vajadzības (needs)	Neatbilstība starp mājsaimniecības enerģijas nepieciešamību un pieejamajiem energopakalpojumiem (sociālu, kulturālu, ekonomisku vai veselības apsvērumu dēļ)	Mājsaimniecības veids; papildu energovajadzības	Fiziskās un garīgās veselības pasliktināšanās
Paradumi (practices)	Politiskās atzīšanas, zināšanu trūkums par atbalsta programmām vai energoefektīviem patēriņa veidiem	Politiskās atzīšanas trūkums	Energoapakalpojumu normēšana; zema iesaiste atbalsta shēmās; netaisnīgas tarifu un nodokļu shēmas

Kā redzams, **enerģētiskās nabadzības novērtēšana ir grūts uzdevums, kuru nav viegli aptvert ar vienu rādītāju**, šo faktu apstiprina arī (Dubois 2012), (Pye et al. 2015), (Rademaekers et al. 2016) pētījumi; tā **ir daudzdimensionāla, un tās novērtēšanai nepieciešams izmantot vairāku rādītāju kombināciju**, lai gūtu detalizētu priekšstatu par situāciju. Arī (EESK 2010) secināts, ka to ir grūti noteikt, lai gan šim nolūkam varētu izmantot tādus rādītājus (balstītus uz statistikas datiem) kā nespēja uzturēt mājoklī atbilstīgu temperatūru, to iedzīvotāju procentuālā daļa, kuriem ir parādi nesamaksātu rēķinu dēļ, vai to mājokļu skaits, kuros tek jumti, ir plaisas vai arī citi defekti, kas ietekmē ēkas stāvokli. Jāpiebilst gan, ka pastāv arī pretrunas starp Eiropas līmeņa un nacionālo valstu statistikas datiem.

Šo uzdevumu sarežģī enerģētiskās nabadzības sastopamība, raksturs un problēmas specifika:

- datu privātums (ierobežota datu pieejamība un sensitīvi personas dati);
- dinamiskums (mainīgs laikā dažādos ģeogrāfiskos apstākļos);
- kulturāli jutīgs jautājums (gaidas pēc energopakalpojumiem ir subjektīvas un sociāli veidotas).

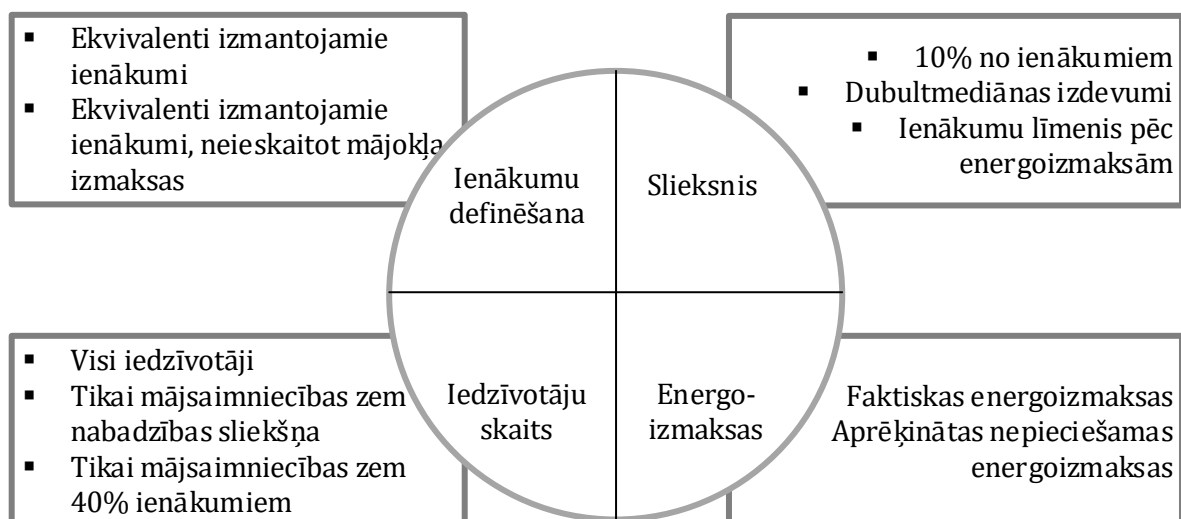
2.2. Pieejas enerģētiskās nabadzības novērtēšanai

Šajā kontekstā izdala **trīs galvenās pieejas** mērījumu metodēm (Thomson, Bouzarovski, and Snell 2017), (CAC_Manitoba 2017):

- **Izdevumu (*expenditure*):** analīze-salīdzinājums kā mājsaimniecību enerģijas izdevumi iedzīvotāju vidū atšķiras attiecībā pret iepriekš noteiktām absolūtām un relatīvām vērtībām;
- **Pašnovērtējuma (*consensual*):** apkopojot mājsaimniecību subjektīvos iespaidus par enerģijas pakalpojumu līmeni, kas sasniegts mājās, vai apkopojot pašvērtējumu datus par mājokļa apstākļiem, kurus var izmantot, lai netieši spriestu par lokālo enerģijas trūkuma pakāpi;
- **Tiešo mērījumu (*direct measurment*):** enerģijas pakalpojumu (apkure, apgaismojums, dzesēšana utt.) līmeņa pārbaude mājās, veicot tiešus mērījumus, un iegūto vērtību salīdzināšana ar konkrētu standartu.

2.2.1. Izdevumu pieeja

Šī ir viena no plašāk izmantotajām pieejām, kuras pamatā ir enerģijas izdevumu attiecības noteikšana pret mājsaimniecības ienākumiem. Galvenie izdevumu pieejas elementi un to izvēles varianti ir parādīti 2.2.att. (Rademaekers et al. 2016).

2.2.att. Galvenie izdevumu pieejas elementi un to izvēles varianti (Rademaekers et al. 2016)

Kā minēts iepriekš, Apvienotajā Karalistē jau labu laiku notiek pētījumi par enerģētisko nabadzību, un tie ir radījuši konkurējošus, uz izdevumiem balstītus rādītājus, kurus izmanto enerģētiskās nabadzības aplēsēm arī citās valstīs (Schuessler 2014), (Thomson, Bouzarovski, and Snell 2017):

- desmit procentu likums/ The Ten-Percent-Rule (Boardman 1991, 2009);
- duālie mediānie vai vidējie rādītāji /Double Median or Mean indicator (Boardman 1991, Hills 2012);
- zemu ienākumu, augstu izmaksu indikators /Low Income, High Cost (LIHC) (Hills 2012);
- minimāls standarta rādītājs /Minimal-Standard indicator (MIS) (Moore 2012).

➤ *Desmit procentu likums*

Kā norādīts (Schuessler 2014), (Charlier and Legendre 2018), saskaņā ar “Desmit procentu likuma” rādītāju kurināmās nabadzības attiecība tiek definēta kā “mājsaimniecības [būšana] kurināmā nabadzībā, ja tai vairāk nekā 10% no saviem ienākumiem ir jātērē kurināmajam, lai uzturētu apmierinošu apkures režīmu un visus pārējos energopakalpojumus”. Šis rādītājs ņem vērā teorētiskās, nevis faktiskās energoizmaksas, kuras tiek aprēķinātas, reizinot nepieciešamo (teorētisko) patēriņu ar cenām. Tiek pieņemts, ka teorētiskās energoizmaksas var nodrošināt, kad mājsaimniecība sasniedz pietiekamu siltuma līmeni, ievērojot dažādas mājokļa un mājsaimniecības īpatnības.

Anglijā šī rādītāja novērtēšanai tiek izmantoti ikgadējās Anglijas mājokļu aptaujas (*English Housing Survey, EHS*) dati, ko veic DCLG (*Department for Communities and Local Government*). EHS ietver intervijas ar cilvēkiem, kas dzīvo apsekojamajos mājokļos, un šo mājokļu fizisku apsekošanu (2010. - 2011.g. tika intervēti 16000 cilvēku un pusē mājokļu tika veikta apsekošana). Šīs aptaujas un apsekošanas rezultāti satur visaptverošo informāciju par mājokļiem un mājsaimniecībām, piem., ēku konstrukcija, sienu veids, izolācijas īpašības, izmantojamais kurināmais, mājsaimniecības dzīvesveids, katras personas ienākumi utml. Speciālais modelis (BREDEM) tiek izmantots, lai aprēķinātu nepieciešamo mājsaimniecības enerģijas patēriņu. Modelis salīdzina aprēķina rezultātus ar vidējiem tarifiem/izmaksām šajā mājsaimniecībā (Bouzarovski 2014).

Kā redzams, šis enerģētiskās nabadzības rādītājs ir ne tikai izmaksu un ienākumu funkcija, bet ņem vērā arī mājokļa stāvokli. Kā atzīmē (Charlier D and Legendre B 2018), faktiski šis rādītājs nav paredzēts noteikt, vai mājsaimniecības tērē vairāk nekā 10% no saviem ienākumiem par vietējo kurināmo, bet drīzāk novērtē, vai mājsaimniecībām tas būtu jādara, lai panāktu pieņemamu siltuma līmeni savā mājoklī, pamatojoties uz faktiskajiem ienākumiem un modelētajiem fiziskajiem datiem, kas saistīti ar dzīvojamo telpu un siltumapgādes efektivitāti. Rezultāti rāda, ka attiecība starp faktisko un teorētisko patēriņu vienmēr ir mazāka par 1, kas nozīmē, ka teorētiskais patēriņš pārsniedz reālo patēriņu (Charlier D and Legendre B 2018). To galvenokārt var attiecināt uz siltuma komforta ierobežojumiem; atsevišķo mājsaimniecību komforta prasības netiek ņemtas vērā. Turklāt (Hills 2011) un (Moore 2012) apgalvo, ka 10% rādītājā nav droši ņemts vērā ienākumu līmenis, jo īpaši attiecībā uz mājsaimniecībām ar augstiem ienākumiem. Tāpēc ir konstatēts, ka ievērojams skaits mājsaimniecību ir nabadzīgas, ja patiesībā lielie kurināmā izdevumi atbilst augstajiem ienākumiem.

Nabadzības statistikā neto ienākumi tiek mērīti gan pirms, gan pēc mājokļa izdevumiem (Moore 2012):

- Kopējie ienākumi pirms mājokļa izdevumiem [*Full income (before housing costs BHC)*];
- Ienākumi pēc mājokļa izdevumiem [*Residual income (after housing costs AHC)*];
- Ekvivalentie AHC ienākumi [*Equivalentised income*].

Kā parādīts (Romero, Linares, and López 2018) (skat. 2.3.att.), atšķirīgas ienākuma aprēķina metodikas izmantošana būtiski ietekmē nabadzības attiecības aplēses.

Income measures and income components	Couple with 2 children and fuel costs of £1,106 pa	
	Annual income, HB etc.	% fuel cost/ income
Basic income	£12,259	9.0%
+ Housing benefit (or ISMI and MPPI)	£4,784	
- Council tax less any CT benefit	£838	
= Full income, BHC	£16,205	6.8%
- Gross housing costs	£8,788	
= Residual income, AHC	£7,417	14.9%
/ Equivalence factors (OECD)	$0.58 + 0.42 + 0.2 + 0.2 = 1.4$	
= Equivalentised income, AHC	£5,298	20.9%

2.3.att. Ienākumu aprēķina metodoloģijas iespaids uz enerģētiskās nabadzības rādītāju (piemērs)
(Romero, Linares, and López 2018)

Šo situāciju sarežģī ēnu ekonomikas aspekts, kad mājsaimniecības neuzrāda visus savus ienākumus. Kā secina (Charlier D and Legendre B 2018), lai gan šo rādītāju joprojām piemēro dažādās valstīs, tas noteikti nav piemērots politikas veidošanai, jo tas tika definēts, izmantojot novecojušu, Lielbritānijai raksturīgu energoizmaksu sliekšni. To vajadzētu atkārtoti pārskatīt un padarīt piemērotāku, izmantojot katras konkrētas valsts īpatnības.

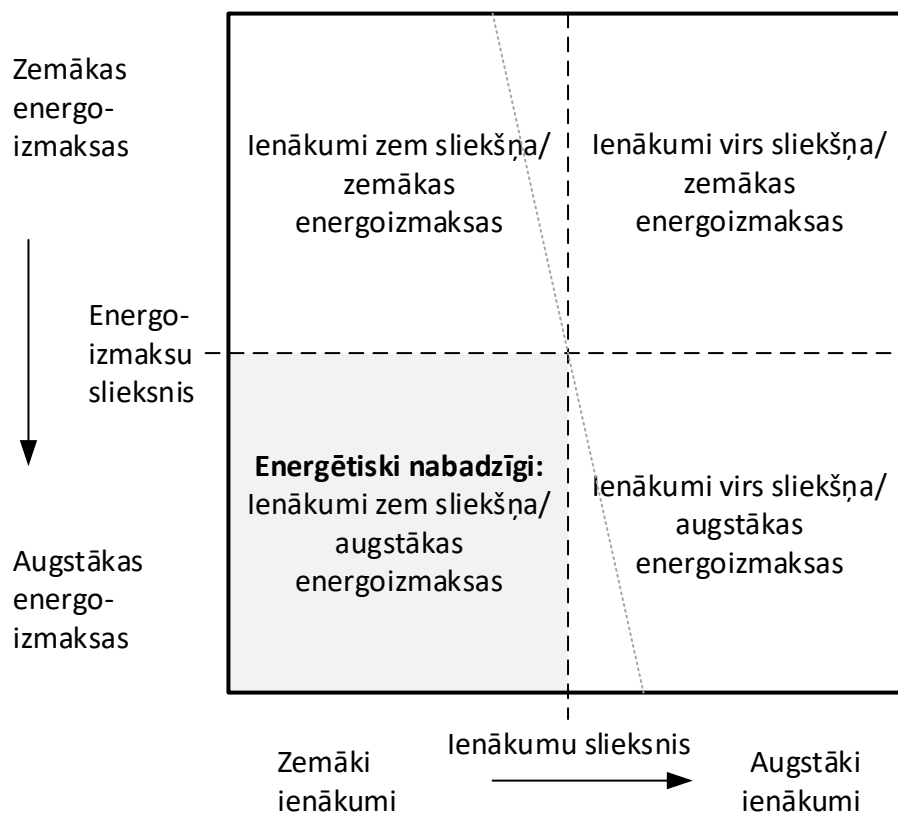
➤ Nabadzība pēc kurināmā izmaksām

Ņemot vērā šos ierobežojumus, (Hills 2011) izstrādāja rādītāju “Nabadzība pēc kurināmā izmaksām” (*After Fuel Cost Poverty. AFCP*). Šī rādītāja pamatā ir attiecīgās mājsaimniecības ekvivalentā rīcībā esošā ienākuma pēc mājokļa un mājsaimniecības kurināmā izmaksām salīdzinājums ar standarta sliekšni 60% no nacionālā ekvivalentā rīcībā esošā ienākuma mediānas, atņemot mājokļa un iekšzemes kurināmā izmaksas (Charlier D and Legendre B 2018). Mājsaimniecība tiek uzskatīta par enerģētiski nabadzīgu, ja tās atlikušais ekvivalentais ienākums ir zemāks par 60% sliekšni. Atšķirībā no iepriekšējā rādītāja *AFCP* rādītāju aprēķina, izmantojot faktiskās mājokļa izmaksas. Tomēr, kā atzīmē (Legendre and Ricci 2015), pastāv risks, ka dažas mājsaimniecības ar ļoti zemiem ienākumiem klasificēs kā enerģētiski nabadzīgas, neatkarīgi no viņu vajadzībām pēc kurināmā.

➤ LIHC rādītājs

Kā norāda (Koh et al. 2012), Apvienotās Karalistes valdība, konstatējot 10 % rādītāja ierobežojumus enerģētiskās nabadzības noteikšanai, 2011. gadā pieaicināja profesoru Hilu veikt neatkarīgu enerģētiskās nabadzības pārskatu. Rezultātā tika piedāvāts mainīt enerģētiskās nabadzības definīciju un ieviest divu sliekšņu (zemu ienākumu un augstu izmaksu) indikatoru

LIHC, (Hills 2011), (Hills 2012); mājsaimniecība tiek uzskatīta par enerģētiski nabadzīgu²², ja nepieciešamā kurināmā izmaksas ir augstākas par valsts mediānas līmeni un ja, sedzot šīs izmaksas, tā nonāk zem oficiālā nabadzības sliekšņa (skat. 2.4.att.). Papildus tam enerģētiskās nabadzības dziļuma novērtēšanai tika definēts enerģētiskās nabadzības plaisas (*fuel poverty gap*) jēdziens (Hills 2012), kā summas, par kurām enerģētiski nabadzīgu mājsaimniecību novērtētās enerģijas vajadzības pārsniedz samērīgu izmaksu sliekšni (skat. 2.4.att.; šajā gadījumā ienākuma sliekšnis parādīts ar punktēto līniju).

2.4.att. Enerģētiskās nabadzības noteikšana, izmantojot divu sliekšņu (zemu ienākumu un augstu izmaksu) indikatoru *LIHC*, (Hills 2012)

Kā bija minēts iepriekš, kopš 2013. gada Anglijā tiek izmantots divu sliekšņu (zemu ienākumu un augstu izmaksu) indikators *LIHC* (Hills 2011), (Hills 2012).

Kā atzīmē (Charlier D and Legendre B 2018), par šī rādītāja priekšrocību var uzskatīt to, ka enerģētiskā nabadzība tiek nodalīta no (monetārās) nabadzības, definējot divus atšķirīgus sliekšņus. Tomēr šai metodei ir veltīts arī daudz kritikas gan akadēmiskajā vidē, gan no patērētāju organizāciju puses (Boardman 2012), (R. Walker et al. 2014).

➤ *Sliekšņa noteikšana*

Kā redzams, ir vairāki jautājumi, kas attiecas uz izdevumu pieejas izmantošanu, un katrs no tiem prasa svarīgus metodoloģiskus lēmumus, kā arī jāveic vairāki svarīgi apsvērumi. Tie

²² "Households are considered fuel poor if: They have required fuel costs that are above the median level; and Were they to spend that amount they would be left with a residual income below the official poverty line" (Hills 2012)

ietver to (skat. 2.2.att.), kā aprēķināt enerģijas vajadzības un izdevumus, kā izmērīt mājssaimniecību ienākumus un vai izmantot absolūto vai relatīvo izdevumu sliekšni.

Praksē (Rademaekers et al. 2016) enerģētiskā nabadzība tiek novērtēta, salīdzinot izdevumu rādītājus (enerģijas izdevumu daļa attiecībā pret ienākumiem vai absolūtie izdevumi naudas izteiksmē) ar normatīvo sliekšni. Tādējādi mājssaimniecību var uzskatīt par enerģētiski nabadzīgu, ja tās izdevumu rādītājs ir pārāk augsts (virs noteikta sliekšņa) vai pārāk zems (zem noteikta sliekšņa). Šīm nolūkam izmanto trīs rādītāju veidus (Rademaekers et al. 2016):

- Augsts enerģijas izmaksu īpatsvars - mājssaimniecības, kurās enerģijas izmaksas pārsniedz noteikto sliekšni (kā ienākumu daļa vai absolūtā izteiksmē), tiek klasificētas kā enerģētiski nabadzīgas. Šāda veida rādītājs ir ārkārtīgi izplatīts literatūrā un politikas veidošanā.
- Zems pieejamo ienākumu līmenis – mājssaimniecības, kuru atlikušie ienākumi pēc energopakalpojumu apmaksas ir zem noteikta sliekšņa, tiek klasificētas kā enerģētiski nabadzīgas.
- Nepietiekams enerģijas lietošanas līmenis – mājssaimniecības, kuras tērē energopakalpojumiem mazāk nekā noteiktais sliekšnis, lai nodrošinātu pamatpakalpojumus, salīdzinot to ar minimālo nepieciešamo līmeni. Šis rādītājs ir slēptās enerģētiskās nabadzības koncepcijas pamatā; to nosaka Beļģijas enerģētiskās nabadzības barometrs (*Belgian Energy Poverty Barometer*). Ideālā gadījumā, izmantojot šādu rādītāju, būtu jāizslēdz mājokļi ar ļoti augstu energoefektivitāti.

Visu iepriekš minēto rādītāju noteikšana ir saistīta ar nepieciešamību definēt sliekšni. Piemēram, attiecībā uz augstu enerģijas izmaksu rādītāju notiek debates par to, uz kāda pamata būtu jānosaka sliekšnis un tā līmenis; vai tam vispār jābūt fiksētam absolūtam sliekšnim, vai drīzāk tādām, kas ir relatīvas attiecībā pret katras valsts raksturīgajām īpatnībām. Absolūtais sliekšnis varētu būt, piemēram, 10% no ienākumiem, bet relatīvais sliekšnis ņem vērā iedzīvotāju ienākumu un enerģijas izmaksu sadalījumu. Piemēram, mājssaimniecība var tikt klasificēta kā enerģētiski nabadzīga, ja tās ienākumu daļa pret energoizmaksām ir vairāk nekā divreiz lielāka nekā valsts mediānas rādītājs. *LIHC* rādītājs (Hills 2012), kā vēl viens relatīvas pieejas piemērs, raksturo mājssaimniecību kā enerģētiski nabadzīgu, ja nepieciešamās enerģijas/kurināmā izmaksas pārsniedz valsts mediānas līmeni, un tās atlikušie ienākumi, atskaitot enerģijas/kurināmā izmaksas, ir zemāki par oficiālo nabadzības sliekšni (60% no valsts ienākumu mediānas). (Rademaekers et al. 2016) konstatē, ka sliekšņu noteikšanai priekšroka dodama mediānai nevis vidējām lielumam, jo galējas vērtības sadalījuma astē (neliels mājssaimniecību īpatsvars ar samērā augstu patēriņa līmeni) pārmērīgi to ietekmē asimetrijas dēļ. Ne mazāk svarīgs jautājums kā noteikt mājssaimniecības, kas pakļautas slēptai enerģētiskajai nabadzībai, kuru enerģijas rēķini ir “nesamērīgi zemi” salīdzinājumā ar to, ko uzskata par adekvātu atkarībā no cilvēku skaita mājssaimniecībā un mājokļa lieluma, un ņemot vērā ēkas energoefektivitāti.

(Moore 2012) atzīmē, ka relatīvo lielumu izmantošana “principā šķiet pareiza”, taču uzsver bažas, ka tas var aizēnot enerģijas cenu pieauguma ietekmi. Ja enerģijas cenas pieaug visiem iedzīvotājiem un mediānas vērtība pieaug, šie rādītāji neietvers gandrīz nekādas izmaiņas enerģētiski nabadzīgo mājsaimniecību skaitā. Savukārt (Hills 2012) apgalvo, ka relatīvo lielumu izmantošana ir vēlama, jo 10% sliekšnis (vai cits absolūts sliekšnis) ir pārāk jutīgs pret enerģijas cenām. Tā enerģijas cenu pieauguma gadījumā palielinās arī izdevumi par enerģiju un enerģijas nabadzības noteikšana ar fiksētu absolūto sliekšni uzrādīs gandrīz mehānisku enerģētiskās nabadzības pieaugumu. No otras puses, ka norāda (Rademaekers et al. 2016), var apgalvot, ka relatīvie rādītāji nosaka nevienlīdzību, nevis pašu enerģētisko nabadzību; nosakot sliekšņus, kas ir atkarīgi no ienākumu un izdevumu sadalījuma konkrētā valstī, relatīvie sliekšņi ir vērsti uz tām mājsaimniecībām, kurām valsts atbalsts ir visvairāk vajadzīgs.

Kā dokumentēts (Liddell et al. 2012), 10% sliekšni pirmoreiz ierosināja Brenda Bordmena 1991. gadā, un tā pamatā bija energoizmaksu mediānas aproksimācija 30% mājsaimniecībās ar zemākajiem ienākumiem Anglijā. Šis rādītājs ir arī tuvs 1979.gadā *Isherwood* un *Hancock* aplēstajām dubult-mediānas izmaksām par enerģiju. Bet, lai gan 10% sliekšnis varētu atspoguļot mediānas izdevumu apjomu nabadzīgajām mājsaimniecībām Anglijā, tas var nebūt piemērots citās valstīs. (Liddell et al. 2012) atzīmē, ka dubult-mediānas sliekšnis Ziemeļīrijā ir 18%, tāpēc 10% sliekšņa izmantošana radītu problēmas pārvērtēšanu. (Thomson and Snell 2013) arī min vairākus Eiropas pētījumus, kuros 10% rādītājs ir izmantots nepareizi vai neņemot vērā valsts izdevumu un ieņēmumu statistiku, nosakot atbilstošu sliekšni.

Jāatzīmē arī (Moore 2012) apsvērto “budžeta standarta” pieeju, kuras pamatā ir minimālā ienākuma standarta (*minimum income standard, MIS*) noteikšana – ienākumu līmenis, kas “nepieciešams dažādiem mājsaimniecību veidiem dažādās vietās, lai piedalītos sabiedrībā”. Saskaņā ar šo pieeju par enerģētiski nabadzīgām tiek atzītas tādas mājsaimniecības, kur atlikušie neto ienākumi pēc mājokļa izmaksām ir nepietiekami, lai segtu nepieciešamās energoizmaksas pēc tam, kad segti visi citi minimālie dzīvošanas izdevumi (kā definēts MIS). Mūrs apgalvo, ka tā ir tiešāka un atbilstošāka vajadzību aplēse. Grūtības īstenot šo pieeju ES līmenī rada nepieciešamība novērtēt nepieciešamo mājsaimniecību enerģiju un noteikt MIS.

➤ *Izdevumu pieejas priekšrocības un trūkumi*

(Thomson, Bouzarovski, and Snell 2017) secina, ka starp galvenajiem iemesliem izdevumu pieejas popularitātei ir tās objektivitāte un skaitliski nosakāmais raksturs.

Tomēr šai pieejai tiek veltīts arī daudz kritikas (Thomson, Bouzarovski, and Snell 2017):

- Apvienotās Karalistes izdevumu metodes (nepareiza) interpretācija citās valstīs ir parādījusi, ka pamatā esošā metodoloģija ir sarežģīta un nav viegli pārnesama; sliekšņa līmenim jābūt individuāli nosakāmam un pamatotam (ņemot vērā katras valsts specifiku) (Healy and Clinch 2002), (Liddell et al. 2012), (Thomson and Snell 2013);
- (Harrington et al. 2005) atzīst par nederīgu kurināmā izmaksu aplēses metodoloģiju, apgalvojot, ka uz formulām balstīts fiksētais modelis nepieciešamās apkures noteikšanai var sniegt maldinošu priekšstatu par mājsaimniecības

vajadzībām. (Bouzarovski, Petrova, and Sarlamanov 2012) piekrīt, ka enerģētiskās nabadzības cēloņu ierobežošana līdz zemiem ienākumiem, nepietiekošiem mājokļu apstākļiem un augstām enerģijas cenām, ignorē enerģijas vajadzību un sociāli demogrāfisko apstākļu nozīmi mājāsaimniecības mērogā. It īpaši tas attiecas uz cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, jo kā rāda pētījumi, tiem var būt paaugstinātas vajadzības pēc enerģopakalpojumiem (Snell, Bevan, and Thomson 2015), (Hills 2012). Savukārt (Critchley et al. 2007) konstatēja, ka daži māju īpašnieki dod priekšroku zemākai temperatūrai, nekā noteikts, jo pastāv citi iemesli, nevis finansiāli ierobežojumi;

- grūti piemērot Eiropas mērogā, ir jāievēro valstu specifiskie konteksti. Piemēram, (Tirado Herrero and Ürge-Vorsatz 2012) pierāda, ka īpaša uzmanība jāpievērš centralizētās siltumapgādes sistēmu īpašībām, kas ir plaši izplatītas Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīs, jo daudzas neļauj atsevišķiem mājokļiem regulēt temperatūru vai laikiestati/ hronometrāžu.

(Thomson, Bouzarovski, and Snell 2017) apkopojumā norādīts, ka izdevumu pieeju izmanto vismaz 11 ES valstīs, savukārt 2.2.tab. parāda šo rādītāju aprēķinus dažādās valstīs.

2.2.tabula. Enerģētiskās nabadzības indikatori ES (Romero, Linares, and López 2018)

Indikators	Valsts	Gads	Izlases apjoms	Vērtība, %	Atsauce
10%	Vācija	2011	10193	27.6-29.5	(Heindl 2013)
	Francija	2013	43000	16.6	(Ricci 2015)
	Lielbritānija	1997-2008	61355	18-18.2	(Roberts, Vera-Toscano, and Phimister 2015)
	Anglija	2014	11851	11.6	(“Annual Fuel Poverty Statistics Report (2014)” 2014)
	Francija	2006	50000	11-13	(Imbert, Nogues, and Sevenet 2016)
	Grieķija	2015	400	58	(Papada and Kaliampakos 2016)
	Spānija	2013	22057	18.24	(Romero et al. 2014)
LIHC	Anglija	2009	16000	9	(Hills 2011)
	Austrija	2013	931	2.5	(“The ICER Chronicle” 2014)
	Vācija	2011	10193	11.1-15.6	(Heindl 2013)
	Francija	2013	43000	9.2	(Ricci 2015)
	Anglija	2014	11851	10.6	(“Annual Fuel Poverty Statistics Report (2014)” 2014)
	Francija	2006	50000	10	(Imbert, Nogues, and Sevenet 2016)
	Spānija	2013	22057	8.71	(Romero et al. 2014)
MIS	Anglija	2008	15523	25.5	(Moore 2012)
	Itālija	2011	19000	8.4	(Miniaci, Scarpa, and Valbonesi 2014)
	Vācija	2011	10193	9.9-10.6	(Heindl 2013)

Indikators	Valsts	Gads	Izlases apjoms	Vērtība, %	Atsauce
	Spānija	2013	22057	9.88	(Romero et al. 2014)
AFCP	Francija	2013	43000	20.9	(Ricci 2015)
2 M	Ungārija	2005-2008	10000	4-8%	(Tirado Herrero and Ürge-Vorsatz 2012)

2.2.2. Pašnovērtējuma pieeja

(Thomson, Bouzarovski, and Snell 2017) konstatē, ka ņemot vērā kritiku un grūtības, kas saistītas ar izdevumu pieeju, jo īpaši Eiropas kontekstā, daži zinātnieki (Thomson and Snell 2013), (Healy and Clinch 2002), (Petrova et al. 2013) enerģētiskās nabadzības aprēķināšanai ierosina izmantot “saskaņotus” pašnovērtējuma rādītājus. Pašnovērtējuma pieejas pamatā ir (Townsend 1979) relatīvās nabadzības pieeja, (Mack and Lansley 1985) nabadzības novērtēšanas izpēte un vēlāk (Gordon et al. 2000) darbs. Tā novērtē mājsaimniecības nespēju “atļauties preces, ko lielākā daļa sabiedrības uzskata par dzīves pamatvajadzībām”. Parasti aptaujas gaitā tiek jautāts par:

- spēju pienācīgi apkurināt mājokli;
- spēju apmaksāt komunālo pakalpojumu rēķinus;
- par atbilstošu apkures iekārtu esamību;
- par mitrums sienās un/vai grīdās;
- par centrālapkures pieejamību;
- par sapuvušu logu rāmju esamību;
- uc.

Šai pieejai ir vairākas priekšrocības (Thomson, Bouzarovski, and Snell 2017):

- mazāk sarežģīti apkopot datus salīdzinājumā ar izdevumu pieeju (it īpaši modelēšanas vajadzībām); piemērots kā pagaidu pasākums attiecībā uz enerģētisko nabadzību valstīs, kurās nav visaptveroša apsekojuma par mājokļu stāvokli;
- Eiropas līmenī nav standartizētu mikrodatu par mājsaimniecību energoizmaksām vai mājokļu stāvokli, un tādējādi, izmantojot EU-SILC apsekojumā iegūtos saskaņotos rādītājus, ir iespējams kvantitatīvi novērtēt ES enerģētisko nabadzību;
- iespējams aptvert plašākus enerģētiskās nabadzības elementus, nekā izmantojami sociālo atstumtību un materiālo nenodrošinātību noteikšanā; var novērtēt personas pieredzi saistībā ar enerģētisko nabadzību un tās radīto slogu; respondenti paši novērtē pienācīgu siltumu un komfortu.

Kā ierobežojumus var minēt rādītāju subjektivitāti; to kritizē par izslēgšanas kļūdu (Thomson, Bouzarovski, and Snell 2017), (Dubois 2012), jo mājsaimniecības var neatzīt sevi par enerģētiski nabadzīgām, lai gan, izmantojot citus rādītājus, tās būtu iekļautas riska grupā. Papildus jāmin, ka “pienācīgi silts vai vēss” ir subjektīvs un kulturāli specifisks rādītājs

(Bouzarovski 2014), kas nozīmē, ka māju, ko parasti uzskata par labi apgaismotu un siltu vienā ģeogrāfiskā kontekstā, var neuzskatīt par tādu citā. Turklāt bažas rada tas, cik lielā mērā pašnovērtējuma rādītāji pārklājas ar izdevumu rādītājiem, piemēram, (Palmer, Macinnes, and Kenway 2008) konstatēja, ka trešdaļai māsaimniecību, kas paziņoja, ka ziemā nespēj uzturēt dzīvojamās istabas siltas, ir vidēji ienākumi vai ienākumi, kas pārsniedz vidējo. Līdz ar to, ja pašu novērtējums ir nepareizs, persona var izskatīties nabadzīga nepietiekoša komforta dēļ, nevis tāpēc, ka tai trūkst resursu (McKay 2005).

(Thomson, Bouzarovski, and Snell 2017) apkopojumā norādīts, ka šo pieeju parasti izmanto, lai novērtētu enerģētisko nabadzību Eiropas nevis nacionālajā līmenī. No sākuma šim nolūkam izmantoja sešus rādītājus no Eiropas Kopienas Māsaimniecību paneļa (*European Community Household Panel, ECHP*). Bet kopš 2001.gada ECHP aptauja tika aizstāta ar EU-SILC aptauju, mainot atsevišķus rādītājus.

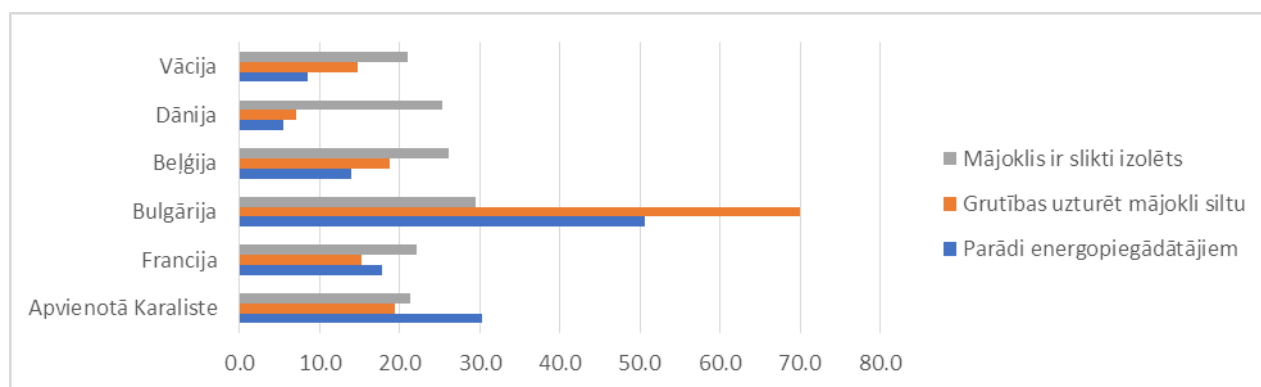
Piemēram, EK līdzfinansētajā EPEE projektā (EPEE 2009), (EPEE n.d.) enerģētiskā nabadzība tika analizēta Lielbritānijā, Spānijā, Itālijā, Beļģijā un Francijā, izmantojot 2005.gada EU-SILC aptaujas datus. Tās identificēšanai un novērtēšanai piedāvāja izmantot vairākus rādītājus, tostarp:

- nespēja samaksāt enerģijas piegādātājam (-iem) enerģijas rēķinus un/vai parādus;
- pakalpojumu atslēgšana vai tās risks;
- izpratnes par racionālo patēriņu esamība;
- veselības problēmas, kas saistītas ar sliktu mājokļa stāvokli, un ar aukstumu saistītas slimības;
- mājokļi ar vāju energoefektivitāti (kas rada nesamērīgi augstu patēriņu un izdevumus);
- slimības;
- slikti dzīves apstākļi (aukstums, mitrums);
- nespēja apsildīt visu māju (var būt nepietiekamas apdzīvotības sekas);
- no ienākumiem atkarīgu pabalstu saņemšana.

Vēlāk (Thomson and Snell 2013) aprēķināja enerģētisko nabadzību 25 ES dalībvalstīs.

Beļģijā un Ungārijā EU-SILC dati tiek izmantoti, lai izpētītu enerģētisko nabadzību valsts līmenī.

Atsevišķu valstu salīdzinājums, izmantojot pašnovērtējuma datus, ir parādīts 2.5.att.

2.5.att. Enerģētiskās nabadzības rādītāju salīdzinājums (Atanasu et al. 2014), (Strunck 2017)

➤ EPOV pieeja

EPOV norāda, ka enerģētiskā nabadzība ir daudzdimensionāls jēdziens, ko nav viegli aptvert ar vienu rādītāju, tāpēc piedāvā tās mērīšanai izmantot rādītāju kopumu, kas būtu jāskata un jāizmanto kopā. Katrs indikators uztver nedaudz atšķirīgu parādības aspektu, bet kopā tie varētu sniegt kopbildi par enerģētiskās nabadzības jautājumiem, ko pēc tam var sīkāk izpētīt pētniecības un rīcībpolitikas projektos. Indikatori ir sadalīti četros primārajos un vairākos sekundārajos.

Kā primārie indikatori kalpo divi pašnovērtējuma indikatori, kas raksturo ierobežotu piekļuvi energoresursiem (izmanto EU-SILC datus), un divi citi indikatori, kas tiek aprēķināti, izmantojot mājsaimniecības ienākumu un/vai energoizdevumu datus (izmanto HBS datus):

- nespēja uzturēt mājokli pietiekami siltu – iedzīvotāju īpatsvars, kas nav spējīgi uzturēt savu mājokli pietiekami siltu (atbildot uz jautājumu: *can your household afford to keep its home adequately warm?*);
- komunālo rēķinu parādi – iedzīvotāju īpatsvars, kas nespēj laicīgi apmaksāt komunālo pakalpojumu rēķinus (atbildot uz jautājumu: vai pēdējo divpadsmit mēnešu laikā mājsaimniecība bijusi parādā par komunālajiem pakalpojumiem (siltums, elektrība, gāze, ūdens uc.); šis indikators parāda potenciālas finansiālās grūtības; ir būtisks, jo parādu dēļ var tikt atslēgta apgāde;
- zemi absolūtie energoizdevumi (M/2) – mājsaimniecību īpatsvars, kuru absolūtie energoizdevumi ir zemāki nekā puse no valsts mediānas (saukts arī par slēptās enerģētiskās nabadzības indikators - *hidden energy poverty, HEP*, samērā jauns, izmantots Beļģijā); tas var būt saistīts ar augstiem energoefektivitātes standartiem (piem., pasīvās ēkas), bet arī ilustrēt bīstami zemu, nepietiekamu enerģijas patēriņu;
- augsti absolūtie energoizdevumi ienākumos (2M) – mājsaimniecības, kuru energoizdevumu īpatsvars ienākumos vairāk nekā divreiz pārsniedz valsts mediānu.

Savukārt kā sekundārie indikatori tiek izmantoti rādītāji, kas palīdz novērtēt enerģētisko nabadzību netieši:

- mazuta (*fuel oil*) cenas - vidējās mājsaimniecības izmaksas par kWh enerģijas, ko ražo no mazuta;
- biomasas cenas - vidējās mājsaimniecības izmaksas par vienu kWh enerģijas, ko iegūst no biomasas;
- ogļu cenas - vidējās mājsaimniecības izmaksas par kWh, kas iegūtas no oglēm;
- mājsaimniecību elektroenerģijas tarifi - elektroenerģijas izmaksas mājsaimniecības patērētājiem (2500 – 5000 kWh/gadā), iekļaujot visus nodokļus un nodevas;
- centralizētās siltumapgādes tarifi - vidējās mājsaimniecības izmaksas par kWh no centralizētās siltumapgādes;
- mājsaimniecības gāzes cenas - dabasgāzes izmaksas mājsaimniecību patērētājiem (20 – 200GJ/gadā), ieskaitot visus nodokļus un nodevas;
- mājoklis komfortabli vēss vasaras laikā - iedzīvotāju īpatsvars, balstoties uz jautājumu “Vai dzesēšanas sistēma ir pietiekami efektīva, lai mājoklis būtu vēss?” un/vai “Vai mājoklim ir pietiekama izolācija pret siltumu?”

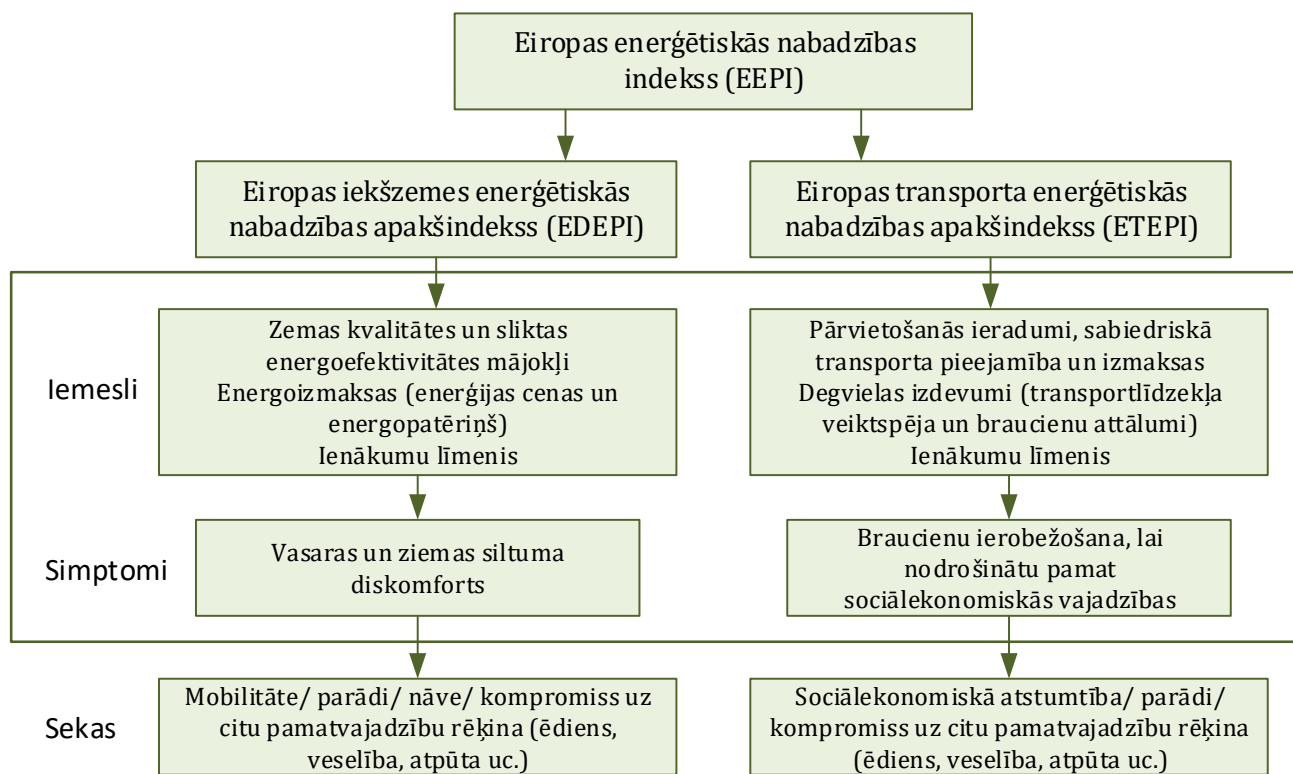
- mājoklis komfortabli silts ziemas laikā - iedzīvotāju īpatsvars, balstoties uz jautājumu “Vai apkures sistēma ir pietiekami efektīva, lai mājoklis būtu silts?” un “Vai mājoklim ir pietiekama siltuma izolācija pret aukstumu?”
- telpu skaits vienai personai, īpašniekiem - vidējais istabu skaits vienai personai piederošajos mājokļos;
- istabu skaits vienai personai, izīrētājiem - vidējais istabu skaits uz vienu personu īrētos mājokļos;
- telpu skaits vienai personai, kopā - vidējais istabu skaits uz vienu personu visos mājokļos;
- mājokļi blīvi apdzīvotās vietās - tādu mājokļu īpatsvars, kas atrodas blīvi apdzīvotās teritorijās (vismaz 500 iedzīvotāju/km²);
- mājokļi vidēji apdzīvotās vietās - tādu mājokļu īpatsvars, kas atrodas vidēji apdzīvotās vietās (starp 100 un 499 iedzīvotājiem/km²);
- nabadzības risks - cilvēki, kuriem draud nabadzība vai sociālā atstumtība (% no iedzīvotāju skaita);
- mājokļi ar A energomarķējumu - tādu mājokļu īpatsvars, kuriem ir A energomarķējums;
- enerģijas izdevumi, ienākumi 1.kvintilē - elektroenerģijas, gāzes un citu kurināmo patēriņa izdevumi kā ienākumu daļa ienākumu 1.kvintilē;
- enerģijas izdevumi, ienākumi 2.kvintilē - elektroenerģijas, gāzes un citu kurināmo patēriņa izdevumi kā ienākumu daļa ienākumu 2.kvintilē;
- enerģijas izdevumi, ienākumi 3.kvintilē - elektroenerģijas, gāzes un citu kurināmo patēriņa izdevumi kā ienākumu daļa ienākumu 3.kvintilē;
- enerģijas izdevumi, ienākumi 4.kvintilē - elektroenerģijas, gāzes un citu kurināmo patēriņa izdevumi kā ienākumu daļa ienākumu 4.kvintilē;
- enerģijas izdevumi, ienākumi 5.kvintilē - elektroenerģijas, gāzes un citu kurināmo patēriņa izdevumi kā ienākumu daļa ienākumu 5.kvintilē;
- aprīkots ar gaisa kondicionētāju - to iedzīvotāju īpatsvars, kuri dzīvo mājoklī, kas aprīkots ar gaisa kondicionēšanas iekārtām;
- Aprīkots ar apkuri - ar apkuri aprīkotā mājoklī dzīvojošo iedzīvotāju īpatsvars;
- Augsta ziemas mirstība/nāves gadījumi - ziemas mirstības/nāves gadījumu skaits;
- Sūces, mitruma, puves klātbūtne - iedzīvotāju īpatsvars ar sūci, mitrumu vai puvi savā mājoklī.

➤ *EEPI indekss*

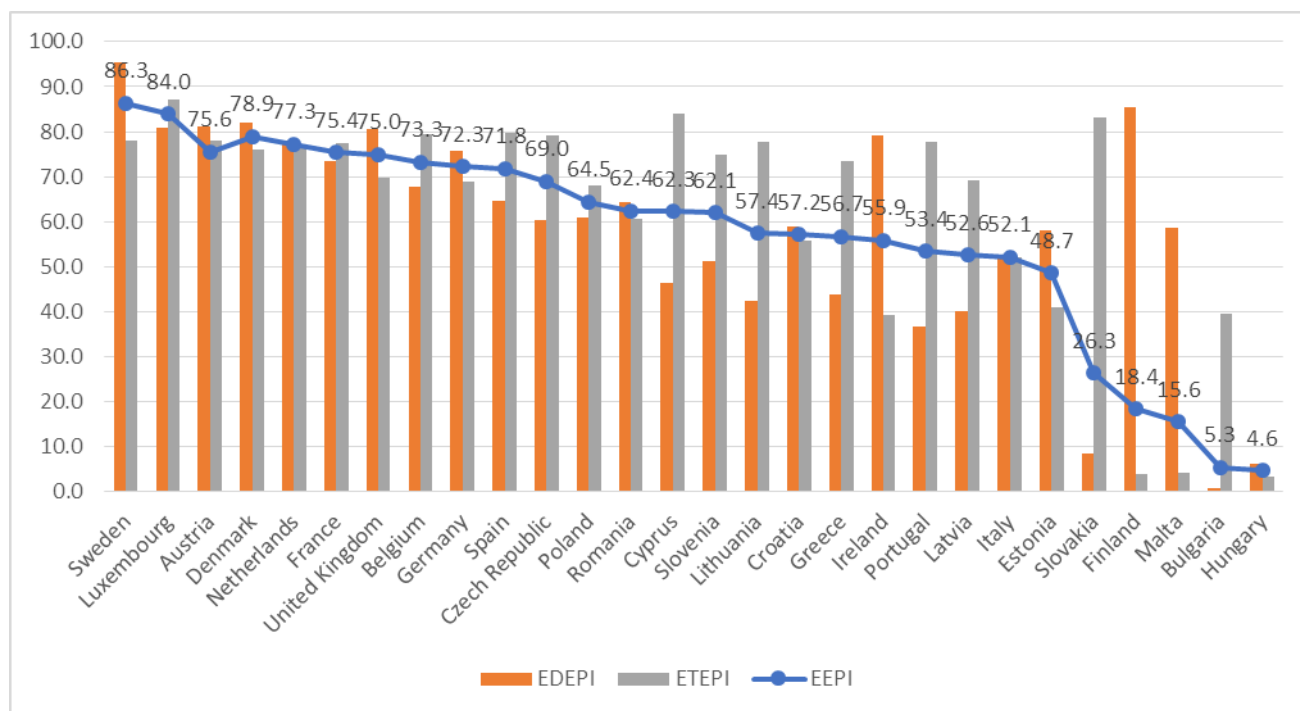
(Saheb et al. 2019) piedāvā alternatīvu kombinētu daudz kritēriju rādītāju – Eiropas enerģētiskās nabadzības indeksu (*European Energy Poverty Index, EEPI*), kas ļauj salīdzināt un vērtēt vairākus enerģētiskās nabadzības aspektus starp valstīm, izmantojot statistikas datus.

Kā redzams 2.6.att., EEPI veido divi apakšindeksi: Eiropas iekšzemes enerģētiskās nabadzības apakšindekss (*Domestic Energy Poverty Index, EDEPI*) un Eiropas transporta enerģētiskās nabadzības apakšindekss (*Transport Energy Poverty Index, ETEPI*).

EEPI punktu skaits tiek aprēķināts kā EDEPI un ETEPI ģeometriskais vidējais, ietverot māsaimniecības ar pirmās kvintiles ienākumiem; tas ļauj sarindot dalībvalstis atkarībā no progresa, kāds ir panākts enerģētiskās nabadzības mazināšanā (skat. 2.7.att.).

2.6.att. Eiropas enerģētiskās nabadzības indekss

2.7.att. ES dalībvalstu Eiropas enerģētiskās nabadzības indeksi (Saheb et al. 2019)

Jo augstāks rādītājs, jo labāks sniegums valstij. EDEPI rādītājs tiek aprēķināts kā geometriskais vidējais no rādītājiem, kuri novērtē (valsts) enerģētiskās nabadzības cēloņus un simptomus, ieskaitot enerģijas izdevumu daļu no kopējiem izdevumiem, iedzīvotāju daļu, kas nespēj uzturēt savas mājas siltas ziemā un/vai vēsas vasarā, kā arī iedzīvotāju daļu, kas dzīvo mājokļos ar tekošiem jumtiem, mitrām sienām un puvi logu rāmjos. Savukārt ETEPI rādītājs tiek

aprēķināts kā ģeometriskais vidējais no rādītājiem, kuri novērtē atsevišķu cēloņus enerģētiskajai nabadzībai saistībā ar transporta pieejamību, tostarp transporta enerģijas izdevumu daļu iedzīvotājiem, kuriem pieder automašīnas, iedzīvotāju daļu, kas nevar atļauties sabiedrisko transportu, kā arī iedzīvotāju daļu ar ierobežotu piekļuvi sabiedriskajam transportam. Datu trūkuma dēļ ne visām valstīm iespējams aprēķināt ETEPI.

Kā redzams (skat. 2.7.att.), EEPI sarindo dalībvalstis, pamatojoties uz to panākumiem enerģētiskās nabadzības mazināšanā. Mērķis ir uzsākt ES līmeņa diskusiju par enerģētisko nabadzību transporta nozarē un tās sekām, kas apvienojumā ar iekšzemes enerģētisko nabadzību tieši atbilst Eiropas sociālo tiesību pīlāram un Enerģētikas savienības mērķim panākt taisnīgu enerģētikas pāreju.

2.2.3. Tiešo mērījumu pieeja

Tiešo mērījumu pieeja novērtē vai mājoklī tiek nodrošināts energopakalpojumu (apkure, apgaismojums, dzesēšana, utt.) pietiekams līmenis, veicot tiešus mērījumus un iegūto vērtību salīdzinot ar konkrētu standartu. Papildu grūtības ir saistītas ar atbilstošu energopakalpojumu standartu noteikšanu, kas daļēji saistīti ar kultūras specifiku.

Pēc (Thomson, Bouzarovski, and Snell 2017) tiešo mērījumu pieeja nav plaši izmantota Eiropas Savienībā sakarā ar tehniskiem, praktiskiem un ētiskiem jautājumiem. Kā skaidro (Phimister, Vera-Toscano, and Roberts 2014), pat temperatūras mērīšanas pieeja, kas teorētiski šķiet vienkārša, ir problemātiska vairāku iemeslu dēļ, galvenokārt tāpēc, ka dati par mājāsaimniecību temperatūru nav pietiekami un tie nav ticami, savukārt neregulāra apdzīvotība var arī kropļot rezultātus, izmantojot šo pieeju. Aktuāls arī jautājums, kādu sliekšni²³ izmantot, lai nodrošinātu pienācīgu siltumu, kā arī iepriekš minētie apsvērumi attiecībā uz personām ar īpašām vajadzībām. Turklāt valstīs, kur daudzus mājokļus apkalpo centralizētās apkures sistēmas, kas neatļauj indivīdiem kontrolēt savu siltuma patēriņu, piemēram, Centrāleiropā un Austrumeiropā, temperatūra nav labs enerģijas trūkuma rādītājs, jo iekšējās temperatūras ir “tipiski adekvātas vai pat pārāk augstas” (Tirado Herrero and Ürge-Vorsatz 2012).

Tomēr virzība uz “gudrām mājām”, kā arī viedo mēraparātu ieviešana visā ES liecina par nākotnes potenciālu izmantot tiešo mērījumu pieeju plašāk.

2.3. Indikatoru un datu kopu izvēle

Lai izvēlētos un novērtētu piemērotākos indikatorus un datu kopas, var izmantot šādus kritērijus (Rademaekers et al. 2016):

- indikatora kvalitāte: indikatora spēja un precizitāte, aptverot enerģētisko nabadzību, tās dzinējspēkus/faktorus un rezultātus. Tas ietver:
 - spēju mērīt, salīdzināt un izsekot laikā, tostarp sezonālās variācijas;

²³ Anglijas, Velsas un Ziemeļīrijas enerģētiskās nabadzības modeļos tiek izmantot temperatūras diapazons: 21 °C dzīvojamā istabā un 18 °C citur, kad šīs telpas ir aizņemtas, kas izriet no Pasaules Veselības organizācijas noteiktajiem standartiem

- spēju mērīt, salīdzināt un izsekot dažādās dalībvalstīs;
- spēju mērīt, salīdzināt un izsekot dažādās sociāli ekonomiskajās grupās;
- indikatora aprēķina kvalitāti;
- datu kopu kvalitāte. Tas ietver:
 - datu pieejamību;
 - datu salīdzināmību laikā un dažādās dalībvalstīs;
 - datu veikšanas veidu un regularitāti;
 - mērāmos parametrus un iespējas tos analizēt;
 - datu kvalitāti, noturību un pilnīgumu.

Lai novērtētu problēmas mērogu, var izmantot EU-SILC apsekojuma datus par ienākumiem un dzīves apstākļiem, apkopotos datus par izdevumiem un mājsaimniecības budžetu (HBS), kā arī administratīvus (statistikas) datus. EU-SILC apsekojuma dati ir viens no galvenajiem kvantitatīvajiem informācijas avotiem, ko izmanto nevienlīdzības, nabadzības un sociālās atstumtības novērtēšanai gan Latvijā, gan ES līmenī.

Kā norāda CSP ²⁴, viens no EU-SILC apsekojuma galvenajiem izpētes objektiem ir mājsaimniecību gada ienākumi – to sastāvs un līmenis. Informācijas iegūšanai ir izstrādātas četras anketas. Trīs no tām ir nemainīgas: mājsaimniecību reģistrs, mājsaimniecības anketa un individuālā anketa. Katrai anketai ir savs uzdevums, un to informācija nepārklājas. Ceturtā anketa ir moduļa anketa, kuras tēma katru gadu mainās. Mājsaimniecības reģistrs ir anketa, kurā tiek ierakstītas galvenās ziņas par katru mājsaimniecības locekli. Tā ir galvenokārt demogrāfiska informācija par mājsaimniecībā dzīvojošajām personām, kā arī par tām personām, kas mājsaimniecību ir pametušas. Mājsaimniecības anketā ir iekļauti jautājumi, kas skar visu mājsaimniecību kopumā. Anketā ir iekļauti šādi jautājumi: mājoklis un mājokļa apstākļi, mājokļa izmaksas, mājsaimniecības ekonomiskais stāvoklis, mājsaimniecības kopējie ienākumi, mājsaimniecību savstarpējā palīdzība un lauksaimnieciskā ražošana mājsaimniecībā. Individuālā anketa tiek aizpildīta par katru mājsaimniecības locekli, kuram ir 16 gadi un vairāk. Tajā tiek uzdoti jautājumi par nodarbinātību, ienākumiem, izglītību un veselību. Apsekojumā tiek izmantoti arī Valsts ieņēmuma dienesta dati par fiziskām personām/nodokļu maksātājiem un Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras dati par valsts pensijām un pabalstiem.

EU-SILC apsekojuma pamatvienība ir personas, kuras dzīvo privātās mājsaimniecībās. Apsekojumā tiek iegūta informācija gan par visu mājsaimniecību kopā, gan arī par katru mājsaimniecības locekli, kam ir 16 gadi un vairāk. Mājokļa apstākļus raksturojošo datu analizē izmantoti šādi **mājsaimniecību tipi** (atbilstoši CSP terminoloģijai):

- viens pieaugušais ar bērnu - nepilna ģimene;
- pāris bez bērniem;

²⁴ CSP skaidrojums par EU-SILC apsekojumu

- pāris ar bērniem līdz 17 gadiem (dalās atkarībā no bērnu skaita – viens, divi vai trīs un vairāk) – ģimene ar bērniem (gadījumos, kur tas ir svarīgi, bērnu skaits ir norādīts);
- pāris ar trīs un vairāk bērniem – daudzbērnu ģimene;
- citas mājsaimniecības ar bērniem;
- citas mājsaimniecības bez bērniem;
- vienas personas mājsaimniecība vecumā no 16 līdz 64 gadiem – atsevišķi dzīvojošas pieaugušas personas (līdz pensijas vecumam);
- vienas personas mājsaimniecība vecumā virs 65 gadiem – vientuļie (tādā nozīmē, ka dzīvo vieni) vecāka gada gājuma pensionāri; vientuļie seniori, atsevišķi dzīvojoši seniori.

Kā norāda (BISS 2019), EU-SILC tiek izmantots visu valstu līmenī, tādējādi rezultāti ir starptautiski salīdzināmi, tomēr nereti nepietiekami jutīgi pret katras dalībvalsts unikālo situāciju un no tās izrietošajām īpatnībām, kas raksturo mājokļu tirgu. EU-SILC datu priekšrocības attiecībā uz mājokļa jomu ir iespējas analizēt mājokļa kvalitāti saistībā ar mājsaimniecības kompozīciju (pieaugušo un bērnu skaitu) un mājsaimniecības vispārējo raksturojumu attiecībā uz nevienlīdzību (ienākumu kvintīļu grupas, pakļautība nabadzības vai materiālās nenodrošinātības riskam). Tomēr EU-SILC nespēj pietiekami raksturot situāciju attiecībā uz specifisku mērķa grupu pieejamību mājoklim.

3. Enerģētiskā nabadzība Latvijas kontekstā

3.1. Enerģētiskās nabadzības un neaizsargāto lietotāju definēšana Latvijā

Izpētot publiski pieejamo informāciju par enerģētiskās nabadzības jautājumiem Latvijas kontekstā, tika konstatēts, ka ir daži starptautiski projekti vai pētījumi (Thomson and Snell 2013), (Thomson, Snell, and Bouzarovski 2017), (Pye et al. 2015), (Schumacher et al. 2015), (Saheb et al. 2019), kuru ietvaros pētīti jautājumi saistīti ar enerģētisko nabadzību Eiropas Savienībā, tostarp arī Latvijā. Jāatzīmē, ka pieejamo pētījumu dati ir atšķirīgi, jo tiek pielietotas dažādas metodikas enerģētiskās nabadzības novērtēšanai, sniedz vispārēju priekšstatu, bez detalizētās analīzes par stāvokli Latvijā. Diemžēl netika atrasti publiski pieejami LV pētījumi par enerģētiskās nabadzības jautājumiem.

Attiecībā uz enerģētiskās nabadzības definēšanu jāatzīmē, ka "Nacionālā enerģētikas un klimata plāna 2021.-2030. gadam" projektā²⁵ kā viens no uzdevumiem ir norādīts "Izstrādāt un noteikt "enerģētiskās nabadzības" definīciju un kritērijus". Vienlaikus ir iekļauts šāds enerģētiskās nabadzības skaidrojums (§2.4.4.):

"Enerģētiskā nabadzība ir īpašs nabadzības veids, kas saistīts ar virkni nelabvēlīgu ietekmju uz cilvēku veselību un labklājību, piemēram, ar elpceļu un sirds slimībām un garīgo veselību, kas saasinās zemas temperatūras un stresa dēļ, kas saistīts ar rēķiniem par gāzes, siltuma un elektroenerģiju, kurus iedzīvotāji nevar atļauties apmaksāt. Enerģētiskajai nabadzībai ir netieša ietekme uz vairākiem mājāsaimniecību un iedzīvotāju labklājību raksturojošiem dzīves kvalitātes rādītājiem, ieskaitot veselību, vidi un produktivitāti."

Ņemot vērā iepriekšējās nodaļās izklāstīto, **ieteicams pilnveidot šo definīciju, akcentējot uzmanību uz enerģētisko nabadzību raksturojošiem faktoriem**, proti, nespēja pietiekoši apsildīt savu mājokli, kā arī atļauties citus energopakalpojumus zemu ienākumu, augstu energopakalpojumu cenu/izmaksu un zemas energoefektivitātes dēļ, nevis uz sekām (ietekmi uz cilvēku veselību un labklājību).

Saskaņā ar izmaiņām Elektroenerģijas tirgus likumā²⁶, no 01.01.2015. Latvijā pilnībā tika liberalizēts elektroenerģijas tirgus un tika pārtraukta administratīvi regulēto elektroenerģijas cenu piemērošana elektroenerģijas tirdzniecībai mājāsaimniecībām. Ņemot vērā, ka pēc tirgus liberalizācijas elektroenerģija vairs netiktu subsidēta visiem elektroenerģijas lietotājiem, bija prognozējams elektroenerģijas cenu pieaugums. Lai mazinātu cenu pieauguma iespējamo negatīvo ietekmi un papildu finanšu slogu sociāli neaizsargātākajai sabiedrības daļai, bija nepieciešams izveidot instrumentu šo lietotāju aizsardzībai. Tāpēc tika ieviests „aizsargātā lietotāja” jēdziens, un radīts kompensēšanas mehānisms. Elektroenerģijas tirgus likuma 1.panta

²⁵ https://em.gov.lv/lv/nozares_politika/nacionalais_energetikas_un_klimata_plans/

²⁶ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/269034-grozijumi-elektroenerģijas-tirgus-likuma> (skat. 06.2019.); MK noteikumu projekta "Grozījumi Ministru kabineta 2016.gada 12.jūlija noteikumos Nr.459 "Aizsargātā lietotāja tirdzniecības pakalpojuma sniegšanas un sadales sistēmas pakalpojuma kompensēšanas kārtība"" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija)

otrās daļas 2.punkts paredz, ka **aizsargātais lietotājs ir trūcīgas vai maznodrošinātas ģimenes (personas), daudzbērnu ģimenes vai ģimenes (personas), kuru aprūpē ir bērns ar invaliditāti, personas ar I invaliditātes grupu, kura izlieto elektroenerģiju savā mājāsaimniecībā pašas vajadzībām (galapatēriņam).**

Tirdzniecības pakalpojuma sniegšanu aizsargātajam lietotājam un sadales sistēmas pakalpojuma kompensēšanu regulē MK 2016.gada 12.jūlija noteikumi Nr.459 "Aizsargātā lietotāja tirdzniecības pakalpojuma sniegšanas, obligātā iepirkuma komponentes un sadales sistēmas pakalpojuma kompensēšanas kārtība", paredzot sociāli mazaizsargātajām iedzīvotāju grupām noteiktu elektroenerģijas daudzumu par samazinātu cenu, kā arī samazinātu obligātā iepirkuma komponentes un sadales sistēmas pakalpojuma maksu.

Elektroenerģijas tirgus likumā definētais aizsargātā lietotāja atbalsta mehānisms attiecas tikai uz atbalstu norēķiniem par elektroenerģiju, tāpēc līdzīgus atbalsta mehānismus vajadzētu definēt visiem energopakalpojumiem, kā arī izstrādāt valstī vienotu sistēmu un kompensācijas mehānismu enerģētiskās nabadzības mazināšanai. Definējot aizsargāto lietotāju grupu pēc sociāli demogrāfiskām pazīmēm, kā papildus kritērijs būtu jānosaka ienākumu līmeņa sliekšnis, kas dažādām kategorijām var atšķirties, ņemot vērā to vajadzības.

3.2. Enerģētiskās nabadzības analīze Latvijas kontekstā

Turpmākajās apakšnodaļās tiks analizēta enerģētiskā nabadzība Latvijā, apskatot to trīs raksturojošās dimensijās: zemi ienākumi, augstas energopakalpojumu izmaksas un neapmierinoši mājokļa apstākļi (primāri saistīti ar energoefektivitātes aspektiem); analīzei izmantoti statistiskie dati, ņemot vērā EPOV rekomendētos primāros un sekundāros rādītājus.

3.2.1. Mājāsaimniecību un iedzīvotāju ienākumi

Ienākumi ir viens no galvenajiem rādītājiem, analizējot enerģētisko nabadzību, kā arī svarīgs indikators, vērtējot nabadzības vai sociālās atstumtības risku. Tā kā enerģētisko nabadzību uzskata par nabadzības paveidu, svarīgi novērtēt, kādas cilvēku grupas ir visvairāk apdraudētas zemu ienākumu kontekstā.

➤ Zemu ienākumu iedzīvotāju grupas

Ņemot vērā Labklājības ministrijas situācijas raksturojumu²⁷ un normatīvos aktus, par personām, kurām ir ļoti zems ienākuma līmenis, var uzskatīt:

*"Saskaņā ar Eiropas Komisijas noteikto, par **nabadzīgām** tiek uzskatītas **personas**, ja to ienākumi un resursi (ekonomiskie, sociālie un kultūras) ir tik ierobežoti, ka viņu **dzīves līmenis ir zemāks par sabiedrībā pieņemto** un tiem tiek liegtas vai **ir ierobežotas pamattiesības**."*

Likuma „Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” 14. panta 6. daļa: *“Par **maznodrošinātu** atzīstama **persona**, kuras ienākumi un materiālais stāvoklis nepārsniedz attiecīgās pašvaldības domes noteikto līmeni, kas savukārt nedrīkst būt zemāks par trūcīgas*

²⁷ http://www.lm.gov.lv/lv/index.php?option=com_content&view=article&id=81239

personas ienākumu un materiālā stāvokļa līmeni, kādu, pamatojoties uz Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumu, noteicis Ministru kabinets.”

Ministru kabineta 30.03.2010. noteikumu Nr. 299 "Noteikumi par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu" 2. pants: "**Ģimene (persona)** atzīstama par **trūcīgu**, ja tās vidējie ienākumi katram ģimenes loceklim mēnesī pēdējo triju mēnešu laikā nepārsniedz 128,06 euro un ja:

2.1. tai nepieder naudas līdzekļu uzkrājumi vai īpašums, izņemot šo noteikumu 19.punktā minēto;

2.2. tā nav noslēgusi uztura līgumu;

2.3. tā nesaņem ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas sniegtos pakalpojumus vai tā neatrodas ieslodzījumā;

2.4. persona ir reģistrējusies Nodarbinātības valsts aģentūrā kā bezdarbnieks atbilstoši Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 37. panta pirmajai daļai.”

Saskaņā ar 18.12.2012 MK noteikumiem Nr. 913: “2. Garantētais minimālais ienākumu līmenis personai ir 53 eiro mēnesī²⁸.

3. Pašvaldības dome ir tiesīga noteikt citu garantēto minimālo ienākumu līmeni dažādām iedzīvotāju grupām (piemēram, bērniem, vecuma un invaliditātes pensiju saņēmējiem), kas nav zemāks par šo noteikumu 2. punktā minēto ienākumu līmeni un nepārsniedz normatīvajos aktos par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu noteikto ienākumu līmeni.”

Savukārt kā norādīts LM mājaslapā un (BISS 2019), Latvijā **nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļautās iedzīvotāju grupas** ir šādas:

Statistiskie dati ir (daļēji) pieejami	Statistiskie dati ir ļoti ierobežoti vai nav pieejami
• pensijas vecuma personas (īpaši sievietes un vientuļie pensionāri (65+)); • pirmspensijas vecuma personas; • daudzbērnu un viena vecāka ģimenes; • bērni; • personas ar invaliditāti un personas ar funkcionēšanas ierobežojumiem; • bezdarbnieki (īpaši ilgstošie bezdarbnieki); • personas ar nepietiekošām, zemām vai darba tirgum neatbilstošām zināšanām un prasmēm; • trūcīgās personas	• bezpajumtnieki; • romi; • ieslodzītie un no ieslodzījuma vietām atbrīvotās personas; • cilvēku tirdzniecības upuri; • no psihoaktīvām vielām (alkohola, narkotiskajām, toksiskajām vai citām apreibinošām vielām) atkarīgās personas

²⁸ Līdz tam garantētā minimālā ienākuma līmenis bija 49.8 EUR mēnesī.

➤ *Nabadzības vai sociālās atstumtības risks*

Kā norāda LM, nabadzības riska sliekšni un nabadzības riska indeksu aprēķina pēc Eiropas Kopienas Statistikas biroja (Eurostat) izstrādātās metodoloģijas. Lai novērtētu un salīdzinātu situāciju sociālās iekļaušanas jomā ES dalībvalstīs, tiek pielietoti monetārie un ienākumu nevienlīdzības indikatori, kurus aprēķina Latvijas Centrālā statistikas pārvalde (CSP).

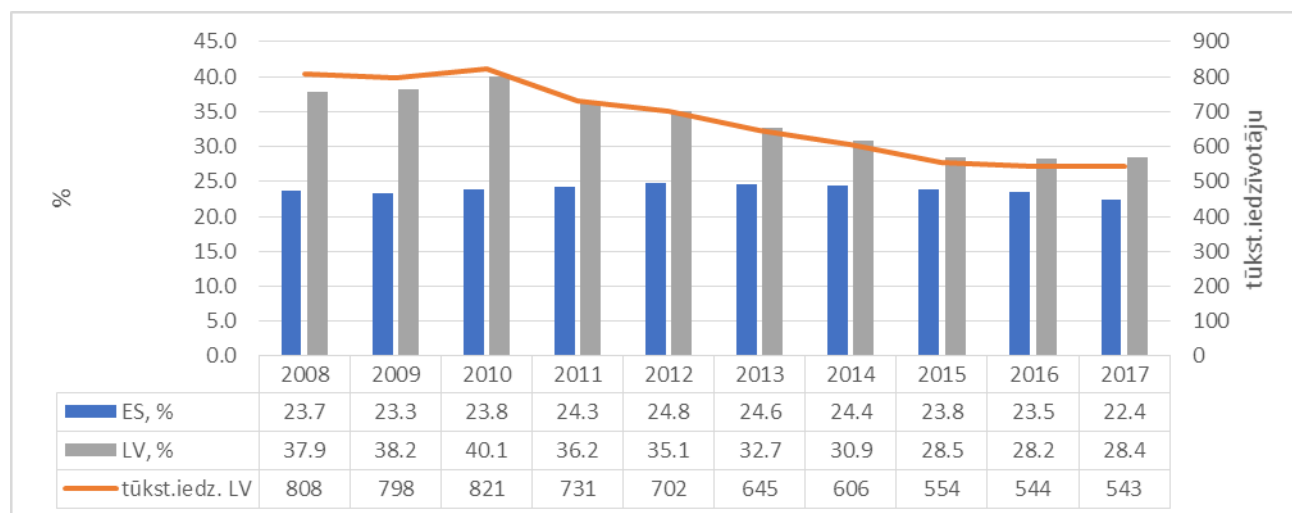
Iedzīvotāju un/vai mājsaimniecību īpatsvaru, kam ir zemi ienākumi, var novērtēt, izmantojot sekojošus rādītājus, ko izmanto nabadzības un nevienlīdzības aplēsēm (skat. CSP skaidrojumu P.3.tab):

- minimālā ienākuma līmenis;
- nabadzības un sociālās atstumtības rādītāji: materiālā nenodrošinātība (t.sk., ekonomiskā spriedze; neapmierinoši mājokļa apstākļi; piespiedu atteikšanās no ilglietošanas preču izmantošanas), nabadzības riska indekss, un dziļa materiālā nenodrošinātība.

Nabadzības vai sociālās atstumtības risks ir komplekss indikators, kas sastāv no šādiem rādītājiem: nabadzības riska indekss (pēc sociāliem transfēriem), zema darba intensitāte, dziļa materiālā nenodrošinātība.

Pēc CSP datiem (skat. 3.1.att.) 2017. gadā 543 tūkstoši jeb 28.4 % Latvijas iedzīvotāju bija pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam, kas ir par 0.2 procentpunktiem vairāk nekā 2016. gadā.

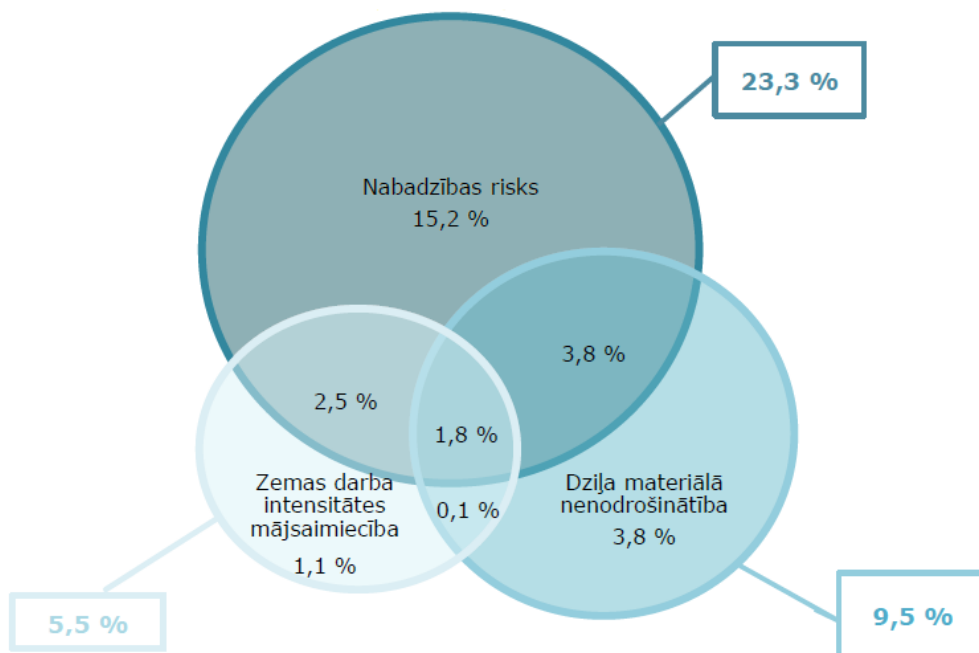
Lai gan kopš 2010. gada nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars ir samazinājies par 11.7 procentpunktiem, tas joprojām ir viens no augstākajiem ES dalībvalstu vidū. Pēc CSP datiem Latvijā 2017. gadā bija sestais augstākais nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju skaits; sliktāka situācija bija Bulgārijā (38.9 %), Rumānijā (35.7 %), Grieķijā (34.8 %), Lietuvā (29.6 %) un Itālijā (28.9 %).

3.1. attēls.. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju skaits un viņu procentuālais īpatsvars no iedzīvotāju kopskaita (2008-2017); [datu avots: CSP: NIG0180; Eurostat: ilc_peps01]

Analizējot nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājus (skat. 3.2.att.), redzams, ka **Latvijas iedzīvotāju visizplatītākā problēma ir zemi ienākumi un to nevienmērīgs**

sadalījums, no 28.4 % nabadzības vai sociālam riskam pakļauto iedzīvotāju kopuma 23.3 % bija pakļauti tieši nabadzības riskam, kas ir trešais augstākais īpatsvars ES līmenī. Arī dziļai materiālajai nenodrošinātībai pakļauto personu īpatsvars (9.5 %) ir virs ES vidējā (7 %) – devītais augstākais. Savukārt 2017. gadā zemas darba intensitātes mājsaimniecību īpatsvars bija samēra mazs (5.5 %) – zem ES vidējā līmeņa (6.8 %).

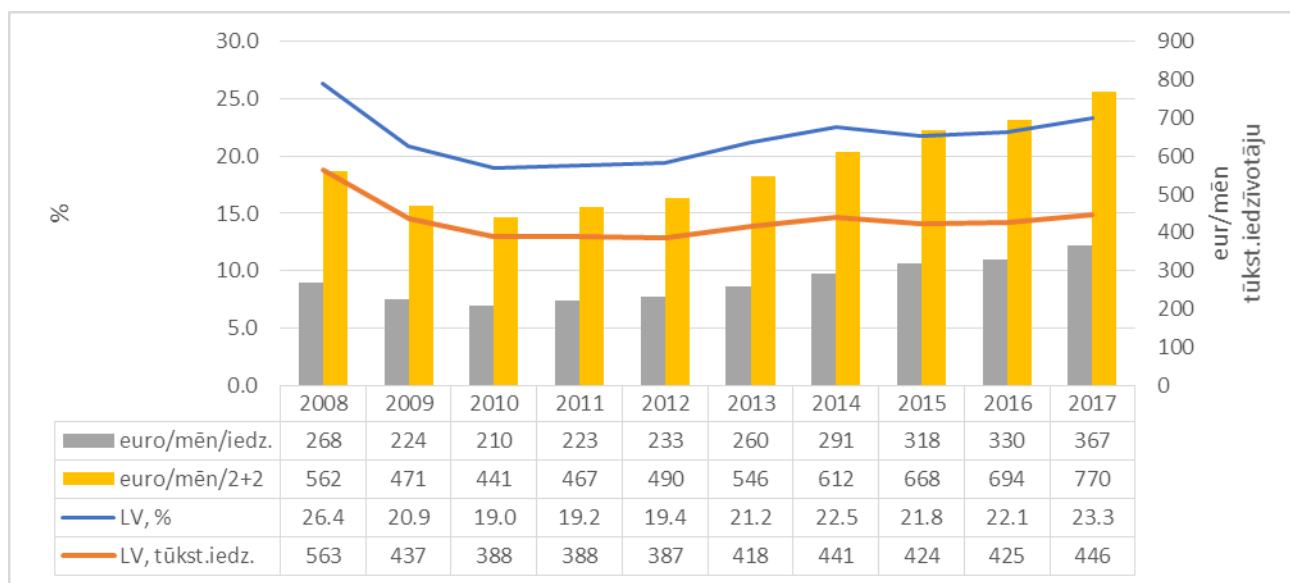

3.2. attēls.. Iedzīvotāju īpatsvars, kuriem piemita viens vai vairāki nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītāji, % (CSP 2019)²⁹

Pēc CSP datiem (skat. 3.3.att.) 2017. gadā 23.3 % jeb 446 tūkstošu iedzīvotāju rīcībā esošie ienākumi bija zem nabadzības riska sliekšņa, t.i., zem 367 eiro mēnesī vienas personas mājsaimniecībā (2016. gadā – 330 eiro mēnesī). Mājsaimniecībām ar diviem pieaugušajiem un diviem bērniem līdz 14 gadu vecumam savukārt nabadzības riska sliekšnis 2017. gadā sasniedza 770 eiro mēnesī (2016. gadā – 694 eiro mēnesī).

Atsaucoties uz CSP datiem (skat. P.12.tab.), vismazāk nabadzības riskam pakļauto bija strādājošo iedzīvotāju vidū (8.1 % 2017. gadā un 8.8 % 2016. gadā). Savukārt ievērojami vairāk **nabadzības riskam bija pakļauti bezdarbnieki** (59.5 % 2017. gadā un 56.5 % 2016. gadā) un **pensionāri** (48.9 % 2017. gadā un 43.7 % 2016. gadā). **Visvairāk** nabadzības riskam bija pakļauti **vientuļie seniori** vecumā virs 65 gadiem. 2017. gadā tādu bija 74 % (2016. gadā – 72.8 %). **Nākamās lielākās** nabadzības riskam pakļautās sabiedrības **grupas bija nepilnās ģimenes ar vienu pieaugušo un bērniem** (32.6 %), **personas līdz 64 gadu vecumam**, kuras dzīvo vienas (31 %) un **daudzbērnu ģimenes** ar diviem pieaugušajiem un trim vai vairāk bērniem (20.7 %). **Reģionos vislielākais** nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars bija **Latgalē** (44.2 %) un vismazākais – Rīgā (15.6 %), savukārt Vidzemē – 29 % iedzīvotāju, Zemgalē – 25 %, Kurzemē – 24.8 % un Pierīgā – 16.9 % iedzīvotāju.

²⁹ CSP provizorisks 2018. gada apsekojuma dati; dziļas materiālās nenodrošinātības rādītājs ir par 2018. gadu, bet nabadzības risks un zema darba intensitāte – par 2017. gadu

3.3. attēls. Nabadzības riska sliekšnis (ilustratīvās vērtības), (stabiņi) EUR/mēnesī, un nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju skaits (tūkst.iedz.) un īpatsvars % no iedzīvotāju kopskaita (līnijas) (2008 – 2017)³⁰
[datu avots: CSP: NIG020; Eurostat:ilc_li02]

Jāatzīmē (skat. P.12.tab.), ka 2017. gadā minimālas algas apmērs (275.68 EUR pēc nodokļu nomaksas, pieņemot, ka personai nav apgādājamo) veidoja 75 % no vienas personas mājsaimniecības nabadzības riska sliekšņa (367 EUR), līdz ar to **strādājošais cilvēks, saņemot tikai minimālo algu, ir pakļauts nabadzības riskam. Līdzīga situācija ir ar pensionāriem**, jo vidēji pensijas ieņēmumi (298 EUR) veido 81 % no nabadzības riska sliekšņa.

Nabadzības riska sliekšnis vienas personas mājsaimniecībai pieaudzis no 291 EUR mēnesī 2014. gadā līdz 367 EUR mēnesī 2017. gadā, veidojot pieaugumu par 26 %. Vienas personas mājsaimniecības nabadzības riska sliekšnis joprojām pārsniedz vidējo ienākumu 1. kvintiles³¹ augstāko robežu uz vienu mājsaimniecības locekli, kas periodā no 2014. gada līdz 2017. gadam arī ir pieaugusi no 213.04 EUR līdz 247.07 EUR jeb par 16 %. Tāpat tas pārsniedz arī vidējo ienākumu 2. kvintiles augstāko robežu uz vienu mājsaimniecības locekli (330 EUR 2017. gadā). Tas nozīmē, ka **1. un 2. kvintiļu grupā ietilpstošās vienas personas mājsaimniecības aplūkotajā periodā dzīvoja zem nabadzības sliekšņa.**

➤ Minimālais ienākuma līmenis (MIL)

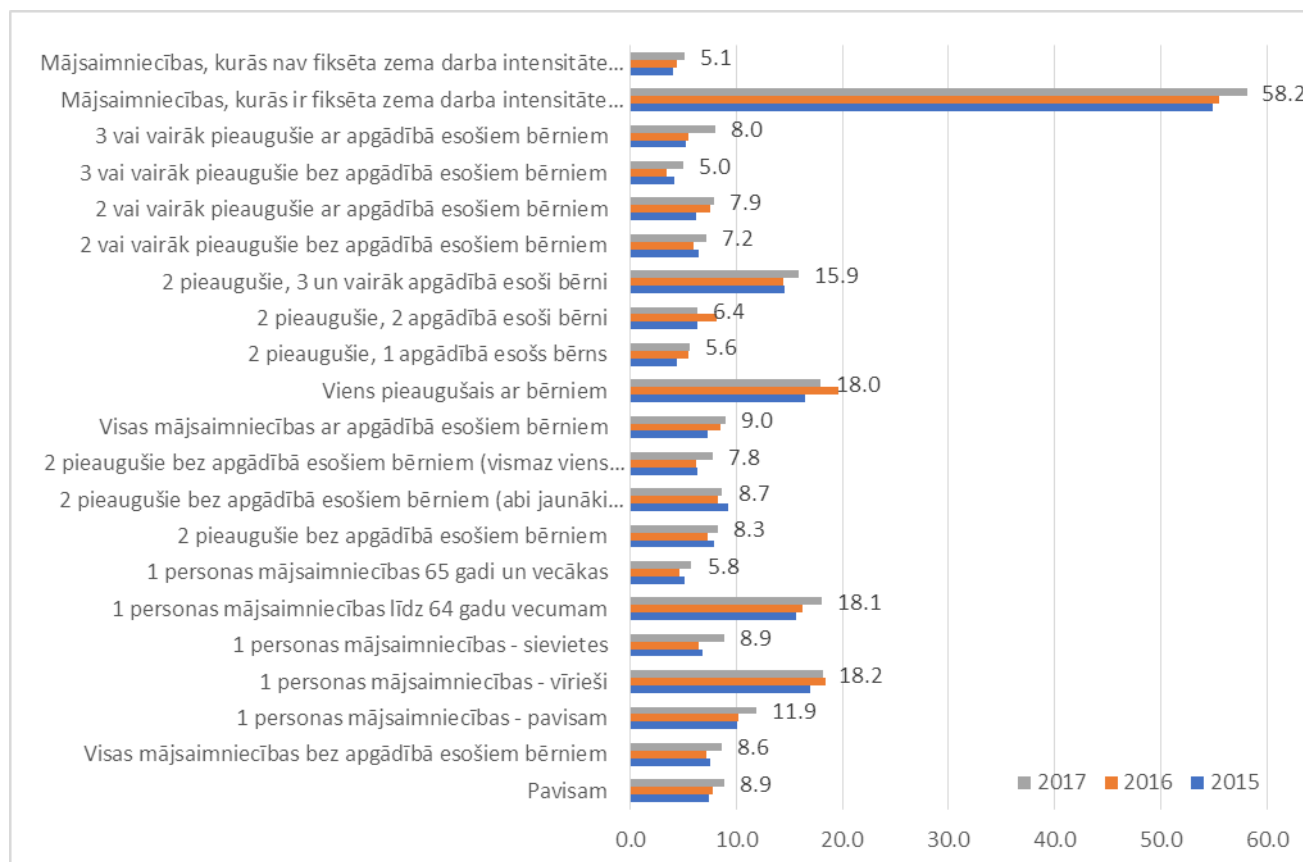
Apskatot mājsaimniecību īpatsvaru, kas dzīvoja zem minimālā ienākuma līmeņa, redzams (skat. 3.4.att. un P.12.tab.), ka pēdējos gados tas ir pieaudzis un 2017. gadā sastādīja 8.9 % no visām mājsaimniecībām Latvijā. Savukārt 2017. gadā MIL vienas personas mājsaimniecībās ir pieaudzis līdz 198 eiro mēnesī, bet mājsaimniecībās ar diviem pieaugušajiem un diviem bērniem līdz 614 eiro mēnesī.

Mājsaimniecību tipu griezumā redzams (sk. 3.4.att.), ka 2017. gadā **vislielākais mājsaimniecību īpatsvars**, kuras dzīvo **zem MIL**, ir **vienas personas mājsaimniecībām**

³⁰ 2+2 - mājsaimniecībām ar diviem pieaugušajiem un diviem bērniem līdz 14 gadu vecumam

³¹ skat. CSP skaidrojumu P.3.tab

vecumā līdz 64 gadiem – 18.1 % (no visām šī tipa mājsaimniecībām) un viena vecāka mājsaimniecībām – attiecīgi 18 %.

3.4. attēls. Mājsaimniecību īpatsvars % zem MIL pēc mājsaimniecības tipa (2015-2017);[datu avots: CSP: MIG070]

Reģionu griezumā dati rāda, ka **vislielākais** iedzīvotāju **īpatsvars**, kas dzīvo zem minimālā ienākumu līmeņa, ir **Latgales reģionā** (2017. gadā tas sasniedzis līdz šim augstāko līmeni – 22.3 %). Vismazāk šādu iedzīvotāju ir Rīgas reģionā (4.1 % - 2017. gadā). Izpētot šo rādītāju pēc dzimuma pazīmes, redzams, ka vīriešu īpatsvars (9.2 % - 2017. gadā), kas dzīvo zem MIL, ir augstāks nekā sieviešu (8.6 % - 2017. gadā). Savukārt **pēc vecuma** pazīmes īpaša uzmanība jāpievērš **pirms pensijas vecuma** grupai, kurai ir lielākais īpatsvars 11.8 %; jāatzīmē, ka **arvien pieaug to senioru daļa**, kas dzīvo **zem MIL** (198 eiro mēnesī vienas personas mājsaimniecībām).

Jākonstatē, ka šīs grupas lielā mērā pārklājas ar tām grupām, kurām ir augstāks nabadzības riska indekss.

➤ Mājsaimniecības rīcībā esošie ienākumi, to sastāvs un struktūra

Kā redzams (P.9.tab.), **ienākumu struktūrā** pēdējos gados ir **nelielas izmaiņas**. **Galvenais** ienākumu **avots** visās mājsaimniecībās (gan laukos, gan pilsētās) ir **ienākumi no algotā darba**, kas 2017. gadā veidoja 72 % no kopējiem mājsaimniecību ienākumiem, attiecīgi 73.2 % pilsētās un 68.8 % laukos. **Otra lielākā** mājsaimniecību ienākumu **grupa** ir bijuši **transfēri** (sociālie un privātie) - 24.3 %, kuri pēdējos gados nedaudz samazinājušies un gandrīz

vienādi gan laukos - 24.8 %, gan pilsētās - 24.1 %. Salīdzinoši nelielu daļu no kopējiem ienākumiem veido pašnodarbinātības rezultātā gūtie ienākumi (3 % 2017. gadā), turklāt laukos (5.2 % 2017. gadā) šis rādītājs ir lielāks nekā pilsētās (2.1 % 2017. gadā). Vēl mazāku grupu (~1.5 % 2017. gadā) veido ienākumi no īpašuma. Jāatzīmē (skat. P.10.tab.), ka mājsaimniecību **rīcībā esošie ienākumi** gan uz vienu mājsaimniecību, gan uz vienu mājsaimniecības locekli **vienmērīgi pieaug visās mājsaimniecībās** (gan laukos, gan pilsētās).

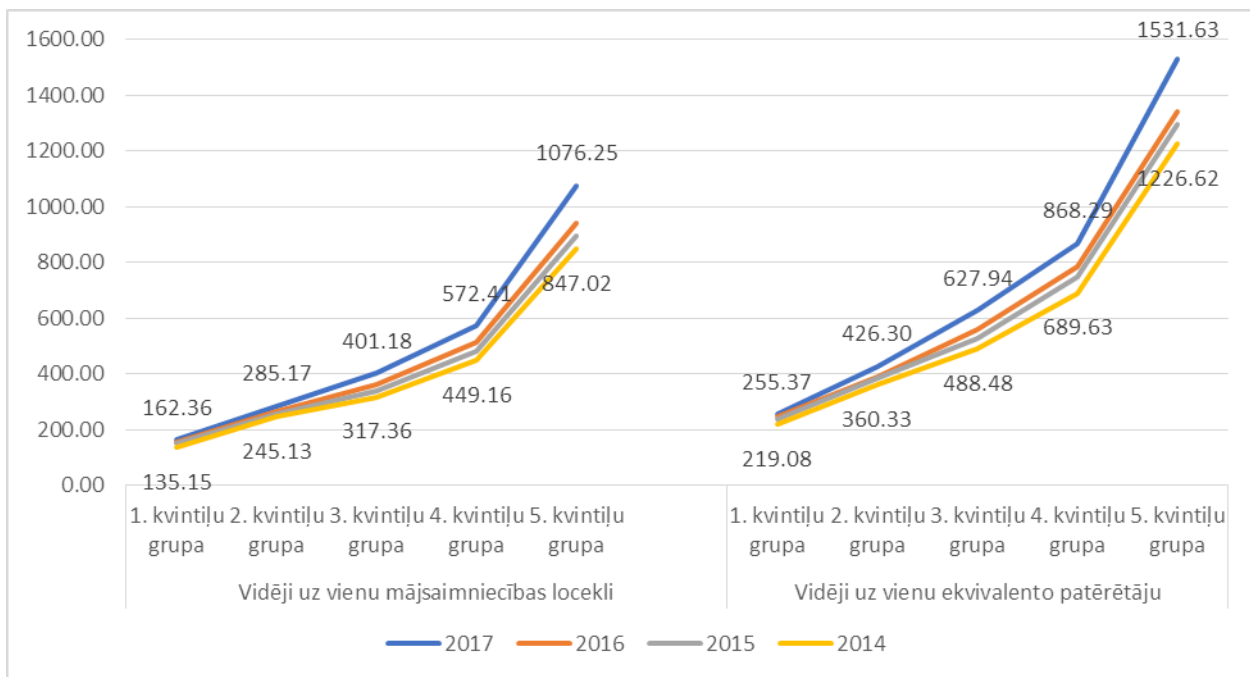
Apskatot mājsaimniecību ienākumu struktūru pa reģioniem, redzams (skat. P.11.tab.), ka kopumā gandrīz visos reģionos pēdējos gados nedaudz pieaug ienākumu daļa no algotā darba un samazinās saņemto sociālo transferu daļa, tomēr **Latgales reģionā** dzīvojošajiem **sociālie transfēri veido vislielāko daļu** (34.4 % 2017. gadā), savukārt Rīgā un Pierīgas reģionā tie ir vismazākie (attiecīgi 20.1 % un 20.5 % 2017. gadā).

Ienākumu sadalījumu no sociālās nevienlīdzības perspektīvas, ņemot vērā visus vienā mājsaimniecībā dzīvojošos locekļus, analizē, izmantojot CSP aprēķināto rādītāju uz ekvivalento (pieaugušo) patērētāju, pielietojot OECD modificēto ekvivalences skalu (1; 0,5; 0,3)³² (skat. CSP skaidrojumu P.3.tab). Novērtējot mājsaimniecību rīcībā esošos ienākumus **uz vienu ekvivalento patērētāju**, redzams (skat. P.10.tab.), ka kopš 2010. gadā ir **vērojama pozitīva pieauguma tendence**. Kopumā kopš 2014. gada mājsaimniecības rīcībā esošie ienākumi uz ekvivalento patērētāju pieauga par 25.4 % (līdz 728.20 eiro mēnesī 2017. gadā), bet pret 2016. gadu – par 11.6 %.

Skatoties sadalījumā pa ienākumu kvintīļu grupām, redzams (skat. 3.5.att., P.12.tab), ka **ienākumu apjoms** uz vienu mājsaimniecības locekli **pieaug**, tomēr tas **notiek nevienmērīgi visās kvintīļu grupās**. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, mazākā apmērā ienākumu pieaugums gan absolūtajos skaitļos, gan procentos bija zemākajās kvintīlēs; vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli 1. kvintīlē 8.65 EUR (jeb par 5.6 %), 2. kvintīlē 19,03 EUR (jeb par 7.2 %), 3. kvintīlē 41.68 EUR (jeb par 11.6 %), 4. kvintīlē tie bija 58.08 EUR (jeb par 11.3 %), 5. kvintīlē 134.68 EUR (jeb par 14.3 %). Kā redzams pret 2016. gadu, **augstākās kvintīļu grupās, ir lielāks ienākumu pieauguma apmērs**. Apskatot ienākumu pieaugumu pret 2014. gadu, mazākais pieaugums vērojams 2.kvintīlē par 16.3 %, nedaudz lielāks (20.1 %) 1.kvintīlē, savukārt 3.-5.kvintīlēs tas ir 26.4 – 27.4 % robežās.

Analizējot ienākumu kvintīļu grupas **uz vienu ekvivalento patērētāju**, redzams (skat. 3.5.att., P.12.tab.), ka **kopējās tendences ir līdzīgas** kā grupās uz vienu mājsaimniecības locekli, salīdzinot pret iepriekšējo gadu. Vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju 1. kvintīlē 6.83 EUR (jeb par 2.7 %), 2. kvintīlē 38.24 EUR (jeb par 9.9 %), 3. kvintīlē 66.86 EUR (jeb par 10.4 %), 4. kvintīlē tie bija 81.83 EUR (jeb par 10.4 %), 5. kvintīlē 191.09 EUR (jeb par 14.3 %). Savukārt vērtējot pret 2014.gadu, mazākais pieaugums ir 1.kvintīlē par 36.29 EUR (jeb par 16.6 %), nedaudz lielāks pieaugums ir 2.kvintīlē par 18.3 %, lielākais pieaugums ir 3.kvintīlē par 28.5 %, savukārt 4. un 5.kvintīlēs attiecīgi par 25.9 % un 24.9 %.

³² Piemēram (BISS 2019), ekvivalentais mājsaimniecības lielums divu pieaugušo un divu bērnu vecumā līdz 14 gadiem ģimenei ir 2,1 ekvivalentais patērētājs (pieaugušais); ja mājsaimniecības ienākumi ir 220 EUR mēnesī, tad šajā ģimenē uz vienu mājsaimniecības locekli ir 55 EUR, bet uz vienu ekvivalento patērētāju 105 EUR.

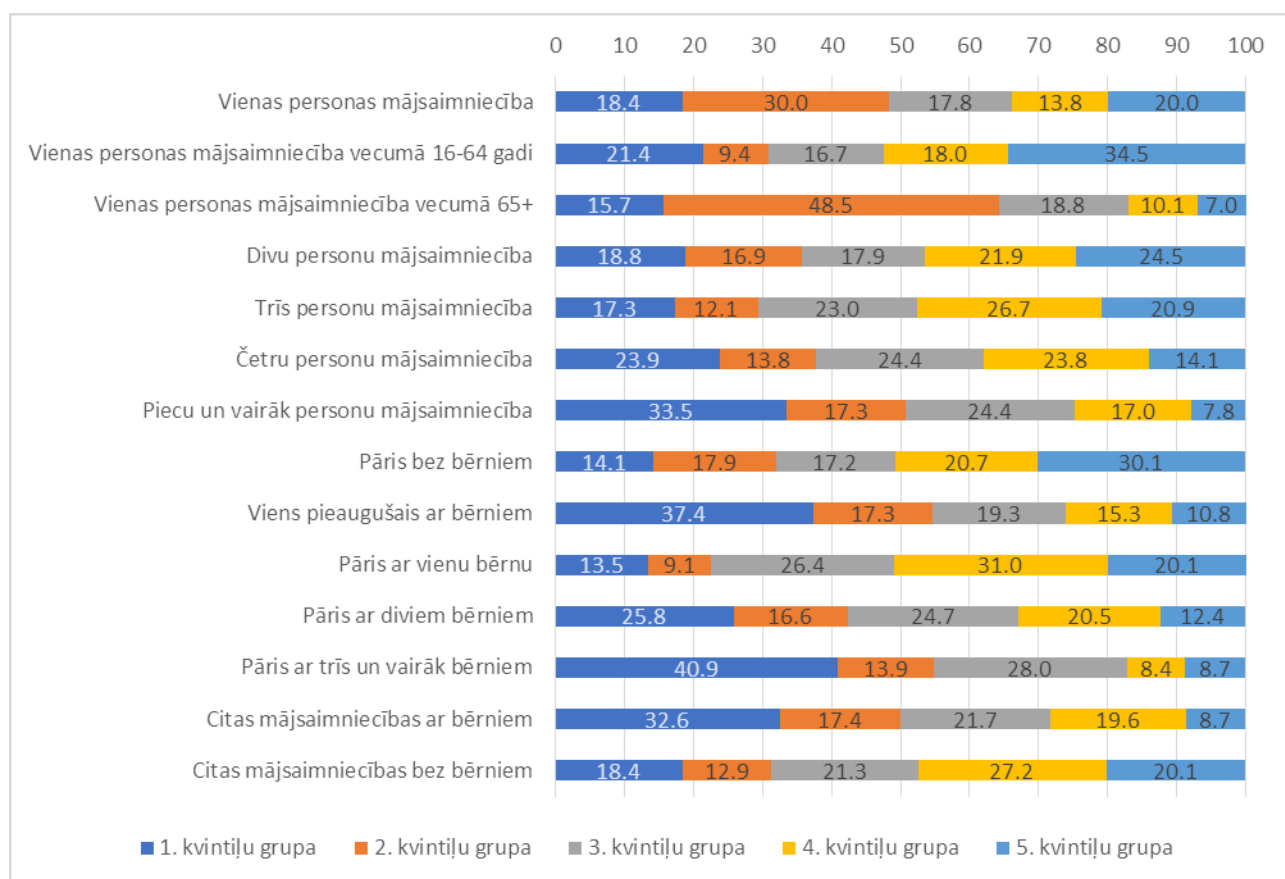

3.5. attēls. Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi kvintīļu grupās (EUR, mēnesī) (2017); [datu avots: CSP: MIG090]

Apskatot sadalījumu ienākumu kvintīļu grupās pēc mājsaimniecību tipa (skat. P.4.tab., 3.6.att.), tika konstatēts, ka **augstāka ienākumu līmeņa grupās** (4., 5. kvintilē) **lielāks īpatsvars ir divu un trīs personu mājsaimniecībām** (kopā pa abām kvintīļu grupām virs 45 % no šīm mājsaimniecībām), kā arī **vienas personas** vecumā **no 16 līdz 64 gadiem** mājsaimniecībām. Savukārt 2. kvintilē **vienas personas mājsaimniecības vecumā virs 65 gadiem** sastāda 48.5 %; turklāt ir vērojama tendence, ka šī tipa mājsaimniecības **arvien vairāk koncentrējas** pirmajās divās **zemāko ienākumu kvintilēs** (2014. gadā – 48.5 %, 2015. gadā – 58.5 %, 2016. gadā – 62.1 %, bet 2017. gadā jau 64.2 %). Tas kopumā norāda uz pensionāru ienākumu līmeņa pazemināšanos attiecībā pret pārējām ienākumu grupām. Kā redzams (skat. P.12.tab.), kopš 2014. gadā vidējā darba samaksa neto pieauga par 116 EUR jeb 20.7 % (no 560 EUR līdz 676 EUR 2017. gadā), turpretim vecuma pensijas vidējais apmērs pieauga daudz mazākā apmērā un lēnāk, tikai par 23 EUR jeb 8.6 % (no 266 EUR līdz 289 EUR).

Kā redzams (skat. P.4.tab., 3.6.att.), divu un trīs personu mājsaimniecību izklide pa kvintilēm ir samērā vienmērīga. Situācija mainās, pieaugot mājsaimniecības locekļu skaitam līdz piecām un vairāk personām, vērojama tendence noslāņoties turīgās un trūcīgās mājsaimniecībās: visvairāk mājsaimniecību koncentrējas 1. kvintilē (33.5 %) un vismazāk – 5. kvintilē (7.8 %).

Skatoties mājsaimniecību sadalījumu kvintīļu grupās pēc pieaugušo un bērnu skaita ģimenēs, redzams (skat. P.4.tab.), ka liels **viena vecāka mājsaimniecības** un **daudzbērnu ģimenes** īpatsvars **ietilpst zemāko ienākumu kvintilē** (attiecīgi 2017. gadā 37.4 % un 40.9 %). Taču jāatzīmē, ka pēdējos gados to īpatsvars samazinājies. Vienmērīgāks ģimeņu sadalījums ienākumu kvintīļu grupās ir ģimenēm ar vienu un diviem bērniem. Savukārt mājsaimniecības bez bērniem vairāk koncentrējas augstāka ienākumu līmeņa kvintīļu grupās – pāri bez bērniem 5. kvintilē, citas mājsaimniecības bez bērniem – 4. kvintilē.

3.6. attēls. Sadalījums ienākumu kvintiļu grupās pēc mājsaimniecību tipa (%) (2017); [datu avots: CSP: MIG090]

➤ Trūcīgas ģimenes (personas) un to sadalījums

Novērtējot LM oficiālās statistikas datus sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā³³, redzams (skat. 3.1.tab.), ka no 2014. gada līdz 2018. gadam **pakāpeniski samazinājies gan trūcīgu personu statusu ieguvušo iedzīvotāju absolūtais skaits, gan to īpatsvars valstī**. 2018. gadā trūcīgas bija 50 447 personas 27 793 ģimenēs, kas veidoja 2.6 % no visiem iedzīvotājiem; ir samazinājies arī trūcīgu personu vidējais skaits ģimenē gan lielajās pilsētās un novados, gan valstī kopumā no 2.24 personām 2014. gadā līdz 1.82 personām 2018. gadā.

Kā redzams (skat. 3.1. un 3.2.tab.), **divas trešdaļas (66.2 %) trūcīgu personu dzīvo novados vai laukos**, kamēr viena trešdaļa (33.8 %) – lielo pilsētu pašvaldībās; trūcīgu personu **atbalstam izlietoto līdzekļu daudzumam ir tendence samazināties** – periodā no 2014. gada līdz 2018. gadam valstī kopumā tas ir samazinājies par 41.8 % (attiecīgi no 26 363 583 EUR līdz 15 340 132 EUR), līdzīga tendence vērojama gan lielo pilsētu, gan novadu pašvaldībās (attiecīgi par 41.3 % un par 42.6 %). Lai gan no 2014. gada līdz 2018. gadam atbalsta pieaugumam novadu un lielo pilsētu pašvaldībās ir salīdzinoši neliela starpība (par 18.7 % un par 22.2 %), **vidēja atbalsta intensitāte vienai personai lielo pilsētu pašvaldībās bija ievērojama – 3 reizes lielāka nekā novadu pašvaldībās** (attiecīgi 545.8 EUR gadā un 180.7 EUR gadā).

³³ <http://lm.gov.lv/lv/nozares-politika/socialie-pakalpojumi/16694-publikācijas-petījumi-un-statistika/statistika/valsts-statistika-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palīdzības-joma>

3.1.tab. Iedzīvotāju ar trūcīgas personas/ģimenes statusu salīdzinājums starp lielo pilsētu un novadu pašvaldībām (2014 - 2018)

Tvērums	Rādītājs	2014	2015	2016	2017	2018	Izmaiņas pret 2014, %
Pilsētās	personas	35451	28164	23414	20620	17044	↓ 51.9 %
	ģimenes	17526	14674	12918	11763	10161	↓ 42.0 %
	vid personu skaits ģimenē	2.02	1.92	1.81	1.75	1.68	
	% no kopējā skaita	33.9%	34.4%	34.0%	33.1%	33.8%	
Novados	personas	69118	53723	45402	41640	33403	↓ 51.7 %
	ģimenes	29068	24327	21721	20615	17632	↓ 39.3 %
	vid personu skaits ģimenē	2.38	2.21	2.09	2.02	1.89	
	% no kopējā skaita	66.1%	65.6%	66.0%	66.9%	66.2%	
Valstī	personas	104569	81887	68816	62260	50447	↓ 51.8 %
	ģimenes	46594	39001	34639	32378	27793	↓ 40.4 %
	vid personu skaits ģimenē	2.24	2.10	1.99	1.92	1.82	

Datu avots: LM, Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā³⁴

3.2.tab. Trūcīgu personu ienākumu testēto pašvaldības sociālās palīdzības (pabalstu) apmēra salīdzinājums starp lielo pilsētu un novadu pašvaldībām (2014-2018)

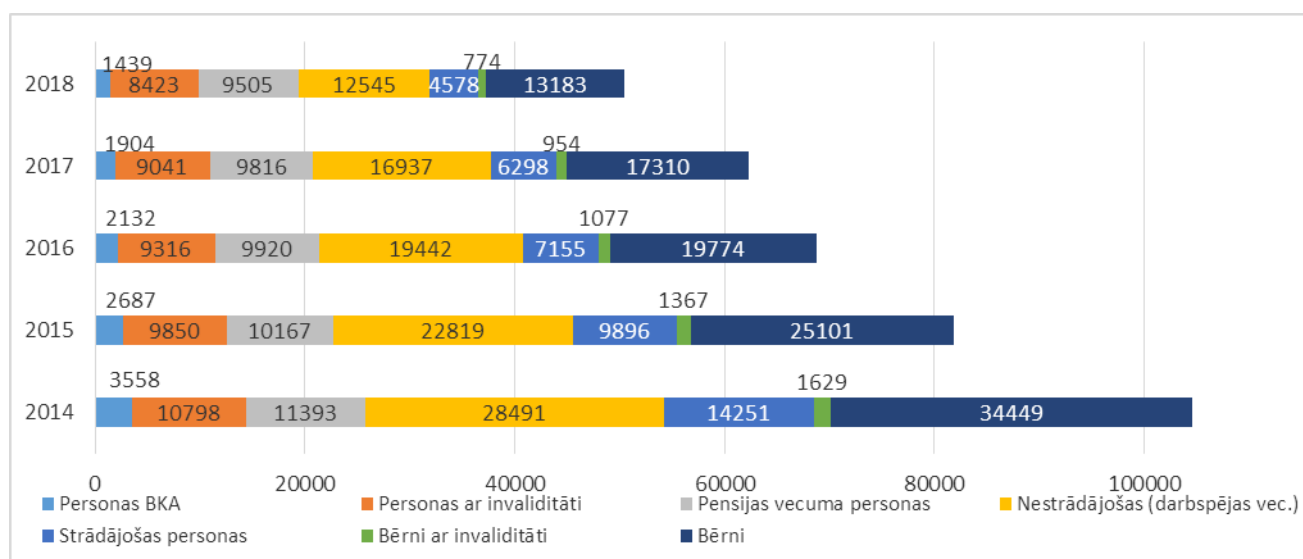
Tvērums	Rādītājs	2014	2015	2016	2017	2018	Izmaiņas pret 2014
Pilsētās	Izlietotie līdzekļi	15836615	12709050	11023665	10674001	9302694	↓ 41.3 %
	% no kopējā skaita	60.1%	59.6%	59.8%	60.3%	60.6%	
	Vidējais pabalsts, EUR gadā	446.7	451.2	470.8	517.7	545.8	↑ 99.1 EUR ↑ 22.2 %
Novados	Izlietotie līdzekļi	10526968	8602467	7413877	7018617	6037438	↓ 42.6 %
	% no kopējā skaita	39.9%	40.4%	40.2%	39.7%	39.4%	
	Vidējais pabalsts, EUR gadā	152.3	160.1	163.3	168.6	180.7	↑ 28.4 EUR ↑ 18.6 %
Valstī	Izlietotie līdzekļi	26363583	21311517	18437542	17692618	15340132	↓ 41.8 %
	Vidējais pabalsts, EUR gadā	252.1	260.3	267.9	284.2	304.1	↑ 52 EUR ↑ 20.6 %

Datu avots: LM, Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā

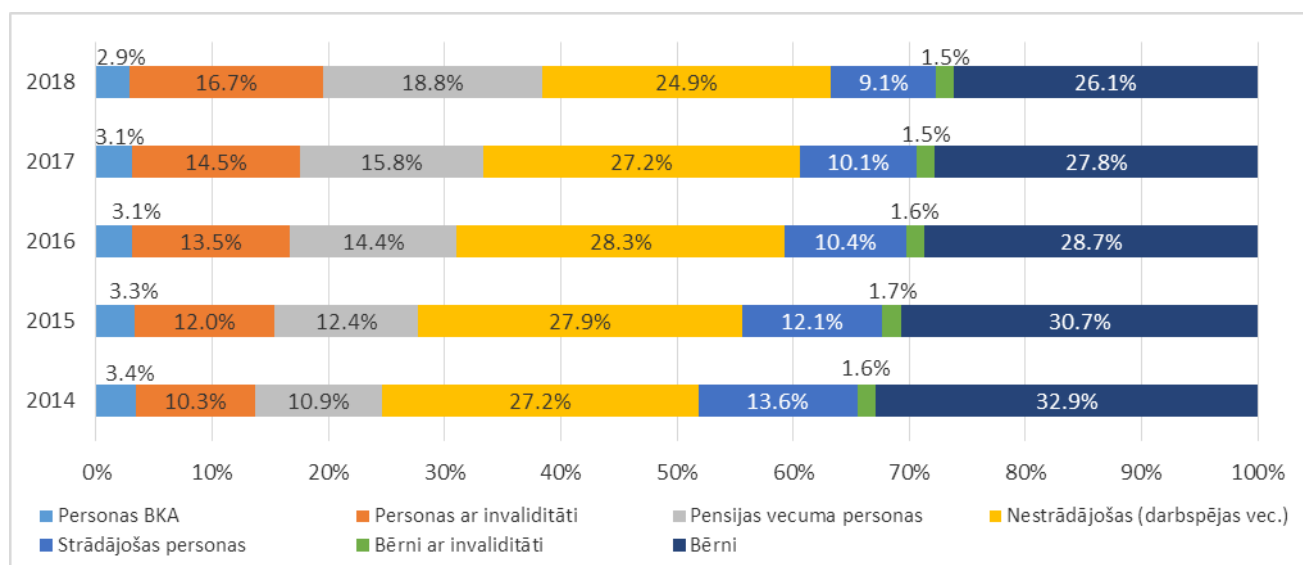
³⁴ LM, Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā: lielo pilsētu (republikas nozīmes pilsētu) grupā ietilpst: Daugavpils, Jēkabpils, Jelgava, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne, Rīga, Valmiera, Ventspils

Kā redzams (skat. 3.1. un 3.2.tab.), atbalsta saņēmēju skaits ir samazinājies lielākā apmērā (par 51.8 % 2018. gadā) nekā to atbalstam izlietoto līdzekļu apmērs (par 41.8 %), kā arī pieauga vidējais atbalsts vienai personai, sasniedzot 304.1 EUR gadā.

Apskatot trūcīgu personu sadalījumu mērķa grupās pēc dažādām sociāli demogrāfiskām pazīmēm absolūtajos skaitļos (skat. 3.7.att.) un pēc to īpatsvara attiecībā pret kopējo trūcīgu personu skaitu (skat. 3.8. att.), redzams, ka 2014. gadā **lielāko trūcīgu personu grupu veidoja bērni** (32.9 %), bet 2018. gadā gan **bērni** (26.1 %), gan **nestrādājošas personas darbspējas vecumā** (24.9 %). Tā kā bērni nav tiešie sociālo transfertu saņēmēji un ir piesaistīti pieaugušajiem, tad lielā mērā trūcīgās personas statusu ieguvušie ir nestradājošo personu bērni (BISS 2019).

3.7. attēls. Trūcīgu personu skaita sadalījums pa sociāli demogrāfiskajām grupām (2014–2018); [datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā]

3.8. attēls. Trūcīgu personu sadalījums pa sociāli demogrāfiskajām grupām, % no kopējā skaita (2014 – 2018) [datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā]

Strādājošo trūcīgu personu grupā vērojama pozitīva tendence, to īpatsvars samazinājās līdz 9.1 % 2018. gadā. Savukārt **pensijas vecuma iedzīvotāju grupā vērojams pakāpenisks pieaugums** par 7.9 procentpunktiem (līdz 18.8 % 2018. gadā), kas var būt **saistīts ar izteikti lēnajām izmaiņām šo personu ienākumos**, kurus pamatā veido vecuma pensijas (skat. P.12.tab.). **Arī pieaugušo personu ar invaliditāti īpatsvars pieauga** par 6.4 procentpunktiem, līdz 16.7 % 2018. gadā.

Kā norādīts iepriekš, trūcīgas personas ienākumu līmenis ir 128.06 EUR uz vienu mājsaimniecības locekli, kas 2017. gadā bija 34.9 % no nabadzības riska sliekšņa vienas personas mājsaimniecībai un 64.7 % no minimālā ienākuma līmeņa vienas personas mājsaimniecībai.

➤ *Maznodrošinātas ģimenes (personas) un to sadalījums*

Kā bija norādīts iepriekš, pašvaldības var noteikt atšķirīgus maznodrošinātas personas ienākumu līmeņus atkarībā no sociāli demogrāfiskajām grupām. Apkopojot LM Oficiālo statistiku sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā, redzams (skat. 3.3.tab.), ka visaugstākais maznodrošinātas personas ienākumu līmenis ir noteikts Rīgā – 400 EUR mēnesī (zemākais līmenis – 320 EUR mēnesī); nākamais augstākais līmenis ir Jēkabpilī – 387 EUR mēnesī (bet zemākais līmenis – 280 EUR mēnesī). Savukārt divi lielo pilsētu zemākie maznodrošinātas personas ienākuma līmeņi ir Ventspilī – 256 EUR un Valmierā – 135 EUR, kas ir tikai par 5.4 % vairāk nekā trūcīgas personas statusa ienākumu līmenis (128.06 EUR), salīdzinājumā Rīgā maznodrošinātas personas ienākumu līmenis ir nedaudz vairāk kā trīs reizes lielāks.

3.3.tab. Lielo pilsētu pašvaldību noteiktais maznodrošinātas ģimenes (personas) ienākumu līmenis, eiro mēnesī (2014-2018)

Pilsēta	2014	2015	2016	2017	2018 ³⁵
Rīga	400	400	400	400	400 (320)
Jēkabpils	208	288	304	342	387 (280)
Liepāja	330	340	340	350	360 (260)
Daugavpils	-	288	296	304	344
Jūrmala	178	178	259	266	344 (251)
Jelgava	-	257	261	266	276 (215)
Rēzekne	-	212	272	272	272 (240)
Ventspils	221	225	229	239	256 (152)
Valmiera	-	-	135	135	135

Datu avots: LM, Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā

³⁵ Atsevišķās pašvaldībās noteikti dažādi vidējie ienākumi līmeņi atkarībā no sociāli demogrāfiskajām grupām; zemākie ienākuma līmeņi norādīti iekavās.

Analizējot maznodrošinātas personas ienākuma līmeni novadu pašvaldībās, sadalot tos četrās grupās (skat. 3.4.tab.³⁶), redzams, ka laika posmā no 2016. gada līdz 2018. gadam ir vērojama pozitīva dinamika, samazinās novadu pašvaldību skaits, kurās noteiktais maznodrošināto personu līmenis nepārsniedz 249 EUR mēnesī, un palielinās tādu skaits, kurās šis līmenis noteikts virs 250 EUR mēnesī. 2018. gadā zemākajās grupās ietilpa attiecīgi 13.6 % un 23.6 % novadu pašvaldību; grupā ar 250 līdz 299 EUR mēnesī – 39.1 % un virs 300 EUR mēnesī – 23.6 %. Ja salīdzina noteikto maznodrošinātas personas ienākuma līmeni ar attiecīga gada MIL, var secināt, ka tas samazinājies novadu pašvaldībās (2016. gadā – 94, bet 2017. gadā – 80), bet lielās pilsētas paliek nemainīgs (8). Savukārt, ja salīdzina ar nabadzības riska sliekšni, tad vērojama pretējā tendence 2017.gadā novadu pašvaldībās tas pieauga (no 2 līdz 3), bet lielās pilsētās samazinājās (no 2 līdz 1)³⁷.

3.4.tab. Novadu pašvaldību noteiktais maznodrošinātas ģimenes (personas) ienākumu līmenis, eiro mēnesī (2016-2018) []

Ienākuma līmeņa intervāls, EUR mēnesī	2016		2017		2018	
Mērvienība	skaits	%	skaits	%	skaits	%
128-199	37	33.6	30	27.3	15	13.6
200-249	32	29.1	27	24.5	26	23.6
250-299	33	30.0	41	37.3	43	39.1
≥ 300	7	6.4	12	10.9	26	23.6
Nav noteikts/ nav dati	1	0.9	-	-	-	-

Datu avots: LM, Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā

Kā redzams (skat. 3.5.tab), kopumā kopš 2014. gada līdz 2018. gadam **maznodrošināto personu un ģimeņu skaits pakāpeniski samazinājās**. Kopējais maznodrošināto personu skaits ir sarucis par 27 % valstī kopumā, par 22.4 % novadu pašvaldībās un lielākā apmērā – par 31.4 % – lielo pilsētu pašvaldībās. **Maznodrošināto personu sadalījums lielo pilsētu un novadu pašvaldībās ir vienmērīgs un saglabājas ļoti līdzīgās proporcijās**. No 2014. gada līdz 2017. gadam ir vērojams vidējo personu skaita ģimenēs samazinājums gan lielo pilsētu, gan novadu pašvaldībās, kas ietekmē arī lielāku ģimeņu skaita samazinājumu valstī, savukārt no 2017. gada līdz 2018. gadam ir neliels pieaugums. Izlietoto līdzekļu apjoms un izmaiņas sniegtā atbalstā maznodrošinātajām personām laika periodā no 2014. gada līdz 2018. gadam ir parādīti 3.6.tabulā. Kā redzams, kopumā **maznodrošināto atbalstam izlietotie līdzekļi samazinās** valstī par 19.8 %. deviņu lielo pilsētu pašvaldībās par 25 % un novadu pašvaldībās par 10.8 %. Līdzīgi kā trūcīgajām personām arī maznodrošināto atbalsta saņēmēju skaits ir samazinājies lielākā apmērā (par 27 % 2018. gadā) nekā to atbalstam izlietoto līdzekļu apmērs (par 19.8 %), kā arī pieauga vidējais atbalsts vienai personai, sasniedzot 134.9 EUR gadā.

³⁶ 2014.-2015. gada dati nav iekļauti, jo ir pārāk liels pašvaldību skaits, kur iepriekš nebija pieejami dati. Īpatsvars rēķināts pret kopējo novadu pašvaldību skaitu – 110;

³⁷ MIL: 2016.gadā – 177 eiro/mēnesī, 2017.gadā – 198 eiro mēnesī, savukārt nabadzības riska sliekšnis attiecīgi 330 un 367 eiro mēnesī.

3.5.tab. Iedzīvotāju ar maznodrošinātas personas/ģimenes statusu salīdzinājums starp lielo pilsētu un novadu pašvaldībām (2014 - 2018)

Tvērums	Rādītājs	2014	2015	2016	2017	2018	Izmaiņas pret 2014, %
Pilsētās	personas	52843	49296	39796	37143	36233	↓ 31.4 %
	ģimenes	37827	34117	27169	25657	24443	↓ 35.4 %
	vid personu skaits ģimenē	1.40	1.44	1.46	1.45	1.48	
	% no kopējā skaita	51.58%	50.99%	48.28%	47.80%	48.47%	
Novados	personas	49613	47377	42632	40557	38521	↓ 22.4 %
	ģimenes	23246	22474	20690	20958	19734	↓ 15.1 %
	vid personu skaits ģimenē	2.13	2.11	2.06	1.94	1.95	
	% no kopējā skaita	48.42%	49.01%	51.72%	52.20%	51.53%	
Valstī	personas	102456	96673	82428	77700	74754	↓ 27 %
	ģimenes	61073	56591	47859	46615	44177	↓ 27.7 %
	vid personu skaits ģimenē	1.68	1.71	1.72	1.67	1.69	

Datu avots: LM, Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā.

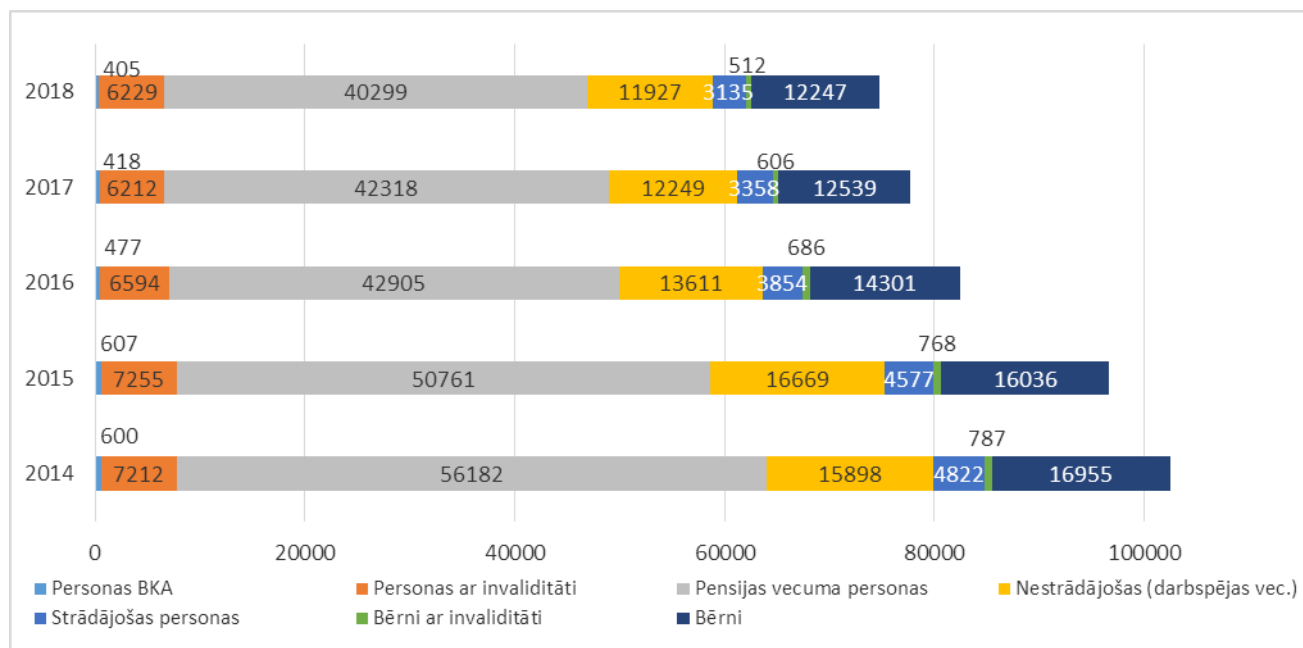
3.6.tab. Ienākumu testēto pašvaldības sociālās palīdzības pabalstiem izlietoto līdzekļu maznodrošinātām personām un sociālās palīdzības (pabalstu) salīdzinājums starp lielo pilsētu un novadu pašvaldībām (2014-2018)

Tvērums	Rādītājs	2014	2015	2016	2017	2018	Izmaiņas pret 2014
Pilsētās	Izlietotie līdzekļi	7914101	7177772	6405664	6504236	5932318	↓ 25.0 %
	% no kopējā skaita	62.95%	61.33%	61.16%	60.79%	58.82%	
	Vidējais pabalsts, EUR gadā	149.8	145.6	161	175.1	163.7	↑ 13.9 EUR ↑ 9.3 %
Novados	Izlietotie līdzekļi	4658083	4525493	4068740	4195736	4153489	↓ 10.8 %
	% no kopējā skaita	37.05%	38.67%	38.84%	39.21%	41.18%	
	Vidējais pabalsts, EUR gadā	93.9	95.5	95.4	103.5	107.8	↑ 13.9 EUR ↑ 14.8 %
Valstī	Izlietotie līdzekļi	12572184	11703265	10474404	10699972	10085807	↓ 19.8 %
	Vidējais pabalsts, EUR gadā	122.7	121.1	127.1	137.7	134.9	↑ 12.2 EUR ↑ 9.9 %

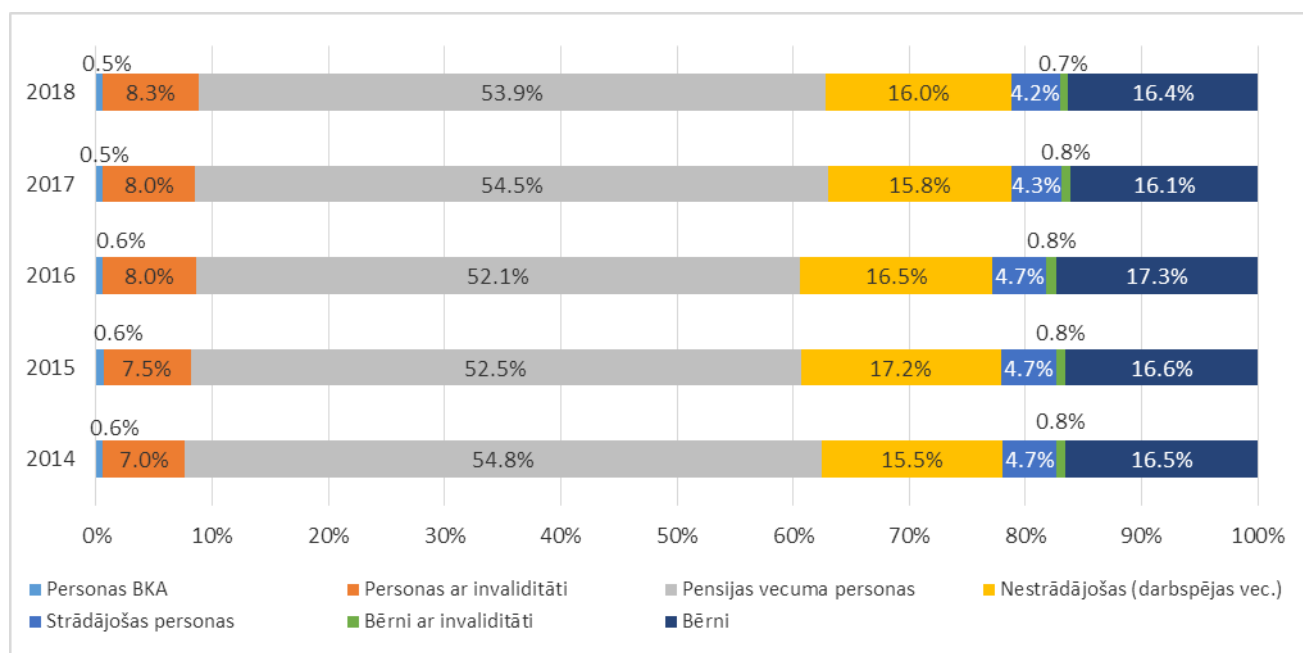
Datu avots: LM, Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā

Savukārt izmaiņas sniegtā atbalsta apmērā uz vienu personu palielinājās; novadu un pilsētu pašvaldībās vidējā atbalstam izlietojo līdzekļu summa uz vienu personu ir pieaugusi par 13.9 EUR, veidojot pieaugumu par 14.4 % novadu pašvaldībās un 9.3 % – lielo pilsētu pašvaldībās.

Analizējot datus par maznodrošināto personu sadalījumu apakšgrupās pēc dažādām sociāli demogrāfiskām pazīmēm (skat. 3.9.att. pēc skaita un 3.10.att. %), var secināt, ka, kaut arī **visu apakšgrupu maznodrošināto skaits** absolūtajos skaitļos **samazinājies**, tomēr **to īpatsvars** no kopējā maznodrošināto personu skaita **saglabājas vienmērīgs**.

3.9.attēls. Maznodrošinātu personu sadalījums pa sociāli demogrāfiskajām grupām (2014 – 2018)

3.10.attēls. Maznodrošinātu personu sadalījums pa sociāli demogrāfiskajām grupām, % (2014 – 2018)
[datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā]

2018. gadā **vislielāko grupu veido pensijas vecuma personas (53.9 %), tad bērni (16.4 %), kuru īpatsvars pret 2017. gadu pieauga par 0.3 %, un nestrādājošas darbspējīgas personas (16.0 %).** Samazinās arī strādājošo maznodrošināto personu grupa – 4.2 %. Neliels pieaugums ir vērojams pilngadīgo personu ar invaliditāti grupas īpatsvarā no kopējā maznodrošināto personu skaita – no 7 % 2014. gadā līdz 8.3 % 2018. gadā.

Kā norādīts koncepcijas "Par minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu" kopsavilkumā, "nacionālā līmenī normatīvajos aktos **definētie minimālie ienākumu līmeņi ir noteikti**, nevis pamatojoties uz konkrētu aprēķina metodoloģiju, bet gan **ņemot vērā valsts un pašvaldību finansiālās iespējas konkrētajā brīdī.**" Vienīgais kopīgais normatīvajos aktos noteiktais ierobežojums nosaka, ka pašvaldības domes noteiktais maznodrošinātas personas ienākumu līmenis nedrīkst būt zemāks par trūcīgās personas ienākumu un materiālā stāvokli līmeni. **Rezultātā pašvaldības izmanto atšķirīgus kritērijus maznodrošinātās personas statusam atbilstoša ienākuma līmeņa noteikšanai,** kā arī nav skaidra šo līmeņu aplēses kārtība. Uz šo problēmu norāda arī (BISS 2019) "**vienotu kritēriju trūkums rada situāciju, ka līdzīgā materiālajā un sociālajā situācijā esošas personas var saņemt atšķirīgu atbalstu kā pašvaldības, tā valsts līmenī.** Tā, piemēram, valsts līmenī ir noteikts (12.07.2016. MK noteikumi nr. 459 „Aizsargātā lietotāja tirdzniecības pakalpojuma sniegšanas, obligātā iepirkuma komponentes un sadales sistēmas pakalpojuma kompensēšanas kārtība”), ka **maznodrošinātām personām ir tiesības saņemt elektroenerģijas pakalpojumu par samazinātu cenu, bet atbalsta pieejamību attiecīgi ietekmē katras pašvaldības noteiktais maznodrošinātās personas ienākuma sliekšnis.**" Pie tam pat reģiona griezumā (skat. 3.3.tab.) persona ar ienākumiem vidēji 350 EUR mēnesī (2018. gadā) var saņemt šo atvieglojumu, dzīvojot Jēkabpilī, kamēr tai pašā Latgales reģionā Daugavpilī vai Rēzeknē dzīvojoša persona ar tādiem pat ienākumiem šo atvieglojumu saņemt nevar, jo maznodrošinātās personas statusam atbilstošie vidējie ienākumi mēnesī Daugavpilī 2018. gadā bija noteikti 344 EUR apmērā, bet Rēzeknē 272 EUR.

Turklāt iepriekš apskatītie **MIL un nabadzības riska sliekšnis**, kuri tiek aprēķināti, pamatojoties uz konkrētu (Eurostat) metodoloģiju, **netiek izmantoti sociālās palīdzības un atbalsta sniegšanai trūcīgajām un maznodrošinātām personām.**

➤ *Personas ar invaliditāti*

Personu ar invaliditāti situācijas raksturojumam par pamatu ņemts (BISS 2019) pētījums, kura veikšanai tika izmantoti divi datu avoti: VSAA administratīvie mikrodati un EU-SILC dati³⁸; VSAA dati ļauj analizēt personu (16+) ³⁹ ar invaliditāti ienākumu struktūru, aplūkojot tās tikai

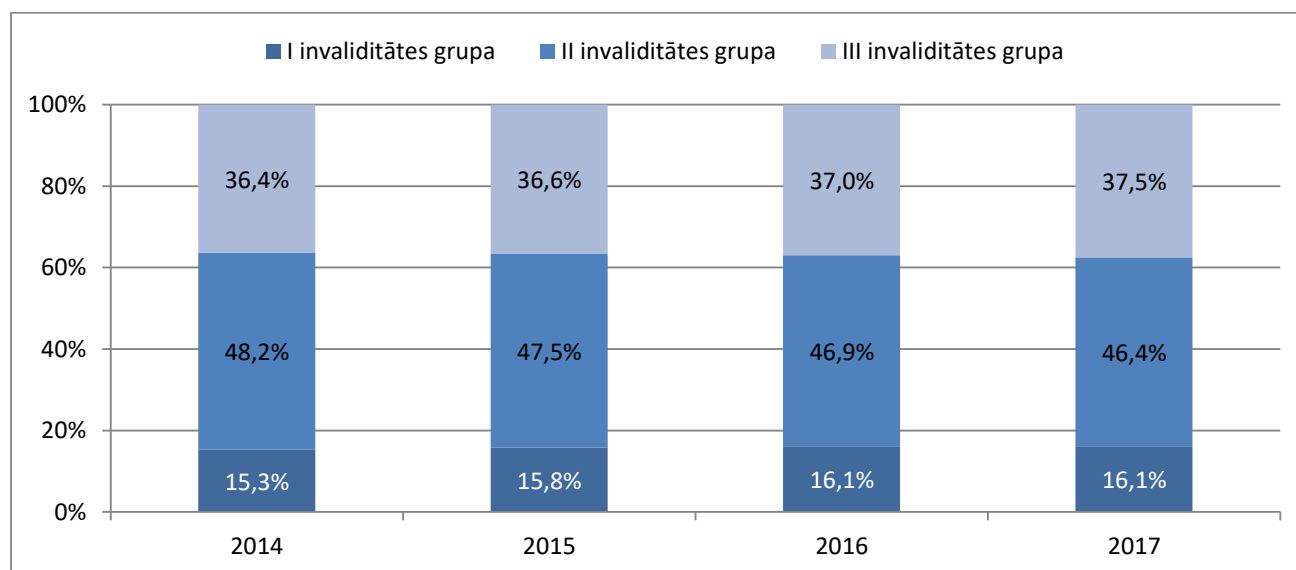
³⁸ VSAA administratīvie mikrodati, kas ļauj analizēt personu ar invaliditāti ienākumu struktūru, un EU-SILC dati, kas ļauj raksturot personu ar ilgstošu slimību māsaimniecību kompozīciju un portretu. EU-SILC datus ar personu ar ilgstošu slimību tiek saprasts cilvēks, kurš, balstoties uz savu pašvērtējumu, ir norādījis, ka viņam ir grūtības veikt pašaprūpi un ikdienas pienākumus u.tml. Tas nozīmē, ka šī personas definīcija EU-SILC datus nesakrīt ar Latvijas tiesību aktos definēto invaliditātes definīciju, tādējādi EU-SILC dati ir izmantojami vispārējam ieskatam, kādās māsaimniecībās parasti dzīvo cilvēki par ilgstošu slimību. (BISS 2019)

³⁹ Informācija par katru VSAA pakalpojuma saņēmēju ir pieejama dalījumā pēc invaliditātes grupas un funkcionālo traucējumu veida. Piešķirtā invaliditātes grupa gada ietvaros var mainīties. Funkcionālo traucējumu veids tiek

kā atsevišķas personas, nevis kā noteiktu māsaimniecību locekļus, kurām attiecīgā gada ietvaros kaut vienu mēnesi ir noteikta invaliditāte (un piešķirta invaliditātes grupa) un kuras pilnu vai nepilnu periodu (visa gada garumā vai noteiktu mēnešu skaitu) ir saņēmušas kādu no turpmāk minētajiem ienākumu veidiem: vecuma pensija; invaliditātes pensija; apgādnieka zaudējuma pensija; izdienas pensija; valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts; apdrošināšanas atlīdzība sakarā ar nelaimes gadījumu darbā vai arodslimību; personas ar invaliditāti īpašas kopšanas pabalsts; transporta kompensācija; kaitējuma atlīdzība un valsts sociālais pabalsts ČAES seku likvidēšanas dalībniekiem; bezdarbnieka pabalsts; slimības pabalsts; papildus izdevumi saistībā ar nelaimes gadījumu darbā vai arodslimību; pabalsts par asistenta izmantošanu personām ar I grupas redzes invaliditāti (sākot no 2015. gada datiem).

Kā norāda (BISS 2019), apkopojot 2015.-2017. gados veiktā EU-SILC apsekojuma rezultātus, tika konstatēts, ka **parasti cilvēki ar invaliditāti** ir personas, kuras **dzīvo dzīvoklī**, kas atrodas **daudzdzīvokļu mājā**, kurā ir 10 vai vairāk dzīvokļu; šī persona **nestrādā un galvenos ienākumus gūst no pabalstiem**; šīs personas **māsaimniecības ir 1. kvintiļu grupā**, kur tā ir **pakļauta materiālajai nenodrošinātībai**.

Dati par personām, kurām vismaz vienu mēnesi gadā ir bijusi piešķirta invaliditāte, ir parādīta P.5. tabulā, savukārt 3.11. attēlā – īpatsvars procentos dalījumā pēc invaliditātes grupas un funkcionālo traucējumu veida.

3.11. attēls. Personu ar invaliditāti īpatsvars (procentos) 2014. – 2017. gadā dalījumā pēc invaliditātes grupas (BISS 2019)

Kā redzams, **personu ar invaliditāti skaits** 2014. – 2017. gada posmā ir **pieaudzis**, savukārt skatoties sadalījumu pēc invaliditātes grupas un funkcionālo traucējumu veida, ņemot vērā personu ar invaliditāti kopskaitu, **grupu īpatsvars ir samērā stabils**: kopumā aptuveni

noteikts pēc slimību un veselības problēmu klasifikatora (SSK-10). Jāņem vērā, ka personai vienlaicīgi var būt vairāki funkcionālie traucējumi. Minētie apstākļi ietekmē veikto datu analīzi tādējādi, ka katra persona ar invaliditāti nav iekļaujama ekskluzīvi tikai vienā analizējamā apakšgrupā. Līdz ar to, apskatot personu ar invaliditāti summāro skaitu dažādās apakšgrupās, tas var pārsniegt kopējo personu ar invaliditāti skaitu. (BISS 2019)

15-16 % veido personas ar I grupas invaliditāti, 46-48 % ir personas ar II grupas invaliditāti un 36-38 % – personas ar III grupas invaliditāti. Neliels pieaugums vērojams I un III invaliditātes grupas īpatsvaram (attiecīgi par 0.8 procentpunktiem un 1.1 procentpunktiem kopš 2014. gada), savukārt II invaliditātes grupas īpatsvars pieauga par 1.8 procentpunktiem.

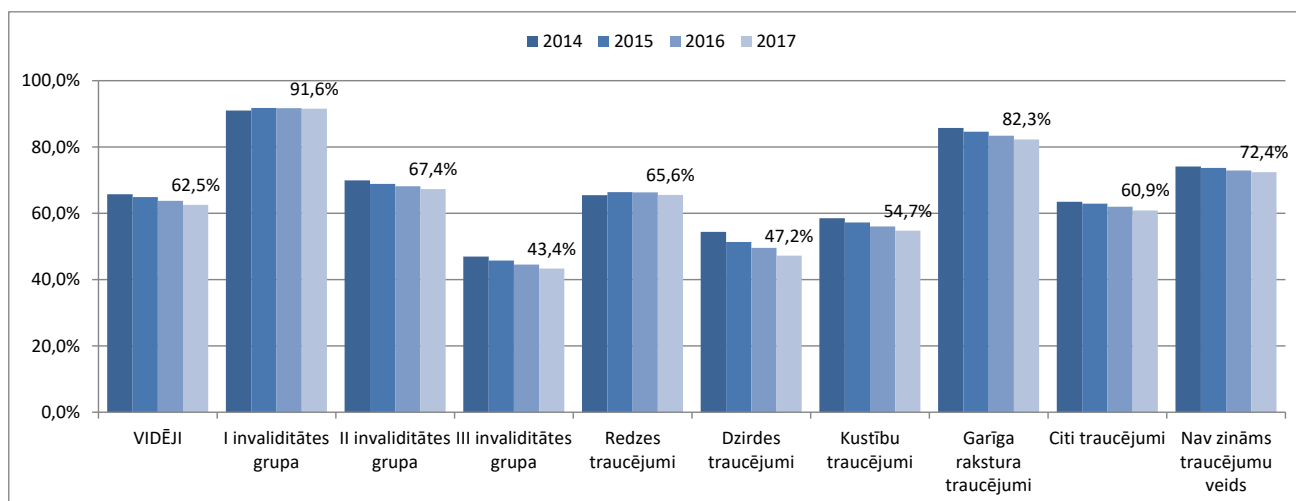
Aplūkojot personu dalījumu pa maksājumu un pakalpojumu veidiem, redzams (skat. P.6.tab. P.7.tab. 3.7.tab.), ka personu ar invaliditāti īpatsvars pret kopējo personu skaitu konkrētā grupā, nozīmīgi atšķiras iedalījumā pēc invaliditātes grupas un funkcionālo traucējumu veida, turklāt katra sociālā transferta ietekme uz personas ar invaliditāti kopējiem ienākumiem ir atšķirīga⁴⁰. Kā konstatēts (BISS 2019), vecuma pensiju biežāk kā invaliditātes pensiju saņem personas ar I grupas invaliditāti (vissmagākā invaliditātes pakāpe, biežāk vecāka gadagājuma personas), kamēr personas ar II un III grupas invaliditāti biežāk saņem invaliditātes pensiju; papildus šiem ienākumiem persona var saņemt citus, iepriekš minētos sociālos transfertus, tomēr to izplatība ir samērā ierobežota. Personas ar invaliditāti īpašas kopšanas pabalstu un transporta kompensācijas parasti saņem tikai personas ar I grupas invaliditāti, salīdzinot ar pārējām invaliditātes grupām.

Kā norādīts (BISS 2019), **personas ar invaliditāti nodarbinātība un attiecīgi ienākumi** no darba vai saimnieciskās darbības **pieaug, samazinoties invaliditātes smaguma pakāpei**, t.i., ja 2015. – 2016. gadā 5.6 – 5.9 % personu ar I grupas invaliditāti ir ienākumi no darba vai saimnieciskās darbības, tad šādi ienākumi ir 23.8 – 24.2 % II grupas un 46.2 – 47.3 % personu ar III grupas invaliditāti. Sociālās apdrošināšanas pabalstus, kas izriet no personas esoša vai nesen pārtraukta nodarbinātības statusa (bezdarbnieka pabalsts, slimības pabalsts, apdrošināšanas atlīdzība sakarā ar nelaimes gadījumu darbā u.tml.), attiecīgi biežāk saņem personas ar II un III grupas invaliditāti. Kā redzams (skat. 3.12.att.), 2017. gadā **vislielākā mērā no sociālajiem transfertiem ir atkarīgas personas ar I grupas (91.6 %) un II grupas (67.4 %) invaliditāti**, kaut arī nozīmīgs, tomēr zemāks sociālo transfertu īpatsvars ir personu ar III grupas invaliditāti (43.4 %). Jāatzīmē, ka aplūkoto četru gadu posmā sociālo transfertu īpatsvars no visiem personas ienākumiem ir samazinājies, palielinoties ienākumiem no nodarbinātības vai saimnieciskās darbības, tomēr atkarība no sociālajiem transfertiem joprojām ir augsta.

Priekšstatu par vidējiem personu ar invaliditāti ienākumiem no sociāliem transfertiem un citiem ienākumu veidiem (darba algas, saimnieciskās darbības) sniedz 3.7.tab.⁴¹.

⁴⁰ Persona ar invaliditāti parasti saņem vienu no pensijas veidiem – vecuma pensiju, ja sasniegusi pensionēšanās vecumu, vai invaliditātes pensiju, tomēr atsevišķos gadījumos persona ar invaliditāti nesāņem nevienu no šīm pensijām, taču saņem kādu citu sociālo transfertu, piemēram, valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu (to saņem arī personas ar mazu pensijas līmeni) (BISS 2019)

⁴¹ Vērtējot iegūtos datus, ir jāņem vērā atšķirīgā nodokļu piemērošanas politika dažāda veida ienākumiem, t.i., vairums sociālo transfertu ar IIN netiek aplikti, kamēr ienākumi no nodarbinātības un saimnieciskās darbības – noteiktā apmērā tiek aplikti gan ar IIN, gan VSAOI atbilstoši katrā gadā spēkā esošajām likmēm. Ņemot vērā analīzē iekļautos daudzveidīgos sociālo transfertu un citu ienākumu veidus, analīzes nolūkiem visvienkāršāk pieņem, ka tabulā ir attēloti personas bruto ienākumi, t.i., pirms IIN un VSAOI atvilkšanas, ja kādam no ienākumu veidiem vai tiem sasniedzot noteiktu līmeni, principā šie atskaitījumi var tikt piemēroti (BISS 2019)

3.12. attēls. Saņemto sociālo transfertu kopējais īpatsvars % no visiem personas ienākumiem dalījumā pēc invaliditātes grupas un funkcionālo traucējumu veida (2014 – 2017) (BISS 2019)

3.7.tab. Personu ar invaliditāti vidējie ienākumi (mēnesī, EUR) dalījumā pa ienākumu veidiem (sociālie transferti, nodarbinātība, kopējie ienākumi) un personas invaliditātes veida (2014 – 2017) (BISS 2019)

Gads/ invaliditātes veids	Vidēji sociālie transferti mēnesī	Vidēji ienākumi no darba vai saimnieciskās darbības	Vidējie ienākumi	Nabadzības riska sliekšnis
2014				291.42
Vidēji	217.28	113.05	330.33	
I invaliditātes grupa	280.72	17.40	308.44	
II invaliditātes grupa	214.41	85.39	306.60	
III invaliditātes grupa	175.43	191.13	373.28	
2015				318.25
Vidēji	228.32	123.31	351.63	
I invaliditātes grupa	311.54	18.59	339.39	
II invaliditātes grupa	221.53	93.08	321.64	
III invaliditātes grupa	181.78	208.65	397.46	
2016				330.33
Vidēji	233.99	132.77	366.76	
I invaliditātes grupa	316.26	19.16	344.81	
II invaliditātes grupa	228.74	99.47	335.35	
III invaliditātes grupa	186.36	225.32	418.33	
2017				366.67
Vidēji	242.92	145.47	388.39	
I invaliditātes grupa	326.56	20.72	356.57	
II invaliditātes grupa	238.03	107.87	353.37	
III invaliditātes grupa	194.61	247.02	448.82	

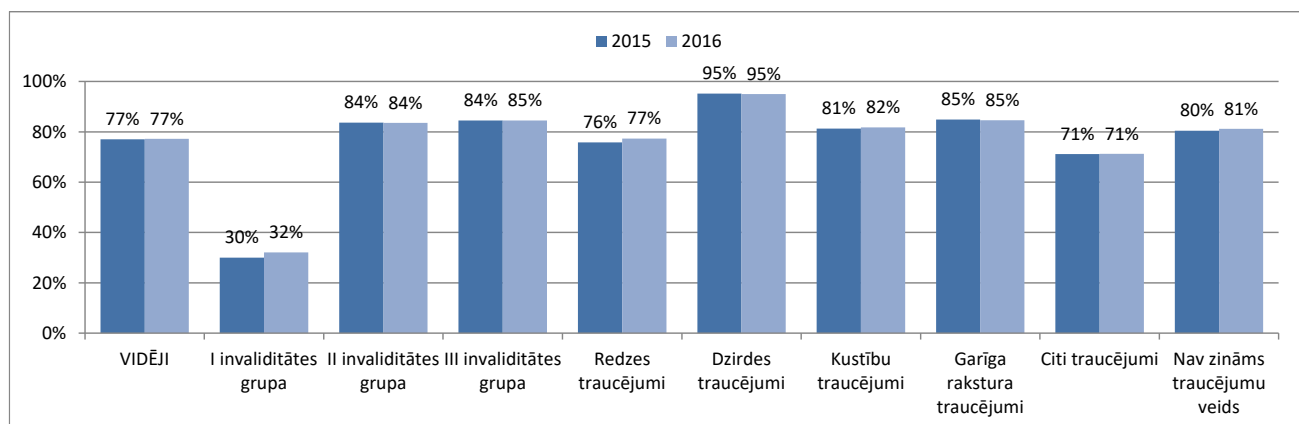
Kā redzams 3.7.tab. (BISS 2019), neskatoties uz (nelielu) ienākumu pieaugumu, kopumā **vidējie ienākumi no sociālajiem transfertiem** katrā aplūkotajā gadā **ir zemāki par vienas personas nabadzības riska sliekšņa vērtību. Personas ar invaliditāti vidējie ienākumi pārsniedz nabadzības riska sliekšni** tikai tad, ja tā saņem arī ienākumus no nodarbinātības vai saimnieciskās darbības, savukārt skatoties invaliditātes grupu griezumā nosacīti vislabvēlīgākajā situācijā no ienākumu viedokļa ir personas ar III invaliditātes grupu, kuru kopējie vidējie ienākumi 2017. gadā – 448.82 EUR. Tomēr, kā norāda (BISS 2019), vienlaikus jāņem vērā, ka aprēķinus ietekmē dažādas pieejamo datu īpatnības, piemēram, ienākumu saņemšanas ilgums, ienākumi no nodarbinātības regularitāte gada garumā, personu ar invaliditāti starpā ir gan atsevišķi augstus ienākumus saņemošas personas. gan personas ar ļoti zemiem ienākumiem (t.s. ekstrēmās vērtības, kas var novirzīt aprēķināto vidējo rādītāju).

Novērtējot strādājošo un nestrādājošo personu ar invaliditāti vidējos ienākumus, redzams (sk. 3.8.tab.), ka ieguvums no nodarbinātības ir samērā liels, piemēram 2016. gadā strādājošiem invalīdiem (29.3 %) bija vidēji 672.00 EUR lieli ienākumi, bet nestrādājošiem – 238.33 EUR.

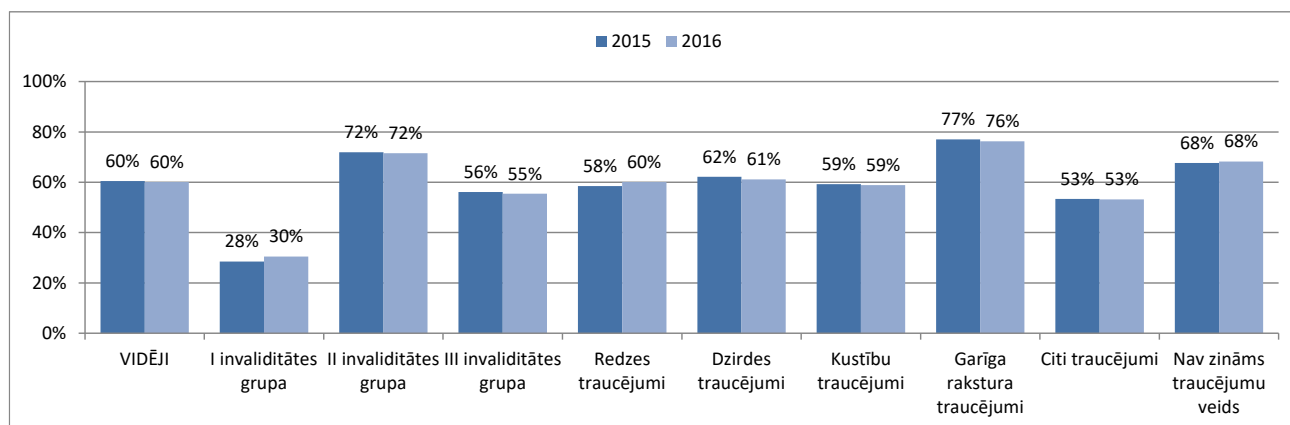
3.8.tab. Strādājošu un nestrādājošu personu ar invaliditāti vidējie ienākumi (mēnesī. EUR) dalījumā pēc personas invaliditātes veida (2015 – 2016) (BISS 2019)

Traucējuma veids	2015		2016	
	Strādājošie	Nestrādājošie	Strādājošie	Nestrādājošie
Vidēji	642.10	232.97	672.00	238.33
I invaliditātes grupa	621.82	321.66	668.71	325.52
II invaliditātes grupa	648.62	219.47	680.91	225.25
III invaliditātes grupa	638.53	190.11	667.71	194.10

Ņemot vērā šos indikatīvos rezultātus, (BISS 2019) veica papildu analīzi, lai noteiktu, cik personas 2015. un 2016. gadā bija reāli zem nabadzības riska sliekšņa. Pētījuma rezultāti apkopoti 3.13. un 3.14.attēlā, salīdzinot nabadzības riska sliekšni tikai ar personas ienākumiem no sociālajiem transfertiem, un ņemot vērā visus reāli personas gūtos ienākumus.

3.13. attēls. Personu ar invaliditāti īpatsvars %, kuru ienākumi no sociālajiem transfertiem nepārsniedz nabadzības riska sliekšni (2015-2016) (BISS 2019)

3.14. attēls. Personu ar invaliditāti īpatsvars %, kuru kopējie ienākumi nepārsniedz nabadzības riska sliekšni (2015-2016) (BISS 2019)

(BISS 2019) konstatēts (skat. 3.12.att.), ka apskatot ienākumus tikai no sociālajiem transfēriem, vidēji 77 % personu ar invaliditāti ienākumi bija zem attiecīgā gada nabadzības riska sliekšņa; salīdzinot invaliditātes grupu griezumā, konstatēts, ka ar I grupas invaliditāti ienākumi no sociālajiem transfēriem – zem sliekšņa atradās 30-32 % personu ienākumi, bet II un III grupas – 84-85 %. Savukārt, ņemot vērā nodarbinātības ietekmi uz nabadzības riska samazināšanu personām ar invaliditāti, redzams, ka vidēji nabadzības riskam pakļauto personu skaits samazinās par 17 procentpunktiem (līdz 60 %). Vērtējot situāciju kopumā, visaugstākais nabadzības risks ir personām ar II grupas invaliditāti (72 % pakļauti šim riskam).

3.2.2. Nenodrošinātība un mājokļa izdevumi

➤ Materiālā nenodrošinātība

Kā norāda CSP, materiālās nenodrošinātības rādītājs raksturo iemeslu kopumu, kas mājāsaimniecībai liedz pieeju noteiktiem materiāliem labumiem; šie iemesli ir naudas trūkums, neapmierinoši mājokļa apstākļi un piespiedu atteikšanās izmantot ilglietošanas sadzīves priekšmetus. EU-SILC apsekojuma dati tiek vākti, lai papildus monetārajiem un ienākumu nevienlīdzības indikatoriem varētu vispusīgāk un plašāk novērtēt nabadzību un sociālo atstumtību. Kā bija minēts iepriekš, daļa no šiem indikatoriem sniedz ieskatu arī enerģētiskās nabadzības problēmā.

Materiālā nenodrošinātība tiek aplūkota, apsekojuma laikā uzdodot jautājumus par trim materiālās atstumtības dimensijām: ekonomiskā spriedze; neapmierinoši mājokļa apstākļi; piespiedu atteikšanās no ilglietošanas preču izmantošanas (skat. CSP skaidrojumu P.3.tab.).

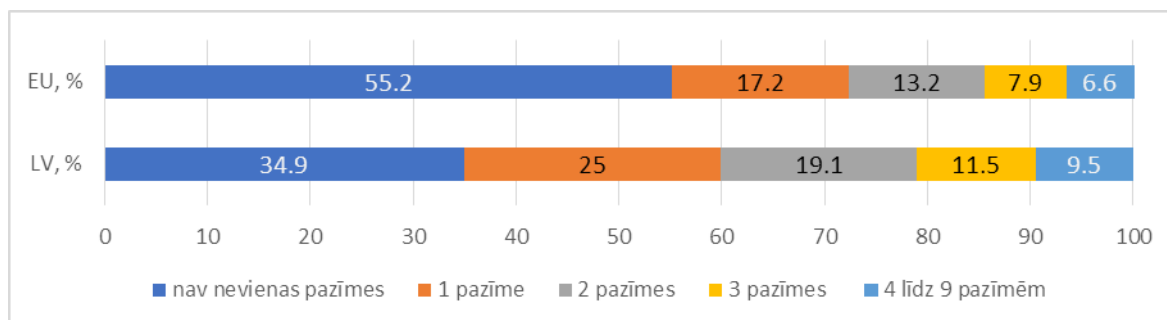
Šajā apakšnodaļā **enerģētiskās nabadzības kontekstā** materiālās nenodrošinātības rādītāji tiks apskatīti kopumā, īpašu uzmanību veltot **spējai uzturēt mājokli siltu un segt komunālos maksājumus, īri un kredītu**.

Savukārt **neapmierinoši mājokļa apstākļi** tiks analizēti nākamajā apakšnodaļā kopā ar mājokļu kvalitātes izvērtējumu.

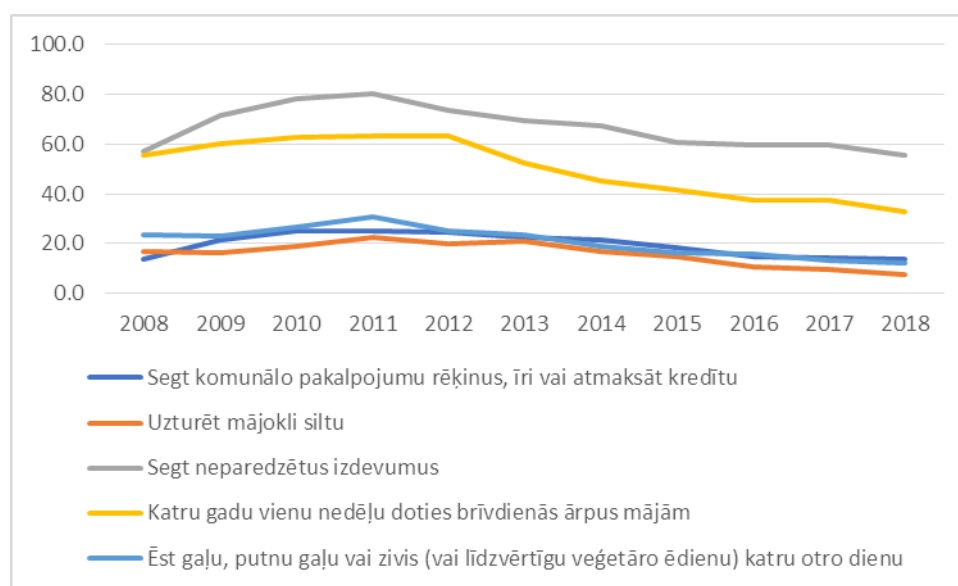
Kā secināts CSP informatīvajā apskatā (CSP 2019), kaut arī Latvijā ir strauji samazinājies materiālai nenodrošinātībai pakļauto iedzīvotāju īpatsvars, tas joprojām krietni pārsniedz ES

vidējo līmeni. Latvijā gandrīz divām trešdaļām iedzīvotāju piemīta vismaz 1 no 9 materiālās nenodrošinātības pazīmēm (69.3 % 2017. gadā un 65.1 % 2018. gadā), savukārt 2017. gadā ES šādu iedzīvotāju īpatsvars bija vidēji 44.8 %; savukārt dziļai materiālai nenodrošinātībai pakļauto iedzīvotāju īpatsvars bija 9.5 % (182 tūkstoši iedzīvotāju).

Vērtējot ekonomiskās spriedzes ietekmi, ir redzams (skat. 3.15., 3.16.att.), ka kopumā tā samazinās un iedzīvotājiem kļūst vieglāk segt attiecīgo grupu izmaksas.

3.15. attēls. Iedzīvotāju sadalījums pēc materiālās nenodrošinātības pazīmju skaita ES un LV, %; [Eurostat: ilc_sip8]

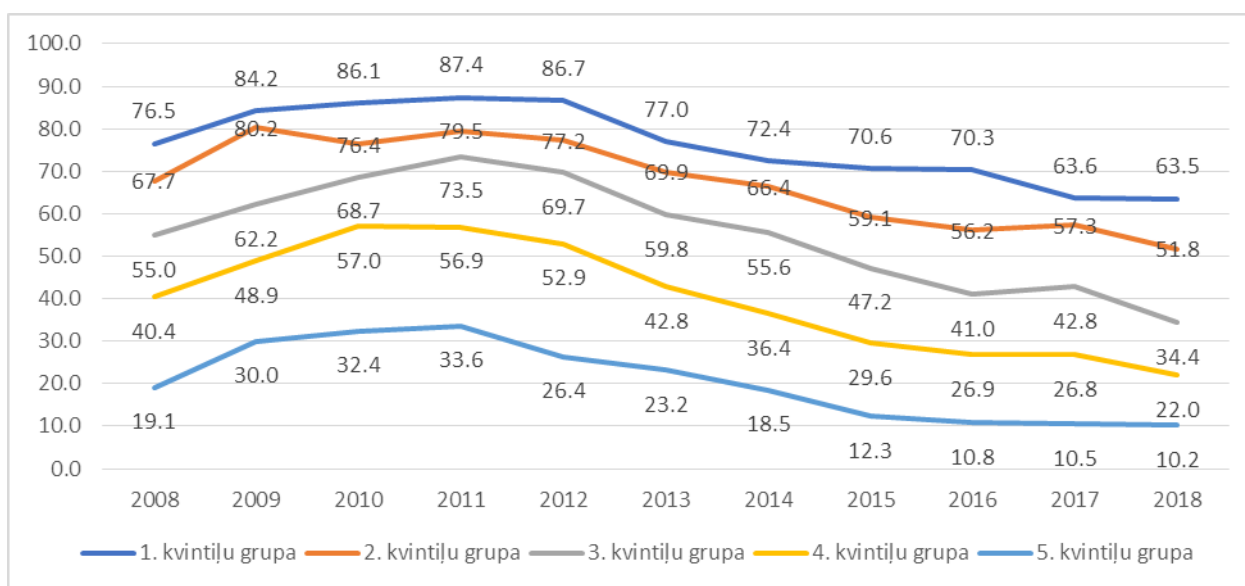
3.16. attēls. Iedzīvotāju īpatsvars %, kuri naudas trūkuma dēļ nevarēja atļauties segt atsevišķas izmaksas (2008-2018) [CSP: MNG020]

Kopumā pēc CSP datiem⁴² pēdējos gados iedzīvotāju **nenodrošinātības indekss** ir samazinājies līdz 21 %; taču tas joprojām ir samērā augsts iedzīvotājiem, kas ir zem nabadzības riska sliekšņa (43.5 %), ienākumu 1. un 2. kvintiļu grupā (attiecīgi 43.6 % un 28.4 %), vientuļo cilvēku (16-64 gadi – 28.3 % un 65+ – 37.1 %) un viena vecāka (31.9 %) māsaimniecību vidū. Reģionu griezumā visaugstākais līmenis vērojams Latgalē (28.9 %). Līdzīga tendence vērojama dziļas materiālās nenodrošinātības gadījumā: tas ir samērā augsts iedzīvotājiem, kas ir zem nabadzības riska sliekšņa (23.5%), 1. un 2. kvintiļu grupā (attiecīgi 24.4 % un 11.8 %), vientuļo

⁴² MNG130. Iedzīvotāju materiālās nenodrošinātības indekss (%)

cilvēku (16-64 gadi – 16.6 % un 65+ – 18.3 %) un viena vecāka (13 %) mājsaimniecību vidū. Reģionu griezumā visaugstākais līmenis vērojams Latgalē (12.7 %).

Savukārt **ekonomiskajai spriedzei** 2018. gadā bija pakļauta vairāk nekā trešdaļa Latvijas iedzīvotāju (līdz 36.6 %), bet iedzīvotāju grupā zem nabadzības sliekšņa – 65.3 % jeb 23.9 % no visiem iedzīvotājiem. Lai gan visās ienākumā grupās vērojams kritums (skat. 3.17.att.), samērā augsts ekonomiskās spriedzes rādītājs ir 1. un 2. kvintiles grupās, kur vairāk nekā puse izjutuši ekonomisko spriedzi (attiecīgi 63.5 % un 51.8 %), savukārt zemākais ir 5. kvintiles grupā, kur tas ir 10.2 %. Skatoties laika posmu no 2011. gada līdz 2018. gadam, straujākais kritums bijis 3. un 4. kvintiles grupās (attiecīgi par 34.9 % un 34.9 %), bet mazākais 1. un 5. kvintiles grupās (attiecīgi par 23.9 % un 23.4 %).

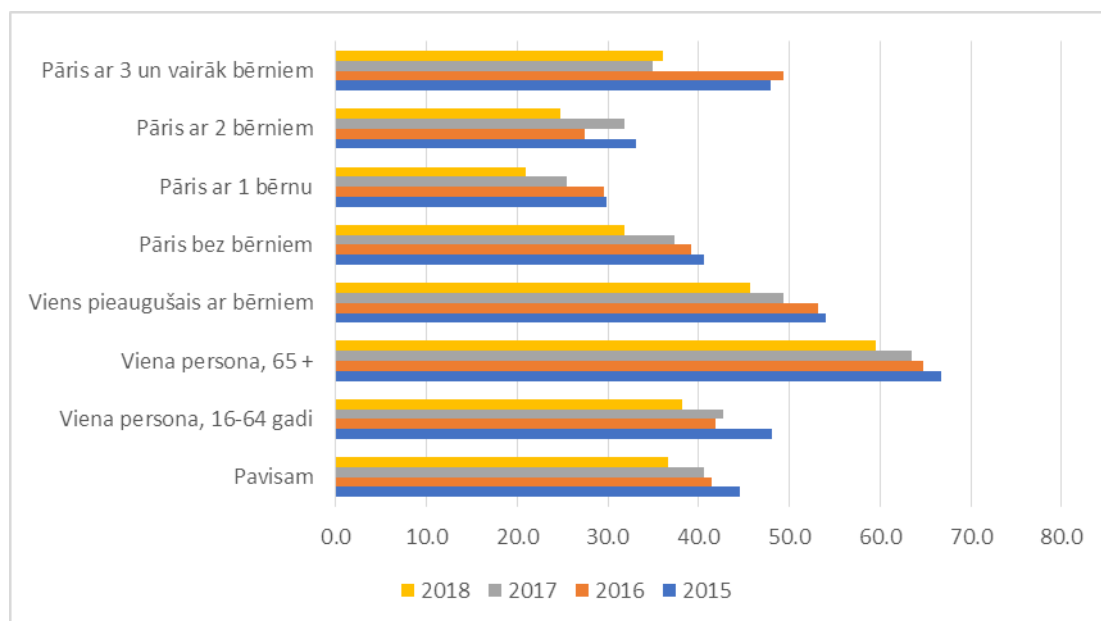

3.17. attēls. Ekonomiskā spriedze % sadalījumā pa kvintīļu grupām (2008-2018); [CSP: MNG040]

Neskatoties uz strauju samazinājumu, 2018. gadā ekonomiskās spriedzes rādītājs ir augstāks lauku reģionos (41.3 %) nekā pilsētās (34.4 %).

Mājsaimniecību līmenī vērojamas līdzīgas tendences. Kopumā ekonomiskā spriedze samazinājusies visās mājsaimniecības grupās, izņemot daudzbērnu ģimenes, kur vērojams pieaugums par 1 % (skat. 3.18.att.); ekonomiskajai spriedzei visvairāk pakļauti vientuļi seniori (59.5 %), viena vecāka ģimenes (45.7 %), viena cilvēka mājsaimniecības 16-64 gadi (38.2 %) un daudzbērnu ģimenes (36 %).

Spēja segt komunālos maksājumus, īri un kredītu (t. sk. līzinga maksājumus par pirkumiem uz kredīta) un uzturēt mājokli siltu kā pazīmes, kuras raksturo enerģētisko nabadzību, tiks apskatītas detalizēti sekojošās apakšnodaļās.

3.18. attēls. Mājsaimniecību ekonomiskā spriedze % (2014-2017); [CSP: MNG040]

➤ Mājsaimniecību izdevumi par mājokli

Saskaņā ar CSP skaidrojumu⁴³, mājokļa uzturēšanas izdevumos EU-SILC apsekojumā tiek iekļautas piecas izdevumu pozīcijas, par kurām tiek iegūti dati:

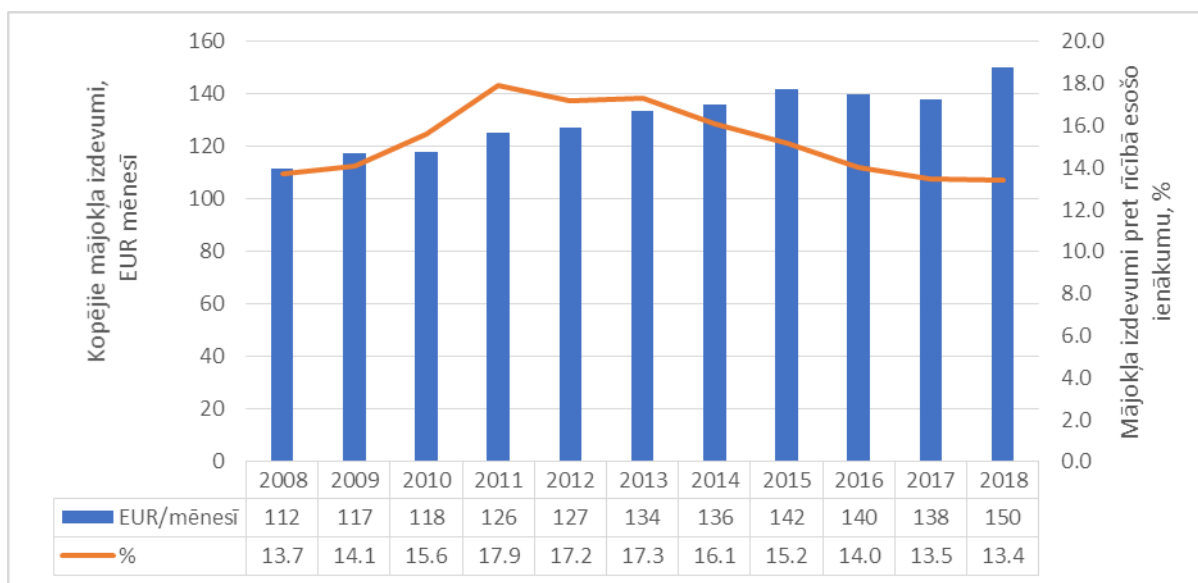
- īre par mājokļa izmantošanu (tikai īrniekiem);
- īpašuma nodoklis par mājokli (tikai īpašniekiem);
- apkure, elektrība, ūdensapgāde un kanalizācija, atkritumu izvešana u. c. ar mājokli saistītie maksājumi;
- mājokļa kārtējā remonta un regulārās uzturēšanas izdevumi;
- mājokļa apdrošināšanas izmaksas.

Pēc CSP datiem (sk. 3.19. attēlu), kopš 2017. gada mājokļa uzturēšanas izdevumi pieauga par 8.8 % un 2018. gadā bija vidēji⁴⁴ 150 eiro mēnesī; mājsaimniecības šo izdevumu segšanai tērēja vidēji 13.4 % no saviem rīcībā esošiem ienākumiem. Kaut gan kopš 2008. gada ir **vērojams kopējo izdevumu pieaugums** (izņemot 2016.-2017. gadu), to **īpatsvars pret rīcībā esošo ienākumu** kopš 2011. gada **pakāpeniski samazinās**.

Analizējot CSP datus reģionu griezumā, 2018. gadā visaugstākie mājokļa uzturēšanas izdevumi bija Pierīgā (186 eiro mēnesī) un Rīgā (173 eiro mēnesī). Pārējos reģionos mājokļa uzturēšanas izdevumi bija zem vidējā līmeņa: Zemgalē – 139 eiro mēnesī, Kurzemē – 125 eiro mēnesī, Vidzemē – 124 eiro mēnesī un Latgalē – 98 eiro mēnesī.

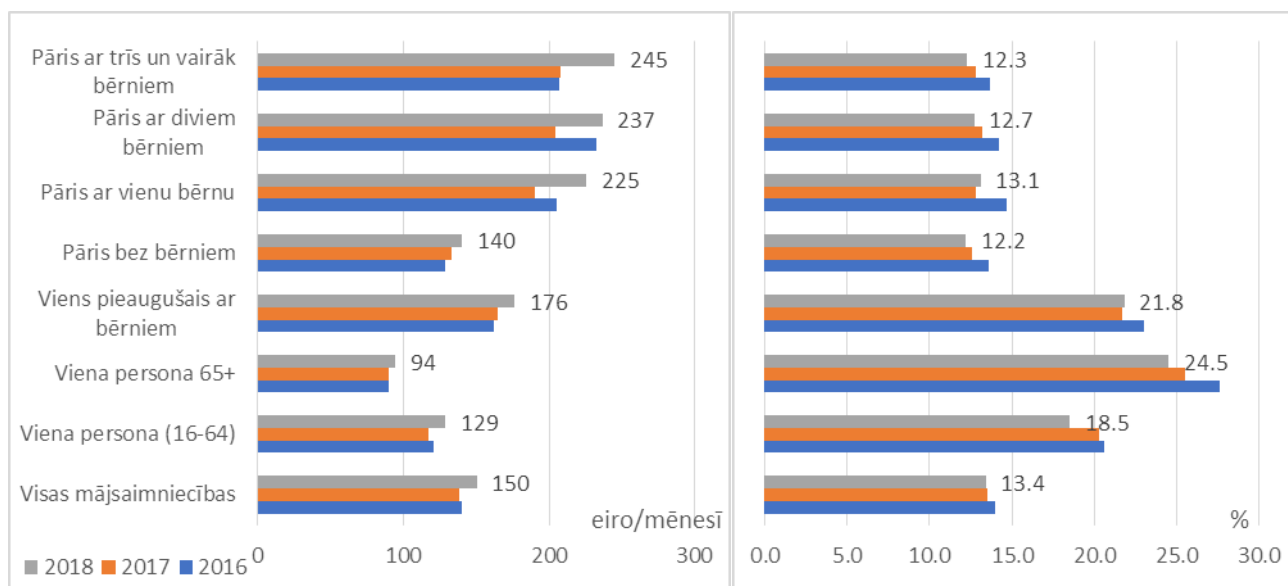
⁴³ CSP, Terminu skaidrojums, "Mājokļa uzturēšanas izdevumi [EU-SILC apsekojums]". CSP iegūst datus gan par ar mājokļa uzturēšanu saistītajiem izdevumiem uz vienu mājsaimniecību procentos pret rīcībā esošo ienākumu, gan par ar mājokļa uzturēšanu saistītos izdevumus uz vienu mājsaimniecības locekli procentos pret rīcībā esošo ienākumu.

⁴⁴ vidējā gada laikā maksātā summa, ņemot vērā gan silto sezonu ar zemākām, gan apkures periodu ar augstākām izmaksām

3.19. attēls. Kopējie ar mājokļa uzturēšanu saistītie izdevumi uz vienu mājsaimniecību mēnesī EUR un mājokļa izdevumi % pret rīcībā esošo ienākumu (visas mājsaimniecības); [CSP: MTG050]

Pēc CSP datiem 3.20.att. mājsaimniecību līmenī **visvairāk mājokļa uzturēšanai tērēja daudz bērnu ģimenes** (245 eiro mēnesī jeb 12.3 % no saviem rīcībā esošiem ienākumiem) un **pāri ar diviem bērniem** – 237 eiro mēnesī jeb 12.7 % no saviem rīcībā esošiem ienākumiem.

3.20. attēls. Ar mājokļa uzturēšanu saistītie izdevumi uz vienu mājsaimniecību (eiro/mēnesī) un mājokļa izdevumi (%) pret rīcībā esošo ienākumu; [CSP: MTG050]

Savukārt **vienas personas mājsaimniecības mājokļa uzturēšanai tērēja vismazāk: 129 eiro mēnesī** vienas 16–64 gadus vecas personas mājsaimniecības un 94 eiro mēnesī – vienas vismaz 65 gadus vecas personas mājsaimniecības. **Tomēr šīm mājsaimniecībām mājokļa uzturēšanas izdevumu segšanai ir nepieciešama ievērojami lielāka daļa (18.5 – 24.5 %) no to rīcībā esošiem ienākumiem** salīdzinājumā ar pāriem ar un bez bērniem, kuru izdevumu daļa bija 12.2 – 13.1 %.

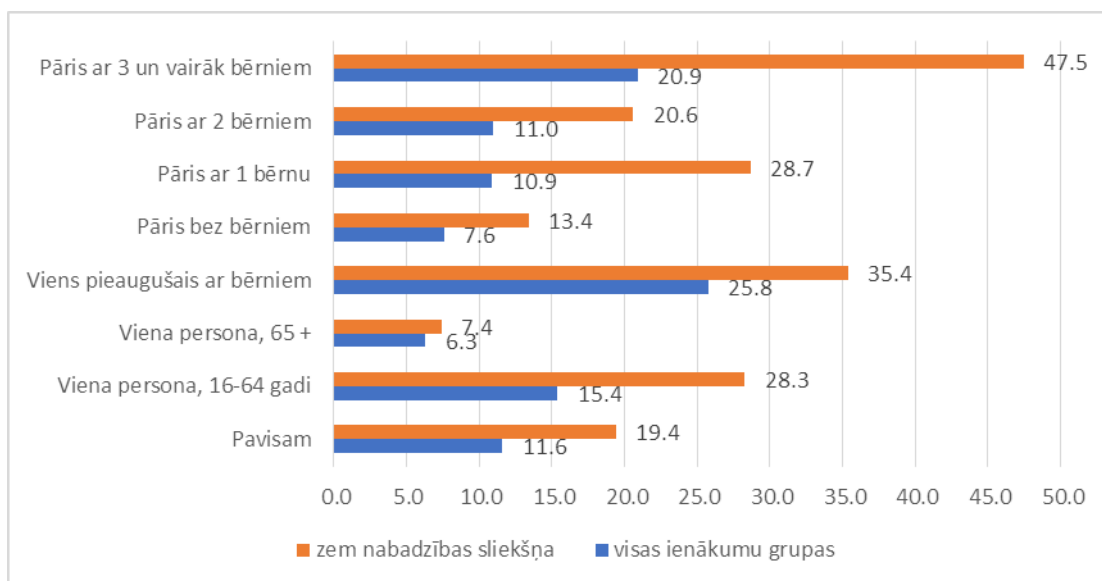
Kā norāda (BISS 2019), **nosakot izdevumu daļas** par mājokli apmēru, **kura** mājsaimniecībai **nerada finansiālas grūtības**, svarīgi ir **ņemt vērā konkrētās valsts iedzīvotāju vidējos ienākumus**. (BISS 2019) intervētie eksperti norāda, ka **Latvijas gadījumā grūtības var sākt rasties no brīža, kad par mājokli ir jāizdod jau 20 % no mājsaimniecības kopējiem ienākumiem**, kas pamatots ar atlikušās ienākumu daļas apmēru.

➤ *Spēja segt komunālos maksājumus*

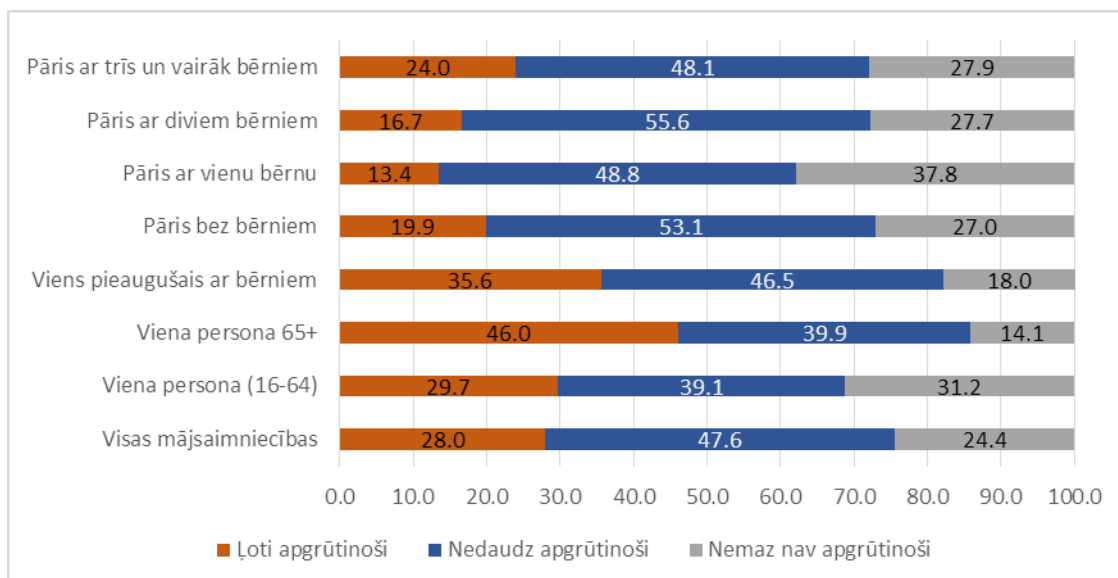
Kā jau minēts iepriekš, viens no enerģētisko nabadzību raksturojošiem rādītājiem ir iedzīvotāju parādsaistību apjoms par komunālajiem pakalpojumiem. Aplūkojot Eurostat apkopotos datus par iedzīvotāju parādiem par komunālajiem maksājumiem (skat. terminu skaidrojumu P.3.tab.), ir identificējams mājsaimniecību īpatsvars, kurām naudas trūkuma dēļ ir bijuši parādi par komunālo pakalpojumu maksājumiem. Kā redzams 3.21.att., 11.6 % mājsaimniecību 2018.gadā naudas trūkuma dēļ ir bijuši parādi par komunālajiem maksājumiem. Visvairāk parādnieku par komunālajiem maksājumiem bija starp mājsaimniecībām, kur viens pieaugušais audzina bērnus (25.8 %), pāriem ar trīs un vairāk bērniem (20.9 %) un mājsaimniecībām, kur dzīvo viena persona vecumā līdz 64 gadiem (15.4 %). Savukārt vismazāk parādnieku par komunālo pakalpojumu rēķiniem bija starp pāriem bez bērniem (7.6 %) un vientuļo senioru mājsaimniecībām (6.3 %). Līdzīgas tendences vērojamas mājsaimniecību vidū, kuru ienākumi ir zem nabadzības sliekšņa: gandrīz pusei (47.5 %) no daudzbērnu ģimenēm bija komunālo pakalpojumu parādi, tad seko viena vecāka ģimenes (35.4 %) un mājsaimniecības, kur dzīvo pāris ar bērnu (28.7 %) un viena persona līdz 64 gadiem (28.3 %); vismazāk parādu bija vientuļiem senioriem (7.4 %).

Analizējot ar mājokļa uzturēšanu saistīto izdevumu ietekmi uz mājsaimniecības finansiālo situāciju (skat. 3.22.att.), konstatēts, ka kopš 2011. gada pieaug to mājsaimniecību īpatsvars (2018 – 24.4 %), kurām nemaz nav apgrūtinoši segt mājokļa uzturēšanas izdevumus. Mājokļa izdevumu segšana bija nedaudz apgrūtinoša 47.6 % mājsaimniecībām un ļoti apgrūtinoša – 28 % mājsaimniecībām, kas ir par 4.9 procentpunktiem mazāk nekā 2017. gadā.

Mājsaimniecību griezumā (skat.3.22.att.) vislielākās grūtības segt mājokļa izdevumus bija mājsaimniecībām, kurās dzīvoja viena persona vecumā no 65 gadiem (46 %), un mājsaimniecībām ar vienu pieaugušo un bērniem (35.6 %). Savukārt starp pāriem ar vienu bērnu un pāriem ar diviem bērniem bija vismazākais īpatsvars, kas apgalvoja, ka mājokļa izdevumu segšana ir ļoti apgrūtinoša – attiecīgi 13.4 % un 16.7 %.

3.21. attēls. Mājsaimniecību īpatsvars %, kuri naudas trūkuma dēļ nevarēja segt komunālos maksājumus (2018); [Eurostat: ilc_mdes07]

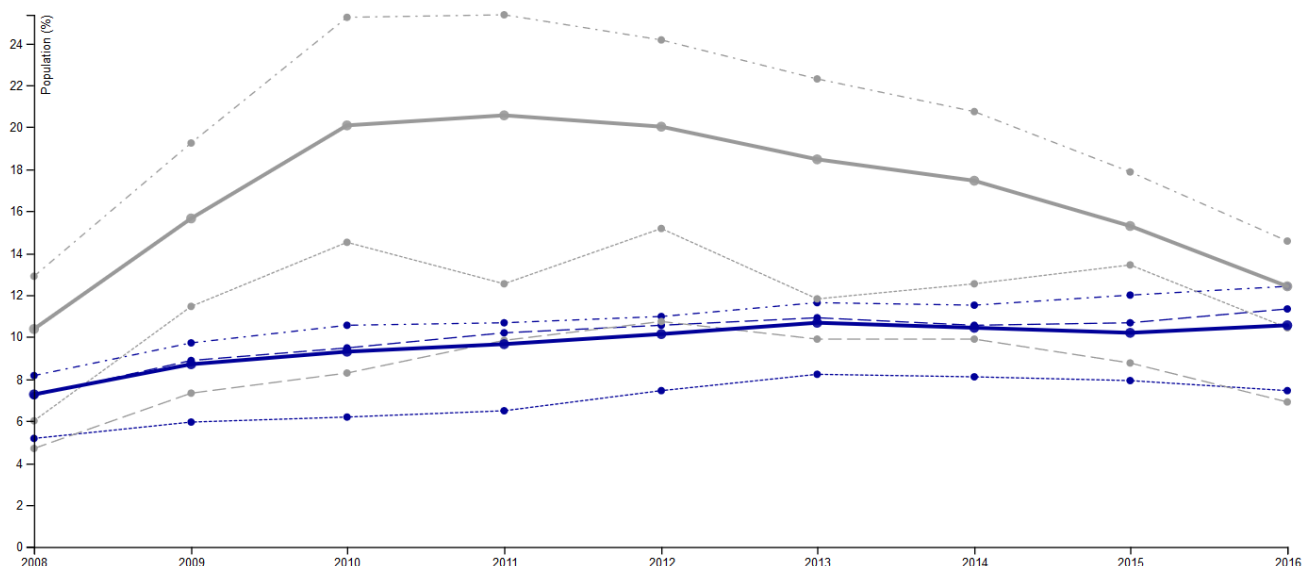

3.22. attēls. Mājokļa izdevumu slogs % dažāda tipa mājsaimniecībās (2018); [CSP: MTG060]

Jāatzīmē, lai gan mājokļa izdevumu slogs ir ļoti apgrūtināošs (46 %) viena vecāka gadagājuma (65+) cilvēka mājsaimniecībām, tās lielākoties (93.7 – 92.6 %) spēj segt komunālos maksājumus, ieskaitot tos, kuru ienākumi ir zem nabadzības sliekšņa.

Aplūkojot EPOV datus⁴⁵, redzams (3.23.att.), ka komunālo maksājumu parādi nedaudz vairāk ir iedzīvotājiem, kas dzīvo dzīvokļos nekā savrupmājās.

⁴⁵ datu atšķirības varbūt saistīts ar precizējumiem, kas izdarīti pēc rādītāju publicēšanas

3.23. attēls. Iedzīvotāju īpatsvars %, kam ir parādi par komunālo pakalpojumu rēķiniem (2008.-2016) (zils EU vidējais; pelēks LV vidējais) (— kopā; --- savrupmāja; .. dvīņu/rindu māja; -.-.- dzīvokļi) [EPOV, EU-SILC]

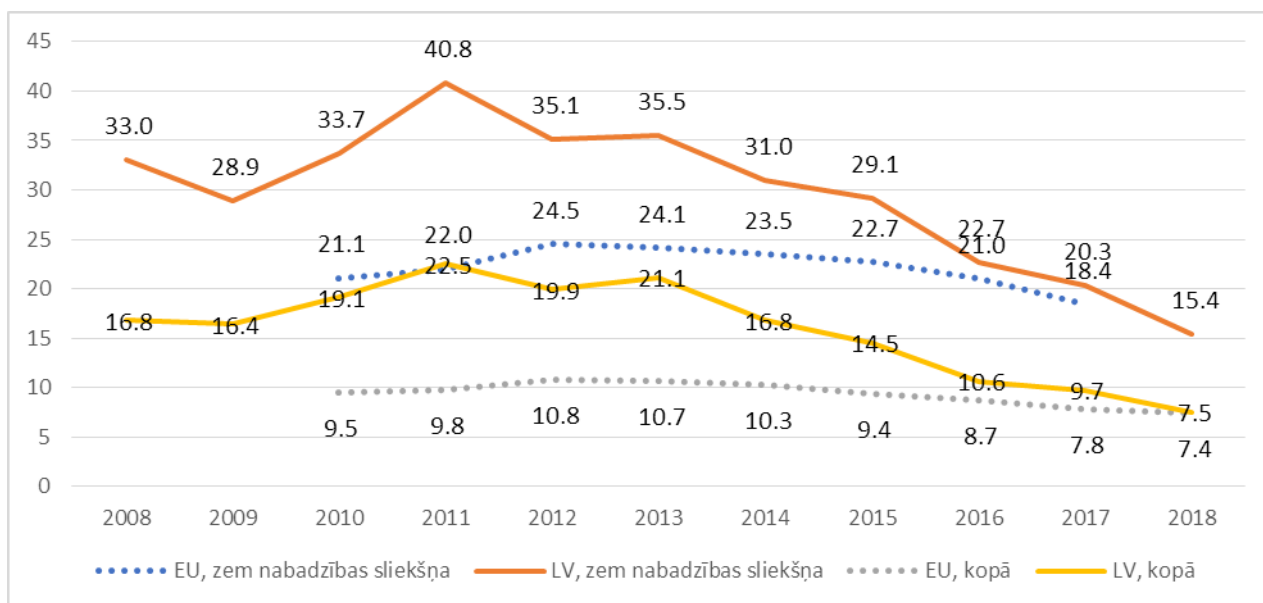
➤ Spēja finansiāli uzturēt mājokli siltu

Finansiālā spēja uzturēt mājokli siltu ir viens no enerģētisko nabadzību raksturojošiem kritērijiem; šo rādītāju var apskatīt gan iedzīvotāju, gan mājokļu griezumā. Papildus tam īpaša uzmanība veltīta dzīvojamā fonda un mājokļu apstākļu analīzei.

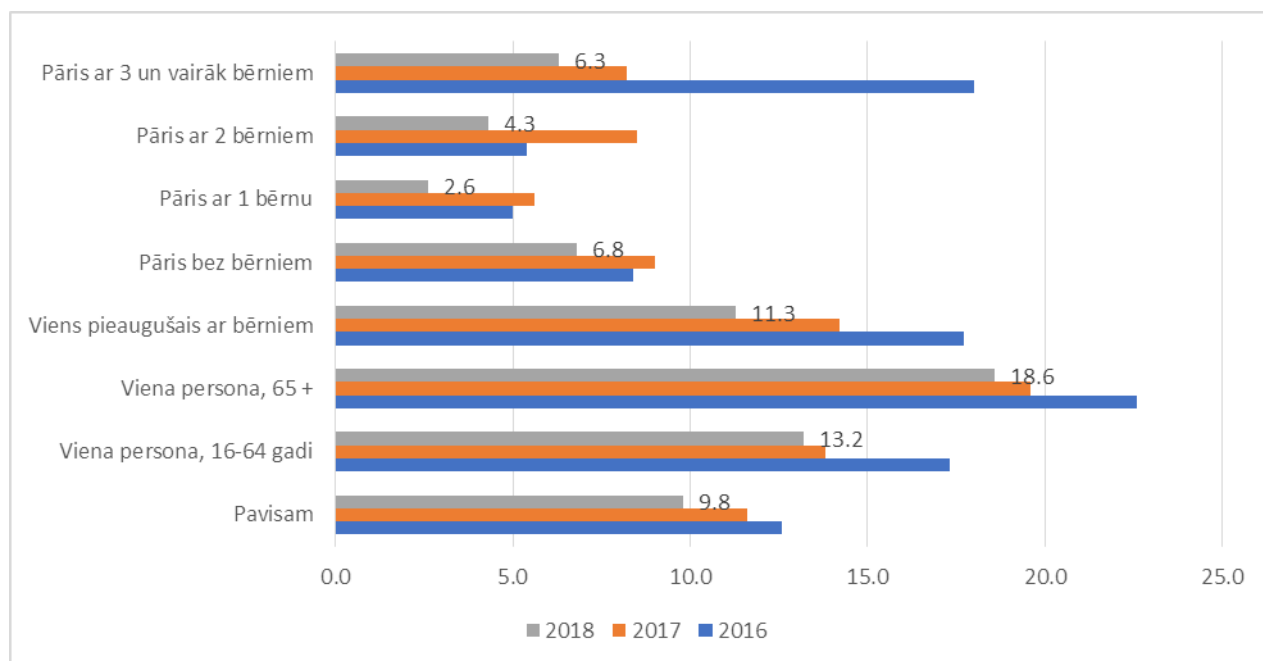
Aplūkojot CSP un Eurostat apkopotos datus 3.24.att., vērojama pozitīva tendence – kopš 2013. gada kopumā par 13.6 procentpunktiem jeb gandrīz trīs reizes samazinājies iedzīvotāju īpatsvars, kuriem bija grūtības uzturēt mājokli siltu, līdz 7.5 % 2018. gadā, kas ir ļoti tuvs ES vidējam līmenim (7.4 %). Līdzīga tendence vērojama iedzīvotājiem, kuru ienākumi bija zem nabadzības sliekšņa: ar 20.1 procentpunkta jeb vairāk kā divkārtu kritumu kopš 2013. gada līdz 15.4 % 2018. gadā. Tomēr jāatzīmē, ka to iedzīvotāju īpatsvars, kuru ienākumi ir zem nabadzības sliekšņa un kas finansiāli nespēj uzturēt mājokli pietiekami siltu, ir divreiz lielāks nekā kopējais iedzīvotāju īpatsvars ar šādu problēmu.

Analizējot mājsaimniecību griezumā 3.25.att., kopumā tendence samazināties mājsaimniecību īpatsvaram, kuriem bija grūtības uzturēt mājokli siltu, saglabājas, tomēr mājsaimniecību līmenī ietekme ir lielāka, gan visām mājsaimniecībām (9.8 % 2018. gadā), gan mājsaimniecībās, kuru ienākumi bija zem nabadzības sliekšņa (18.4 % 2018. gadā).

Visvairāk šī problēma ietekmē mājsaimniecības, kur ir viens pieaugušais virs 65 gadiem (18.6 %), viena persona līdz 64 gadiem (13.2 %) un viena persona ar bērnu (11.3 %). Savukārt vismazāk šī problēma skar pārus ar vienu vai diviem bērniem (2.6-4.3 %), tad daudz bērnu ģimenes un pārus bez bērniem (6.3-6.8 %).

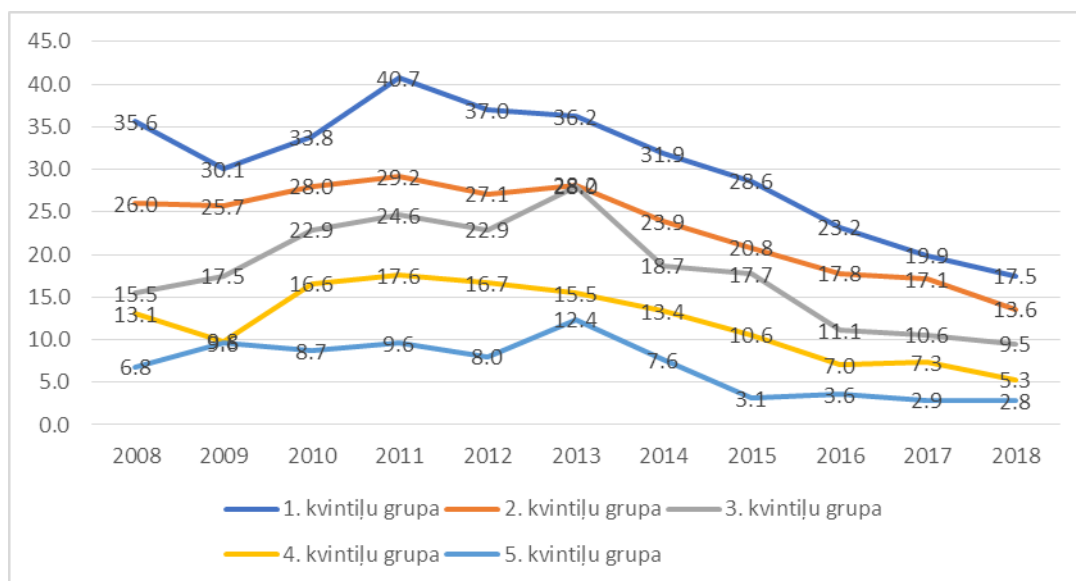

3.24. attēls. Iedzīvotāju īpatsvars %, kas nespēj uzturēt mājokli pietiekami siltu [CSP, Eurostat]

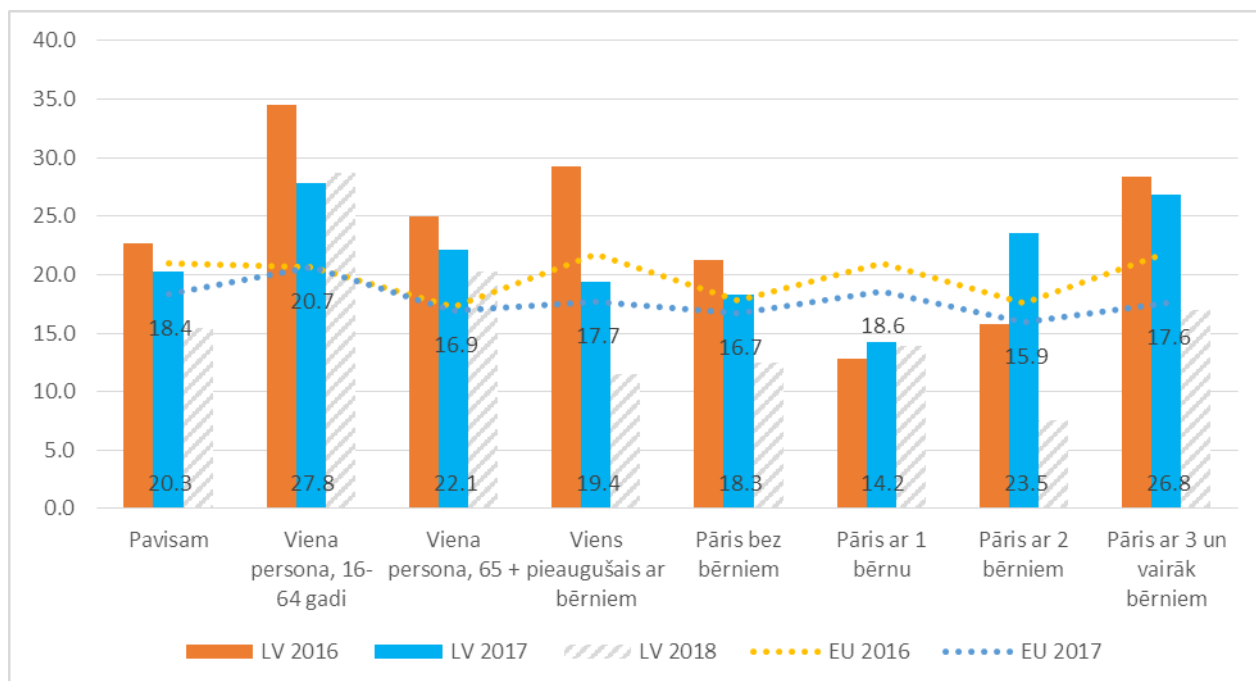
3.25. attēls. Mājsaimniecību īpatsvars %, kas nespēj uzturēt mājokli pietiekami siltu [CSP: MNG010]

Aplūkojot šo problēmu **pēc ienākumu līmeņiem**, redzams (3.26.att.), ka **kopumā** kopš 2013. gada **visās grupās samazinājies iedzīvotāju īpatsvars**, kuriem bija grūtības uzturēt mājokli siltu. 2018. gadā **vislielākais īpatsvars ir grupās ar zemākajiem ienākumiem**: 1. kvintiles grupā – 17.5 % un 2. – 13.6 %; savukārt zemākais 5. – 2.8 % un 4. – 5.3 %.

3.26. attēls. Mājsaimniecību īpatsvars %, kas nespēj uzturēt mājokli pietiekami siltu [CSP: MNG010]

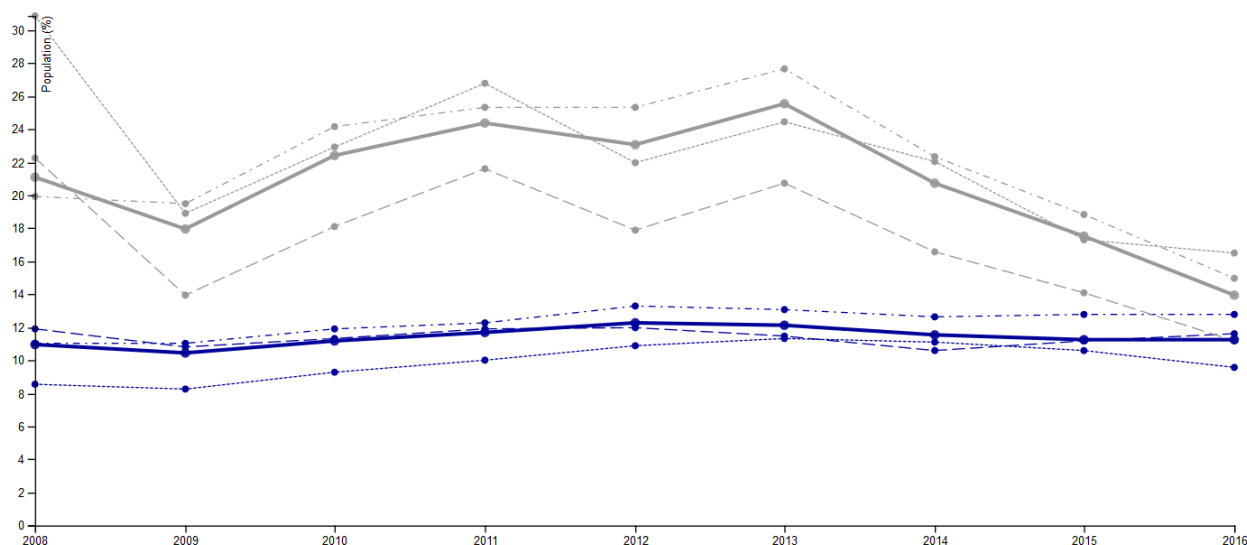
Vērtējot šo rādītāju **nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju kontekstā**⁴⁶, redzams (3.27.att.), ka Latvijā tāpat kā Eiropā 2017. gadā **ši problēma visvairāk ietekmē vienas personas līdz 64 gadiem mājsaimniecības** (EU 20.7 % un LV 27.8 %). Nākama lielākā grupa ES, kam bija grūtības apsildīt mājokli, bija pāri ar vienu bērnu (18.6 %); turpretim Latvijā šai grupai ir vismazākais īpatsvars (14.2 %), toties **problēmas vērojamas daudz bērnu ģimenēs** (attiecīgi 26.8 %).

3.27. attēls. Iedzīvotāju īpatsvars %, kas nespēj uzturēt mājokli pietiekami siltu un kuru ienākumi ir zem nabadzības sliekšņa, pa mājsaimniecības veidiem [Eurostat: ilc_mdes01]

⁴⁶ Tiek izmantoti Eurostat dati; nav pieejami ES dati par 2018

EPOV dati rāda 3.28.att., ka šī problēma ir izteiktāka tiem Latvijas iedzīvotājiem, kas dzīvo dzīvokļos un rindu mājās (2016. gadā %).

3.28. attēls. Iedzīvotāju īpatsvars %, kas nespēj uzturēt mājokli pietiekami siltu (2008-2016) (zils EU vidējais; pelēks LV vidējais) (— kopā; --- savrupmāja; diviņu/rindu māja; -.-.- dzīvokļi) [EPOV, EU-SILC]

Latvijā atbalsts dzīvokļa jautājumu risināšanā sniedz iespēju personām ar zemiem ienākumiem saņemt dzīvokļa pabalstu (skat. §4.2.1), tādu komunālo pakalpojumu segšanai kā apkure, karstais ūdens, kurnamā iegādei u.c. 2018. gadā dzīvokļa pabalstu saņēma 83 tūkstoši iedzīvotāju (4.3 % no iedzīvotājiem kopumā) un dzīvokļa pabalstam pašvaldības pērn izlietoja 14.9 miljonus EUR.

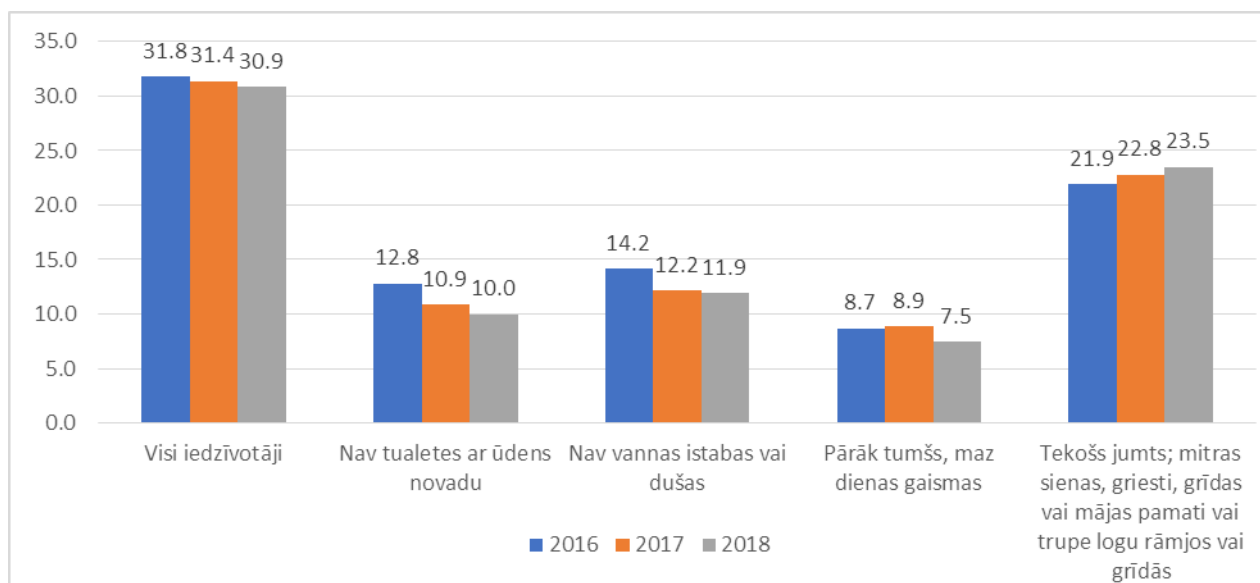
3.2.3. Neapmierinoši mājokļa apstākļi

Saskaņā ar CSP skaidrojumu (skat. P.3.tab.) neapmierinoši mājokļa apstākļi tiek noteikti, izmantojot atbildes uz jautājumiem, kas raksturo mājokļa kvalitāti:

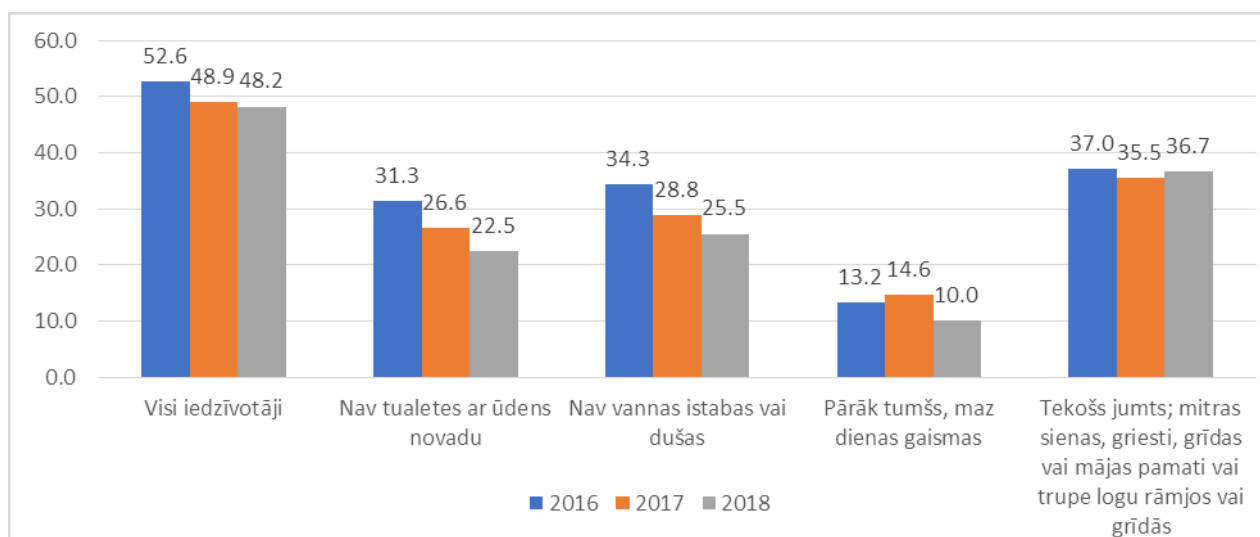
- **tekoš jumts, mitras sienas, griesti, grīdas vai mājas pamati vai trupe logu rāmjos, durvīs vai grīdās;**
- pārāk tumšs, maz dienas gaismas;
- nav vannas istabas vai dušas;
- nav tualetes ar ūdens novadu.

Tiek uzskatīts, ka māsaimniecībai ir neapmierinoši mājokļa apstākļi, ja tā nosauc kaut vienu no iepriekš minētajām problēmām, kas raksturo mājokļa kvalitāti, savukārt zemas kvalitātes mājokļus raksturo visu četru problēmu esamība.

Pēc CSP datiem (3.29.att.), pēdējos gados **iedzīvotāju īpatsvars**, kuru māsaimniecībām ir **neapmierinoši mājokļa apstākļi, pakāpeniski samazinās** (2018. gadā - 30.9 %). Skatoties problēmu griezumā, **vairāk nekā piektā daļa** (23.5 %) aptaujāto iedzīvotāju **norādīja, ka viņu mājokli ir tekoš jumts, mitras sienas, griesti, grīdas, mājas pamati vai trupe logu rāmjos, durvīs vai grīdās**; jāpiebilst, ka šis rādītājs ir **viens no augstākajiem ES līmenī** (2017. gadā ceturtais augstākais līmenis) un **neapmierinātība šajā jomā atšķirībā no pārējām pieaug**.

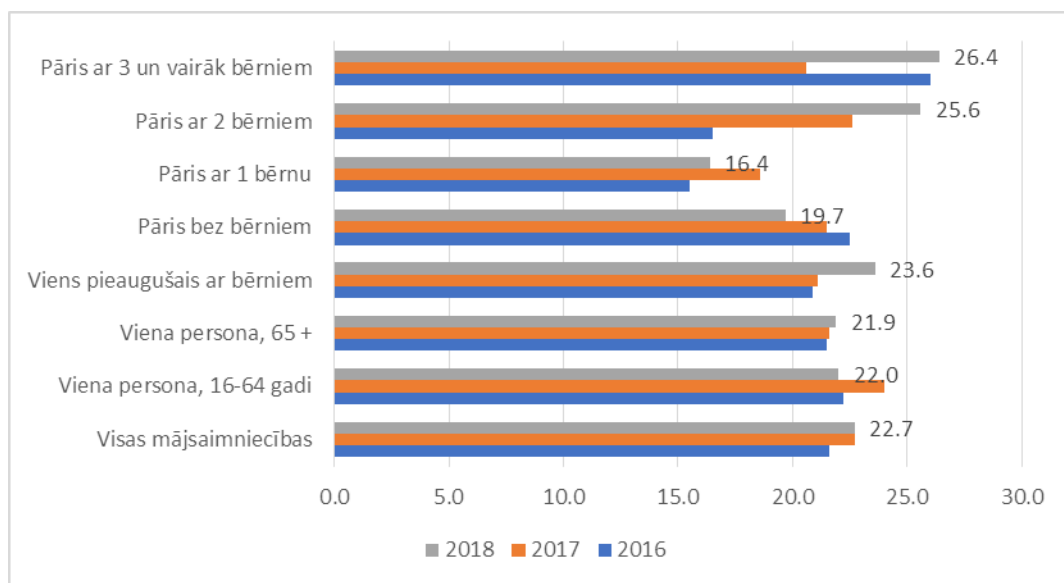
3.29. attēls. Mājokļa kvalitātes problēmu izplatība, % (visi iedzīvotāji – iedzīvotāju īpatsvars, kas norādīja uz neapmierinošiem mājokļa apstākļiem; tālāk - iedzīvotāju īpatsvars, kas norādīja uz atsevišķiem neapmierinošiem mājokļa apstākļiem) [CSP: MNG080, MNG060]

3.30. attēls. Mājokļa kvalitātes problēmu izplatība, % (visi iedzīvotāji – iedzīvotāju zem nabadzības sliekšņa īpatsvars, kas norādīja uz neapmierinošiem mājokļa apstākļiem; tālāk - iedzīvotāju īpatsvars zem nabadzības sliekšņa, kas norādīja uz atsevišķiem neapmierinošiem mājokļa apstākļiem) [CSP: MNG070]

Līdzīgas tendences vērojamas iedzīvotājiem ar ienākumiem zem nabadzības riska sliekšņa (3.30.att.); visvairāk iedzīvotāju (36.7 %) atzina, ka viņu mājoklī ir tekošs jumts, mitras sienas, griesti, grīdas, mājas pamati vai trupe logu rāmjos, durvīs vai grīdās; salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu to izplatība ir pieaugusi par 1.2 procentpunktiem.

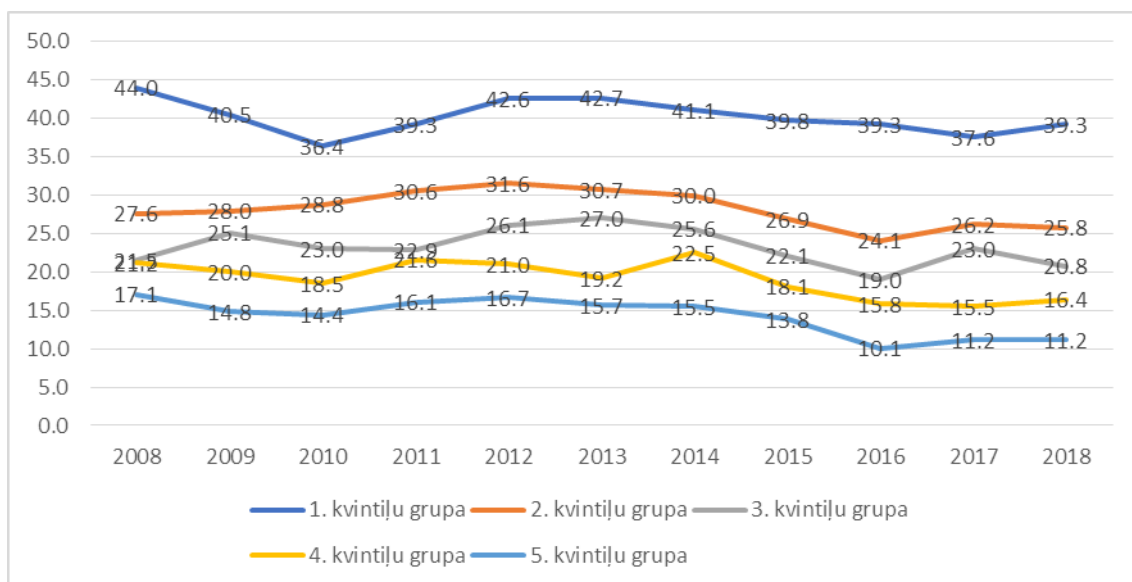
Tā kā problēmas, kas saistītas ar tekošu jumtu, mitrumu vai trupi, tieši ietekmē energoefektivitāti un līdz ar to arī iespaido enerģētisko nabadzību, šī problēma tiek apskatīta detalizētāk. Analizējot māsaimniecību griezumā (skat. 3.31.att.), 2018. gadā **visvairāk ar šo problēmu saskārās daudzbērnu pāri (26.4 %), pāri ar diviem bērniem (25.6 %) un viena pieaugušā ar bērnu māsaimniecības (23.6 %)**; turklāt visās šajās grupās **vērojams problēmas pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu.**

3.31. attēls. Mājsaimniecību īpatsvars %, kuras norādīja uz problēmām ar tekošu jumtu, sienu/griestu/grīdu/pamatu mitrumu vai trupi logu rāmjos, durvīs vai grīdās [CSP: MNG050]

Šī problēma ir **aktuāla arī mājsaimniecībās ar vienu personu (21.9 – 22 %)** un **pāriem bez bērniem (19.7 %)**, savukārt viszemākais rādītājs ir pāriem ar vienu bērnu (16.4 %).

Apskatot šo problēmu pa ienākumu kvintīļu grupām, vērojamas atšķirīgās tendences (skat. 3.32.att.). **Visvairāk tā skar mājsaimniecības ar zemākiem ienākumiem (39.3 %); problēmas īpatsvars samazinās ar katru nākamo kvintīļu grupu:** 2. kvintīļu grupā – 25.8 % mājsaimniecību saskārās ar šo problēmu, 3. kvintīļu grupā – 20.8 %. 4. kvintīļu grupā – 16.4 %, bet 5. kvintīļu grupā, kurā tiek iekļautas turīgākās mājsaimniecības – 11.2 %.

3.32. attēls. Mājsaimniecību īpatsvars %, kuras norādīja uz neapmierinošiem mājokļa apstākļiem saistībā ar tekošu jumtu, mitrumu un trupi [CSP: MNG050]

Kopumā šī problēma ir **vairāk aktuāla laukos** (32.4 %) un mazāk aktuāla pilsētās (18.8 %) Salīdzinot Latvijas reģionus, **visvairāk šī problēma ietekmē Latgali** (39.4 %) un **Vidzemi** (28.5 %).

➤ *Dzīvojamā fonda un mājokļu apstākļu analīze*

Lai izstrādātu mērķtiecīgus pasākumus mājokļu energoefektivitātes uzlabošanai un līdz ar to arī enerģētiskās nabadzības apkārošanai, ir svarīgi novērtēt dzīvojamā fonda un mājokļu apstākļus. CSP apkopotajos datos par dzīvojamo fondu ietilpst viendzīvokļa dzīvojamās mājas, daudzdzīvokļu dzīvojamo māju dzīvojamās telpas un dzīvojamās telpas nedzīvojamajās ēkās.

Kā norādīts 2018. gada sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojuma anotācijā likumprojektam “Grozījumi likumā „Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā⁴⁷”, kas balstīts uz Valsts kadastra informācijas sistēmas datiem:

*“Šī brīža **dzīvojamais fonds ir būtiski novecojis**, kas palielina tā uzturēšanas izmaksas un, nepalielinoties mājāsaimniecību ienākumiem, attālina tā atjaunošanās perspektīvas. Līdz 1941. gadam Latvijā uzbūvēti 45 % no visa daudzdzīvokļu ēku skaita, savukārt no 1961. līdz 1992. gadam Latvijā uzcelti 53 % no dzīvojamā fonda, bet kopš 1993. gada (līdz 2014. gadam) no jauna uzbūvēto daudzdzīvokļu dzīvojamo māju īpatsvars ir tikai 2 %. **Latvijā novērojama ļoti lēna daudzdzīvokļu dzīvojamā fonda atjaunošanās**, gadā tiek uzbūvēti tikai 0.2 % no kopējā dzīvokļu skaita Latvijā.”*

Pēc CSP apkopotajiem datiem (skat 3.9.tab.) laika posmā no 2010. gada līdz 2018. gadam ir vērojama **dzīvojamā fonda**⁴⁸ (dzīvojamās platības) **pozitīva pieauguma tendence**, vidēji gadā par 1.4 % un kopā periodā kopš 2010. gada – 11.9 %. Eksploatācijā nodotās dzīvojamās platības rādītāja izmaiņās ir bijuši gan kritumi, gan pieaugumi, kas daļēji var būt saistīts ar būvniecības procesa specifiku. Aprēķini parāda, ka eksploatācijā nodotā dzīvojamā platība gadā veido tikai 0.51 – 0.63 % no kopējās dzīvojamās platības, ar nelielu pieauguma dinamiku pēdējos gados. Kopējā platība uz vienu pastāvīgo iedzīvotāju Latvijā pakāpeniski pieaug, 2018. gadā sasniedzot 40 m² uz vienu iedzīvotāju. Šī rādītāja **pieaugumu iespaido** ne tikai **kopējas dzīvojamās platības piegums**, bet arī **iedzīvotāju skaita samazināšanos**. Priekšstatu par mājokļa⁴⁹ apstākļiem sniedz EU-SILC apsekojuma dati. Tie ietver informāciju par mājokļa vispārējo raksturojumu (3.10.tab.), mājokļa veidu (3.11.tab.), atsevišķām problēmām saistībā ar mājokli un ar mājokļa uzturēšanu saistītajiem izdevumiem un to ietekmi uz mājāsaimniecības finansiālo situāciju (§3.2.2.).

⁴⁷ 18.10.2018 Likumprojekta “Grozījumi likumā „Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā”” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija)
http://tap.mk.gov.lv/doc/2019_03/EMAnot_18102018_%20palidziba.2121.docx

⁴⁸ CSP: Dzīvojamā fondā ietilpst viendzīvokļa dzīvojamās mājas, daudzdzīvokļu dzīvojamo māju dzīvojamās telpas un dzīvojamās telpas nedzīvojamajās ēkās. Dzīvojamās mājas var nebūt sadalītas atsevišķos dzīvokļos. Dzīvojamā fonda dati tiek iegūti no tautas skaitīšanas rezultātiem. Periodā starp skaitīšanām dzīvojamo fondu aprēķina, izmantojot Valsts zemes dienesta Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas datus.

⁴⁹ CSP, Mājokļa apstākļi (EU-SILC apsekojums): mājoklis ir definēts kā „pastāvīgai dzīvošanai paredzēta viena vai vairākas dzīvojamās istabas (dzīvojamā māja, dzīvoklis daudzdzīvokļu mājā, istaba komunālajā dzīvoklī u. c.). Mājoklim parasti ir noteikta adrese

3.9.tab. Dzīvojamā platība un iedzīvotāju skaits (2010-2018) [CSP: ISG020, NEG010, BU060]

Gads	Iedzīvotāju skaits	Kopējā dzīvojamā platība, tūkst. m ²	Dzīvojamās platības pieauguma tendence	Kopējā platība uz vienu pastāv. Iedzīv., m ²	Ekspluatācijā nodotā dzīv. platība, tūkst. m ²	Ekspluatācijā nodotās dzīv. platības pieaugums
2010	2120504	67926		33	385.3	0.57%
2011	2074605	69066	1.7%	34	381.0	0.55%
2012	2044813	70349	1.8%	35	419.1	0.60%
2013	2023825	72077	2.4%	36	426.8	0.59%
2014	2001468	73939	2.5%	37	463.3	0.63%
2015	1986096	74670	1.0%	38	391.9	0.52%
2016	1968957	74980	0.4%	38	374.7	0.50%
2017	1950116	75324	0.5%	39	384.4	0.51%
2018	1934379	76002	0.9%	40	454.2	0.60%

3.10.tab. Mājokļu vispārējais raksturojums, % (2010-2018); [CSP: MTG020]

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Vidējais istabu skaits mājāsaimniecību lietošanā	2.5	2.8	3.0	3.0	2.9	2.8	2.8	2.8	2.7
Istabu skaits uz vienu mājāsaimniecības locekli	1.0	1.2	1.3	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2
Mājokļa vidējā platība, m ²	61.1	62.0	62.5	64.4	65.8	66.4	69.6	69.5	69.4

3.11.tab. Mājokļa veids, % (2005-2018); [CSP: MTG030]

	Savrupmāja/viensēta	Savrupmājas daļa vai rindu māja	Dzīvoklis daudzdzīvokļu mājā līdz 9 dzīv.	Dzīvoklis daudzdzīvokļu mājā virs 10 dzīv.	Cita tipa mājoklis
2008	23.5	4.0	12.1	60.2	0.3
2009	24.1	4.5	11.7	59.4	0.3
2010	25.3	4.1	10.5	59.8	0.3
2011	26.2	3.6	9.5	60.5	0.3
2012	26.8	3.7	8.5	60.8	0.2
2013	26.0	3.7	8.5	61.5	0.2
2014	26.2	3.5	7.9	62.2	0.1
2015	27.2	3.2	8.1	61.4	0.1
2016	26.7	2.7	8.1	62.4	0.1
2017	25.9	2.8	7.6	63.1	0.6
2018	26.0	2.5	8.0	63.3	0.1

Pēc CSP apkopotajiem datiem **lielākā daļa** – 63.3 % Latvijas mājsaimniecību **dzīvo daudzdzīvokļu mājās ar 10 un vairāk dzīvokļiem**, bet 26 % – savrupmājā/ viensētā. 2018. gadā mājsaimniecību apdzīvotā mājokļa platība bija vidēji 69.4 m², to lietošanā bija vidēji 2.7 istabas un katram mājsaimniecības loceklim – vidēji 1.2 istabas.

Pēc CSP datiem, skatoties mājsaimniecību tipu griezumā, **visbiežāk daudzdzīvokļu mājās ar 10 un vairāk dzīvokļiem dzīvo nepilnās ģimenes** – 80 %, tāpat samērā bieži šādos mājokļos dzīvo **vientuļas vecāka gadagājuma personas** (virs 65 gadiem) un **ģimenes ar bērniem** – abos gadījumos **šo mājokļu tipu apdzīvo 71 % no konkrētajām mājsaimniecībām**. Tāpat šajā mājokļa tipā dzīvo 68 % no **ģimenēm ar diviem bērniem un atsevišķi dzīvojošas pieaugušas personas**. Visretāk šāda tipa mājokļos dzīvo pāri bez bērniem vai daudz bērnu ģimenes, šiem mājsaimniecību tiptiem šie rādītāji attiecīgi ir 61 % un 62 %.

3.12.tab. parādīts **mājokļu labiekārtotības līmenis**, kas kopumā ir **augsts**: 2018. gadā lielākai daļai Latvijas mājsaimniecību ir pieejama aukstā (93.3 %) un karstā (84.4 %) ūdens apgāde, kanalizācija (91.9 %). Apsekojumā ir apskatīta arī mājokļu pieejamība tīkla gāzei, balonu gāzes, kā arī stacionārās elektriskās plīts izmantojums. Kā redzams, **pieejamība tīkla gāzei pēdējo desmit gadu laikā mainījusies nedaudz** (2018. gadā – 48.4 %), savukārt balonu gāzes izmantošana samazinās (2018. gadā – 29.7 %), bet **elektrisko plīšu izmantošana ik gadu pieaug** (22.8 %).

3.12.tab. Mājokļu labiekārtotība, % (2008 – 2018) [CSP: MTG040]

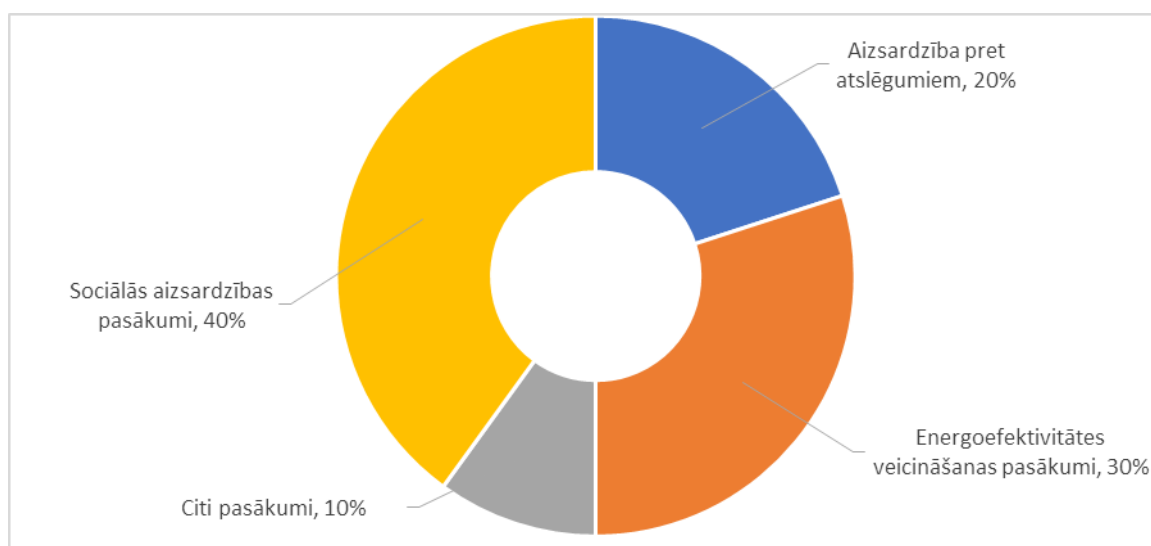
Gads	Aukstā ūdens apgāde (ūdensvads)	Karstā ūdens apgāde	Kanalizācija	Tīkla gāze	Balonu gāze	Stacionārā elektriskā plīts
2008	88.2	69.9	85.4	49.6	35.5	12.6
2009	88.2	74.0	85.4	49.5	35.3	13.3
2010	89.2	76.0	86.6	48.2	35.6	14.5
2011	89.0	72.5	86.8	48.4	35.4	15.4
2012	89.9	78.2	87.5	48.1	34.5	16.1
2013	90.4	80.0	88.2	47.8	34.8	16.5
2014	90.9	81.5	88.8	47.5	34.3	17.4
2015	91.2	83.0	89.5	47.1	32.6	19.0
2016	91.4	83.8	90.0	48.6	31.9	18.9
2017	92.9	84.4	91.4	48.2	31.1	21.3
2018	93.3	84.4	91.9	48.4	29.7	22.8

4. Rīcībpolitika un pasākumi enerģētiskās nabadzības mazināšanai

4.1. ES labās prakses piemēri

Pēc (Middlemiss and Gillard 2015) viens no enerģētiskās nabadzības neaizsargātības pieejas izejas punktiem ir izpratne, ka mājstaimniecības, kas noteiktā laikā tiek raksturotas kā “nabadzīgas energopakalpojumu jomā”, var iziet no šī stāvokļa nākotnē, mainot dažus apstākļus, un otrādi, **enerģētiskā nabadzība var ietekmēt mājstaimniecības, kuras izskatīšanas brīdī nav raksturotas kā tādas. Lai palīdzētu mājstaimniecībām izkļūt no enerģētiskās nabadzības, tiek izstrādāti un ieviesti dažādi rīcībpolitikas instrumenti, pasākumi un atbalsta mehānismi.** Kā norāda EESK, šādu pasākumu galvenais mērķis ir **panākt, lai mazaizsargātie patērētāji kļūst par aktīviem savu enerģētikas jautājumu risinātājiem** — lai viņu patēriņš kļūst mazāks, bet efektīvāks, jo tas uzlabotu viņu dzīves kvalitāti, un lai gadījumos, kad tas ir ekonomiski lietderīgi un tehniski iespējams, tiek atbalstīta decentralizēta enerģijas ražošana no atjaunojamiem avotiem. Informācija, apmācība un izglītošana var palīdzēt mājstaimniecībām apzināties problemātiku un pareizi rīkoties (izslēgt aparātus, kas ir dīkstāves režīmā, izvēlēties energoefektīvus aparātus, pienācīgi remontēt utt.).

Kā jau bija minēts iepriekš, **enerģētiskās nabadzības novērtēšanas un mazināšanas problēma ir sarežģīta un daudzdimensionāla**, kas skar dažādas jomas. Tās rosinājusi plašas diskusijas ES līmenī, veicinājusi zināšanu pārnesi un dažādu instrumentu izstrādi tās apkarošanai. Enerģētiskās nabadzības apkarošanas galvenie pasākumi ES dalībvalstīs pēc (Pye et al. 2015) pētījuma, ir parādīti 4.1.att., kā arī apkopoti 4.1.tab. un P.8.tab.

4.1. attēls. Galvenie pasākumi enerģētiskās nabadzības mazināšanai ES dalībvalstīs (Strunck 2017)

Kā redzams (skat. 4.1.tab.), **lielākā daļa ir ar sociālo nodrošinājumu saistīti pasākumi**, tādi kā sociālie pabalsti, subsīdijas, sociālie tarifi u.c. Nākamā grupa ir saistīta ar **energoefektivitātes pasākumiem**, piem., ēku renovācija, subsīdijas energoefektīvām

tehnoloģijām, konsultācijas, standartizācija u.c. Kā norāda (Thomson, Snell, and Liddell 2016), investīcijas mājokļu energoefektivitātes uzlabošanai ir viens no efektīviem instrumentiem enerģētiskās nabadzības mazināšanai. Gandrīz 5 miljardi eiro no Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem (2014-2020) bija vērsti, lai palīdzētu renovēt mājokļus aptuveni 840000 mājsaimniecībām. Jāatzīmē, ka liela loma atvēlēta **mazaizsargāto lietotāju aizsardzībai no energopakalpojumu atslēgšanas**.

4.1.tab. Labās prakses instrumenti un pasākumi, lai mazinātu un apkarotu enerģētisko nabadzību

Kategorija	Apraksts
Finanšu pasākumi	Mērķdotācijas, t. i., daļēja vai pilna enerģijas rēķinu (par tirgus cenām) apmaksa
	Vispārējs (neparedzēts) sociālais atbalsts
	Noteikti sociālie tarifi, t. i., regulētas cenas, kas attiecas tikai uz noteiktu grupu
Patērētāju aizsardzība	Drošības pasākumi pret atslēgumiem (mazāk aizsargāto patērētāju reģistrs, kurus nevar atvienot, atslēgšanas moratorijs ziemā; aktīva patērētāju iesaiste, ko veic enerģijas piegādātājs pirms savienojuma pārtraukšanas; iespēja pārstrukturēt parādu; Pay As You Go skaitītāju nodrošināšana par minimālā enerģijas apjoma nodrošināšanu)
	Patērētāju sūdzības (alternatīva strīdu izšķiršana, piemēram, valsts pārvaldes iestāde, ombuds vai patērētāju tiesību aizsardzības struktūra)
	Izpratnes veidošanas kampaņas un informācijas izplatīšana, izmantojot vienotu kontaktpunktu (piemēram, patērētāju informēšanas punktu, konsultāciju centru)
	Tiešais piegādātājs, kas izraudzīts saskaņā ar konkursa procedūrām
Orientēts uz tirgu	Objektīvi, pārbaudīti cenu salīdzināšanas rīki
	Ētikas kodeksi, kas saskaņoti ar Enerģētikas regulatoru
	Modernizētas dotācijas, aizdevumi vai nodokļu atvieglojumi
Ēku energoefektivitātes pasākumi	Minimālie energoefektivitātes standarti sociālajā, privātajā un privāti īrēto mājokļu sektorā
	Energokompānijas pienākums ieguldīt daļu no ieguldījumiem energoefektivitātē maznodrošinātām un mazāk aizsargātām mājsaimniecībām vai mazāk aizsargātām teritorijām
	Dotācijas ierīcēm

(EESK 2013) iesaka pirms galveno ES un dalībvalstu enerģētikas politikas pasākumu pieņemšanas izanalizēt, kāda būs to ekonomiskā ietekme uz dažādām patērētāju kategorijām (piemēram, atkarībā no ienākumiem, ģimenes sastāva vai apsildes veida). Mērķis ir noskaidrot, kurām iedzīvotāju kategorijām rēķins par enerģiju pieaugs daudz vairāk nekā vidēji pārējiem iedzīvotājiem, un vajadzības gadījumā ierosināt kompensējošus pasākumus (noteikumu

pielāgumus, mājokļu energoefektivitātes uzlabojumus u. c.), kas būtu paredzēti vismazāk aizsargātajiem patērētājiem.

4.2. Esošo rīcībpolitikas instrumentu un pasākumu enerģētiskās nabadzības mazināšanai analīze Latvijā

Neskatoties uz to, ka Latvijā nav oficiāli apstiprinātās enerģētiskās nabadzības definīcijas un aprēķina metodikas, ir definēti un normatīvajos aktos iekļauti atsevišķi **pasākumi**, kas **tieši vai netieši vērsti arī uz enerģētiskās nabadzības mazināšanu un neaizsargāto lietotāju aizsardzību**:

- **Atbalsts norēķiniem par elektrību** - Elektroenerģijas tirgus likuma 1. panta otrās daļas otrajā punktā⁵⁰ ir definēti aizsargātie lietotāji (daudzbērnu ģimenes; personas ar I grupas invaliditāti un ģimenes, kuru aprūpē ir bērns invalīds vecumā līdz 18 gadiem; trūcīgas un maznodrošinātas personas), savukārt 33.¹ pants un MK noteikumi Nr. 459⁵¹ nosaka kārtību elektroenerģijas tirdzniecībai un finansiālā atbalsta saņemšanai šīm patērētāju grupām. (skat. §4.2.2);
- **Atbalsts elektropieslēguma ierīkošanai** – MK noteikumi Nr. 483⁵²;
- **Dzīvokļa pabalsts** – ir pašvaldības sociālais pabalsts, kas paredzēts ar dzīvojamās telpas īres vai apsaimniekošanas un komunālo pakalpojumu vai ar kurināmā iegādi saistīto izdevumu daļējai segšanai; katra pašvaldība patstāvīgi nosaka kritērijus un atbalsta līmeni (piem., ienākumi, statuss/vecums/veselības stāvoklis u.tml.). Šis pabalsts tiek sniegts saskaņā ar likumu “Par pašvaldībām⁵³” un “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumu⁵⁴” (skat. §4.2.1).
- **Energoefektivitātes programma** - šis pasākums ir vērsts uz energoefektivitātes uzlabojumiem daudzdzīvokļu ēkām. Latvijas iedzīvotājiem energoefektivitātes programmā līdz 2022. gada 31. decembrim pieejams ES atbalsts 156 milj. ⁵⁵ EUR apmērā, lai atjaunotu savus mājokļus. Tiek lēsts, ka no aptuveni 20000 daudzdzīvokļu mājām naudas pietiks apmēram 1030 namiem.
- **Garantēto minimālo ienākumu līmenis** – pašvaldībām nepieciešamības gadījumā ir jānodrošina minimāls ienākumu līmenis visām māsaimniecībām, izmaksājot viņām atbilstošu pabalstu (MK noteikumi Nr. 288). (skat. §4.2.3).
- **Energoefektivitātes pienākuma shēma** – Ekonomikas ministrija ir izstrādājusi Energoefektivitātes pienākumu shēmas noteikumus, kuru mērķis veicināt energoefektivitātes pasākumu aktīvāku ieviešanu, vienlaikus sekmējot valsts mērķi ietaupīt 9896 GWh enerģijas 2020. gadā sasniegšanu un mazinot Latvijas atkarību no

⁵⁰ <https://likumi.lv/doc.php?id=108834> (skatīts 06.2019)

⁵¹ <https://likumi.lv/ta/id/283624-aizsargata-lietotaja-tirdzniecibas-pakalpojuma-sniegšanas-un-sadales-sistemas-pakalpojuma-kompensanas-kartiba> (skatīts 06.2019)

⁵² <https://likumi.lv/doc.php?id=293132> (skatīts 06.2019)

⁵³ <https://likumi.lv/doc.php?id=57255> (skatīts 06.2019)

⁵⁴ <https://likumi.lv/doc.php?id=68488> (skatīts 06.2019)

⁵⁵ https://www.altum.lv/lv/pakalpojumi/maju-energoefektivitate/daudzdzivoklu-maju-energoefektivitate-pamatinformacija/par-programmu/?allow_cookies=1 (skatīts 06.2019)

importētajiem energoresursiem. MK noteikumi Nr. 226⁵⁶ paredz, ka Latvijas lielākie elektroenerģijas tirgotāji, kuru gadā pārdotās elektroenerģijas apjoms ir 10 GWh un vairāk, aktīvi informē savus patērētājus par energoefektivitātes paaugstināšanas iespējām, kā arī veicina energoefektīvu risinājumu īstenošanu (piemēram, dažādu energoefektīvu elektroiekārtu vai patēriņa vadības/monitorēšanas sistēmu izplatīšanu), tādējādi ik gadu panākot enerģijas ietaupījumu noteiktā apjomā.

- **Dzīvo siltāk** (*Live warmer*) 18 nevalstiskās organizācijas un bankas parakstījušas sadarbības memorandu⁵⁷ par efektīvas un atklātas sadarbības veidošanu, informējot par mājokļu renovācijas procesu. Par memoranda galveno uzdevumu uzskatāma informācijas pieejamības nodrošināšana par mājokļu renovācijas procesu, tai skaitā: nozaru asociāciju savstarpējā sadarbība / izglītošanās, lai nodrošinātu informācijas apriti par aktualitātēm nozarē, sekmēšana; informācijas pieejamības par daudzdzīvokļu dzīvojamo māju pārvaldīšanas un apsaimniekošanas jautājumiem nodrošināšana; informācijas pieejamības dzīvokļu īpašniekiem par finansējuma avotiem mājokļu renovācijai nodrošināšana; informēšana par mājokļu renovācijas ieguvumiem; izglītošana par kvalitatīviem renovācijas procesa nosacījumiem; informēšana par būvmateriālu kvalitātes standartiem un to iestrādes tehnoloģijām; kvalitatīvu pakalpojumu pieejamības veicināšana, informējot sabiedrību par nozarē aktuālo informāciju.
- **Elektrum Energoefektivitātes centrs** – AS Latvenergo izveidots centrs, kura mērķis konsultēt elektroenerģijas lietotājus par iespējām drošāk, efektīvāk un videi draudzīgi izmantot elektroenerģiju.

4.2.1. Dzīvokļa pabalsts

Kā minēts iepriekš, atbalsts dzīvokļa jautājumu risināšanā ir viens no **rīcībpolitikas instrumentiem**, kas tiek un var būt izmantots **enerģētiskās nabadzības mazināšanai**, jo nodrošina **daļēju vai pilnīgu izdevumu segšanu** par tādiem **energopakalpojumiem** kā apkurei, karstais ūdens, kurināmā iegādei u.c.. Dati par atbalstu dzīvokļa jautājumu risināšanā⁵⁸ sniedz priekšstatu gan par dzīvokļa pabalsta saņēmēju skaitu, dzīvokļa pabalsta vidējo apmēru, veidu un šim mērķim izlietotajiem līdzekļiem. 2018. gadā dzīvokļa pabalstu saņēma 83 tūkstoši iedzīvotāju (4.3 % no iedzīvotājiem kopumā); dzīvokļa pabalsta vidējais apmērs gadā vienai personai bija 179.6 eiro un dzīvokļa pabalstam pašvaldības izlietoja 14.9 miljonus EUR.

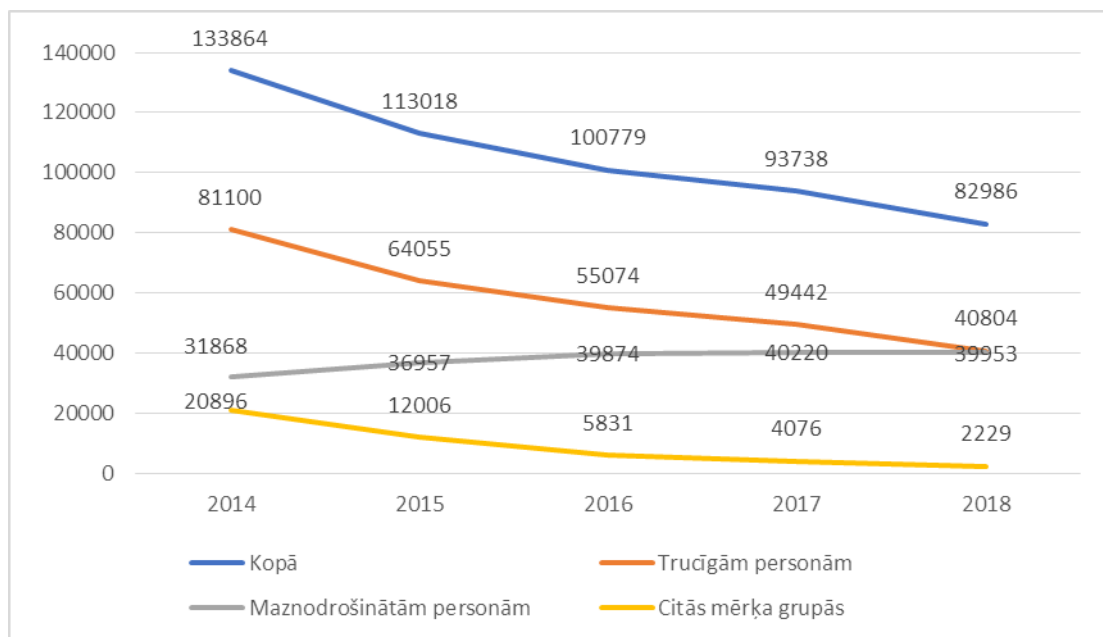
Dzīvokļa pabalstu ir tiesīgas saņemt trūcīgas vai maznodrošinātas personas, savukārt tā apmēru, veidu un piešķiršanas kritērijus nosaka pašvaldības. Apkopojot LM oficiālo statistiku sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā, redzams (skat. 4.2. att.), ka no 2014. līdz 2018. gadam **dzīvokļa pabalsta saņēmēju skaits ir pakāpeniski samazinājies** no 133 864 personām 2014. gadā (6.7 % no kopējā iedzīvotāju skaita) līdz 82 986 personām 2018. gadā (4.3 % no kopējā iedzīvotāju skaita). Kopumā dzīvokļa pabalsta saņēmēju skaits ir samazinājies par 38 %. Līdzīga tendence vērojama trūcīgo personu skaita izmaiņās (par 49.7 %)

⁵⁶ <https://likumi.lv/ta/id/290809-energoefektivitates-pienakuma-shemas-noteikumi>; <https://em.gov.lv/lv/jaunumi/13454-elektroenergijas-tirgotaji-turpmak-aktivak-iesaistisies-energoefektivitates-pasakumu-istenosana> (skatīts 06.2019)

⁵⁷ https://em.gov.lv/lv/es_fondi/dzivo_siltak/ (skatīts 06.2019)

⁵⁸ Avots: LM. Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā. Dzīvokļa pabalsts.

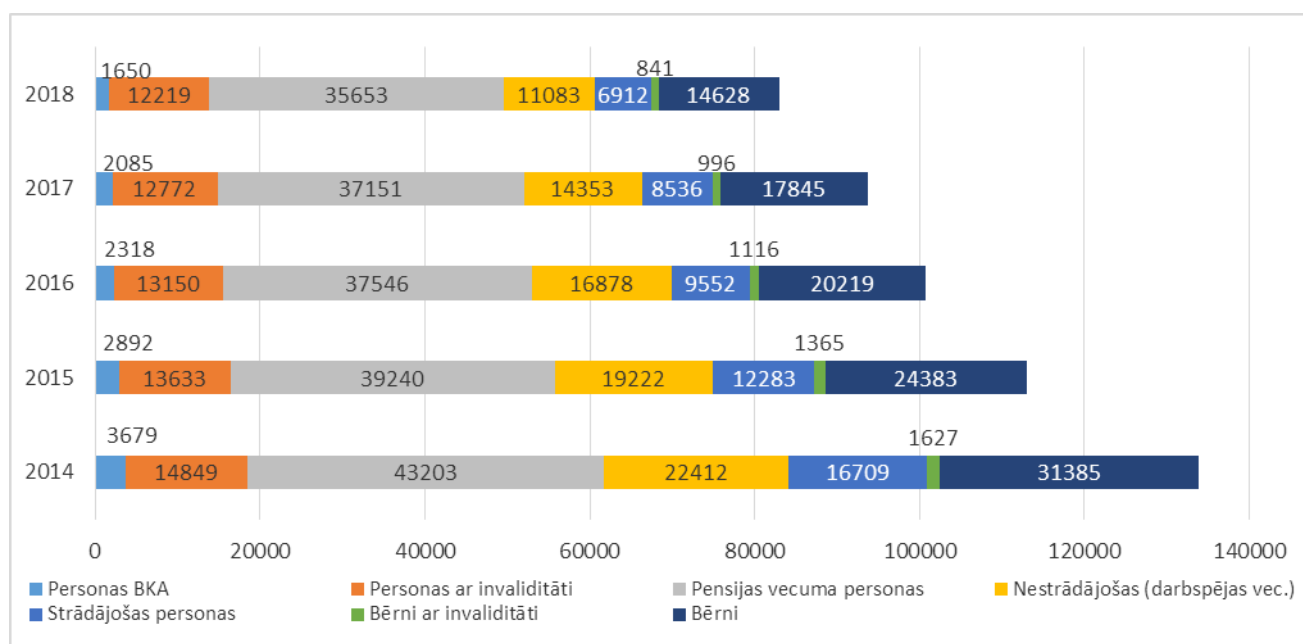
un lielākā mērā citu mērķa grupu izmaiņās (par 89.3 %). Savukārt maznodrošinātu personu skaits kopumā pieauga par 25.4 %, kaut gan pēc 2017.gada vērojams neliels kritums.

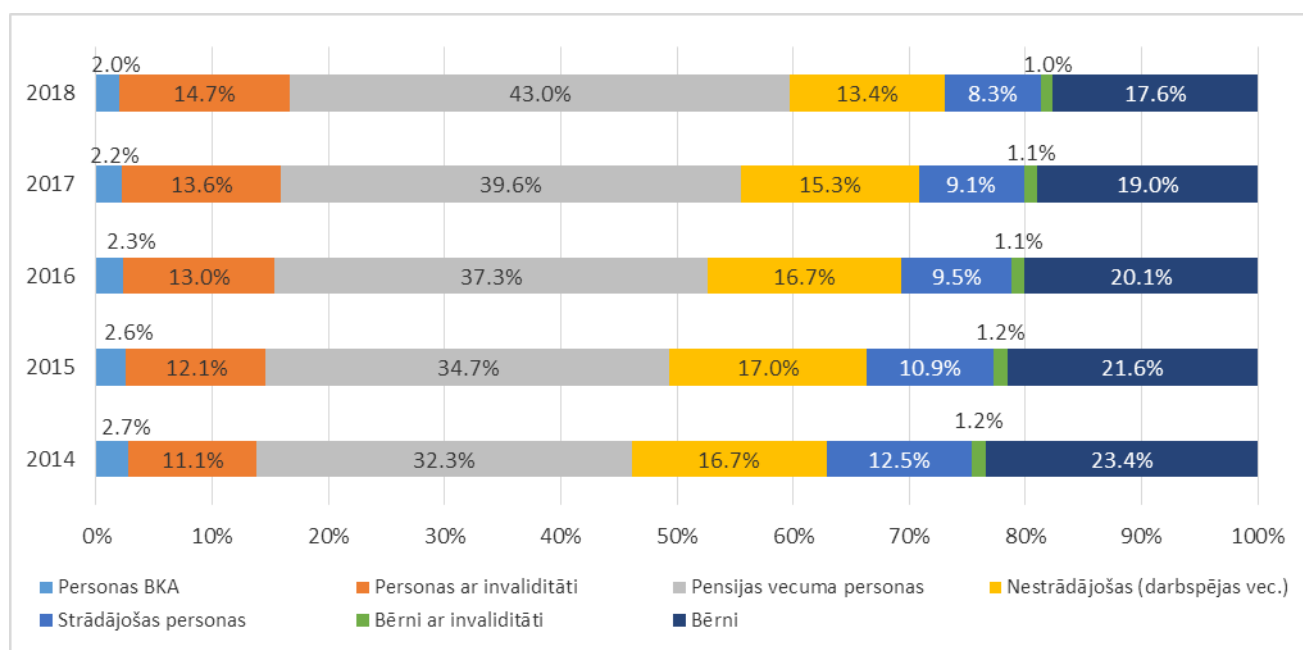
4.2. attēls. Trūcīgo un maznodrošinātu personu skaits, kurām izmaksāts ienākumu testētais dzīvokļa pabalsts (2014-2018) [datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā]

Skatoties sadalījumā pa sociāli demogrāfiskajām grupām, redzams (skat. 4.3.att. un 4.4.att.), ka **lielāko dzīvokļa pabalsta saņēmēju daļu veido pensijas vecuma personas**, turklāt **ar tendenci** šim rādītājam **pakāpeniski palielināties** (kopš 2014. gada vērojams šīs daļas pieaugums par 10.7 procentpunktiem, sasniedzot 43 % 2018. gadā). Otra lielākā grupa ir bērni (2018. gadā – 17.6 %) ar kopējo tendenci samazināties; jāņem vērā, ka bērni ir piesaistīti pieaugušajiem mājāsaimniecības locekļiem. Samazinājums ir vērojams arī bērnu ar invaliditāti grupā. Savukārt **pieaugušo personu ar invaliditāti** mērķa grupā **ir pieaugums** par 3.6 procentpunktiem, kaut gan absolūtās vērtības samazinās. Nestrādājošu personu darbaspējīgā vecumā grupā vērojams samazinājums par 3.3 procentpunktiem līdz 13.4 %.

Apkopojot kopējos dzīvokļa pabalstam izlietotos līdzekļus laika posmā no 2014. gada līdz 2018. gadam, kā arī personu skaitu, kam izmaksāts pabalsts (skat. 4.2.att. un 4.2.tab.), vērojams samazinājums gan izlietoto līdzekļu apjomā par 5.6 milj. EUR jeb 27.2 %, gan kopējā dzīvokļa pabalsta saņēmēju skaitā – par 38 % jeb 50878 personām. Kopējā tendence rāda, ka **samazinās trūcīgām personām izlietoto līdzekļu apmērs dzīvokļa pabalstam** (2014. gadā trūcīgām personām tika izlietoti 60 % no kopējiem izlietotajiem līdzekļiem, 2018. gadā – 53 %) un **palielinās maznodrošinātām personām** (2014. gadā - 24 %, 2018. gadā – 42 %). Kā norādīts (BISS 2019), tas varētu būt saistīts ar atbalstāmo trūcīgo personu skaita kritumu (2014. - 2018. gados par 49.7 %), bet maznodrošināto personu skaita pieaugumu (2014. līdz 2018. gadā par 25.4 %); izlietoto līdzekļu daudzumu ietekmē dzīvokļa pabalstu pretendentu grupu apmēri.

4.3. attēls. Ienākumu testētā dzīvokļa pabalsta saņēmēji sadalījumā pa sociāli demogrāfiskajām grupām, skaits (2014-2016) [datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā]

4.4. attēls. Ienākumu testētā dzīvokļa pabalsta saņēmēji sadalījumā pa mērķa grupām % no kopējā skaita (2014-2018) [datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā]

Samazinājies ir izlietoto līdzekļu apjoms dzīvokļa pabalstam citām mērķa grupām (no 15.6 % 2014. gadā līdz 2.7 % 2018. gadā).

Kā redzams 4.2.tab., dzīvokļa pabalstam atvēlētie līdzekļi tiek dalīti divās kategorijās – naudā un natūrā izlietotie līdzekļi; lielāka līdzekļu daļa ir izlietota tieši natūrā, turklāt sadalījums starp līdzekļu izlietojumu naudā un natūrā saglabājas proporcionāli vienmērīgs – **apmēram**

divas trešdaļas līdzekļu tiek izlietotas natūrā un viena trešdaļa – naudā. Naudā izlietoto līdzekļu īpatsvars periodā kopš 2014. gada ir samazinājies par 31.9 %, bet natūrā – par 24.3 %.

4.2.tab. Ienākumu testētam dzīvokļa pabalstam izlietotie līdzekļi naudā un natūrā (2014-2018)

Rādītājs	2014	2015	2016	2017	2018
Izlietotie līdzekļi dzīvokļa pabalsta izmaksai kopā	20 472 702 100%	18 390 069 100%	16 656 819 100%	16 570 182 100%	14 903 585 100%
Izlietotie līdzekļi naudā	7 795 004 38%	7143464 39%	6275156 38%	5867685 35%	5310418 36%
Izlietotie līdzekļi natūrā	12 677 697 62%	11 246 605 61%	10 381 663 62%	10 702 498 65%	9 593 167 64%
Izlietots trūcīgo personu atbalstam	12289247 60%	10324870 56%	9285705 56%	8921767 54%	7877764 53%
Izlietots trūcīgo personu atbalstam	4926906 24%	5750587 31%	6052038 36%	6555941 40%	6255215 42%

Datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā

Kopējais **dzīvokļa pabalsta saņēmēju skaits lielākā apmērā ir samazinājies pilsētu pašvaldībās** (par 40.7 %) salīdzinājumā ar novadu pašvaldībām, kurās samazinājums ir par 35.6 % (skat. 4.3.tab.). Būtiskākas atšķirības ir attiecībā uz izlietoto līdzekļu samazinājumu – ja pilsētu pašvaldībās tas samazinājies par 34.1 %, tad novadu pašvaldībās par 8.5 %. Vidējais dzīvokļa pabalsta apmērs vienai personai 2014. gadā bija 152.9 EUR, pakāpeniski pieaugot līdz 179.6 EUR 2018. gadā. Salīdzinot pilsētu un novadu pašvaldības pēc šī rādītāja, redzāms, ka **pilsētās dzīvokļa pabalsts, piemēram, 2018. gadā, ir 2.4 reizes augstāks nekā novadu pašvaldībās**. Apkopotie rādītāji parāda pakāpenisku pieaugumu gan absolūtajos skaitļos, gan īpatsvara izmaiņas, redzams (skat. 4.3.tab.), ka lielāks dzīvokļa pabalsta pieaugums bijis novadu pašvaldībās (par 42.2 %), kamēr pilsētu pašvaldībās šis pieaugums ir tikai par 11.2 %.

4.3.tab. Ienākumu testētā dzīvokļa pabalsta (naudā un natūrā) salīdzinājums starp lielo pilsētu un novadu pašvaldībām (2014-2018)

Rādītājs	Valstī kopā	Pilsētās	Novados
Izlietotie līdzekļi (izmaiņas 2014-2018, %)	↓ 27.2	↓ 34.1	↓ 8.5
Personu skaits (izmaiņas 2014-2018, %)	↓ 38	↓ 40.7	↓ 35.6
Vidējais dzīvokļa pabalsts	2014.g., EUR/personai	152.9	77.0
	2015.g., EUR/personai	162.7	88.2
	2016.g., EUR/personai	165.3	94.5
	2017.g., EUR/personai	176.8	102.4
	2018.g., EUR/personai	179.6	109.5
Vidējā dzīvokļa pabalsta lieluma vienai personai izmaiņas 2014.g.-2018.g.. %	↑ 17.4	↑ 11.2	↑ 42.2
Vidējā dzīvokļa pabalsta lieluma vienai personai izmaiņas 2014.g.-2018.g.. EUR	↑ 26.7	↑ 26.9	↑ 32.5

Datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā

Analizējot datus pēc dzīvokļa pabalsta izlietojuma, redzams (skat. P.13.tab.), ka **lielākā daļa līdzekļu tiek iztērēta īres un komunālo maksājumu segšanai** (vidēji 72.8 %). **Kurināmā iegādei** no dzīvokļa pabalstam atvēlētajiem līdzekļiem **izlietoti vidēji 24.9 %**. Jāatzīmē, ka lielāka daļa no šī pabalsta tiek attiecināta uz palīdzības sniegšanu natūrā (sk. 4.2.tab). Skatoties pašvaldību griezumā, novadu pašvaldībās vidēji 54 % (no novados izlietotajiem līdzekļiem) izlieto kurināmā iegādei, savukārt pilsētu pašvaldībās īres un komunālo maksājumu segšanai – vidēji 85 %. **Vislielākie dzīvokļu pabalsti vidēji uz vienu personu** pēc izlietojuma veida **ir lielo pilsētu pašvaldībās īres un komunālo maksājumu segšanai**. Arī **pabalsti vidēji uz vienu personu kurināmā iegādei lielo pilsētu pašvaldībās ir lielāki nekā novadu pašvaldībās**.

Pēc (BISS 2019) veiktās ekspertu aptaujas rezultātiem, raugoties no nevienlīdzības mājokļu pieejamības jomā perspektīvas, eksperti skaidroja jau specifiskākas problēmas:

- **“pašvaldību starpā pastāv vērā ņemamas atšķirības. kā tiek noteikta un sniegta palīdzība mājokļa jomā** (t.sk. dzīvokļa pabalsts). Šī problēma konstatēta arī Valsts kontroles revīzijā 2014. gadā, kur, balstoties uz 10 pašvaldību padziļinātu izpēti, secināts, ka: „pašvaldībās nepastāv vienota pieeja dzīvokļa pabalsta piešķiršanai, gan definējot ģimenes (personas), kas ir tiesīgas saņemt dzīvokļa pabalstu, gan arī nosakot pabalsta saturu, apmēru un pabalsta saņemšanas ierobežojumus”⁵⁹.
- Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā nav ietverta dzīvokļa pabalsta definīcija, bet ir noteikts, ka dzīvokļa pabalsts ir viens no trim pašvaldību obligāti nodrošināmiem sociālās palīdzības pabalstu veidiem, kas tiek izmaksāts no pašvaldības pamatbudžeta (35. panta pirmā, otrā un trešā daļa), kā arī ietverts deleģējums pašvaldībām saistošajos noteikumos noteikt dzīvokļa pabalsta apmēru, izmaksas kārtību un personas, kuras ir tiesīgas saņemt šo pabalstu (35. panta piektā daļa). Dzīvokļa pabalsta definīcija ir ietverta likumā „Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” (3. panta 5. punkts), nosakot, ka „dzīvokļa pabalsts ir pabalsts dzīvojamās telpas īres maksas un maksas par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvojamās telpas lietošanu. segšanai”. Kā norādīts Valsts kontroles revīzijas ziņojumā, Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības **likums nosaka, ka dzīvokļa pabalsts ir sociālās palīdzības veids, kas ir jāsniedz tikai trūcīgām un maznodrošinātām ģimenēm (personām)**, kuru ienākumi un materiālais stāvoklis nav pietiekams pamatvajadzību nodrošināšanai. bet atbilstoši likumam „Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” – arī citām personām. piemēram. denacionalizēto māju īrniekiem, politiski represētām personām. neatkarīgi no to ienākumu un materiālā stāvokļa līmeņa.⁶⁰ **Vienotas pieejas trūkuma rezultātā**

⁵⁹ Valsts kontroles likumības revīzija „Pašvaldību sniegtās sociālās palīdzības tiesiskums un efektivitāte” (2014), 34.lpp.

⁶⁰ Turpat, 37.lpp.

veidojas situācija, ka ģimenēm (personām) ar līdzvērtīgu ienākumu un materiālā stāvokļa līmeni **nav nodrošinātas vienlīdzīgas iespējas saņemt dzīvokļa pabalstu.**

- nozīmīga **problēma ir mājokļa izdevumi** tām iedzīvotāju grupām, kurām tie veido vairāk nekā 20-30 % no kopējiem mājāsaimniecības ienākumiem. Eksperti kā galveno riska grupu šajā kontekstā minēja pensijas vecuma iedzīvotājus un atsevišķi dzīvojošas personas. Šo atzinumu apstiprina arī veiktā statistikas datu analīze. EM, izvērtējot mājokļa pieejamības situāciju no iedzīvotāju ienākumu un izdevumu perspektīvas, secinājusi, ka, „lai mājāsaimniecība varētu atļauties īrēt būvniecības un energoefektivitātes prasībām atbilstošu dzīvokli ievērojot minēto izdevumu proporciju par mājokli no rīcībā esošajiem ienākumiem [30 % no mājāsaimniecības kopējiem ienākumiem], mājāsaimniecības ieņēmumiem ir jābūt sākot no 1600 *euro*. **Iespēja īrēt mājokli, kas atbilst mūsdienu būvniecības standartiem un energoefektivitātes prasībām, ir liegta 80 % mājāsaimniecību, jo to ienākumi ir zemāki par 1600 *euro* mēnesī. Papildus jāņem vērā, ka 50 % mājāsaimniecību ienākumi mēnesī nepārsniedz 700 EUR mēnesī, tātad pusei no Latvijas mājāsaimniecībām mēneša ienākumi būtu jādubulto, lai tās spētu atļauties īrēt mājokli, kas atbilst mūsdienu būvniecības standartiem un energoefektivitātes prasībām**”⁶¹.
- Ņemot vērā to, ka liela daļa Latvijas dzīvojamā fonda veidota iepriekšējā gadsimta 70. gados, **daļai mājokļu ir zemi energoefektivitātes un sanitārtehniskie rādītāji**, kas īpaši **kritiski ietekmē ģimenes ar zemākiem ienākumiem**, kuras dzīvo zemākas kvalitātes mājoklī.
- Konstatējams, ka **elektroenerģijas izmaksas ģimenēm ir proporcionāli citiem izdevumiem nelielas**. daudz **būtiskāk** ģimenes budžetu **ietekmē maksa par siltumu, karsto ūdeni u.tml.**, līdz ar to pašreizējie pasākumi nesniedz būtisku ieguldījumu enerģētiskās nabadzības mazināšanā.”⁶²

4.2.2. Atbalsts norēķiniem par elektrību

Šis atbalsta instruments vērtējams kā mērķēts **atbalsts sociāli mazaizsargāto iedzīvotāju grupai norēķiniem par izlietoto elektroenerģiju** savā mājāsaimniecībā pašu vajadzībām (galapatēriņam). Kā minēts iepriekš, aizsargāto lietotāju grupā ietilpt: trūcīga vai maznodrošināta ģimene (persona), daudz bērnu ģimene vai ģimene (persona), kuras aprūpē ir bērns ar invaliditāti, vai persona ar I invaliditātes grupu.

⁶¹ 10.07.2018. MK noteikumu projekta „Noteikumi par valsts palīdzību īres dzīvojamās mājas būvniecībai” un “Grozījumi Ministru kabineta 2016. gada 15. jūlija noteikumos Nr. 469 "Noteikumi par paralēlajiem aizdevumiem saimnieciskās darbības veicējiem konkurētspējas uzlabošanai”” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija) . Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40460362> (sk. 04.03.2019.)

⁶² Ģimenes valsts politikas pamatnostādņu 2011. – 2017. gadam *ex-post* novērtējums”. Identifikācijas Nr.LRLM2018/28-3-02/08 Gala ziņojuma projekts. Izstrādātājs: SIA SAFECE Baltija. Npublicēts materiāls.

Atbalsta mehānisms (skat. 12.07.2016. MK noteikumiem Nr. 459) paredz aizsargātā lietotāja tirdzniecības pakalpojuma sniegšanas, obligātā iepirkuma komponentes un sadales sistēmas pakalpojuma maksas kompensēšanas nosacījumus, kā arī finansēšanas apjomu un kārtību. Elektroenerģijas rēķinā obligātā iepirkuma maksājumu veido mainīgā komponente, kas ir proporcionāla patērētajai elektrībai, un fiksētā komponente jeb jaudas komponente, kas ir atkarīga no izmantotā sistēmas pakalpojuma veida. **Atbalsts mainīgas daļas kompensēšanai** paredz:

- trūcīgai vai maznodrošinātai ģimenei (personai), ģimenei (personai), kuras aprūpē ir bērns ar invaliditāti, vai personai ar I invaliditātes grupu – **ne vairāk kā 100 kilovatstundu** elektroenerģijas tirdzniecība **par cenu 0.0131 EUR** par vienu kilovatstundu **katrā norēķinu periodā** (kalendāra mēnesī);
- daudzbērnu ģimenei – **ne vairāk kā 300 kilovatstundu** elektroenerģijas tirdzniecība **par cenu 0.0131 EUR** par vienu kilovatstundu **katrā norēķinu periodā** (kalendāra mēnesī).

Savukārt **fiksētās komponentes kompensēšana atkarīga no pieslēguma veida** (atkarībā no fāžu skaita un strāvas stipruma) un pieslēguma **vietu skaita**.

Trūcīgām un maznodrošinātām personām šim atbalstam nav jāpiesakās – nepieciešamos datus sniedz pašvaldības sociālais dienests un atbalsts tiek piešķirts automātiski nākamajā mēnesī pēc trūcīgas vai maznodrošinātas personas statusa saņemšanas. Daudzbērnu ģimenēm, lai saņemtu šo atbalstu, ir nepieciešams pieteikties pie elektroenerģijas tirgotāja, un atbalsts tiek piešķirts līdz kalendārā gada beigām. Ģimenēm, kuru aprūpē ir bērns ar invaliditāti, vai personām ar I invaliditātes grupu arī ir jāpiesakās šim atbalstam. Atbalsts tiek sniegts no mēneša, kurā iesniegts pieteikums atbalsta saņemšanai, neatkarīgi no pieteikšanās datuma.

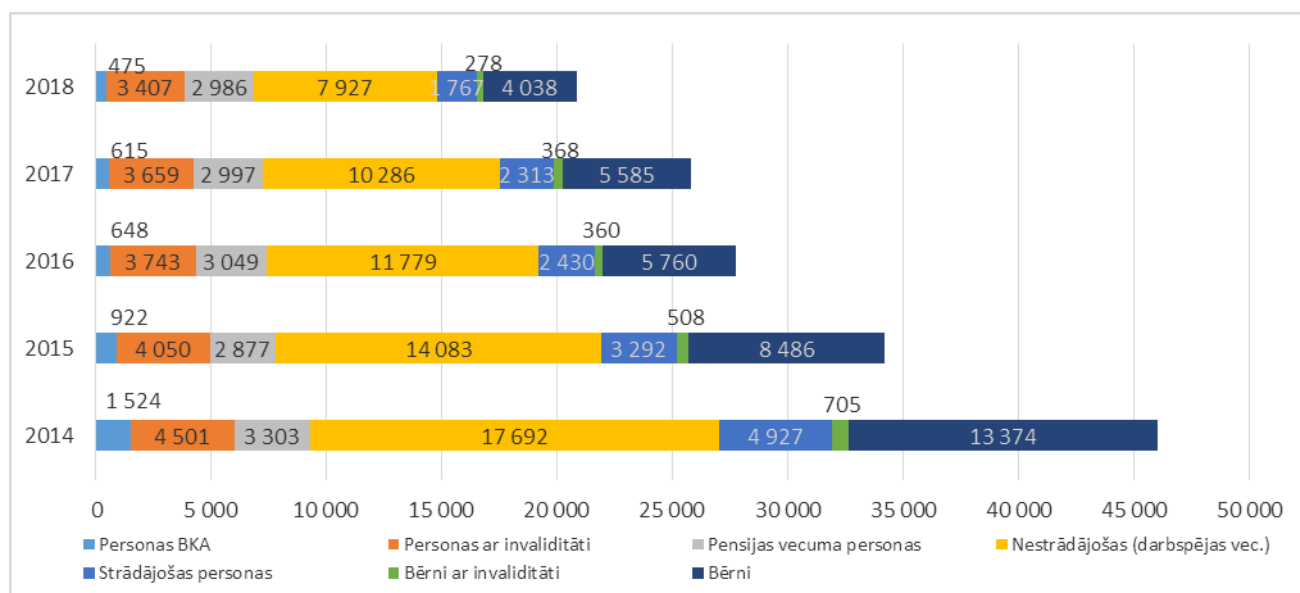
Personu skaits, kam ir tiesības saņemt atbalstu, svārstās katru mēnesi. Kā norādīts likumprojekta anotācijā, 2016. gadā bija 122805 aizsargāto lietotāju, vidējais pakalpojuma saņēmēju skaits mēnesī sastādīja 82387 (trūcīgās/maznodrošinātās personas – 49987; personas ar I invaliditātes grupu – 9185; daudzbērnu ģimenes – 20164, ģimenes ar bērniem ar invaliditāti - 2917). Savukārt 2018. gadā pēc statistikas datiem šādu personu potenciāli varēja būt: 50 447 trūcīgas personas (2.6 % no kopējā iedzīvotāju skaita), 74 754 maznodrošinātas personas (3.9 % no kopējā iedzīvotāju skaita), 11 472 daudzbērnu ģimenes (pāris ar trīs un vairāk bērniem; 2 % no visām mājsaimniecībām (819.4 tūkst.); un I grupas invalīdi - 31 333 (2017. gadā).

Kā secināts (BISS 2019), **iespēja saņemt elektroenerģijas pakalpojumus par pazeminātu cenu radīja ietekmi uz minēto mērķa grupu netiešajiem ienākumiem**, samazinoties to izdevumiem par elektroenerģiju un attiecīgi palielinoties personas un/vai mājsaimniecības rīcībā esošo ienākumu daļai citiem izdevumiem, citu vajadzību nodrošināšanai. Tādējādi tas kopumā pozitīvi ietekmē šo mērķa grupu situāciju. Taču tiešā veidā **kopējais ienākumu līmenis šī pasākuma ietekmē nemainās**, tāpēc to var vērtēt ne tik daudz kā ienākumu nevienlīdzību, bet gan sociālo atstumtību mazinošu pasākumu.

4.2.3. Garantētā minimālā ienākuma līmeņa pabalsts

Garantēto minimāla ienākuma līmeni (GMI) nosaka centralizēti valsts līmenī un saskaņā ar 18.12.2012. MK noteikumiem Nr. 913 tā apmērs vienai personai ir 53 euro mēnesī (līdz 2018. gadam – 49.8 EUR mēnesī). Tomēr **pašvaldībām ir tiesības noteikt citu GMI līmeni dažādām iedzīvotāju grupām**, nepārsniedzot trūcīgajiem noteikto ienākumu līmeni; pašvaldību sociālie dienesti pieņem lēmumu par pabalsta GMI līmeņa nodrošināšanai piešķiršanu, pamatojoties uz ģimenes (personas) materiālo resursu (ienākumu un īpašumu) izvērtējumu un pabalsta apmēra aprēķināšanu⁶³.

Apkopojot LM oficiālo statistiku sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā par GMI pabalstiem, redzams (skat. 4.5.att., 4.4.tab.), ka kopš 2014. gada **pabalstu saņēmēju skaits pakāpeniski samazinājies** un 2018. gadā to saņēma 1.1 % iedzīvotāju (20 878 personas 13 659 ģimenēs).

4.5. attēls. GMI pabalsta saņēmēju (personu ģimenēs) skaits sadalījumā pa sociāli demogrāfiskajām grupām (2014 – 2018) [datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā]

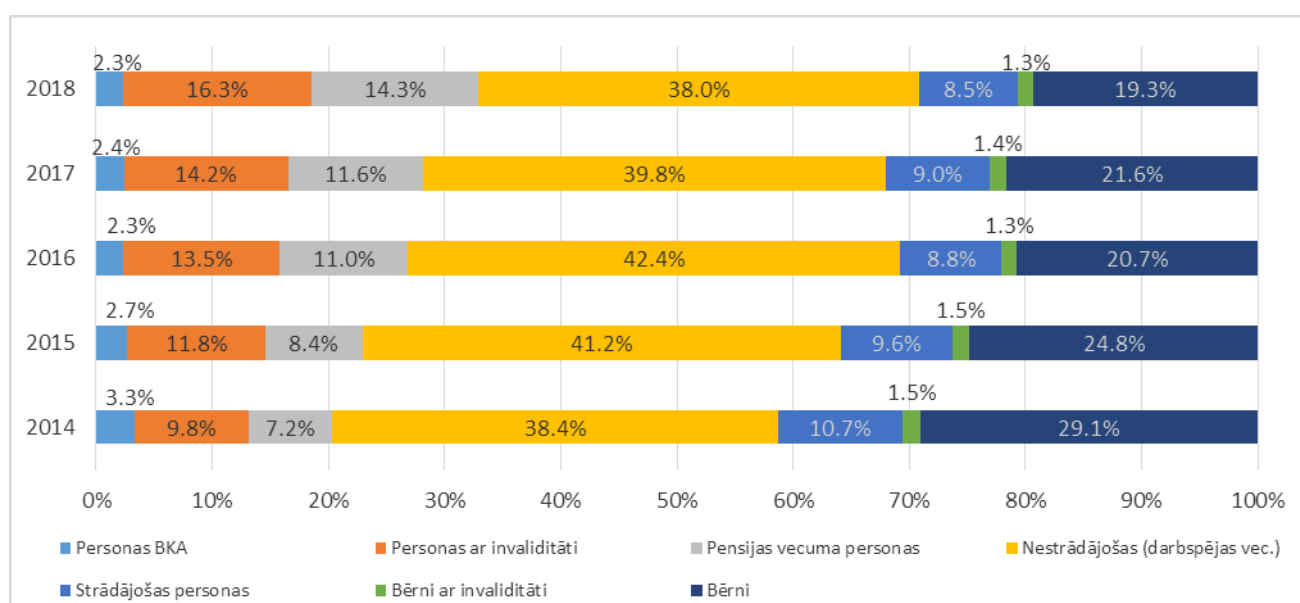
2014. gadā 24 pašvaldībās bija noteikts atšķirīgs GMI personām ar invaliditāti un 23 pašvaldībās pensijas vecuma personām, savukārt 2018. gadā attiecīgi 23 un 20 pašvaldībās bija noteikts atšķirīgs GMI divām minētajām mērķa grupām, kā arī 20 pašvaldībās bija noteikts atšķirīgs GMI bērniem un 15 – citām grupām.

Salīdzinot pret 2014. gadu, kopējais GMI pabalsta saņēmēju skaits ir samazinājies par 54.6 %. 2018. gadā GMI pabalstu valstī kopumā saņēma 20 878 personas, no tām 10 188 deviņu lielo pilsētu pašvaldībās un 10 188 novadu pašvaldībās.

Skatoties pēc GMI pabalsta saņēmēju sadalījuma (skat. 4.5.att. un 4.6.att.) redzams, ka pakāpeniski samazinās bērnu īpatsvars GMI pabalsta saņēmēju vidū – no 29.1 % 2014. gadā līdz 19.3 % 2018. gadā, veidojot kopējo samazinājumu par 9.8 procentpunktiem. **Samazinās arī**

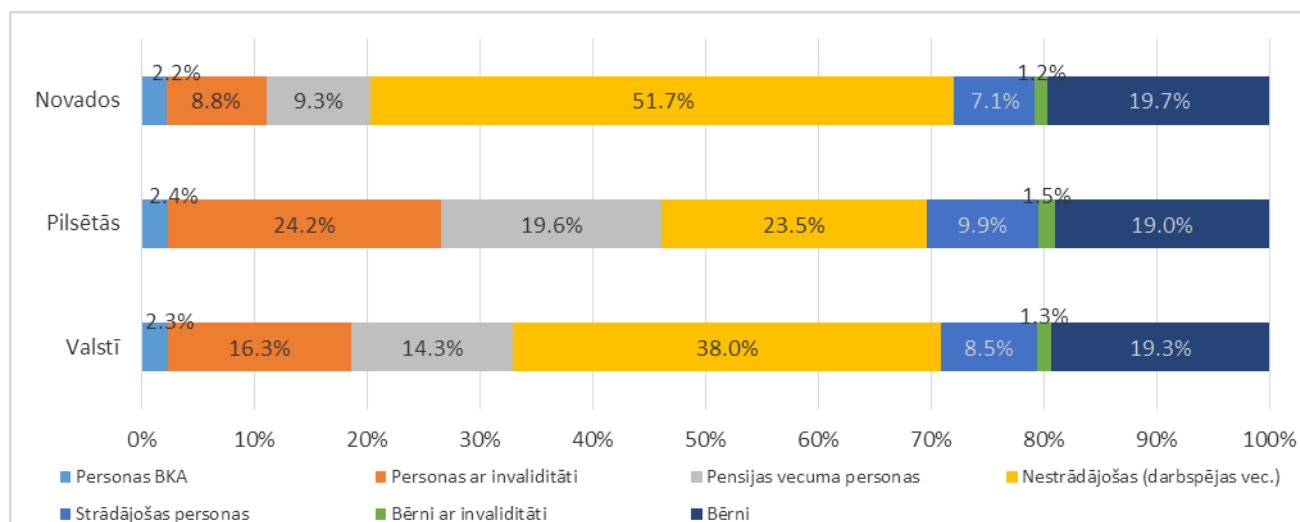
⁶³ LM (07.10.2014.), Konceptija „Par minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu” (informatīvā daļa), 15.lpp.

strādājošo personu īpatsvars, kas saņem GMI pabalstu (no 10.7 % 2014. gadā līdz 8.5 % 2018. gadā). Tāpat starp GMI pabalsta saņēmējiem ir samazinājies arī personu skaits, kuras atrodas bērna kopšanas atvaļinājumā. **Lielāka grupa ietver nestrādājošas personas darbspējas vecumā. GMI pabalsta saņēmēju pieaugums** vērojams divās mērķa grupās – **pensijas vecuma cilvēku vidū** (no 7.2 % 2014. gadā līdz 14.3 % 2018. gadā) un **personu ar invaliditāti vidū** (no 9.8 % 2014. gadā līdz 16.3 % 2018. gadā). Kā norāda (BISS 2019), attiecībā uz vecuma pensijas un invaliditātes pensijas saņēmējiem iespējamais skaidrojums to pieaugumam GMI pabalsta saņēmēju vidū ir arī tas, ka mājsaimniecības locekļiem, kas dzīvo kopā ar viņiem, ir ļoti zemi ienākumi vai to nav, kā rezultātā uz vienu mājsaimniecības locekli aprēķinātais ienākums ir zem GMI sliekšņa. **Nestrādājošo darbspējīgo iedzīvotāju vidū** līdz 2016. gadam **vērojams pieaugums un tad kritums** zem 2014. gada līmeņa (no 38.4 % 2014. gadā līdz 38 % 2018. gadā). **Bērnu un strādājošo GMI pabalsta saņēmēju skaits pakāpeniski samazinās.**

4.6. attēls. GMI pabalsta saņēmēji (personas ģimenēs) sadalījumā pa sociāli demogrāfiskajām grupām % no kopējā skaita (2014 – 2018) [datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā]

Apskatot GMI pabalsta saņēmēju sadalījumu valstī kopumā un sadalījumā pa pilsētu un novadu pašvaldībām, redzams (skat. 4.7.att.), ka 2018. gadā **pilngadīgo darbspējīgo iedzīvotāju vidū tas ir augstāks tieši novadu pašvaldībās** (61.1 %), kamēr pilsētu pašvaldībās šajā mērķa grupā ir 35.7 % GMI pabalsta saņēmēju. Savukārt, skatoties pilngadīgo darbspējīgo personu apakšgrupas, **lielāko grupu veido tieši nestrādājošās personas** – 38 % valstī kopumā, 23.5 % deviņu lielo pilsētu pašvaldībās un 51.7 % novadu pašvaldībās. Ievērojamas atšķirības ir vērojamas starp pilsētu un novadu pašvaldībām pilngadīgo personu ar invaliditāti grupā. Valstī kopumā no visiem **GMI pabalsta saņēmējiem 16.3 % ir personas ar invaliditāti**, kamēr pilsētu pašvaldībās 24.2 % ir personas ar invaliditāti, bet novadu pašvaldībās tikai 8.8 %. **Līdzīga tendence ir arī pensijas vecuma personu grupā** – pilsētu pašvaldībās 19.6 %, kamēr novadu pašvaldībās – 9.3 %.

4.7. attēls.. GMI pabalsta saņēmēji (personas ģimenēs) sadalījumā pa sociāli demogrāfiskajām grupām % no kopējā skaita valstī, novados un lielajās pilsētās (2018) [datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā]

Kā norāda (BISS 2019), OECD veiktā nestrādājošo darbspējīgo personu, kas saņēmušas GMI pabalstu, analīze apstiprina, ka **nav novērojama nozīmīga personas atkarība no šī pabalsta, jo ir cieši sasaistīta ar personas registrēšanos NVA un līdzdalību aktīvajos nodarbinātības pasākumos**. GMI pabalsts kalpo divējādi – daļai personu tas ir īstermiņa situācijas risinājums, savukārt noteiktām sabiedrības grupām – jau ilgtermiņa risinājums. Tomēr ilgtermiņa risinājums GMI pabalsts ir cilvēkiem, kuriem ir būtiskas problēmas iekļauties darba tirgū, piemēram, personām ar invaliditāti, pirmspensijas vecuma cilvēkiem ⁶⁴.

Apskatot GMI pabalstam izlietoto līdzekļu apmēru pilsētu un novadu pašvaldībās, redzams (skat. 4.4.tab.), ka kopš 2014. gada **lielāks samazinājums ir novadu pašvaldībās** – par 48.8%, savukārt pilsētu pašvaldībās par 39.8 %.

4.4.tab. GMI pabalstam izlietotie līdzekļi lielo pilsētu un novadu pašvaldībās (2014-2018)

Rādītājs	Gads	Valstī kopā	Pilsētās	Novados
Izlietotie līdzekļi, EUR	2014	9 854 067	4 766 218	5 087 849
	2015	7 849 905	3 769 210	4 080 695
	2016	6 728 936	3 414 582	3 314 354
	2017	6 487 489	3 332 982	3 154 507
	2018	5 497 602	2 894 143	2 603 459
	Izmaiņas 2014.g.-2018.g. %	↓ 44.2	↓ 39.8	↓ 48.8
Personu skaits	2014	46 026	20 473	25 553
	2015	34 218	15 762	18 456
	2016	27 769	13 114	14 655
	2017	25 823	12 150	13 673
	2018	20 878	10 188	10 690

⁶⁴ OECD (2019). Connecting People with Jobs. Evaluating Latvia's Active Labour Market Policies. Paris: OECD

Rādītājs	Gads	Valstī kopā	Pilsētās	Novados
	Izmaiņas 2014.-2018.g. %	↓ 54.6%	↓ 50.2%	↓ 58.2%

Datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā

Vidējais GMI pabalsts vienai personai gadā laika posmā no 2014. gada līdz 2018. gadam ir pieaudzis par 40.98 EUR (no 163.05 EUR līdz 204.03 EUR) un par 9.81 EUR/mēnesī (no 32.39 EUR līdz 42.22 EUR) (skat. 4.5. tab.).

4.5.tab. GMI pabalsta apmēra salīdzinājums starp lielo pilsētu un novadu pašvaldībām (2014-2018)

Rādītājs	Valstī kopā	Pilsētās	Novados	Ilgums, mēneši
Vidējais GMI pabalsts 2014.g., EUR/gadā/personai	163.05	200.94	159.96	5.05
Vidējais GMI pabalsts 2014.g., EUR/mēnesī/personai	32.39	35.67	32.12	
Vidējais GMI pabalsts 2015.g., EUR/ gadā/personai	185.35	205.0	183.75	5.15
Vidējais GMI pabalsts 2015.g., EUR/ mēnesī/personai	35.67	36.77	35.76	
Vidējais GMI pabalsts 2016.g., EUR/gadā/personai	188.6	221.18	185.93	5.03
Vidējais GMI pabalsts 2016.g., EUR/mēnesī/personai	37.69	37.43	37.71	
Vidējais GMI pabalsts 2017.g., EUR/ gadā/personai	186.75	229.11	183.26	4.91
Vidējais GMI pabalsts 2017.g., EUR/ mēnesī/personai	38.62	38.51	38.63	
Vidējais GMI pabalsts 2018.g., EUR/gadā/personai	204.03	247.88	200.41	4.91
Vidējais GMI pabalsts 2018.g., EUR/mēnesī/personai	42.22	41.28	42.29	
Vidējā GMI pabalsta lieluma izmaiņas 2014.g.-2018.g., EUR/gadā/personai un %	↑ 40.98 ↑ 25.1 %	↑ 46.94 ↑ 23.4 %	↑ 40.46 ↑ 25.3 %	
Vidējā GMI pabalsta lieluma izmaiņas 2014.g.-2018.g., EUR/mēnesī/personai	↑ 9.81	↑ 9.82	↑ 10.17	

Datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā

Lielāks GMI pabalsta apmēra pieaugums bija novadu pašvaldībās, lai gan pabalsta apmērs absolūtajos skaitļos (EUR) ir līdzīgs kā valstī kopumā, tā deviņu lielo pilsētu un novadu pašvaldībās. **Vidējais GMI pabalsta saņemšanas ilgums mēnešos ir samērā stabils**, ar tendenci samazināties – 5.05 mēneši 2014. gadā, 5.15 – 2015. gadā, 5.03 – 2016. gadā un 4.91 mēneši 2017. un 2018. gadā. Novadu pašvaldībās tas ir nedaudz mazāks nekā pilsētās un pēdējos gados mainījās 5.0 - 4.82 mēnešu robežās, savukārt pilsētu pašvaldībās GMI pabalsts tika izmaksāts no 5.63 līdz 6.03 mēnešus.

Kā redzams (skat. 4.6.tab.), kopējā tendence ir samērā stabila – apmēram vienai trešajai daļai trūcīgo personu ienākumi ir līdz GMI līmenim, bet divām trešdaļām tie ir virs GMI līmeņa, nepārsniedzot trūcīgas personas ienākumu līmeni.

Kā norāda (BISS 2019), nozīmīgas atšķirības starp šīm abām grupām nav novērojamas lielo pilsētu un novadu pašvaldību starpā, lai gan pilsētu pašvaldībās pakāpeniski sarūk trūcīgo personu īpatsvars, kuru ienākumi ir līdz valsts noteiktajam GMI līmenim. Samazinājuma tendence šajā rādītājā ir arī novadu pašvaldībās, attiecīgi pieaugot to trūcīgo personu

īpatsvaram, kuru ienākumi ir robežās no 49.80/53 EUR līdz 128.06 EUR pirms sociālo transfertu saņemšanas, kas netiek iekļauti personas ienākuma līmeņa noteikšanas aprēķinos.

4.6.tab. Ienākumu testēto pašvaldības sociālās palīdzības pabalstu saņēmēju raksturojums pēc ienākumu līmeņa uz vienu ģimenes locekli mēnesī, skaits (2014-2018)

Gads	Tvērums	Trūcīgas ģimenes (personas) statuss				
		Ienākumi līdz valsts noteiktajam GMI līmenim (ieskaitot to)		Ienākumi virs valsts noteiktā GMI līmeņa līdz trūcīgas ģimenes (personas) ienākumu līmenim (ieskaitot to)		Kopā (personu skaits)
2014	Kopā	34 771	100	69 798	100	104 569
	Pilsētās	10 930	31.4	24 521	35.1	35 451
	Novados	23 841	68.6	45 277	64.9	69 118
2015	Kopā	25 311	100	56 576	100	81 887
	Pilsētās	7 790	30.8	20 374	36	28 164
	Novados	17 521	69.2	36 202	64	53 723
2016	Kopā	20 182	100	48 634	100	68 816
	Pilsētās	6 068	30.1	17 346	35.7	23 414
	Novados	14 114	69.9	31 288	64.3	45 402
2017	Kopā	23776	100	38484	100	62260
	Pilsētās	6944	29.2	13676	35.5	20620
	Novados	16832	70.8	24808	64.5	41640
2018	Kopā	17358	100	33089	100	50447
	Pilsētās	5299	30.5	11745	35.5	17043
	Novados	12059	69.5	21344	64.5	33403

Datu avots: LM: Oficiālā statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā

Secinājumi

Enerģētiskā nabadzība ir jauna sociālā prioritāte, tās **definēšanai jāizmanto vairāki raksturojoši kritēriji**. Kā galvenos, kurus vajadzētu iekļaut, jāizdala: **zemi ienākumi, lieli izdevumi par energopakalpojumiem un mājokļu kvalitāte energoefektivitātes kontekstā**.

Enerģētiskās nabadzības **definīcija** ir īpaši svarīga politikas formulēšanai; tā **ietekmē problēmas mērogu un raksturu**, kā arī nepārtraukto uzraudzību un tās mazināšanas risinājumus. Kā parādīja (Moore 2012), Apvienotās Karalistes degvielas nabadzības definīcijas grozīšana un pielietotās metodikas maiņa izraisīja lielas atšķirības aplēstajā enerģētiskās nabadzības līmenī, turklāt mainot pasākumus, tiek skarts ne tikai aplēstais problēmas mērogs, bet arī darbības joma; būtiski atšķiras enerģētiski nabadzīgo iedzīvotāju sadalījums.

Enerģētiskās nabadzības koncepcijai jāatspoguļojas, definējot aizsargāto lietotāju grupas, ņemot vērā iepriekš minētās rekomendācijas attiecībā uz ienākumu līmeni un atslēgumiem kritiskajās situācijās. Pētījumu rezultāti rāda, ka **nepieciešams pārskatīt Latvijā definēto aizsargāto lietotāju grupas**, ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, piem., papildus definējot ienākumu/izdevumu sliekšni, maksimālā atbalstāmā patēriņa apjomu, apsverot vientuļo vecāku un pensionāru iekļaušanu aizsargāto lietotāju grupā u.c. Izņēmumi varētu būt piemēroti invalīdiem vai personām, kam nepieciešams speciālais režīms/paaugstināts energopatēriņš, lai uzturētu nepieciešamo dzīves/veselības līmeni.

Ieteicams pielietot vienotus principus neaizsargāto lietotāju definēšanai un aizsardzībai; tomēr atsevišķi izņēmumi varētu būt, ņemot vērā reģiona specifiku.

Ieteicams ņemt vērā apskatītos **MIL un nabadzības riska sliekšņa rādītājus**, kuri tiek aprēķināti, pamatojoties uz Eurostat metodoloģiju, **sociālās palīdzības un atbalsta sniegšanai trūcīgajām un maznodrošinātām personām**.

Nepieciešams veikt padziļinātu analīzi, izmantojot papildu apsekošanu/aptaujas un ekspertu viedokļu izziņāšanu, lai novērtētu kādi rādītāji un šo rādītāju sliekšņi ir visatbilstošākie enerģētiskās nabadzības un aizsargāto lietotāju noteikšanai.

Pārejas procesā, līdz tiks oficiāli pieņemta enerģētiskās nabadzības definīcija un aplēses metodika, enerģētiskās nabadzības novērtēšanai var izmantot EU-SILC un HBS datus, kvalitatīvus un kvantitatīvus rādītājus.

Lielākā daļa labās prakses un īstenoto pasākumu, kas ieviesti atsevišķās dalībvalstīs, koncentrējas uz cēloņiem, piemēram, enerģijas cenām (piemēram, "sociālie tarifi"), ēku celtniecības kvalitāti (piemēram, energoefektivitātes uzlabošana valsts un privātajos mājokļos), zemiem ienākumiem (piemēram, finansiāla palīdzība). Līdzīgā veidā dažās dalībvalstīs ir īstenoti korektīvi pasākumi enerģētiskās nabadzības seku mazināšanai, piemēram, aizliedzot energoapgādes pakalpojumu atslēgšanu mazāk aizsargātām ģimenēm kritiskos brīžos.

Dzīvojamā fonda energoefektivitātes uzlabošana ir būtisks aspekts cīņā pret enerģētisko nabadzību. Ieteicams izmantot integrētu pieeju, piemēram (EK 2019), enerģētikas un sociālās politikas ietvaros, un tie varētu būt sociālā nodrošinājuma vai mājokļu energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi.

Pirms enerģētikas politikas pasākumu **pieņemšanas** un **ieviešanas** nepieciešams **izanalizēt**, kāda būs to **ekonomiskā ietekme uz dažādām patērētāju kategorijām** (piemēram, atkarībā no ienākumiem, ģimenes sastāva vai apsildes veida).

Izmantotie datu avoti

- "Annual Fuel Poverty Statistics Report (2014)." 2014. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/319280/Fuel_Poverty_Report_Final.pdf.
- Atanasiu, Bogdan, Eleni Kontonasiou, Francesco Mariottini, Oliver Rapf, Dan Staniaszek, Ingeborg Nolte Cosmina, and Marian Marine Faber. 2014. "Alleviating Fuel Poverty in the EU: Investing in Home Renovation, a Sustainable and Inclusive Solution." *BPIE (Buildings Performance Institute Europe)*, 56. <http://bpie.eu/wp-content/uploads/2015/10/Alleviating-fuel-poverty.pdf>.
- BISS. 2019. "Ilgadējs Nabadzības Un Sociālās Atstumtības Mazināšanas Rīcībpolitikas Izvērtējums (t.sk. Izvērtējums Par Nevienlīdzību Veselības Aprūpē Un Nevienlīdzību Mājokļa Pieejamības Jomā)." <https://www.biss.lv/publications/izvertējums-par-nevienlidzibu-veselibas-aprupē-un-nevienlidzibu-majokļa-pieejamības-jomā>.
- Boardman, Brenda. 2012. "Fuel Poverty Synthesis: Lessons Learnt, Actions Needed." *Energy Policy* 49: 143–48. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2012.02.035>.
- Bouzarovski, Stefan. 2011. "Energy Poverty in the EU: A Review of the Evidence." *Luettavissa: Http://Ec. Europa. Eu/Regional_policy/ ...*, 1–7. <http://scholar.google.com/scholar?hl=en&btnG=Search&q=intitle:Energy+poverty+in+the+EU+:+a+review+of+the+evidence#0>.
- . 2014. "Energy Poverty in the European Union: Landscapes of Vulnerability." *Wiley Interdisciplinary Reviews: Energy and Environment* 3 (3): 276–89. <https://doi.org/10.1002/wene.89>.
- . 2018. *Energy Poverty*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-69299-9>.
- Bouzarovski, Stefan, and Saska Petrova. 2015. "The EU Energy Poverty and Vulnerability Agenda: An Emergent Domain of Transnational Action." In , 129–44. Berlin: Springer. https://www.research.manchester.ac.uk/portal/files/31873276/FULL_TEXT.PDF.
- Bouzarovski, Stefan, Saska Petrova, and Robert Sarlamanov. 2012. "Energy Poverty Policies in the EU: A Critical Perspective." *Energy Policy* 49 (October): 76–82. <https://doi.org/10.1016/J.ENPOL.2012.01.033>.
- CAC_Manitoba. 2017. "Tackling Energy Poverty."
- Castaño-Rosa, Raúl, Jaime Solís-Guzmán, Carlos Rubio-Bellido, and Madelyn Marrero. 2019. "Towards a Multiple-Indicator Approach to Energy Poverty in the European Union: A Review." *Energy and Buildings* 193 (June): 36–48. <https://doi.org/10.1016/J.ENBUILD.2019.03.039>.
- Charlier D, and Legendre B. 2018. "A Multidimensional Approach to Measuring Fuel Poverty." <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-01957796>.
- Charlier, Dorothée, and Bérangère Legendre. 2018. "A Multidimensional Approach to Measuring Fuel Poverty To Cite This Version : HAL Id : Halshs-01957796."
- Critchley, Roger, Jan Gilbertson, Michael Grimsley, and Geoff Green. 2007. "Living in Cold Homes after Heating Improvements: Evidence from Warm-Front, England's Home Energy Efficiency Scheme." *Applied Energy* 84 (2): 147–58. <https://doi.org/10.1016/J.APENERGY.2006.06.001>.
- CSP. 2019. "NABADZĪBAS RISKS UN SOCIĀLĀ ATSTUMTĪBA. 2018. Gada EU-SILC Apsekojuma Rezultāti." Rīga.
- Day, Rosie, Gordon Walker, and Neil Simcock. 2016. "Conceptualising Energy Use and Energy Poverty Using a Capabilities Framework." *Energy Policy* 93 (June): 255–64. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2016.03.019>.
- Deller, David. 2016. "Energy Affordability in the EU: The Risks of Metric Driven Policies." *Energy*

- Policy 119: 168–82. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2018.03.033>.
- Dubois, Ute. 2012. "From Targeting to Implementation: The Role of Identification of Fuel Poor Households." *Energy Policy* 49 (October): 107–15. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2011.11.087>.
- EC. 2010a. "AN ENERGY POLICY FOR CONSUMERS." <https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/sec%282010%291407.pdf>.
- . 2010b. "INTERPRETATIVE NOTE ON DIRECTIVE 2009/72/EC CONCERNING COMMON RULES FOR THE INTERNAL MARKET IN ELECTRICITY AND DIRECTIVE 2009/73/EC CONCERNING COMMON RULES FOR THE INTERNAL MARKET IN NATURAL GAS."
- EC DG VCWG. 2015. "Working Paper on Energy Poverty." *Vulnerable Consumer Working Group*.
- EESK. 2010. "Ces990-2010_ac_lv."
- . 2013. "Saskaņota Eiropas Rīcība Enerģētiskās Nabadzības Novēršanai Un Apkarošanai."
- EK. 2019. 2019/944.
- Energy Community Regulatory Board. 2013. "Treatment of the Vulnerable Customers in the Energy Community."
- EPEE. n.d. "European Fuel Poverty and Energy Efficiency." Accessed April 3, 2019. https://ec.europa.eu/energy/intelligent/projects/sites/iee-projects/files/projects/documents/epee_european_fuel_poverty_and_energy_efficiency_en.pdf.
- . 2009. "Tackling Fuel Poverty. Recommendations Guide for Policy Makers."
- González-Eguino, Mikel. 2015. "Energy Poverty: An Overview." *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 47: 377–85. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2015.03.013>.
- Gordon, David, Ruth Levitas, Christina Pantazis, Demi Patsios, Sarah Payne, Peter Townsend, Laura Adelman, et al. 2000. "Poverty and Social Exclusion in Britain." www.jrf.org.uk.
- Grevisse, François, and Marie Brynart. 2011. "Energy Poverty in Europe : Towards a More Global Understanding." *European Council for an Energy Efficient Economy 2011 Summer Study* 71: 537–49. <http://proceedings.eceee.org/visabstrakt.php?event=1&doc=2-478-11>.
- Harrington, Barbara E., Bob Heyman, Nick Merleau-Ponty, H. Stockton, Neil Ritchie, and Anna Heyman. 2005. "Keeping Warm and Staying Well: Findings from the Qualitative Arm of the Warm Homes Project." *Health and Social Care in the Community* 13 (3): 259–67. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2524.2005.00558.x>.
- Healy, John D, and J Peter Clinch. 2002. "Fuel Poverty in Europe: A Cross-Country Analysis Using a New Composite Measurement." *Environmental Studies Research Series*, no. January.
- Heindl, Peter. 2013. "Measuring Fuel Poverty: General Considerations and Application to German Household Data." *Ssrn*, no. 13. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2304673>.
- Hills, John. 2011. "Fuel Poverty – The Problem and Its Measurement." http://sticerd.lse.ac.uk/dps/case/cr/CASereport69_Executive_Summary.pdf.
- . 2012. "Getting the Measure of Fuel Poverty Final Report of the Fuel Poverty Review Hills Review Fuel Poverty Hills Review Fuel Poverty." <http://sticerd.lse.ac.uk/dps/case/cr/CASereport72.pdf>.
- Imbert, Ines, Patrice Nogues, and Marie Sevenet. 2016. "Same but Different: On the Applicability of Fuel Poverty Indicators across Countries - Insights from France." *Energy Research and Social Science* 15: 75–85. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2016.03.002>.
- Karekezi, Stephen, Susan McDade, Brenda Boardman, and John Kimani. 2012. "Energy, Poverty, and Development." In *Global Energy Assessment: Toward a Sustainable Future*, 151–90. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511793677.008>.
- Koh, S.C. Lenny, Robert Marchand, Andrea Genovese, and Alan Brennan. 2012. "Fuel Poverty: Perspectives from the Front Line," no. 001: 28.
- Legendre, Bérangère, and Olivia Ricci. 2015. "Measuring Fuel Poverty in France: Which

- Households Are the Most Fuel Vulnerable?" *Energy Economics* 49: 620–28. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2015.01.022>.
- Liddell, Christine, Chris Morris, S.J.P. McKenzie, and Gordon Rae. 2012. "Measuring and Monitoring Fuel Poverty in the UK: National and Regional Perspectives." *Energy Policy* 49 (October): 27–32. <https://doi.org/10.1016/J.ENPOL.2012.02.029>.
- Mack, Joanna, and Stewart Lansley. 1985. *Poor Britain*. <http://www.poverty.ac.uk/system/files/poor-britain-Mack&Lansley.pdf>.
- McKay, Stephen. 2005. "Poverty or Preference: What Do 'Consensual Deprivation Indicators' Really Mean?" *Fiscal Studies* 25 (2): 201–23. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5890.2004.tb00102.x>.
- Middlemiss, Lucie, and Ross Gillard. 2015. "Fuel Poverty from the Bottom-up: Characterising Household Energy Vulnerability through the Lived Experience of the Fuel Poor." *Energy Research and Social Science* 6: 146–54. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2015.02.001>.
- Miniaci, Raffaele, Carlo Scarpa, and Paola Valbonesi. 2014. "Fuel Poverty and the Energy Benefits System: The Italian Case." *Ssrn*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2433441>.
- Moore, Richard. 2012. "Definitions of Fuel Poverty: Implications for Policy." *Energy Policy* 49 (October): 19–26. <https://doi.org/10.1016/J.ENPOL.2012.01.057>.
- O'Meara, Graeme. 2016. "A Review of the Literature on Fuel Poverty with a Focus on Ireland." *Social Indicators Research* 128 (1): 285–303. <https://doi.org/10.1007/s11205-015-1031-5>.
- Okushima, Shinichiro. 2016. "Measuring Energy Poverty in Japan, 2004–2013." *Energy Policy* 98 (November): 557–64. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2016.09.005>.
- . 2017. "Gauging Energy Poverty: A Multidimensional Approach." *Energy* 137: 1159–66. <https://doi.org/10.1016/j.energy.2017.05.137>.
- Palmer, Guy, Tom Macinnes, and Peter Kenway. 2008. *COLD AND POOR: An Analysis of the Link between Fuel Poverty and Low Income*. www.npi.org.uk.
- Papada, Lefkothea, and Dimitris Kaliampakos. 2016. "Measuring Energy Poverty in Greece." *Energy Policy* 94: 157–65. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2016.04.004>.
- Petrova, Saska, Michael Gentile, Ilkka Henrik Mäkinen, and Stefan Bouzarovski. 2013. "Perceptions of Thermal Comfort and Housing Quality: Exploring the Microgeographies of Energy Poverty in Stakhanov, Ukraine." *Environment and Planning A: Economy and Space* 45 (5): 1240–57. <https://doi.org/10.1068/a45132>.
- Phimister, Euan, Esperanza Vera-Toscano, and Deborah Roberts. 2014. "The Dynamics of Energy Poverty: Evidence from Spain." *Economics of Energy & Environmental Policy* 4 (1). <https://doi.org/10.5547/2160-5890.4.1.eph1>.
- Pye, Steve, and A Dobbins. 2015. "Energy Poverty and Vulnerable Consumers in the Energy Sector across the EU : Analysis of Policies and Measures." *Policy Report-INSIGHT_E*, no. May: 91.
- Pye, Steve, Audrey Dobbins, Claire Baffert, Jurica Ivana, Rocco De Miglio, and Paul Deane. 2015. "Energy Poverty and Vulnerable Consumers in the Energy Sector across the EU.," no. May. [https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/INSIGHT_E_Energy_Poverty - Main_Report_FINAL.pdf](https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/INSIGHT_E_Energy_Poverty_Main_Report_FINAL.pdf).
- Rademaekers, Koen, Jessica Yearwood, Alipio Ferreira, Steve; Pye, Ian Hamilton, Paolo Agnolucci, David Grover, Jiří Karásek, and Nataliya Anisimova. 2016. "Selecting Indicators to Measure Energy Poverty." *Trinomics*.
- Ricci, Olivia. 2015. "Measuring Fuel Poverty in France : Which Households Are the Most Vulnerable ? Les Cahiers de La Chaire Chaire Modélisation Prospective Au Service Du Développement Durable."
- Roberts, Deborah, Esperanza Vera-Toscano, and Euan Phimister. 2015. "Fuel Poverty in the UK:

- Is There a Difference between Rural and Urban Areas?" *Energy Policy* 87 (December): 216–23. <https://doi.org/10.1016/J.ENPOL.2015.08.034>.
- Romero, José Carlos, Pedro Linares, and Xiral López. 2018. "The Policy Implications of Energy Poverty Indicators." *Energy Policy* 115 (December 2017): 98–108. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2017.12.054>.
- Romero, José Carlos, Pedro Linares, Xiral López Otero, Xavier Labandeira, and Alicia Pérez Alonso. 2014. "Pobreza Energética En España. Análisis Económico y Propuestas de Actuación." *Economics for Energy*, 93.
- Saheb, Yamina, Sofia Calcagno, Petre Kostov, Katalin Bodis, Florin Vondung, and Johannes Thema. 2019. "European Energy Poverty Index (EEPI)." <https://doi.org/OPENEXP>.
- Samek Lodovici, Manuela, and Nicoletta Torchio. 2015. "Social Inclusion in EU Public Transport." Schuessler, Rudolf. 2014. "Energy Poverty Indicators: Conceptual Issues." *Centre for European Economic Research (ZEW), Discussion Paper Series 2014 14* (14): 37. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2459404>.
- Schumacher, Katja, Johanna Cludius, Hannah Forster, Benjamin Greiner, Katja Hunecke, Kenkmann Tanja, and Luc Van Nuffel. 2015. "How to End Energy Poverty? Scrutiny of Current EU and Member States Instruments." Brussels. <https://doi.org/10.1177/1420326X17699260>.
- Simcock, Neil, Gordon Walker, and Rosie Day. 2016. "Fuel Poverty in the UK: Beyond Heating?" *People Place and Policy Online* 10 (1): 25–41. <https://doi.org/10.3351/ppp.0010.0001.0003>.
- Snell, Carolyn, Mark Bevan, and Harriet Thomson. 2015. "Justice, Fuel Poverty and Disabled People in England." *Energy Research and Social Science* 10. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2015.07.012>.
- Sovacool, Benjamin K. 2012. "The Political Economy of Energy Poverty: A Review of Key Challenges." *Energy for Sustainable Development* 16 (3): 272–82. <https://doi.org/10.1016/j.esd.2012.05.006>.
- Strunck, Christoph. 2017. "Fighting Energy Poverty in Europe – Responses , Instruments , Successes," 42.
- "The ICER Chronicle." 2014. In *A Focus on International Energy Regulation*, 78. <https://doi.org/10.2307/20646893>.
- Thomson, Harriet, Stefan Bouzarovski, and Carolyn Snell. 2017. "Rethinking the Measurement of Energy Poverty in Europe: A Critical Analysis of Indicators and Data." *Indoor and Built Environment* 26 (7). <https://doi.org/10.1177/1420326X17699260>.
- Thomson, Harriet, and Carolyn Snell. 2013. "Quantifying the Prevalence of Fuel Poverty across the European Union." *Energy Policy* 52 (2013): 563–72. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2012.10.009>.
- Thomson, Harriet, Carolyn Snell, and Stefan Bouzarovski. 2017. "Health, Well-Being and Energy Poverty in Europe: A Comparative Study of 32 European Countries." *International Journal of Environmental Research and Public Health* 14 (6). <https://doi.org/10.3390/ijerph14060584>.
- Thomson, Harriet, Carolyn Snell, and Christine Liddell. 2016. "Fuel Poverty in the European Union: A Concept in Need of Definition?" *People Place and Policy Online* 10 (1): 5–24. <https://doi.org/10.3351/ppp.0010.0001.0002>.
- Tirado Herrero, Sergio, and Diana Ürge-Vorsatz. 2012. "Trapped in the Heat: A Post-Communist Type of Fuel Poverty." *Energy Policy* 49 (October): 60–68. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2011.08.067>.
- Townsend, Peter. 1979. *Poverty in the United Kingdom A Survey of Household Resources and Standards of Living*. <http://www.poverty.ac.uk/system/files/townsend-book->

pdfs/PIUK/piuk-whole.pdf.

- Walker, Gordon, and Rosie Day. 2012. "Fuel Poverty as Injustice: Integrating Distribution, Recognition and Procedure in the Struggle for Affordable Warmth." *Energy Policy* 49 (October): 69–75. <https://doi.org/10.1016/J.ENPOL.2012.01.044>.
- Walker, Ryan, Christine Liddell, Paul McKenzie, Chris Morris, and Susan Lagdon. 2014. "Fuel Poverty in Northern Ireland: Humanizing the Plight of Vulnerable Households." *Energy Research and Social Science* 4 (C): 89–99. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2014.10.001>.
- Watson, Dorothy, and Bertrand Maitre. 2015a. "Is Fuel Poverty in Ireland a Distinct Type of Deprivation?" *Economic and Social Review* 46 (2): 267–91.
- . 2015b. *The Economic and Social Review*. *The Economic and Social Review*. Vol. 46. [Economic and Social Studies]. <https://www.esr.ie/article/view/342/110>.

Pielikums

P.1.tab. Enerģētiskās nabadzības definīciju apkopojums dažādās valstīs (EC DG VCWG 2015), (Schumacher et al. 2015), (González-Eguino 2015), (Strunck 2017)

Valsts	Enerģētiskās (kurināmā) nabadzības definīcija	Definīcijas metrika
Cyprus	Energy poverty may relate to the situation of customers who may be in a difficult position because of their low income as indicated by their tax statements in conjunction with their professional status, marital status and specific health conditions and therefore, are unable to respond to the costs for the reasonable needs of the supply of electricity, as these costs represent a significant proportion of their disposable income.	Energy poverty is defined in the Electricity Law. Based on the provisions of the Law, a Ministerial Degree is issued specifying the various categories of vulnerable consumers and the corresponding measures to protect them.
France	Definition according to article 11 of the “Grenelle II” law from 12 July 2010: Is considered in a situation of energy poverty “a person who encounters in his/her accommodation particular difficulties to have enough energy supply to satisfy his/her elementary needs , this being due to the inadequacy of resources or housing conditions. ” (Thomson, Snell, and Liddell 2016) France (2009-): A person is considered fuel poor “ <i>if he/she encounters particular difficulties in his/her accommodation in terms of energy supply related to the satisfaction of elementary needs, this being due to the inadequacy of financial resources or housing conditions</i> ” (translation of Plan Bâtiment Grenelle. 2009: 16).	A quantitative threshold is missing.
Ireland	Energy poverty is a situation whereby a household is unable to attain an acceptable level of energy services (including heating, lighting, etc) in the home due to an inability to meet these requirements at an affordable cost. (Thomson, Snell, and Liddell 2016) Ireland (2007-):	Spends more than 10% of its disposable income on energy services in the home.

Valsts	Enerģētiskās (kurināmā) nabadzības definīcija	Definīcijas metrika
	<i>"the inability to afford adequate warmth in a home, or the inability to achieve adequate warmth because of the energy inefficiency of the home"</i> (Office for Social Inclusion. 2007: 67).	
UK (England)	A household to be fuel poor if (i) their income is below the poverty line (taking into account energy costs); and (ii) their energy costs are higher than is typical for their household type (DECC 2013). (Thomson, Snell, and Liddell 2016) England (2013-): <i>"A household is considered to be fuel poor where:</i> ☐ <i>they have required fuel costs that are above average (the national median level)</i> ☐ <i>were they to spend that amount, they would be left with a residual income below the official poverty line" [60% median income]</i> (Department of Energy and Climate Change. 2013: 3).	Low income. high consumption (LIHC). Two criteria include (i) fuel costs are above the median level, and (ii) residual income net of fuel cost spend is below the official poverty line. This applies in England, while other constituent countries use the 10% threshold metric. Note that England continues to report the 10% threshold metric for comparison. which is that a fuel poor household is one which needs to spend more than 10% of its income on all fuel use to heat it home to an adequate standard of warmth (21°C in living room, and 18°C in other rooms as recommended by WHO.
UK (Scotland)	A household is in fuel poverty if, in order to maintain a satisfactory heating regime, it would be required to spend more than 10% of its income (including Housing Benefit or Income Support for Mortgage Interest) on all household fuel use (Scottish Executive 2002). (Thomson, Snell, and Liddell 2016) UK-wide (2001-2013) and Northern Ireland, Scotland, Wales (2013-): <i>"A household is said to be in fuel poverty if it needs to spend more than 10% of its income on fuel to maintain an adequate level of warmth"</i> (Department of Energy and Climate Change. 2010: 1).	The definition of a 'satisfactory heating regime' as per for Wales (below)
UK (Wales)	Fuel poverty is defined as having to spend more than 10 per cent of income (including housing benefit) on all household fuel use to maintain a satisfactory heating regime.	As stated. The definition of a 'satisfactory heating regime' recommended by the World Health Organisation is 23°C in the living room and 18°C in other rooms, to be

Valsts	Enerģētiskās (kurināmā) nabadzības definīcija	Definīcijas metrika
	Where expenditure on all household fuel exceeds 20 per cent of income, households are defined as being in severe fuel poverty (Welsh Assembly Government 2010). (Thomson, Snell, and Liddell 2016) UK-wide (2001-2013) and Northern Ireland. Scotland. Wales (2013-): <i>“A household is said to be in fuel poverty if it needs to spend more than 10% of its income on fuel to maintain an adequate level of warmth”</i> (Department of Energy and Climate Change, 2010: 1).	achieved for 16 hours in every 24 for households with older people or people with disabilities or chronic illness and 21°C in the living room and 18°C in other rooms for a period of nine hours in every 24 (or 16 in 24 over the weekend) for other households.
UK (Northern Ireland)	A household is in fuel poverty if, in order to maintain an acceptable level of temperature throughout the home, the occupants would have to spend more than 10% of their income on all household fuel use (DSDNI 2011). (Thomson, Snell, and Liddell 2016) UK-wide (2001-2013) and Northern Ireland. Scotland. Wales (2013-): <i>“A household is said to be in fuel poverty if it needs to spend more than 10% of its income on fuel to maintain an adequate level of warmth”</i> (Department of Energy and Climate Change, 2010: 1).	'Acceptable' level as per WHO 'satisfactory heating regime'
Austria (Definition and metric proposed by the Energy Regulator. E-Control. not official)	Households are considered at risk of energy poverty if their income is below the at-risk-of-poverty threshold and they simultaneously have to spend an above-average percentage of their household income on energy.	Proposal to use multiple indicators: household income. housing expenses, energy costs; information about past due bills. Disconnections, installations of pre-paid meters, etc.; subjective indicators, such as permanent household financial difficulties.
Malta	Energy poverty: inability to achieve a necessary level of energy services in a household. Fuel poverty: mainly linked to inability to achieve the necessary level of fuel use for heating homes (i.e., if the household were to spend on the necessary fuel. then it would fall below the poverty line).	Currently only using the EU-SILC indicator for share of population unable to keep the home adequately warm. Proposals to include subjective feedback from consumers through household budgetary surveys and compare energy consumption across sectors.

Valsts	Enerģētiskās (kurināmā) nabadzības definīcija	Definīcijas metrika
Slovakia	Energy poverty is defined as a condition when average monthly household expenditures for the consumption of electricity, gas and heat, represent a significant share of the average monthly household income. (Thomson, Snell, and Liddell 2016) Slovakia (2015-): <i>“Energy poverty under the law No. 250/2012 Coll. Of Laws is a status when average monthly expenditures of household on consumption of electricity, gas, heating and hot water production represent a substantial share of average monthly income of the household”</i> (Strakova, 2014: 3). energy poverty includes people who are not yet under the threshold definition of “material poverty” but at the same time cannot afford to pay for energy for basic living needs.	According to the Concept for the protection of consumers fulfilling conditions of energy poverty, issued by the Regulatory Office, the Statistical Office provides information on average monthly household expenditure for energy consumption and household income. A household can be considered as energy poor if disposable monthly income is lower than the minimum monthly disposable household income threshold. The threshold is published on the website of the Ministry of Labour, Social Affairs and Family of the Slovak Republic, the Regulatory Office for Network Industries and on message boards of labour, social affairs and families, municipalities and municipal authorities.
Belgium	relies on the number of consumers receiving electricity from a supplier of last resort as an indicator of those who are energy poor.	
Romania	all households below a certain income are considered to be energy poor.	

P.2.tab. Enerģētiskās nabadzības definīciju apkopojums dažādos pētniecības projektos un iniciatīvās (EC DG VCWG 2015). (Schumacher et al. 2015). (González-Eguino 2015). (Strunck 2017)

Projekts vai institūcija	Enerģētiskās (kurināmā) nabadzības definīcija
ACHIEVE	Fuel poverty. A fuel poor household is one that has a perceived difficulty or sometimes inability, to be able to afford its basic energy needs. Households in fuel poverty have energy costs, which are excessive, compared to overall household income.

Projekts vai institūcija	Enerģētiskās (kurināmā) nabadzības definīcija
BPIE	Fuel poverty. Study discusses different definitions used, assessed the fuel poverty in the EU MS based on ESTAT-SILC proxies, but does not propose one specific definition or metric.
EC-LINC	Fuel poverty. A fuel poor household is one that cannot afford to keep adequately warm at reasonable cost, where acknowledgement is made that this definition may vary by country. This is generally defined as 21 degrees C in the living room and 18 degrees C in the other occupied rooms – the temperatures recommended by the World Health Organization.
ELIH-MED	Energy poverty. Although this has a focus on low-income housing so no specific definition is provided.
Energy Cities	Fuel poverty. Described as a result of a variety of factors causing people to live in badly heated homes and include " low income, high fuel cost, poor insulation, inefficient heating equipment, inability to manage budgets, personal choice of priorities, dependency on others and living in inappropriate or out of scale accommodation."
Energy City	Fuel Poverty. The inability to afford adequate energy services for the household.
EPEE	Fuel Poverty. A difficulty, or even incapacity to have proper heating in one's home, all this at a reasonable cost.
EU Fuel Poverty Network - Thomson and Snell	Fuel poverty. A term used to describe a situation when a household is unable to afford the most basic levels of energy for adequate heating, cooking, lighting and use of appliances in the home.
EVALUATE	Energy poverty. Defined as the inability to secure a socially- and materially-necessitated level of domestic energy services (heating, lighting, cooling, and so on); Energy vulnerability can be seen as the propensity of a household to suffer from a lack of adequate energy services in the home. Energy vulnerability can be seen as the propensity of a household to suffer from a lack of adequate energy services in the home.
FinSH	Energy or 'fuel' poverty. A term used to describe the situation a household finds itself in when it is not able to afford the energy bills for its everyday needs, such as heating, lighting and hot water.
S&D Group (Socialist and Democrats) in the European Parliament – Fighting Energy Poverty S&D Manifesto	Energy poverty is the inability of a household to support an adequate level of energy supply so as to guarantee basic levels of comfort and health, due to a combination of low income, high-energy prices and low quality, poor performing housing stock.

P.3.tab. CSP terminu skaidrojums [Avots: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/termini>]

Termins	Skaidrojums
Dziļa materiālā nenodrošinātība	Dziļa materiālā nenodrošinātība raksturo personas, kurām piemīt vismaz četras no šādām materiālās nenodrošinātības pazīmēm: finansiālu iespēju trūkums • segt komunālos maksājumus, īri vai atmaksāt kredītu; • finansiāli atļauties uzturēt mājokli siltu; • segt pēkšņus, neparedzētus izdevumus no pašu līdzekļiem; • ēst gaļu, putnu gaļu vai zivis katru otro dienu; • katru gadu vienu nedēļu doties brīvdienās ārpus mājām; • lietot savām vajadzībām vieglo auto; • veļas mazgājamo mašīnu; • krāsu televizoru; • telefonu.
Dzīvojamais fonds	Dzīvojamā fondā ietilpst viendzīvokļa dzīvojamās mājas, daudzdzīvokļu dzīvojamo māju dzīvojamās telpas un dzīvojamās telpas nedzīvojamajās ēkās. Dzīvojamās mājas var nebūt sadalītas atsevišķos dzīvokļos.
Dzīvokļa pabalsts	Pašvaldības sociālais pabalsts, kas paredzēts ar dzīvojamās telpas īres vai apsaimniekošanas un komunālo pakalpojumu vai ar kurināmā iegādi saistīto izdevumu daļējai segšanai.
Ekonomiskā spriedze	Ekonomiskā spriedze tiek noteikta ar vairāku jautājumu palīdzību, kuros respondentiem jānovērtē mājāsaimniecības spēja segt šādas izmaksas: • segt komunālos maksājumus, īri un kredītu (t. sk. līzings maksājumus par pirkumiem uz kredīta); • uzturēt mājokli siltu; • atļauties segt neparedzētus izdevumus no pašu līdzekļiem; • ēst gaļu, putnu gaļu vai zivis, vai līdzvērtīgu veģetāro maltīti katru otro dienu; • katru gadu vienu nedēļu doties brīvdienās ārpus mājām. Mājāsaimniecības, kuras vismaz uz diviem jautājumiem sniedz noraidošu atbildi, tiek uzskatītas par pakļautām ekonomiskajai spriedzei.
Ekvivalents (pieaugušais) patērētājs	Ekvivalents (pieaugušais) patērētājs ir aprēķina vienība, kas ļauj salīdzināt mājāsaimniecību ienākumu un patēriņa līmeni, ņemot vērā mājāsaimniecības lielumu un sastāvu. Analītiskā ziņojuma datu aprēķinos tiek izmantota modificēta OECD* skala (1,0; 0,5; 0,3) – pirmais pieaugušais tiek pielīdzināts 1,0, katrs nākamais mājāsaimniecības loceklis vecumā no 14 gadiem un vecāks – 0,5, bet katrs bērns jaunāks par 14 gadiem – 0,3. *OECD - Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija.
Ekvivalentie rīcībā esošie ienākumi	Mājāsaimniecības rīcībā esošais ienākums, kas tiek aprēķināts uz ekvivalento patērētāju. To iegūst, dalot mājāsaimniecības ienākumu ar ekvivalento mājāsaimniecības lielumu, kuru veido, izmantojot modificēto OECD skalu (1,0; 0,5; 0,3) – pirmajam pieaugušajam tiek pielīdzināts svars 1,0, katram nākamajam mājāsaimniecības loceklim vecumā no 14 gadiem un vecākam – 0,5, bet katram bērnam jaunākam par 14 gadiem – 0,3.

Termiņš	Skaidrojums
Ekvivalento patērētāju skaits mājsaimniecībā	Dažāda sastāva mājsaimniecībām ir dažādas patēriņa vajadzības un ne vienmēr tās ir tieši proporcionālas personu skaitam mājsaimniecībā. Trijām personām nav nepieciešama trīs reizes lielāka dzīvojamā platība un trīs reizes vairāk ilglietošanas preču. Atšķirības patēriņā pastāv arī starp bērniem un pieaugušajiem. Tas apgrūtina dažāda sastāva mājsaimniecību datu salīdzināšanu, tāpēc statistikas praksē izmanto ekvivalences skalas, kuru rezultātā dati tiek pārrēķināti uz ekvivalento patērētāju skaitu mājsaimniecībā, kas nodrošina dažāda sastāva mājsaimniecību datu salīdzināmību. Eiropas statistikas sistēmā izmanto modificēto OECD* skalu – pirmajam pieaugušajam tiek pielīdzināts svars 1,0, katram nākamajam mājsaimniecības loceklim vecumā no 14 gadiem un vecākam – 0,5, bet katram bērnam, jaunākam par 14 gadiem, – 0,3. Summējot katram mājsaimniecības loceklim piešķirto svaru, iegūst ekvivalento patērētāju skaitu mājsaimniecībā. *OECD – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija.
Kvintile [mājsaimniecību budžeta apsekojums]	Kvintile ir viena piektā daļa (20%) no mājsaimniecību skaita, kuras Mājsaimniecību budžeta apsekojumā (MBA) sagrupētas augošā secībā pēc to rīcībā esošā ienākuma uz vienu mājsaimniecības locekli. Kvintiļu grupas tiek lietotas MBA, lai noteiktu mājsaimniecību diferenciāciju (noslāņošanas) pēc patēriņa apjoma, analizētu to izdevumu struktūru un veiktu citus pētījumus.
Kvintiļu grupa	Viena piektā daļa (20%) no apsekoto mājsaimniecību skaita, kuras sagrupētas pieaugošā secībā pēc to rīcībā esošajiem ienākumiem uz vienu mājsaimniecības locekli. Pirmā kvintiļu grupa ietver mājsaimniecības ar zemākajiem ienākumiem, bet piektā kvintiļu grupa ietver mājsaimniecības ar augstākajiem ienākumiem.
Mājokļa uzturēšanas izdevumi [EU-SILC apsekojums]	• Īre par mājokļa izmantošanu (tikai īrniekiem); • Īpašuma nodoklis par mājokli (tikai īpašniekiem); • apkure, elektrība, ūdensapgāde un kanalizācija, atkritumu izvešana u. c. ar mājokli saistītie maksājumi; • mājokļa kārtējā remonta un regulārās uzturēšanas izdevumi; • mājokļa apdrošināšanas izmaksas.
Mājsaimniecības darba intensitāte	Darba intensitāte (WI) ir darbaspējas vecuma mājsaimniecības locekļu ienākumu pārskata periodā nostrādāto mēnešu skaita attiecība pret kopējo mēnešu skaitu, ko mājsaimniecības locekļi teorētiski varēja nostrādāt. Personas tiek iedalītas piecās darba intensitātes kategorijās: no $WI = 0$ (nav nodarbināti); $0 < WI < 1$; $0 < WI < 0,5$ un $0,5 \leq WI < 1$ līdz $WI = 1$ (pilna nodarbinātība). Tiek pieņemts, ka persona dzīvo mājsaimniecībā ar zemu darba intensitāti, ja $WI \leq 0,2$.
Mediāna	Mediāna ir augošā vai dilstošā kārtībā sakārtotu novērojumu centra vērtība jeb sadalījuma viduspunkts.
Minimālā ienākuma līmenis (MIL)	Minimālā ienākuma līmenis ir valsts noteiktais minimālo ienākumu apmērs indivīdam vai mājsaimniecībai.

Termins	Skaidrojums
	Minimālā ienākuma līmeni nosaka 40 procentu apmērā no mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu mediānas vienam ekvivalentajam patērētājam, piemērojot ekvivalences skalā pirmajai vai vienīgajai personai mājsaimniecībā vērtību "1" un pārējām personām – "0.7". Minimālā ienākumu līmeņa piemērošanu atsevišķu sociālo tiesību īstenošanā nosaka attiecīgo jomu regulējošajos likumos. Minimālā ienākuma līmeņa aprēķināšanas, publicēšanas un piemērošanas noteikumus nosaka Ministru kabinets.
Nabadzības riska indekss	Iedzīvotāju īpatsvars (procentos), kuru ekvivalentais rīcībā esošais ienākums ir zem 60% no nacionālā ekvivalentā rīcībā esošā ienākuma mediānas
Nabadzības riska sliekšnis	60% no rīcībā esošo ienākumu mediānas pārrēķinātas uz ekvivalento patērētāju skaitu mājsaimniecībā.
Nabadzības vai sociālās atstumtības risks	Personas, kuru ienākumi ir mazāki par nabadzības riska sliekšni vai kuras ir dziļi materiāli nenodrošinātas, vai arī ir nodarbinātas darbā ar zemu intensitāti. Tiek uzskatīts, ka persona ir pakļauta dziļai materiālajai nenodrošinātībai, ja tā nevar atļauties vismaz 4 no 9 minētajiem posteņiem: • samaksāt īri un komunālo pakalpojumu rēķinus; • uzturēt mājokli atbilstoši siltu; • segt neparedzētus izdevumus; • katru otro dienu baudīt maltīti no gaļas, zivīm vai līdzvērtīgu veģetāru maltīti; • pavadīt brīvdienas nedēļu ārpus mājām; • vieglo auto; • veļas mazgājamo mašīnu; • krāsu televizoru; • telefonu. Darba intensitāte (WI) ir darbaspējas vecuma mājsaimniecības locekļu ienākumu pārskata periodā nostrādāto mēneša skaita attiecība pret kopējo mēnešu skaitu, ko mājsaimniecības locekļi teorētiski varēja nostrādāt. Personas tiek iedalītas piecās darba intensitātes kategorijās: no $WI = 0$ (nav nodarbināti); $0 < WI < 1$; $0 < WI < 0,5$ un $0,5 \leq WI < 1$ līdz $WI = 1$ (pilna nodarbinātība). Tiek pieņemts, ka persona dzīvo mājsaimniecībā ar zemu darba intensitāti, ja $WI \leq 0,2$.
Neto darba samaksa	Samaksa, kas tiek aprēķināta, no bruto darba samaksas atņemot valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ko maksā strādājošie, un iedzīvotāju ienākuma nodokli.
Pabalsts garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai	Naudas un mantiskais pabalsts vai naudas vai mantiskais pabalsts, ko piešķir ģimenēm vai atsevišķi dzīvojošām personām, kuras objektīvu apstākļu dēļ negūst pietiekamus ienākumus un kuras atzītas par trūcīgām. Šis pabalsts nodrošina katram ģimenes loceklim garantēto minimālo ienākumu līmeni.
Rīcībā esošie (neto) ienākumi	Naudas ienākumi no algota darba; naudas izteiksmē pārrēķinātie darba ņēmēja natūrā gūtie ienākumi, izmantojot uzņēmuma vai dienesta auto privātām

Termins	Skaidrojums
	vajadzībām; ienākumi vai zaudējumi, kas gūti no pašnodarbinātības; saņemtās pensijas un pabalsti; regulāra naudas palīdzība no citām mājāsaimniecībām; peļņa no noguldījumu procentiem, dividendēm, akcijām; ienākumi, ko saņēmuši bērni, jaunāki par 16 gadiem; ienākumi no īpašuma izīrēšanas; saņemtā summa no Valsts ieņēmumu dienesta (VID) ienākuma nodokļa pārmaksas dēļ (par saimnieciskās darbības veikšanu, attaisnotajiem izdevumiem – izglītību, ārstniecību u. tml.). No šīs kopējās ienākumu summas tiek atskaitīti nekustamā īpašuma nodokļu maksājumi; naudas summas, kas tikušas regulāri piešķirtas citām mājāsaimniecībām; atmaksātā summa VID sakarā ar nenomaksāto vai nepilnīgi nomaksāto ienākuma nodokli.
Sociālie transferti	Valsts, pašvaldības piešķirtās pensijas un pabalsti, izmaksātie uzturlīdzekļi bērniem, stipendijas, sociālās apdrošināšanas pabalsti un kompensācijas, tai skaitā arī citu valstu.
Valsts sociālie pabalsti	Valsts sociālie pabalsti ir valsts atbalsts naudas izmaksu veidā, kuru saņem pie noteiktām iedzīvotāju grupām piederīgas personas situācijās, kad ir nepieciešami papildu izdevumi vai kad šīs personas nespēj gūt ienākumus, un kad nav paredzēta kompensācija no valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas.

P.4.tab. Mājāsaimniecību sadalījums kvintiļu grupās pēc to veida, % (2016–2017) [CSP: MVG070]

Mājāsaimniecības veids	Gads	1. kvintiļu grupa	2. kvintiļu grupa	3. kvintiļu grupa	4. kvintiļu grupa	5. kvintiļu grupa
Pilsētas	2014	15.1	19.3	21.2	21.9	22.6
	2015	15.4	19.6	21.2	21.9	22.0
	2016	15.3	19.5	21.0	21.4	22.8
	2017	15.9	19.0	21.1	21.4	22.7
	2018	16.8	19.3	20.6	20.8	22.4
Lauki	2014	32.3	21.9	17.0	15.2	13.6
	2015	31.0	20.9	17.2	15.5	15.3
	2016	31.2	21.1	17.6	16.7	13.4
	2017	30.2	22.6	17.3	16.5	13.4
	2018	28.0	21.7	18.6	17.9	13.9
Rīgas reģions	2014	11.3	17.5	19.3	23.1	28.8
	2015	11.4	16.9	20.3	21.8	29.6
	2016	11.5	16.3	19.7	23.2	29.2
	2017	12.3	16.2	18.2	24.1	29.1
	2018	13.0	15.7	18.9	22.7	29.7
Pierīgas reģions	2014	21.1	18.8	17.8	19.8	22.5
	2015	17.6	18.2	19.3	20.1	24.8
	2016	17.8	17.7	17.9	22.9	23.7
	2017	17.1	17.6	20.5	21.9	22.9
	2018	15.0	21.0	20.1	22.7	21.3
Vidzemes reģions	2014	26.2	21.9	19.6	17.6	14.7
	2015	25.1	21.5	23.0	18.2	12.2

Mājsaimniecības veids	Gads	1. kvintiļu grupa	2. kvintiļu grupa	3. kvintiļu grupa	4. kvintiļu grupa	5. kvintiļu grupa
Kurzemes reģions	2016	26.7	24.1	17.7	19.0	12.5
	2017	23.6	22.7	22.3	16.1	15.4
	2018	23.8	26.2	19.8	17.0	13.1
	2014	19.5	20.3	22.4	20.4	17.4
	2015	20.8	20.6	22.3	20.4	15.8
	2016	20.9	20.3	22.6	19.6	16.6
	2017	21.6	21.9	21.4	20.2	14.9
	2018	21.0	22.2	23.2	19.9	13.6
Zemgales reģions	2014	26.7	24.1	19.2	17.5	12.5
	2015	25.9	23.3	15.2	21.5	14.2
	2016	23.9	21.9	21.6	18.4	14.2
	2017	24.8	22.0	21.5	17.0	14.7
	2018	23.6	20.6	21.1	17.9	16.8
Latgales reģions	2014	29.9	22.4	22.8	16.3	8.6
	2015	34.2	25.2	20.0	15.3	5.2
	2016	34.0	26.8	21.1	11.2	6.8
	2017	34.1	27.0	19.6	12.6	6.7
	2018	37.1	23.0	19.2	13.6	7.1
Vienas personas mājsaimniecība	2014	12.9	27.7	22.4	16.8	20.2
	2015	14.7	29.9	21.8	13.5	20.1
	2016	18.1	29.8	18.1	13.0	21.0
	2017	18.4	30.0	17.8	13.8	20.0
	2018	21.7	25.3	16.3	15.3	21.4
Divu personu mājsaimniecība	2014	19.1	16.9	18.4	21.8	23.8
	2015	19.8	17.5	16.6	22.2	24.0
	2016	19.8	16.1	19.4	21.5	23.3
	2017	18.8	16.9	17.9	21.9	24.5
	2018	18.1	18.2	19.8	21.0	22.9
Trīs personu mājsaimniecība	2014	20.3	14.8	20.1	23.2	21.6
	2015	20.5	11.9	20.6	25.7	21.4
	2016	18.6	13.3	20.3	27.5	20.2
	2017	17.3	12.1	23.0	26.7	20.9
	2018	16.2	14.3	22.6	26.7	20.3
Četrpersonu mājsaimniecība	2014	28.0	15.6	20.4	21.9	14.1
	2015	22.4	14.9	23.8	22.8	16.2
	2016	21.7	14.9	24.2	23.4	15.9
	2017	23.9	13.8	24.4	23.8	14.1
	2018	19.9	18.5	23.5	24.5	13.5
Piecu un vairāk personu mājsaimniecība	2014	40.8	19.6	14.9	15.3	9.4
	2015	37.2	17.6	18.9	19.2	7.0
	2016	29.7	20.8	22.4	18.3	8.7
	2017	33.5	17.3	24.4	17.0	7.8
	2018	29.9	18.2	27.8	13.9	10.1
	2014	22.3	9.4	11.9	21.5	34.9
	2015	19.6	9.3	15.3	20.7	35.0

Mājsaimniecības veids	Gads	1. kvintiļu grupa	2. kvintiļu grupa	3. kvintiļu grupa	4. kvintiļu grupa	5. kvintiļu grupa
Vienas personas mājsaimniecība vecumā 16-64 gadi	2016	22.4	9.6	12.7	17.9	37.5
	2017	21.4	9.4	16.7	18.0	34.5
	2018	21.9	6.1	15.3	21.7	35.1
Vienas personas mājsaimniecība vecumā 65 un vairāk gadi	2014	4.4	44.1	31.9	12.6	7.0
	2015	10.2	48.3	27.6	7.1	6.7
	2016	14.3	47.8	22.9	8.7	6.3
	2017	15.7	48.5	18.8	10.1	7.0
	2018	21.5	44.4	17.2	9.0	7.8
Pāris bez bērniem	2014	12.3	18.4	19.1	22.1	28.1
	2015	16.2	17.9	16.8	22.0	27.1
	2016	16.6	18.5	19.4	19.5	26.0
	2017	14.1	17.9	17.2	20.7	30.1
	2018	15.0	18.2	18.0	20.7	28.1
Viens pieaugušais ar bērniem	2014	52.9	15.4	16.6	8.8	6.3
	2015	47.7	13.4	18.7	11.4	8.8
	2016	42.3	15.5	15.3	18.1	8.8
	2017	37.4	17.3	19.3	15.3	10.8
	2018	32.3	19.9	24.4	16.9	6.5
Pāris ar vienu bērnu	2014	15.9	14.2	20.6	23.8	25.4
	2015	17.3	11.7	20.2	27.7	23.0
	2016	14.7	11.0	20.0	32.1	22.2
	2017	13.5	9.1	26.4	31.0	20.1
	2018	10.1	12.2	20.1	34.0	23.7
Pāris ar diviem bērniem	2014	28.8	15.1	20.5	23.2	12.5
	2015	21.6	15.5	23.6	20.6	18.7
	2016	20.4	17.5	25.7	18.8	17.6
	2017	25.8	16.6	24.7	20.5	12.4
	2018	15.6	22.3	25.8	23.1	13.2
Pāris ar trīs un vairāk bērniem	2014	52.3	15.6	7.4	15.5	9.2
	2015	49.3	7.2	19.3	12.8	11.4
	2016	42.9	20.9	15.7	14.3	6.2
	2017	40.9	13.9	28.0	8.4	8.7
	2018	36.4	18.7	21.4	13.7	9.8
Citas mājsaimniecības ar bērniem	2014	40.0	19.8	18.5	14.1	7.5
	2015	35.9	17.5	22.3	17.4	7.0
	2016	29.5	17.7	22.3	22.2	8.3
	2017	32.6	17.4	21.7	19.6	8.7
	2018	29.6	18.6	27.9	14.9	9.0
Citas mājsaimniecības bez bērniem	2014	19.6	14.4	19.0	25.5	21.4
	2015	17.5	14.6	18.6	27.7	21.7
	2016	17.6	12.9	21.8	26.2	21.6
	2017	18.4	12.9	21.3	27.2	20.1
	2018	18.2	15.3	22.5	25.0	18.9

P.5.tab. VSAA uzskaitē esošās personas ar invaliditāti – sociālās apdrošināšanas un sociālo pakalpojumu saņēmējas – dalījumā pēc traucējuma veida un invaliditātes grupas (skaits) 2014. – 2017. gadā

Gads/ Traucējuma veids	I grupa	II grupa	III grupa	KOPĀ
2014				
Kopā	26 956	84 836	64 068	170 276
Redzes traucējumi	2 565	2 303	3 728	8 216
Dzirdes traucējumi	15	95	1 803	1 898
Kustību traucējumi	2 639	10 757	14 645	26 844
Garīga rakstura traucējumi	3 323	16 454	1 437	20 887
Citi traucējumi	17 297	44 673	33 582	91 340
Nav zināms traucējumu veids*	2 218	10 567	8 097	20 559
2015				
Kopā	28 776	86 532	66 707	176 329
Redzes traucējumi	2 799	2 341	3 841	8 687
Dzirdes traucējumi	16	100	1 833	1 925
Kustību traucējumi	2 788	11 476	15 888	28 909
Garīga rakstura traucējumi	3 666	16 758	1 539	21 578
Citi traucējumi	18 574	46 153	35 407	95 772
Nav zināms traucējumu veids*	2 100	10 038	7 729	19 545
2016				
Kopā	30 461	88 574	69 764	183 322
Redzes traucējumi	2 896	2 445	3 976	9 053
Dzirdes traucējumi	18	98	1 855	1 949
Kustību traucējumi	2 967	12 043	17 146	30 920
Garīga rakstura traucējumi	4 135	17 055	1 736	22 516
Citi traucējumi	19 599	47 816	37 424	100 606
Nav zināms traucējumu veids*	1 989	9 510	7 366	18 583
2017				
Kopā	31 333	90 177	72 798	188 805
Redzes traucējumi	2 997	2 588	4 068	9 353
Dzirdes traucējumi	14	100	1 880	1 977
Kustību traucējumi	3 037	12 532	18 168	32 592
Garīga rakstura traucējumi	4 489	17 174	1 923	23 191
Citi traucējumi	20 098	49 211	39 684	104 654
Nav zināms traucējumu veids*	1 831	9 061	6 965	17 590

Avots: (BISS 2019)

P.6.tab. Personu – sociālās apdrošināšanas un sociālo pakalpojumu saņēmēju – skaits dalījumā pa maksājumu un pakalpojumu veidiem (2014-2017)

Ienākumu veids	2014	2015	2016	2017
KOPĀ	170 276	176 329	183 322	188 805
Vecuma pensija	69 251	73 374	77 758	81 975

Ienākumu veids	2014	2015	2016	2017
Invaliditātes pensija	80 145	81 126	82 516	83 297
Apgādnieka zaudējuma pensija	2 951	3 004	3 147	3 264
Izdienas pensija	554	584	684	761
Apdrošināšanas atlīdzība sakarā ar nelaimes gadījumu darbā	7 482	8 020	8 865	9 676
Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts	18 216	18 530	18 994	19 159
Personas ar invaliditāti īpašas kopšanas pabalsts	15 642	18 288	19 509	20 046
Transporta kompensācija	21 711	24 026	26 151	28 425
Bezdarbnieka pabalsts	7 209	7 818	8 680	8 540
Slimības pabalsts	16 606	18 648	20 395	21 599
Papildu izdevumi saistībā ar nelaimes gadījumu darbā	3 474	3 743	4 222	4 922
Kaitējuma atlīdzība ČAES seku likvidācijas dalībniekiem	3 458	3 411	3 369	3 306
Pabalsts personas ar redzes invaliditāti asistentam	0	2 309	2 326	2 389
Citi ienākumu veidi (t.sk. alga)	48 275	51 142	54 288	56 915

Avots: (BISS 2019)

P.7.tab. Personu – sociālās apdrošināšanas un sociālo pakalpojumu saņēmēju – īpatsvars % dalījumā pēc invaliditātes grupas (2015 – 2016)

Ienākumu veids	Gads	I grupas invaliditāte	II grupas invaliditāte	III grupas invaliditāte
Vecuma pensija	2015	66.2%	41.8%	30.3%
	2016	67.7%	43.0%	30.4%
Invaliditātes pensija	2015	23.3%	48.9%	53.3%
	2016	22.0%	47.7%	52.6%
Apgādnieka zaudējuma pensija	2015	2.4%	1.8%	1.2%
	2016	2.5%	1.8%	1.2%
Izdienas pensija	2015	0.3%	0.3%	0.4%
	2016	0.3%	0.3%	0.5%
Apdrošināšanas atlīdzība sakarā ar nelaimes gadījumu darbā	2015	0.4%	1.3%	10.5%
	2016	0.4%	1.3%	11.2%
Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts	2015	9.7%	10.6%	10.4%
	2016	9.6%	10.4%	10.3%
Personas ar invaliditāti īpašas kopšanas pabalsts	2015	63.4%	0.9%	0.2%
	2016	63.9%	1.0%	0.2%
Transporta kompensācija	2015	51.0%	10.9%	1.7%
	2016	52.4%	11.7%	1.7%

Ienākumu veids	Gads	I grupas invaliditāte	II grupas invaliditāte	III grupas invaliditāte
Bezdarbnieka pabalsts	2015	1.0%	3.8%	7.1%
	2016	1.0%	3.9%	7.6%
Slimības pabalsts	2015	2.9%	8.7%	16.9%
	2016	2.8%	9.1%	17.8%
Papildu izdevumi saistībā ar nelaiemes gadījumu darbā	2015	0.1%	0.5%	5.1%
	2016	0.1%	0.6%	5.5%
Kaitējuma atlīdzība ČAES seku likvidācijas dalībniekiem	2015	0.4%	1.5%	3.1%
	2016	0.4%	1.5%	2.9%
Pabalsts personas ar redzes invaliditāti asistentam	2015	8.0%	0.1%	0.0%
	2016	7.6%	0.1%	0.0%
Citi ienākumi (t.sk. alga)	2015	5.9%	23.8%	46.2%
	2016	5.6%	24.2%	47.3%

Avots: (BISS 2019)

P.8.tab. Rīcībpolitikas instrumenti enerģētiskās nabadzības mazināšanas ES dalībvalstīs

Measures to promote energy efficiency		Financial support measures		Information and advice measures		Consumer protection measures	
Germany							
Grants and KfW loans for energy efficiency renovation	Numerous funding programmes, but not specifically targeting low-income households; managed by various ministries.	Housing and heating costs for households on subsistence benefits	Local benefits agencies pay reasonable housing and heating costs for households on subsistence benefits.	“NRW combats energy poverty”, other programmes in other states	Energy debt advice from Verbraucherzentrale, in connection with the Stromsparcheck programme (Caritas and Bundesverband der Energie- und Klimaschutzagenturen Deutschlands (eaD)). Aim to avoid disconnections and further debt and to plan future energy consumption. Funding from the Consumer Protection Ministry NRW, implemented by Verbraucherzentrale NRW. Similar programmes in Bavaria.	Regulation of disconnections	Unpaid bills must be at least 100 euros; disconnection must be announced four weeks in advance, notice of implementation three working days in advance. Disconnection must be proportionate; no disconnections where household includes chronically ill, infants or other vulnerable members.
‘Mini-contracting’ for more efficient household appliances	At local authority level individual energy suppliers offer low-income households affordable loans to upgrade to more efficient appliances, for example refrigerators; there is also an element of grant funding.	Social tariffs (individual suppliers)	Individual E.On subsidiaries, CareEnergy et al. offer social tariffs for low-income working households. But tariffs are limited-term and sometimes more expensive than other providers’ cheapest standard tariffs.	Energy advice	Regular energy advice from state consumer advice centres, funded by federal Environment Ministry, implemented by Caritas in collaboration with other organisations.	1000 Watt solution for Cologne	Smart meters installed in 660 households. In case of arrears electricity supply is restricted to 1000 W and energy counselling offered. Intermediate stages in arrears procedure to avoid disconnections altogether. Run by city of Cologne, in cooperation with the Hochschule Düsseldorf and Caritas.
				Energy saving check (Stromspar-Check)	Mobile energy counselling for low-income households, exchange of refrigerators, installment of efficient energy systems; financed by the Federal Environment Ministry (Bundesumweltministerium), implemented by the Caritas in cooperation with other organisations.		
UK							

Measures to promote energy efficiency		Financial support measures		Information and advice measures		Consumer protection measures	
Energy Company Obligation (ECO)	Energy suppliers are required to support the delivery of measures in "hard to treat" households. Designed so that energy efficiency measures can be paid for by the resulting savings on energy bills.	Warm Home Discount (WHD) Scheme	Provides direct support with energy bills for low income households (around 150 annually to around 2 million households. Many of these households receive their WHD automatically through the sharing of data between energy companies and the Department for Work and Pensions (DWP).	Energy Best Deal	Coordinated by Citizen's Advice, and supported by Ofgem and utilities; aims to make people aware of the savings that can be made by switching fuel providers, to provide information about the help available and to inform consumers about energy efficiency.	Debt Assignment Protocol	Customers who use a prepayment meter can transfer their debt when they switch supplier.
Provision under Energy Act 2011	Provision that from April 2018 landlords will not be permitted to rent out any property that does not meet a minimum energy performance rating. Use of these regulation making powers is conditional on there being no net or up-front costs to landlords.	Winter fuel payment	Annual payment of up to 350 for pensioner households	Big Energy Saving Week	Campaign week organised jointly by Citizens Advice, the government, Energy Saving Trust, Age UK and other voluntary and charitable organisations.	Disconnection Safeguards	In the event of a looming inability to pay, suppliers have an obligation to offer to install a prepayment meter to enable a consumer to repay the debt and avoid the need for disconnection. Suppliers are also prohibited from disconnecting certain customers during the winter months.
Decent Homes Programme	In place since 2000, ensures that social housing achieves a minimum standard against four criteria, including providing a reasonable degree of thermal comfort.	Cold weather payment	Payment during periods of severely cold weather to pensioners who receive pension credit or people on income-related benefits	Market Cheapest Deal	Campaign communicating the cheapest deal available in the market.	Citizens Advice consumer helpline and Extra Help Unit	Information and assistance with complaints for customers who have been disconnected or are at risk of disconnection.
Home Energy Conservation Act (HECA)	Local authorities are required to report every two years, setting out the energy conservation measures that the authority considers practicable, cost-effective and likely to result in significant improvement in the energy efficiency of residential accommodation in its area.			Home Heat Helpline	Free helpline for vulnerable consumers.		
Department of Energy and Climate Change (DECC) Local Authority Competition	Competition open to all local authorities. Goals are to help reduce fuel poverty, boost energy efficiency and encourage collective switching and purchasing across the country.						
France							

Measures to promote energy efficiency		Financial support measures		Information and advice measures		Consumer protection measures	
Habiter mieux ('Living better')	Programme co-funded by public funds (€600 million in state funding; renovations must improve energy efficiency by at least 25 per cent; bundles various types of subsidy; managed at local level (department) through the signing of a 'local contract of commitment to fight energy poverty'.	Lump sum for rental expenses	Part of Personal Housing Assistance (APL), to cover part of heating and electricity expenses. Up to €760/year. Administered by social insurance.	Energy solidarity package	National energy suppliers and local social agencies arrange energy advisers for vulnerable households; energy-saving technologies are installed.	'Winter truce'	Customers eligible for subsistence benefits may not be disconnected during the winter months.
Grants for energy efficiency works for low-income landlords	Managed by National Housing Agency. Targeted towards very modest/modest income households, up to a €20,000 ceiling.	Support with energy debts	Financial assistance to pay energy debts, administered by local authorities.	Energy efficiency ambassadors	Volunteers advise vulnerable households in social housing.	Disconnection safeguards	When a household has asked for support from the social agency, energy suppliers are prohibited from disconnecting for a period of time.
Social funds for support for energy management	Local social agencies and ANAH identify vulnerable households to improve thermal insulation. Aims to finance thermal renovation works in vulnerable households that cannot benefit from ANAH support.	Payment of energy debts	Catholic charity organisations pays energy debts of low-income households			Supplier of last resort for gas	There is a supplier of last resort for gas that is obligated to connect households.
'Roofs first' Programme	Additional social housing programme; 10 per cent of budget for new construction, 90 per cent for renovation, both with modern energy standards; EDF contributes along with the Abbé Pierre Foundation, the state, ANAH and local authorities.	Social Tariff for Primary Energy Demand	Lump-sum rebate on electricity subscription; automatically applied to households with chronically sick members, others are subject to income limits; managed by central government and health insurance operators.				
'Energy Solidarity Pact' programme	Supports the realization of priority works to improve housing energy performance in vulnerable households, run by the Ministry of Environment and Energy.	Special Solidarity Gas	Tariff Rebate on gas subscription, comparable to Social Tariff for Primary Energy Demand.				
Renewable Heating Fund	Supports the installation of renewable heating solutions; housing associations can benefit from it.	Reduced VAT rate on heat networks	Housing organisations apply to Ministry of Housing for reduction.				
Denmark							
Replacement of old oil-fired burners	Households with oil-fired burners that they want to replace with modern systems can apply for a grant; managed by the Energy Ministry.	Heating allowance for pensioners	If heating expenses exceed a certain ceiling, a heating allowance is granted to cover up to three-quarters of the total cost; gradually reduced as income rises; managed by the central government.	Information on energy efficiency for NGOs	Energy Service Denmark provides information on energy efficiency and energy services to citizen-based organisations.	Protection of district heating consumers against unfair prices or contractual terms	The regulator ensures that district heating suppliers comply with the terms of the non-profit network company governing the district heating market.

Measures to promote energy efficiency		Financial support measures		Information and advice measures		Consumer protection measures	
Promotion of energy modernisation	Grants for renewal of windows, roofs and heating systems, managed by the Energy Ministry.			Energy saving programme for electricity companies	Electricity companies are obliged to set aside a budget for broad information activities that can supplement their own activities. Funds were used mainly to provide support for three main NGOs.	Simplified bills	Consumers can apply for a simplified energy bill; prescribed by the regulator.
						Disconnection safeguard	Electricity can be cut off after two reminders. The supplier must notify the social services if there are children in the household.
Belgium							
Renovation Bonus (Flanders)	Grant amount depends on income levels; managed by local housing administration.	Specific Social Tariff for Gas and Electricity	Regulated national tariff from commercial suppliers, applies automatically to all protected consumers; 30 per cent lower than the market tariff; funded through federal budget, including special tax on gas; more generous criteria at regional level.	Energy savers project	Energy advisers visit low-income households, funded by energy suppliers; managed by the Federation of Energy Saving Companies.	Continuity of service	Customers who do not pay their energy bills benefit from a 60-day delay after the last notice of payment default before they can legally be dropped by their supplier, the regulating agency is responsible.
Penalties for non-isolated roofs (Flanders)	Residential dwellings that lack sufficient roof insulation are declared 'unsuitable for habitation' and, as a consequence, subject to a fine; overseen by the regional government.	Social Fund Heating for Fuel Oil	Lump sum support for heating costs for vulnerable households; managed by local social services.	Energy challenge	Short-term projects in which households learn to reduce their energy consumption; managed by local authorities.	Supplier of last resort mechanism	If a dropped customer does not enter into a new contract with another supplier, they are automatically supplied by the local supplier of last resort. Unless the customer is protected, this new supplier charges them a higher tariff than what is available on the private market in order to encourage them to return to the market; the regulating agency is responsible.
Social roof insulation project (Flanders)	Grants for roof insulation for tenants/landlords on the private rental market including social assistance, generally necessary to reach an agreement between the tenants and the landlord. This grant applies only to beneficiaries of social tariffs, FRCE/FRGE, households equipped with prepayment meters, social housing tenants or tenants of a very low-rent dwelling, or households under threat of disconnection; managed by the Federation of Energy Saving Companies.	Social Fund Gas and Electricity	Supplies local social services with personnel and money to support households with unpaid energy bills, money is used to cover arrears; managed by central government.	Energy audits	Energy suppliers must provide energy advice to the most vulnerable 2 per cent of households.	Prepayment meters	Customers who are in payment default with the supplier of last resort receive prepayment meters with an emergency reserve. The mechanism is funded by DSO, suppliers and consumers; social services can provide prepaid cards.

Measures to promote energy efficiency		Financial support measures		Information and advice measures		Consumer protection measures	
Energy bonus (Brussels and Wallonia)	Supports energy saving investments such as insulation, change of boiler or double glazing; amount depends on household income; managed by the local environment agency.	Coverage of energy costs	Local social services can cover up to 100 per cent of the cost of replacing especially inefficient technologies in low-income households.	Social energy guidance	Social services offer an energy audit to vulnerable households.	'Winter truce'	Decisions to cut people off (taken by the judicial authorities) can be suspended during winter.
Social Green Loan (Brussels), ECOPACK (Wallonia)	Enables households to benefit from a zero interest loan for energy saving modernisation; 85 per cent of households are eligible (Brussels); managed by the local environment agency.	Power4you initiative	Social-ecological initiative by NGOs to offer renewable energy at affordable prices.	Energy mentors (Wallonia)	Unemployed people trained to provide support to households willing to make energy efficiency improvements.		
MEBAR II (Wallonia)	Grant limited to 1,400 every five years for low-income households supports investments in improvements of the energy infrastructure. Environmental criteria are not strict, managed by local housing and energy agency.			Preventive Action Plans on social energy guidance (Wallonia)	Preventive counselling to guide precarious households in improving their homes' energy performance.		
'Energy for all' project	Regular call for proposals of innovative projects to fight energy poverty; selected projects receive a grant and benefit from training carried out by the NGO Ashoka; managed by the Roi Baudouin Foundation.						
Bulgaria							
National Housing Strategy	Various measures to improve housing quality; managed by the Ministry of Regional Development and Public Works.	Winter Supplement Programme	Provides support for socially vulnerable households to help them with their heating expenditure; amount depends on type of heating; managed by the Ministry of Labour and Social Policy.				
National housing renewal programme	Programme to improve energy efficiency of residential buildings, managed by the central government, based on the cooperation of owners' associations and energy efficiency service companies.	Other energy assistance schemes	Reduction of night-time electricity tariff for those not connected to district heating in winter months; managed by the central government.				

P.9.tab. Mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu sastāvs un struktūra pilsētās un laukos vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, EUR un % (2014-2017) [CSP: IIG050]

	2014 EUR	2014 %	2015 EUR	2015 %	2016 EUR	2016 %	2017 EUR	2017 %
Visas mājsaimniecības								

	2014 EUR	2014 %	2015 EUR	2015 %	2016 EUR	2016 %	2017 EUR	2017 %
Rīcībā esošais ienākums, pavisam	386,91	100,0	416,50	100,0	437,11	100,0	488,84	100,0
ienākumi no algotā darba	271,72	70,2	293,42	70,4	311,21	71,2	351,90	72,0
pašnodarbināto ienākumi	15,99	4,1	15,57	3,7	13,32	3,0	14,44	3,0
ienākumi no īpašuma	3,51	0,9	4,58	1,1	3,77	0,9	6,97	1,4
saņemtie transferti	99,83	25,8	106,78	25,6	113,67	26,0	118,90	24,3
<i>..sociālie transferti</i>	96,03	24,8	101,27	24,3	107,94	24,7	112,47	23,0
<i>..privātie transferti</i>	3,80	1,0	5,51	1,3	5,73	1,3	6,43	1,3
citi ienākumi	0,03	0,0	0,03	0,0	0,05	0,0	0,09	0,0
rīcībā esošo ienākumu samazinošie izdevumi	-4,18	-1,1	-3,88	-0,9	-4,92	-1,1	-3,47	-0,7
Pilsētas								
Rīcībā esošais ienākums, pavisam	415,23	100,0	448,42	100,0	467,19	100,0	518,01	100,0
ienākumi no algotā darba	293,34	70,6	320,19	71,4	337,71	72,3	379,05	73,2
pašnodarbināto ienākumi	14,91	3,6	14,90	3,3	11,55	2,5	11,01	2,1
ienākumi no īpašuma	4,64	1,1	5,63	1,3	4,12	0,9	7,28	1,4
saņemtie transferti	106,15	25,5	111,62	24,9	119,13	25,5	125,08	24,1
<i>..sociālie transferti</i>	101,40	24,4	105,03	23,4	112,10	24,0	117,23	22,6
<i>..privātie transferti</i>	4,75	1,1	6,59	1,5	7,03	1,5	7,85	1,5
citi ienākumi	0,03	0,0	0,03	0,0	0,04	0,0	0,09	0,0
rīcībā esošo ienākumu samazinošie izdevumi	-3,84	-0,9	-3,94	-0,9	-5,36	-1,1	-4,50	-0,9
Lauki								
Rīcībā esošais ienākums, pavisam	327,13	100,0	349,00	100,0	372,34	100,0	425,29	100,0
ienākumi no algotā darba	226,09	69,1	236,83	67,9	254,16	68,3	292,79	68,8
pašnodarbināto ienākumi	18,28	5,6	16,98	4,9	17,14	4,6	21,91	5,2
ienākumi no īpašuma	1,11	0,3	2,37	0,7	3,02	0,8	6,28	1,5
saņemtie transferti	86,51	26,5	96,54	27,7	101,92	27,4	105,45	24,8
<i>..sociālie transferti</i>	84,71	25,9	93,32	26,7	98,99	26,6	102,12	24,0
<i>..privātie transferti</i>	1,80	0,6	3,23	0,9	2,93	0,8	3,34	0,8
citi ienākumi	0,03	0,0	0,02	0,0	0,06	0,0	0,08	0,0
rīcībā esošo ienākumu samazinošie izdevumi	-4,89	-1,5	-3,75	-1,1	-3,96	-1,1	-1,23	-0,3

P.10.tab. Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi (euro, mēnesī) (2014-2017) [CSP: IIG040]

	Visas mājsaimniecības				Pilsētas				Lauki			
	2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017
Vidēji uz vienu mājsaimniecību	930,52	996,92	1017,60	1118,17	960,77	1032,79	1044,02	1136,96	858,11	910,95	952,45	1071,20
Vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli	386,91	416,50	437,11	488,84	415,23	448,42	467,19	518,01	327,13	349,00	372,34	425,29
Vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju	580,79	627,18	652,59	728,20	619,08	669,60	690,28	763,92	499,96	537,49	571,42	650,41
Ienākumu mediāna uz vienu ekvivalento patērētāju	485,70	530,39	550,61	611,08	520,21	568,66	598,59	651,36	412,52	438,00	460,41	537,30

P.11.tab. Mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu sastāvs un struktūra Latvijas statistiskajos reģionos vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī (2014-2017) [CSP: IIG070]

		2014 EUR	2014 %	2015 EUR	2015 %	2016 EUR	2016 %	2017 EUR	2017 %
Rīcībā esošais ienākums, pavisam	Rīga	472,88	508,70	527,68	592,16	100,0	100,0	100,0	100,0
	Pierīga	424,44	445,70	477,79	536,01	100,0	100,0	100,0	100,0
	Vidzeme	322,26	343,27	366,16	401,45	100,0	100,0	100,0	100,0
	Kurzeme	359,09	388,97	395,82	430,63	100,0	100,0	100,0	100,0
	Zemgale	331,08	368,15	386,07	441,80	100,0	100,0	100,0	100,0
	Latgale	261,40	283,68	299,56	330,45	100,0	100,0	100,0	100,0
ienākumi no algotā darba	Rīga	337,15	368,19	393,88	446,47	71,3	72,4	74,6	75,4
	Pierīga	323,49	329,53	351,40	404,66	76,2	73,9	73,5	75,5
	Vidzeme	213,40	223,22	251,88	273,66	66,2	65,0	68,8	68,2
	Kurzeme	244,85	276,37	269,12	288,63	68,2	71,1	68,0	67,0
	Zemgale	236,69	260,18	269,20	316,79	71,5	70,7	69,7	71,7
	Latgale	150,99	166,74	177,69	194,58	57,8	58,8	59,3	58,9
pašnodarbināto ienākumi	Rīga	19,48	19,61	14,54	14,49	4,1	3,9	2,8	2,4
	Pierīga	12,93	15,38	14,09	12,56	3,1	3,4	2,9	2,3

		2014 EUR	2014 %	2015 EUR	2015 %	2016 EUR	2016 %	2017 EUR	2017 %
	Vidzeme	20,44	18,10	10,64	12,64	6,3	5,3	2,9	3,1
	Kurzeme	9,89	11,45	14,50	16,08	2,8	2,9	3,7	3,7
	Zemgale	11,55	10,87	9,69	13,11	3,5	3,0	2,5	3,0
	Latgale	18,29	12,51	13,39	17,89	7,0	4,4	4,5	5,4
ienākumi no īpašuma	Rīga	8,01	10,19	4,93	11,39	1,7	2,0	0,9	1,9
	Pierīga	1,54	3,22	5,53	6,83	0,4	0,7	1,2	1,3
	Vidzeme	1,54	1,79	3,61	2,28	0,5	0,5	1,0	0,6
	Kurzeme	1,09	0,42	2,46	7,75	0,3	0,1	0,6	1,8
	Zemgale	2,08	3,25	3,09	5,01	0,6	0,9	0,8	1,1
	Latgale	0,68	0,41	0,55	0,79	0,3	0,1	0,2	0,2
saņemtie transferti	Rīga	114,71	116,78	122,92	128,73	24,3	23,0	23,3	21,7
	Pierīga	90,81	101,37	112,20	112,95	21,4	22,7	23,5	21,1
	Vidzeme	91,67	102,97	104,40	113,51	28,4	30,0	28,5	28,3
	Kurzeme	104,70	102,28	111,64	119,04	29,2	26,3	28,2	27,6
	Zemgale	83,05	96,72	104,57	105,24	25,1	26,3	27,1	23,8
	Latgale	93,68	106,47	110,09	119,20	35,8	37,5	36,8	36,1
..sociālie transferti	Rīga	107,56	108,29	113,65	118,93	22,7	21,3	21,5	20,1
	Pierīga	88,90	96,96	108,40	109,85	20,9	21,8	22,7	20,5
	Vidzeme	88,34	98,10	101,05	109,44	27,4	28,6	27,6	27,3
	Kurzeme	102,33	98,35	107,46	111,40	28,5	25,3	27,1	25,9
	Zemgale	81,37	93,70	100,87	101,21	24,6	25,5	26,1	22,9
	Latgale	91,55	102,31	105,26	113,57	35,0	36,1	35,1	34,4
..privātie transferti	Rīga	7,15	8,49	9,27	9,80	1,5	1,7	1,8	1,7
	Pierīga	1,91	4,40	3,80	3,10	0,5	1,0	0,8	0,6
	Vidzeme	3,33	4,87	3,35	4,07	1,0	1,4	0,9	1,0
	Kurzeme	2,37	3,93	4,18	7,64	0,7	1,0	1,1	1,8
	Zemgale	1,68	3,03	3,70	4,03	0,5	0,8	1,0	0,9
	Latgale	2,13	4,16	4,83	5,63	0,8	1,5	1,6	1,7
citi ienākumi	Rīga	0,02	0,02	0,04	0,08	0,0	0,0	0,0	0,0

		2014 EUR	2014 %	2015 EUR	2015 %	2016 EUR	2016 %	2017 EUR	2017 %
	Pierīga	0,02	0,01	0,13	0,02	0,0	0,0	0,0	0,0
	Vidzeme	0,04	0,04	0,00	0,14	0,0	0,0	0,0	0,0
	Kurzeme	0,05	0,04	0,01	0,12	0,0	0,0	0,0	0,0
	Zemgale	0,05	0,03	0,03	0,04	0,0	0,0	0,0	0,0
	Latgale	0,04	0,04	0,05	0,17	0,0	0,0	0,0	0,1
rīcībā esošo ienākumu samazinošie izdevumi	Rīga	-6,49	-6,10	-8,63	-9,00	-1,4	-1,2	-1,6	-1,5
	Pierīga	-4,33	-3,81	-5,55	-1,02	-1,0	-0,9	-1,2	-0,2
	Vidzeme	-4,83	-2,86	-4,37	-0,77	-1,5	-0,8	-1,2	-0,2
	Kurzeme	-1,49	-1,58	-1,91	-1,00	-0,4	-0,4	-0,5	-0,2
	Zemgale	-2,35	-2,91	-0,51	1,61	-0,7	-0,8	-0,1	0,4
	Latgale	-2,28	-2,50	-2,21	-2,18	-0,9	-0,9	-0,7	-0,7

P.12.tab. Ienākumu raksturojošie rādītāji 2008. – 2017. gadi. eiro mēnesī CSP: MIG010. Minimālā ienākuma līmenis (ilustratīvās vērtības). NIG020. Nabadzības riska sliekšnis (ilustratīvās vērtības). IIG090; Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi kvintīļu grupās. IIG040. Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi. IIG080. Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi pēc mājsaimniecības tipa. IIG010. Iedzīvotāju naudas ieņēmumi

Rādītājs		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Nabadzības riska sliekšnis	1 personas mājsaimniecība	267.75	224.42	209.75	222.50	233.25	260.17	291.42	318.25	330.33	366.67
	2 pieaugušie un 2 bērni jaunāki par 14 gadiem	562.25	471.25	440.50	467.33	489.92	546.33	612.00	668.25	693.75	770.00
Minimālā ienākuma līmenis	1 personas mājsaimniecība	142.00	121.00	116.00	120.00	126.00	139.00	155.00	167.00	177.00	198.00
	2 pieaugušie un 2 bērni jaunāki par 14 gadiem	440.00	375.00	360.00	372.00	391.00	431.00	481.00	518.00	549.00	614.00

<i>Rādītājs</i>		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	Trūcīgas personas ienākumi uz vienu personu							128	128	128	128
	Garantētais minimālā ienākuma līmenis							53	53	53	53
Vidēji ienākumi uz vienu mājsaimniecību	Visas mājsaimniecības	890.22	753.78	695.96	735.25	768.83	837.31	929.06	996.92	1017.60	1115.23
	Visas mājsaimniecības bez apgādībā esošiem bērniem	700.76	608.18	564.47	599.67	640.12	695.62	753.81	796.67	822.46	885.88
	Visas mājsaimniecības ar apgādībā esošiem bērniem	1235.52	1015.83	952.83	1006.23	1036.75	1155.58	1312.34	1425.92	1451.52	1644.03
	Viens pieaugušais ar bērniem	590.61	524.29	524.46	529.89	544.15	592.39	665.70	743.20	760.65	815.55
	1 personas mājsaimniecības - pavisam	357.94	343.41	330.21	340.18	354.72	388.55	419.02	443.85	454.51	532.01
	1 personas mājsaimniecības - vīrieši	406.14	337.25	321.55	351.68	379.10	428.04	489.44	515.82	501.09	644.77
	1 personas mājsaimniecības - sievietes	335.33	346.24	334.22	334.94	343.69	370.56	386.75	409.01	433.21	477.93
	1 personas mājsaimniecības līdz 64 gadu vecumam	461.86	417.60	371.45	391.59	424.23	477.59	541.34	578.56	569.17	674.70
	1 personas mājsaimniecības 65 +	256.52	271.97	291.09	292.20	290.65	309.03	309.86	323.93	351.55	390.73
	2 pieaugušie bez apgādībā esošiem	926.36	772.76	707.99	804.39	844.62	945.05	1008.42	1048.30	1166.00	1330.29

Rādītājs		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	bērniem (abi jaunāki par 65 gadiem)										
	2 pieaugušie bez apgādībā esošiem bērniem (vismaz viens 65 +)	631.23	624.21	611.78	615.75	654.52	703.84	722.01	773.61	796.30	824.65
	2 pieaugušie. 1 apgādībā esošs bērns	1195.43	979.19	889.57	947.56	1011.80	1120.45	1252.01	1342.11	1410.15	1649.25
	2 pieaugušie. 2 apgādībā esoši bērni	1287.56	1135.54	1083.36	1152.73	1151.90	1243.11	1399.91	1557.75	1514.51	1803.84
	2 pieaugušie. 3 un vairāk apgādībā esoši bērni	1000.61	952.83	943.25	1135.20	1162.91	1370.75	1527.11	1535.89	1670.36	2033.34
	3 vai vairāk pieaugušie	1488.31	1127.60	1034.63	1084.19	1188.04	1309.54	1465.82	1572.33	1668.31	1728.88
	3 vai vairāk pieaugušie ar apgādībā esošiem bērniem	1617.38	1285.81	1218.82	1256.77	1273.27	1448.59	1602.34	1797.32	1856.71	1967.87
	1. kvintiļu grupa	308.01	306.39	289.06	300.94	323.21	358.33	376.13	384.16	392.66	383.38
	2. kvintiļu grupa	408.27	481.80	501.33	487.77	482.54	489.74	511.67	547.73	527.79	598.26
	3. kvintiļu grupa	742.86	576.40	516.67	550.43	586.41	663.45	762.83	848.09	897.56	1004.35
	4. kvintiļu grupa	1143.03	888.20	819.22	867.11	921.17	990.77	1153.25	1254.68	1285.38	1375.36
	5. kvintiļu grupa	1849.43	1516.45	1353.47	1470.26	1531.12	1686.78	1848.82	1949.74	1984.11	2229.59
Vidēji ienākumi uz vienu mājsaimniecības locekli	Visas mājsaimniecības	355.45	302.87	285.70	304.51	319.90	354.68	388.05	416.50	437.11	489.20
	Visas mājsaimniecības bez apgādībā esošiem bērniem	398.93	346.46	325.00	345.25	367.20	401.47	433.98	460.32	487.15	537.23
	Visas mājsaimniecības ar apgādībā esošiem bērniem	319.88	266.70	250.77	267.67	275.91	306.39	342.52	374.67	387.27	440.29

Rādītājs		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	Viens pieaugušais ar bērniem	247.45	215.68	211.68	219.73	225.34	238.83	269.38	298.62	311.01	332.23
	1 personas mājsaimniecības - pavisam	357.94	343.41	330.21	340.18	354.72	388.55	419.02	443.85	454.51	532.01
	1 personas mājsaimniecības - vīrieši	406.14	337.25	321.55	351.68	379.10	428.04	489.44	515.82	501.09	644.77
	1 personas mājsaimniecības - sievietes	335.33	346.24	334.22	334.94	343.69	370.56	386.75	409.01	433.21	477.93
	1 personas mājsaimniecības līdz 64 gadu vecumam	461.86	417.60	371.45	391.59	424.23	477.59	541.34	578.56	569.17	674.70
	1 personas mājsaimniecības 65 +	256.52	271.97	291.09	292.20	290.65	309.03	309.86	323.93	351.55	390.73
	2 pieaugušie bez apgādībā esošiem bērniem (abi jaunāki par 65 gadiem)	463.17	386.38	354.00	402.19	422.31	472.52	504.21	524.15	583.00	665.15
	2 pieaugušie bez apgādībā esošiem bērniem (vismaz viens 65 +)	315.61	312.11	305.89	307.87	327.26	351.92	361.01	386.80	398.15	412.33
	2 pieaugušie. 1 apgādībā esošs bērns	398.48	326.39	296.53	315.85	337.26	373.48	417.34	447.37	470.05	549.75
	2 pieaugušie. 2 apgādībā esoši bērni	321.88	283.88	270.84	288.17	287.98	310.78	349.98	389.44	378.63	450.96
	2 pieaugušie. 3 un vairāk apgādībā esoši bērni	184.52	175.57	174.80	211.05	218.82	255.79	287.24	285.80	313.51	384.07
	3 vai vairāk pieaugušie	443.81	342.88	310.10	328.07	356.81	386.86	441.13	477.58	505.71	529.77

Rādītājs		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	3 vai vairāk pieaugušie ar apgādībā esošiem bērniem	315.08	250.71	238.10	248.13	254.69	287.88	318.80	358.30	375.40	390.70
	1. kvintiļu grupa	112.18	100.20	96.85	104.51	111.88	124.93	135.15	149.51	153.71	162.36
	2. kvintiļu grupa	200.93	201.97	194.31	199.09	208.64	227.58	245.13	256.89	266.14	285.17
	3. kvintiļu grupa	280.80	258.58	257.22	259.78	272.11	295.01	317.36	340.16	359.50	401.18
	4. kvintiļu grupa	411.36	355.26	337.89	351.55	371.98	412.66	449.16	483.31	514.33	572.41
	5. kvintiļu grupa	796.88	667.69	620.26	681.25	701.33	779.67	847.02	895.60	941.57	1076.25
- zemākā robeža	1. kvintiļu grupa	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	2. kvintiļu grupa	122.24	115.97	108.18	113.18	120.37	194.42	213.04	224.60	231.29	247.07
	3. kvintiļu grupa	162.98	162.37	163.19	164.05	170.04	256.58	275.79	288.07	301.91	330.23
	4. kvintiļu grupa	235.81	206.83	200.14	204.77	217.39	338.75	368.29	397.13	422.47	473.81
	5. kvintiļu grupa	358.09	305.17	286.18	306.09	323.16	505.60	548.56	584.39	634.00	698.48
- augstākā robeža	1. kvintiļu grupa	122.23	115.96	108.17	113.17	120.36	194.41	213.03	224.59	231.28	247.06
	2. kvintiļu grupa	162.97	162.36	163.18	164.04	170.03	256.57	275.78	288.06	301.90	330.22
	3. kvintiļu grupa	235.80	206.82	200.13	204.76	217.38	338.74	368.28	397.12	422.46	473.80
	4. kvintiļu grupa	358.08	305.16	286.17	306.08	323.15	505.59	548.55	584.38	633.99	698.47
	5. kvintiļu grupa	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Vidēji ienākumi uz vienu ekvivalento patērētāju	Visas mājsaimniecības	539.88	455.46	427.59	455.23	477.63	527.84	582.14	627.18	652.59	728.36
	Visas mājsaimniecības bez apgādībā esošiem bērniem	529.56	453.33	422.35	449.34	479.29	523.40	567.08	601.61	632.11	687.37
	Visas mājsaimniecības ar apgādībā esošiem bērniem	549.23	457.27	432.55	461.62	478.45	532.41	597.06	653.39	674.08	770.10
	Viens pieaugušais ar bērniem	374.33	327.47	326.09	331.81	346.31	372.07	422.88	467.46	487.72	528.42
	1 personas mājsaimniecības - pavisam	357.94	343.41	330.21	340.18	354.72	388.55	419.02	443.85	454.51	532.01

Rādītājs		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	1 personas mājsaimniecības - vīrieši	406.14	337.25	321.55	351.68	379.10	428.04	489.44	515.82	501.09	644.77
	1 personas mājsaimniecības - sievietes	335.33	346.24	334.22	334.94	343.69	370.56	386.75	409.01	433.21	477.93
	1 personas mājsaimniecības līdz 64 gadu vecumam	461.86	417.60	371.45	391.59	424.23	477.59	541.34	578.56	569.17	674.70
	1 personas mājsaimniecības 65+	256.52	271.97	291.09	292.20	290.65	309.03	309.86	323.93	351.55	390.73
	2 pieaugušie bez apgādībā esošiem bērniem (abi jaunāki par 65 gadiem)	617.57	515.16	472.00	536.27	563.07	630.03	672.28	698.86	777.33	886.86
	2 pieaugušie bez apgādībā esošiem bērniem (vismaz viens 65 +)	420.81	416.15	407.85	410.50	436.35	469.23	481.34	515.74	530.87	549.77
	2 pieaugušie. 1 apgādībā esošs bērns	635.23	522.04	475.35	507.05	544.46	605.27	674.71	724.33	758.85	888.76
	2 pieaugušie. 2 apgādībā esoši bērni	577.36	511.41	488.73	523.33	527.89	565.75	641.04	713.33	694.16	826.05
	2 pieaugušie. 3 un vairāk apgādībā esoši bērni	361.74	339.44	339.20	417.37	439.18	509.43	567.91	567.15	624.60	762.62
	3 vai vairāk pieaugušie	686.42	526.01	477.10	503.60	548.66	597.47	679.03	734.90	776.66	812.40
	3 vai vairāk pieaugušie ar apgādībā esošiem bērniem	560.30	446.67	427.22	442.20	451.02	510.63	565.89	638.54	667.05	702.02
	1. kvintīļu grupa	180.13	166.95	160.57	172.65	184.72	205.52	219.08	239.05	248.54	255.37

Rādītājs		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	2. kvintīļu grupa	294.16	306.58	300.85	304.75	313.79	338.81	360.33	384.08	388.06	426.30
	3. kvintīļu grupa	438.94	384.02	370.55	381.60	402.13	441.63	488.48	524.87	561.08	627.94
	4. kvintīļu grupa	643.40	542.02	513.00	532.22	567.36	622.76	689.63	748.80	786.46	868.29
	5. kvintīļu grupa	1172.03	975.31	900.27	987.54	1011.78	1122.80	1226.62	1295.36	1340.54	1531.63
	Ienākumu mediāna uz vienu ekvivalento patērētāju	446.23	373.99	349.59	370.87	388.80	433.57	485.70	530.39	550.61	611.08
	Strādājošo mēneša vidējā darba samaksa neto	498.00	486.00	450.00	470.00	488.00	516.00	560.00	603.00	631.00	676.00
	Sociālās nodrošināšanas iestāžu uzskaitē esošo pensionāru vecuma pensiju vidējais apmērs	200.00	233.00	250.00	254.00	257.00	259.00	266.00	273.00	280.00	289.00
	Minimālās algas likme (brutto)	227.66	256.12	256.12	284.57	284.57	284.57	320.00	360.00	370.00	380.00

P.13.tab. Ienākumu testētam dzīvokļa pabalstam atvēlēto līdzekļu sadalījums pēc izdevumu mērķa (2014-2018) [LM]

Gads	Rādītājs	Īres un komunālo maksājumu segšanai			Kurināmā iegādei			Citu ar dzīvokļa maksājumiem saistītu izdevumu segšanai		
		izlietotie līdzekļi un to īpatsvars	personu skaits	vidēji personai	izlietotie līdzekļi un to īpatsvars	personu skaits	vidēji personai	izlietotie līdzekļi un to īpatsvars	personu skaits	vidēji personai
2014	Pilsētās	12291438 82.2%	51165	240.2	1863830 12.5%	15352	121.4	792320 5.3%	7961	99.5
	Novados	2583552 46.8%	29547	87.4	2920852 52.9%	47253	61.8	20710 0.4%	191	108.4

Gads	Rādītājs	Īres un komunālo maksājumu segšanai			Kurināmā iegādei			Citu ar dzīvokļa maksājumiem saistītu izdevumu segšanai		
		izlietotie līdzekļi un to īpatsvars	personu skaits	vidēji personai	izlietotie līdzekļi un to īpatsvars	personu skaits	vidēji personai	izlietotie līdzekļi un to īpatsvars	personu skaits	vidēji personai
	Valstī	14874990 72.7%	80712	184.3	4784682 23.4%	62605	76.4	813030 4.0%	8152	99.7
2015	Pilsētās	11275320 86.7%	44738	252.0	1682952 12.9%	13073	128.7	40954 0.3%	845	48.5
	Novados	2338160 43.4%	24488	95.5	3018692 56.0%	41337	73.0	33991 0.6%	270	125.9
	Valstī	13613480 74.0%	69226	196.7	4701644 25.6%	54410	86.4	74945 0.4%	1115	67.2
2016	Pilsētās	9988706 87.5%	38569	259.0	1375539 12.0%	11224	122.6	53878 0.5%	1743	30.9
	Novados	2409566 46.0%	22766	105.8	2792964 53.3%	36964	75.6	36167 0.7%	371	97.5
	Valstī	12398271 74.4%	61335	202.1	4168503 25.0%	48188	86.5	90045 0.5%	2114	42.6
2017	Pilsētās	9833866 88.0%	36006	273.1	1256666 11.2%	9654	130.2	89262 0.8%	1820	49.0
	Novados	2471505 45.9%	21494	115.0	2890030 53.6%	35117	82.3	28853 0.5%	419	68.9
	Valstī	12305371 74.3%	57500	214.0	4146696 25.0%	44771	92.6	118115 0.7%	2239	52.8
2018	Pilsētās	7968630 80.9%	29782	267.6	1062808 10.8%	8157	130.3	817005 8.3%	5311	153.8
	Novados	2260165 44.7%	18532	122.0	2730611 54.0%	30791	88.7	64367 1.3%	755	85.3
	Valstī	10228794 68.6%	48314	211.7	3793418 25.5%	38948	97.4	881372 5.9%	6066	145.3
Izmaiņas 2014- 2018	Pilsētās	↑35.2%	↓41.8%	↑11.4%	↓43.0%	↓46.9%	↑7.3%	↑3.1%	↓33.3%	↑54.6%
	Novados	↑12.5%	↓37.3%	↑39.5%	↓6.5%	↓34.8%	↑43.5%	↑210.8%	↑295.3%	↓21.4%
	Valstī	↑31.2%	↓40.1%	↑14.9%	↓20.7%	↓37.8%	↑27.4%	↑8.4%	↓25.6%	↑45.7%